

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TAR-YL-2008-001**

**OSMANLI TARİH YAZICILIĞININ GÖLGEDE KALMIŞ
BİR ESERİ “TARİH-İ SÂMÎ”
(METNİN TRANSKRİPSİYONU)**

**HAZIRLAYAN
Aynur KARADAYI**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Tanju DEMİR**

AYDIN – 2008

YAZAR ADI-SOYADI: AYNUR KARADAYI

BAŞLIK: OSMANLI TARİH YAZICILIĞININ GÖLGEDE KALMIŞ BİR ESERİ “TARİH-İ SÂMÎ”. (METNİN TRANSKRİPSİYONU)

ÖZET

18. yüzyılda, Osmanlı Devleti’nde tarihi aydınlatan kaynaklardan biri olan vekayi’nâmeler, vekayi’nüvislerin, ya yaşadıkları dönemin ya da kendinden önceki yaşanmış dönemin olaylarını kendi birikimleri ve üsluplarını da katarak yazmaları sonucu ortaya çıkmış tarihi belgelerdir. Tarih-i Sâmî, Şâkir ve Subhi de gizli kalmış, bugüne kadar ayrıntıları ile incelenmemiş bu eserlerden biridir. Üç yazarlı bu eserin birinci bölümünü oluşturan Tarih-i Sâmî, bu tezde ele alınan bölümdür.

Tarih-i Sâmî, Arpaeminizâde Mustafa Sâmî tarafından yazılmıştır. Mustafa Sâmî, vak’a-nüvis, şair ve hattattır. Sâmî, iyi bir şair olmasına rağmen daha çok vak’a-nüvisliği ile tanınmıştır. Ancak, çok kısa süre bu görevde bulunan Mustafa Sâmî, yazdıklarını bir kitapta toplama fırsatı bulamamıştır. Kendinden sonra vekayi’nüvis olan Mehmet Subhi, onun yazdıklarını da toplamış ve kendi eserine eklemiştir.

Mustafa Sâmî’nin vekayi’nüvis olduğu dönem, Lale Devri sonları ve Patrona Halil İsyanı ile başlayan karışık ve bunalımlı bir döneme rastlamaktadır. O dönemde yaşanan her türlü siyasi, ekonomik, sosyal çöküntüler, bu eserde yer almıştır. Yangınlar, depremler, isyanlar, isyanların ortaya çıkardığı etkiler, tahta geçme, tahttan inme, devlet adamlarının görevden alınması, atanması, eserde ele alınan başlıca olaylardır. Bu eserin incelenmesi ile Osmanlı Devleti’nin en karışık dönemi olan 18. yüzyıl başlarındaki durumu hakkında bir takım bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Vekayi’nüvis, Mustafa Sâmî, 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti, Tarih-i Sâmî, Şâkir, Subhi, Lale Devri ve Patrona Halil İsyanı.

NAME AND SURNAME: AYNUR KARADAYI

TITLE: THE ART OF THE OTTOMAN HISTORY WRITER, WHICH STAND IN SHADOW “TARİH-İ SÂMÎ” (TRANSCRIPTION OF TNİ-TEXT)

ABSTRACT

Within the 18.th century, chronicles were one of the sources shedding light on history and they were come into existence by chroniclers by writing the events of their eras or previous eras with putting their experience and style in. History of Sâmî, Şâkir and Subhi is also one of those chronicles which have been hidden and not studied until today. History of Sâmî, the first part of this work, is being undertaken in this dissertation.

History of Sâmî was written by Arpaeminizâde Mustafa Sâmî who was a chronicler, a poet and a penman. He has been much more known as chronicler although he was a good poet. Provided that he worked as a chronicler for a short period of time, he couldn't find an opportunity to collect his writings in a book. Mehmet Subhi, who became chronicler after Sâmî, collected Sâmî's writings too, and added them to his own work of art.

The period when Mustafa Sâmî had been a chronicler corresponds to a disorder and crisis era of Ottoman Empire which started by Tulip Age and Patrona Halil Revolt. All the political, economic and social sediments, lived in this period, takes place in this art of work. Fires, earthquakes, revolts, the result of revolts, elevation to a throne, descend from a throne, demotion of statesmen, appointment of statesmen are the main events handled in this work of art. By studying this work of art, accession to information about the situation of Ottoman Empire during the early 18.th century, one of the most disorder era, is aimed.

KEYWORDS

Chronicler, Mustafa Sami, Ottoman Empire in the 18.th Century, History of Sâmî, Şâkir, Subhi, Tulip Age and Patrona Halil Revolt.

ÖNSÖZ

İnsanlığın geçmişini öğrenme duygusu ve gelecek kuşaklara bilgi aktarma çabası tarih yazıcılığı kavramını ortaya çıkarmıştır. İlk olarak Hititler döneminde başlayan tarih yazıcılığında, Tanrılarına hesap verme duygusu ile doğru bilgiler vermeye özen gösterilmiş ve objektif bir tarih anlayışı ortaya koyulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde tarih yazıcılığı ancak Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundan 100–150 yıl sonra başlamıştır. Osmanlı tarih yazıcılığının geç başlaması, Anadolu'da Osmanlı'dan önce Türkçe tarih yazıcılığının gelişmemesi ile bağlantılıdır. Bu bakımdan 15. yüzyılın ilk yarısı, özellikle II. Murat Devri, Osmanlı tarih yazıcılığının başlangıcı olarak kabul edilir.

Başlangıçta sade bir dil kullanılan Osmanlı Tarih yazıcılığı, destanî ve menkıbevî bir özellik taşır. Kuruluş devri Osmanlı Tarihçiliğine genel olarak bakıldığında zaman, tarihçiliğin bir takım sorulara cevap bulmak amacıyla başladığı ve basit tasvir şeklinde olduğu, “Neden”i arama ihtiyacının ise ancak 15. yüzyılın sonunda ortaya çıktığı görülür. 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı tarih yazıcılığında, Farsça ve Arapça da kullanılmaya başlanmıştır.

18. yüzyılda Osmanlı Tarihinde vekayi'nüvislik ortaya çıkmıştır. Vekayi'nüvis, Osmanlı devlet teşkilatında vazifeli devlet tarihçisine verilen ünvandır. Hizmette buldukları zamanın olaylarını tespit ve tahrir etmek asıl vazifeleridir. Ancak onlara seleflerinin eksik bıraktıkları devrin tarihini yazmak vazifesi de verilmiştir. Bunun istenmesinin nedeni ise tarihin kesintisiz olarak kayda alınmasını sağlamaktır.

Vekayi'nüvislik, iki asra yakın bir zaman imparatorluk merkezini alakalandıran olayları tespit ve tasvir etmiş, günümüz tarihçileri için iyi bir kaynak oluşturmuştur.

Bizim yaptığımız çalışma da bir vakayi'nâmenin transkripsiyonudur. 18. yüzyılın önemli vakayi'nâmelerinden olan Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi adlı eserin, Müteferrika baskısı olan TBMM nüshası esas alınarak Mustafa Sâmi'ye ait olan kısmı çalışılmıştır.

Tez konumu seçmemde ve çalışmalarım sırasında bana hep destek olan Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Tanju Demir' e saygı ve teşekkürlerimi belirtmeyi bir borç bilirim. Tez aşamasına gelene kadar her türlü yardımı esirgemeyen Sayın Bölüm başkanım Prof. Dr. Serap Yılmaz'a ve diğer ders hocalarıma da çok teşekkür ederim. Ayrıca, imkânlarını benden esirgemeyen Mimar Sinan Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Mesut Aydın' e saygılar sunar teşekkür ederim. Son olarak da çalışmalarım sırasında her türlü bilgisini paylaşan ve beni hep destekleyen çok sevdiğim kardeşim Aysun Karadayı' ya da sonsuz teşekkürlerimi sunar kendisine de başarılar dilerim.

Aynur KARADAYI

30.01.2008

AYDIN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARPAEMİNİZÂDE MUSTAFA SÂMÎ EFENDİ	15
1. 1. HAYATI.....	15
1. 2. SANATI	18
1. 3. ESERLERİ	19
2. BÖLÜM: FİHRİST VE METİN	22
2. 1. FİHRİST	22
2. 2. METİN	25
2. 3. METİNİN TBMM NÜSHASINDA BULUNMAYAN BÖLÜMÜ	121
SONUÇ	237
KAYNAKÇA	242
ÖZ GEÇMİŞ	245

GİRİŞ

Osmanlı tarih yazıcılığı ilk zamanlarda Beylikler Devri'nin devamı niteliğinde ortaya çıkmış ve zamanla gelişerek 19. yüzyılda tamamen kendine özgü bir nitelik kazanmıştır.¹ Osmanlı Devleti'nde daha ilk zamanlardan itibaren arşivcilik fikrinin olması, Tarihçiliğin sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmuştur. Osmanlı Tarihi hakkında bilgi veren çok çeşitli kaynaklar vardır. Tercümeleler, anonimleler, menkıbnâmeler, tercüme-i haller, vakayi'nâmeler, şeyhnâmeler, salnâmeler, biyografiler, seyahatnâmeler v.b. kaynakların belli başlıları ve yazarları incelendiğinde Osmanlı tarih yazıcılığını biraz olsun anlamak mümkün olacaktır.

Osmanlı Devleti hakkında bilgi veren tarih kaynakları, devletin 13. yüzyıl sonlarında Kuzeybatı Anadolu'da kurulmasından çok sonra, ancak 15. yüzyıl başlarından itibaren yazılmışlardır.² Bu bakımdan 15. yüzyılın ilk yarısı Osmanlı Tarih yazıcılığının başlangıcı olarak kabul edilir.

Osmanlı tarihi hakkında günümüze ulaşan ilk kaynak, Ahmedî'nin 1390 yılında tamamlayıp Germiyanoglu Süleyman Şah'a sunduğu "İskendernâme" isimli eseridir. Ahmedî, bu eserin sonuna Yıldırım Bâyezid devrine kadar olan olayları içine alan bir bölüm eklemiştir. "Dâsitân-i Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman" adını taşıyan vakayi'nâme türündeki bu bölüm, Osmanlı tarihi hakkında bilgi veren ilk Türkçe eser sayılmaktadır. Bu eser, ilk önce Necip Âsım, daha sonra Nihat Sâmi Banarlı ve Nihal Atsız tarafından olmak üzere üç kez yayınlanmıştır.

Ahmedî'nin bu eserinden başka II. Murat dönemine kadar Osmanlı tarihi hakkında herhangi bir eser yazılmamıştır. Bir ara Timur'un Ankara Savaşı'yla Osmanlı Devleti'ni yenilgiye uğratması, her alanda olduğu gibi tarihçilik alanında da bir duraklamanın meydana gelmesine neden oldu ise de II. Murat döneminde bu olumsuz etkiler ortadan kaldırılmıştır.

¹ Ahmet Aydın, "Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 11, Yeni Türkiye Yayınları (YTY), Ankara 2002, s.424.

² Fehmeddin Başar, "İlk Osmanlı Tarihçileri", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 11, Yeni Türkiye Yayınları (YTY), Ankara 2002, s.409.

Bu dönemde, Tevârih-i Âl-i Osman adında anonim eserler yazılmıştır. Bu gelenek Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar devam etmiştir. Anonim eserleri, Neşri ve Âşıkpaşazâde gibi tarihçiler kaynak olarak kullanmışlardır.

II. Murat döneminde Tercümele ve Tevârih-i Âl-i Osmanlar dışında olayların günü gününe yazıldığı kronolojik takvimler de önemli kaynaklardandır. Ahmedî'den sonra günümüze ilk ulaşan Osmanlı tarihleri takvimlerdir. Bu tarihler kısadır, ama tarihleri olduğu için önemlidirler. Bu takvimlerden 840/1436, 848/1444 tarihli iki takvim Osman Turan tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca Topkapı Sarayı'nın Kütüphanesi Revan Köşkü No: 309'da bulunan ve Fatih Sultan Mehmet için fetihten bir yıl önce yazılmış olan 856/1452 tarihli takvim, Nihal Atsız tarafından yayınlanmıştır. II. Murat döneminde bunlardan başka tarih yazıcılığı anlamında çalışma yoktur.³

Fatih Sultan Mehmet dönemi her alanda olduğu gibi tarih yazıcılığı alanında da yükselme dönemine girmiştir. Tercümele, Tevârih-i Âl-i Osmanlar ve Takvim geleneği devam ederken, Şükrullah, Enverî, Karamanî Mehmet Paşa gibi tarihçilerin yanı sıra Âşıkpaşazâde ve Oruç b. Âdil gibi tarihçiler de yetişmiştir.

Osmanlı tarih yazıcılığında Ahmedî'den sonra gelen tarihçi Şükrullah' tır. Şükrullah, "Behçetü't Tevârih" adını taşıyan Farsça kısa bir tarih ele almıştır. Aslında bu eser bir dünya tarihidir, ancak son kısmında Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden Fatih Sultan Mehmet devrine kadar olan olayları yazmıştır. Bu eserin, Osmanlı tarihine ait kısmı, Nihal Atsız tarafından Türkçe'ye çevrilerek 1939 ve 1949 yıllarında olmak üzere iki kez yayınlanmıştır.⁴

Osmanlı tarih yazarlarının üçüncüsü Enverî'dir. Fatih Sultan Mehmet ve II. Bâyezid dönemlerinde yaşamıştır. "Düstûrnâme" adında manzum bir tarih yazmıştır. Bu eser üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde peygamberler tarihi, ikinci bölümde Aydınogulları tarihi, üçüncü bölümde ise Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar olan Osmanlı tarihinden bahsetmiştir.⁵

³ Fehameddin Başar, a.g.m. , **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, c. 11, Ankara, 2002, s.410

⁴ Fehameddin Başar, a.g.m. , s.411

⁵ Fehameddin Başar, a.g.m. , s.412

Enverî' den sonra gelen tarih yazarı, Karamanî Mehmet Paşa'dır. Tevârihü's Selâtini'l Osmâniye isimli eseri vardır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1480 yılına kadar olan olayları anlatmıştır. Arapça yazılan bu eser iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar olan olayları ele alırken, ikinci bölümde Fatih Sultan Mehmet dönemi olaylarını anlatmıştır.

II. Bâyezid döneminde, tarih yazıcılığı daha da gelişmiştir. Bunun sebebi; II. Bâyezid' in bilimi koruyan ve destekleyen tavrıdır. Bu dönemde kaleme alınmış Osmanlı Tarihlerinin birincisi Âşıkpaşazâde 'nin, "Tevârih-i Osman" adlı eseridir. Sade bir Türkçe ile yazılmış olup "Âşıkpaşazâde Tarihi" de denir. İlk defa Âli Bey tarafından yayınlanmıştır. Daha sonra Nihal Atsız tarafından da yayınlanmıştır. II. Bâyezid döneminin Tevarih-i Âl-i Osmanlarından biri de Oruç b. Âdil' in eseridir. Bu eser Alman Türkolog Franz Babinger tarafından yayınlanmıştır. II. Bâyezid döneminin önemli eserlerinden biri de Mehmet Neşri'nin "Cihan-nümâ" adlı eseridir. Bu eser, Faik Reşit Unat ve Mehmet Altay Köymen tarafından iki cilt olarak eski ve yeni harflerle yayınlanmıştır. II. Bâyezid devrinin bir başka tarihçisi de Mehmet b. Hacı Halil Konevî'dir. Eserinin bilinen iki nüshası Paris ve Kayseri'dedir. Paris Nüshası Robert Anhegger tarafından Türkçe olarak yayınlanmıştır. Kemal Paşazade de, II. Bâyezid'in emri üzerine bir Tevârih-i Âl-i Osman yazmıştır. Türkçe olan bu eser, ilk büyük Osmanlı tarihi olarak kabul edilir.

16. yüzyılda Tevârih-i Âl-i Osman yazmak moda haline gelmiştir. Yalnız tarihçiler değil, edebiyat, coğrafya, islami bilimlerle uğraşanlar, hatta bazı devlet adamları da tarih yazmışlardır. Bu dönemde bir de yazarı belli olmayan, genellikle tenkit içeren Anonim adı verilen tarihler de ortaya çıkmıştır. 16. yüzyıl tarihçileri genellikle padişahların görevlendirdikleri resmi tarihçilerdir. Bu dönemin bazı tarihçileri, Hoca Sa'düddin ve Gelibolulu Mustafa Âli' dir. Hoca Sa'düddin, "Tacü't Tevârih" isimli bir tarih yazmıştır.⁶ Bu eser kendinden önceki Tevârih-i Âl-i Osmanların küçümsenmesine neden olmuştur. Gelibolulu Mustafa Âli de "Künhü'l Ahbâr" adlı eseri ile kendinden sonraki tarihçilere örnek olmuştur. Mustafa Âli 16. yüzyılda tenkidi bir ifade kullanan ilk kişidir. Bir türlü hak ettiği mevkiye gelememenin acısıyla olayları tenkidi bir dille ele almıştır. 16. yüzyılda yazılan eserler arasında ulemadan kimselerin hayatlarının anlatıldığı "Tercüme-i Haller" de vardır.

⁶ Ahmet Aydın, a.g.m, s.419

17. yüzyılda Osmanlı tarih yazıcılığı deyince ilk olarak akla Kâtip Çelebi gelir. Kâtip Çelebi' nin, “Fezleke”, “Cihân-nümâ”, “Keşfü’z-zünun” adlı eserleri vardır. 17. yüzyıldaki bir başka tarihçi de Peçevî’dir.

18. yüzyılda ise Osmanlı tarih yazıcılığında vekayi’nüvislik ortaya çıkmıştır⁷. Osmanlı Devleti’nde Divan-ı Hümâyun Kalemî’nde görevli, kendisine verilen resmi belgelere dayanarak siyasal olayları kaydeden devlet tarihçisine vekayi’nüvis denir.⁸ 17. yüzyıla kadar bu görevi Şehnâmecî adı verilen saray tarihçileri yerine getirmiştir. Daha sonra kullanılmaya başlayan vekayi’nüvis sözcüğü ise; Arapça vaka (olay) ile Farsça nüvis (yazıcı) sözcüklerinden türetilmiştir⁹. 18. yüzyıl başlarından 20. yüzyıla değin, Osmanlı devlet tarihçilerinin resmi ünvanı olan vekayi’nüvislik, şehnamecilikten birkaç bakımdan ayrılır. Şehnâmeciler, dönemin padişahının özel görevlisi olarak, edebi ağırlıklı ve çoğu zaman manzum tarihler yazarken, vekayi’nüvisler, Divan-ı Hümâyun’ un memuru sıfatı ile resmi belgeleri kullanarak düz yazı tarihler kaleme almışlardır. Şehnâmeciliğin bir devamı sayılan vekayi’nâmecilik de genellikle dönemin padişahını temel alan bir hassa görevi olduğu için vekayi’nüvislikten ayrılır. Bu açıdan II. Bâyezid dönemi (1481–1512) tarihçileri İdris Bitlisi ve Kemal Paşazâde gibi, IV. Mehmet dönemi tarihçilerinden Nişancı Abdurrahman Abdi Paşa da vekayi’nâmecidir. Ama söz konusu farklılığa karşın, vekayi’nâmecileri belirten vekayi’nüvis adı 18. yüzyıl sonlarına değin resmi devlet tarihçileri için de kullanıldığı için bir örtüşme doğmuş, vekayi’nüvis terimi ancak 1802’den sonra yaygın ve değişmez biçimde benimsenmiştir. 18.ve 19. yüzyılda, vekayi’nüvisler, imparatorluğun son 250 yıllık tarihini, olay anlatıları düzeyinde birbirleriyle ilişkilendiren ve devamlılık arz eden yapıt dizileri bırakmışlardır¹⁰.

Şehnâmecî, vekayi’nâmecî, vekayi’nüvis arasında, değindiğimiz ikincil farklara karşılık, tümünün ortak özelliği, üçünün de Osmanlı egemen sınıfının üyesi, hatta bu sınıfın sultana ve saraya en sadık, en merkezîyetçi kesiminin maaşlı birer görevlisi olmalarıdır. Bu nesnel konumları ile vekayi’nüvisler, olaylara hep merkezi devlet açısından ve egemen ideoloji olan İslam’ın her şeyi Allah’ın takdirine bağlayan açıklama biçimiyle bakmışlardır. Dolayısıyla vekayi’nüvislik, başka geleneksel

⁷ M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, c.III, İstanbul, 1993, s.574

⁸ Bekir Kütükoğlu, “Vekayi’nüvis”, **İslam Ansiklopedisi**, c.13, Meb Yayınları, İstanbul, 1993, s.271

⁹ Vakanüvis, **Ana Britanica**, c. 31, Ana Yayınları, İstanbul, 1993, s.98

¹⁰ Vakanüvis, **Ana Britanica**, c.31, Ana yayınları, İstanbul, 1993, s.98

toplumlarda da görülen egemen sınıf tarihçiliğinin, özellikle tutucu ve devletçi bir türü sayılabilir. Bu bağlamda vekayi'nüvis terimi, geleneksel tarih yazıcılığının Türkçe'deki genel karşılığı olarak da kullanılır. 19. yüzyıl sonlarından başlayarak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Türk milliyetçiliğinin gelişmesine bağlı olarak Osmanlı vekayi'nüvisliğinin yerini çağdaş tarihçilik almıştır.

Mustafa Naimâ Efendi, ilk resmi vekayi'nüvis olarak tayin edilmiştir.¹¹ Kendisinden önce yazılmış tarihleri inceleyerek, bazı olayları da şahitlerinden dinleyerek 67 yılı kapsayan bir tarih yazmıştır. Naimâ, vekayi'nâme ve nasihat risalesi yazı türlerini birleştirmiştir. “Devletlerin, kuruluş, hâkimiyetin pekişmesi, özgüven ve emniyet, aşırı doygunluk ve muhafazakârlık ve nihayet çözüme gibi evrelerden geçtiklerini” söylemiştir. Bu düşünce nasihat risalecileri tarafından sık sık kullanılmıştır. Ancak Osmanlı vekayi'nâmelerinde bu konudan fazla bahsedilmemiştir. Naimâ vekayi'nâmesinde bu bahsi açmakla dönemin siyasi tartışmalarında nerede durduğunu belli etmiştir. Eseri, oldukça cüretkâr olarak kabul edilir. Adı; Ravzat el- huseyn fi hulâsat ahbâr el'hâfikeyn'dir. Kısaca Tarih-i Vekayi de denir. Naimâ bundan başka birkaç risale de yazmıştır. Naimâ'dan sonra gelen vekayi'nüvisler ise şöyledir; Şefik Mehmet Efendi, Râşid Efendi, Çelebizâde Âsım Efendi, Mustafa Sâmî Efendi, Şâkir Efendi, Hıfzı Efendi, Suphi Efendi, Şefik Efendi, Süleyman İzzi Efendi, Seyyid Hâkim Mehmet Efendi, Çeşmizâde Reşid Mustafa Efendi, Musa-Zâde Mehmet Ubeydullah Efendi, Behçet Efendi, Vasıf Efendi, Süleyman Molla, Enveri Sadullah Efendi, Mehmet Edip Emin Efendi, Halil Nuri Efendi, Pertev Efendi, Âmir Efendi, Mütercim Âsım Efendi, Şânizâde Mehmet Ataullah Efendi, Mehmet Esad Efendi, Mehmet Recai Efendi, Nail Efendi, Cevdet Paşa, Ahmet Lütfi Efendi, Abdurrahman Şeref Efendi.¹²

Vekayi'nüvis olacak kişilerde bir takım özel vasıfların olması aranmıştır. Genellikle 'hâcegân'lık rütbesine ulaşmış kişilerden olmalarına dikkat edilmiştir. Ayrıca edebi şahsiyetleri olmasına, ilmiye mensubu olmasına, edebi şahsiyetleri yanı sıra ilmi tarihçilik anlayışına sahip olmalarına gerek görülmüştür. Mesela, Anadolu Muhasebecisi olan Ahmet Vasıf, etraflıca düşünme ve kavrayış yeteneğine sahip olduğu için iki defa vekayi'nüvisliğe getirilmiştir. İlmiye mensuplarının vekayi'nüvis olmasının

¹¹ Bekir Kütükoğlu, “Vekayi'nüvis”, **Türkler Ansiklopedisi**, c.11, Yeni Türkiye Yayınları(YTY), Ankara, 2002, s. 393

¹² Vakânüvis maddesi, **Meydan Larousse**, Sabah Gazetesi Yayınları, c.20, İstanbul, 1993, s.55

yanı sıra Kalemiye sınıfından da vekayi'nüvisler olmuştur. Vekayi'nüvislerde, müstakim, tecrübeli, ketum, hakikatli olmak da aranan şartlar arasında yer almıştır¹³.

Vekayi'nüvislerin asıl görevleri, hizmette buldukları zamanın olaylarını tespit ve tahrir etmek olmakla birlikte onlara seleflerinin eksik bıraktıkları devrin tarihini yazmak vazifesi de verilmiştir. Bunun istenmesinin nedeni ise tarihin kesintisiz olarak kayda alınmasını sağlamaktır. Önceki vekayi'nüvisin azli veya ölümü halinde, onun notları ve elindeki vesikalar, yeni memura verilerek, bırakılan yerden devam etmesi istenirdi.

Başlangıçta vekayi'nüvislere verilen bilgiler çok iyi soruşturulur ve vakayı çok iyi yazmalarını sağlamak için onlardan hiçbir şey esirgenmezdi. Ancak sonraları, emniyetsizlik gösterilip kendilerine devlet sırrı açıklanmadığı, hatta olayların sebep ve sonuçlarının tahkiki ve değerlendirilmesi istenmediği için vakanüvisler de faydasız şeyler yazmaya mecbur olup, ya önemsiz şeyleri büyütmüş, ya da önemli şeyleri gerektiği gibi yazamamışlardır. Vekayi'nüvislerin, devlet merkezine ulaşan imparatorluk olayları yanı sıra, dış dünyaya ve özellikle devletin münasebette bulunduğu Avrupa devletlerine dair haberlere de yer vermeleri uygun görülmüştür. Vekayi'nüvisler, genellikle her sene başında, zapt ve tahrir ettikleri vekayi cüzlerini, padişaha sunulmak üzere sadrazama verirler beğenildiğine ya da düzeltilmesi gerektiğine dair emri aldıktan sonra, bu cüzleri tamamlayarak daha önce yazdıklarına eklerlerdi. Vekayi'nüvislik, Osmanlı saltanatı sonlarına kadar devam etmiş olsa da, özellikle Tanzimat sonrasında ihmale uğramıştır. Buna resmi ve özel gazetelerin çıkmasının etkisi olabileceği düşünülmüştür.

Vakayi'nâmeciliğin, Osmanlı tarihindeki 400 yıllık geçmişine bakıldığında, büyük değişimler görülmektedir. Bu değişimler, özellikle ele alınan konularda ve kullanılan dilde ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sadece fatihler ele alınırken, 16. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında, devlet görevlilerinin tayinleri, büyük yangın ve isyanlar gibi payitahtta cereyan eden olaylara ağırlık verilmiştir. 15. yüzyılda vakayi'nâmeler, genelde sade bir Türkçe ile yazılmıştır. Ama 16.yüzyıldan itibaren, edebi Osmanlıca giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 18.yüzyılda bazı vakanüvisler, ağdalı bir üslup

¹³ Bekir Kütükoğlu, "Vakanüvis" , **İslâm Ansiklopedisi**, c.13, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1993, s.272

benimsemiş ve Arapça ve Farsça kelimelerle yüklü bir dil kullanmışlardır. 19. yüzyılda bu ağdalı Osmanlıca yerine daha sade bir dil kullanılması milliyetçiler tarafından savunulmuştur.

Yapılan bu açıklamalarımızdan hareketle, Osmanlı Tarihi'nde, tarihe ışık tutacak, tarihi aydınlatacak en önemli eserlerden birinin de vakayi'nâmeler olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak, bu eserlerden biri olan Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi adlı eser üzerinde çalışmanın faydalı olacağını düşündük.

Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi adlı eser, üç vekayi'nüvisin ayrı ayrı yazdıkları tarihçelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Mehmet Subhi' nin vekayi'nüvisliği sırasında sadrazam olan Hekimoğlu Ali Paşa, Mehmet Subhi'den Sâmi ve Şâkir' in tarihçelerini de birleştirerek, I. Mahmut Döneminden itibaren olan olayları bir kitapta toplamasını istemiştir. Bu istek üzerine benim çalışmama kaynaklık eden eser, Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi ortaya çıkmıştır. Eserin bu adı almasının en büyük sebebi de Mehmet Subhi' nin diğer tarihçilerin yazmalarına büyük ölçüde sadık kalarak üç çalışmayı birleştirmesidir. Eser, yine kendinden önce yazılmış bir vakayiname olan Asım Tarihi'nin bir devamı sayılır. Bu üç eserin içerdiği dönem 1730–1744 yılları arasındadır. Eser, 1784 yılında Müteferrika matbaasında basılmıştır. Yayınlayan Beylikçi Raşid' dir. TBMM Kütüphanesi' nde, İstanbul Bâyezit Kütüphanesi'nde, Ankara Milli Kütüphane' de, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan esere, bu çalışma kapsamında TBMM Kütüphanesi' nden ulaşılmıştır. Eser, 6 yaprak önsöz, 11 yaprak fihrist, 238 yaprak asıl metinden oluşmaktadır. Bunun 1–71 yaprakları Mustafa Sâmi ve Hüseyin Şâkir'e, geri kalanı ise Mehmet Subhi'ye aittir. İlk 44 yaprak, Mustafa Sâmi'nin tarihinin anlatıldığı bölümdür.

Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi adlı eseri ele almamızın nedeni, çeşitli sebeplerle bugüne kadar ayrıntılarıyla incelenmemiş olmasıdır. Ayrıca eseri bize ilginç kılan bir başka sebep de eserin üç vekayi'nüvis tarafından yazılmasıdır. Çalışmalarımıza başladıktan sonra araştırmalarımız sırasında Hüseyin Şâkir' e ait olan bölümün İstanbul Üniversitesi'nde Bekir Kütükoğlu tarafından 1981 yılında bitirme tezi olarak öğrencilerine yaptırıldığını fark ettik. Bunun üzerine bu çalışmayı tamamlayıcı olabilmesi açısından eserin ilk bölümünü oluşturan Mustafa Sâmi kısmını çalışmaya karar verdik. Mustafa Sâmi'ye ait olan bölüm 1730–1733 yılları arası dönemi anlatır.

Eserde ilk 44 varak Mustafa Sâmi'ye aittir. Benim çalışmam da bu bölüm üzerinedir. Bir transkripsiyon çalışmasıdır. Bu tez çalışması iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalıştığımız bölümü yazan Mustafa Sâmi hakkında detaylı bilgi sunulurken, ikinci bölümde de asıl metin yer almaktadır.

Çalışmayı tamamladığımız esnada, bizi çok şaşırtan bir durumla karşılaştık. Eserin, bizi çalıştığımız TBMM nüshasında 9. varaktan itibaren metinde bir kopukluk farkettilik. Bu durum, bizde Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi' nin TBMM nüshasıa başka bir metnin karıştığı şüphesini uyandırdı. Bu açıdan metni daha derinden incelediğimizde, 9. varaktan itibaren geçen tarihlerin, kişilerin ve olayların İzzî Tarihi ile örtüştüğü, gerek üslûp gerekse anlatılan dönem bakımından Sâmi Tarihi ile baskı tekniği ve varak numaraları dışında hiçbir benzerliği olmadığı görülmüştür. İzzi Tarihi incelenip 1199 yılında bahse konu Sâmi, Şâkir ve Subhi Tarihi ile aynı matbaada basıldığı ve sonradan iki tarihin aynı dönemde ciltlendiği anlaşıldığından, eser formalarının bu ilk ciltlenme sırasında matbaada karışmış olabileceği ihtimali kuvvetle muhtemel görüldü. Bu konuda araştırmaları bulunan Mesut Aydın tarafından da bu şüphemizin doğruluğu teyit edildi. Böylece, Mesut Aydın'ın, çeşitli yazma ve basma nüshalardan yararlanarak hazırladığı Tarih-i Sâmi' yi çalışmamızın sonuna ekleyerek, eserde ortaya çıkan farklılıkların daha yakından görülmesini amaçladık.

Bu eser, dilinin ağır olması, üç ayrı yazar tarafından yazılmış fakat hacim olarak tek yazarlı kitaplardan daha dar kapsamlı olması, sözkonusu döneme ait bu eserde bulunan pek çok bilgiyi başka eserlerde de bulmanın mümkün olması, eserin içerdiği dönemin tarihte fazla ilgi çeken ve incelenen bir dönem olmayışı, eserin kısa bir süreci kapsamaması, bizim incelediğimiz eserin vekayi'nüvislerinden önceki vekayi'nüvislerin işini iyi yapan kişiler olması ve kendisinden sonra gelenlere fazla iş bırakmamış olmaları, örneğin; Raşid ve Çelebizâde çok geniş tarihi yazmışlardır, gibi nedenlerle daha önce incelenmemiştir. Daha geniş dönemi içine alan eserlerin tercih edilmesi de sebepler arasındadır. Örneğin, Şem'dânizâde'nin eseri dört cilt halindedir. 1730 ve 1777 yılları arası olayları anlatır. Şem'dâni-zâde, aynı tarihleri yazarken Subhi Tarihi'nden

yararlanmıştır. Şem'dâni-zâde, bu eserden yararlandığını kendi eserinin başında belirtmiştir.¹⁴

Aynı dönemin bu iki eserini karşılaştıracak olursak; Subhi Tarihi, vekayi'nüvisler tarafından yazılmış olmasına karşın, Şem'dâni-zâde ise vekayi'nüvis değildir. Şem'dâni-zâde, devletin vekayini kaydeden resmi bir memur olmadığı için de vekayi'nüvislerin eserlerine kaydedemedikleri bazı şeyleri kaleme alma imkanı bulmuştur. Diğer taraftan, babası Hacı Mehmet Ağa, kendi söylediğine göre hiç değilse 1730'dan itibaren devlet işlerine ve devlet adamlarına yakın bir insandır. Bu nedenle birçok meselenin gizli kalmış taraflarını dahi, bu vasıta ile öğrenmek fırsatını bulmuştur. Ayrıca bazı hususları, bizzat devrin vüzerasından dinlemiştir. Yani Şem'dâni-zâde 18. yüzyıl olaylarını vakayi'nâmelerden farklı bir tarzda kaleme almıştır.

İki eserin de aynı dönemi içeren konu başlıklarına bakıldığında benzerlikler göstermektedir. Subhi Tarihi, aynı dönem olayları sayısına bakıldığında daha fazla konuyu ele almıştır.

Her iki eserde de, o dönemde siyasi ilişkilerin sürdüğü ülkelerin elçileri ile yapılan görüşmeler, verilen davetler, yapılan anlaşmalar olduğu gibi çeşitli devlet rütbelerine göreve getirilmeler ve görevden alınmalardan, isyanlardan, düzenlenen seferlerden, ölümlerden, cülus törenlerinden, Şehzadelerin durumlarından, bazı sosyal sorunlardan, Padişahın güvenilir adamlarına itibar etmemenin getirdiği zararlardan, yangınlardan, depremlerden ve daha pek çok konudan da bahsedilmiştir. Her iki eserin ele aldığı konular arası benzerlikleri ortaya koyabilmek için, Şem'dâni-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi'nin eserinin fihrist kısmına da yer vermenin uygun olacağını düşündük. Böylece daha sonraki bölümde yer alan bizim incelediğimiz eserin fihristi ile karşılaştırma fırsatımız olacaktır.

Şem'dâni-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mür'i't- Tevârih'in içindekiler; Acz izhâr ederek zaifâne sulh istemekten zarar (1).- Dâmad zâde sözünü dinlemekten zarar(2).- Padişahın Acem seferi için Üsküdar'a geçmesi (2.)- İbrahim Paşa'nın etvârı(

¹⁴ Şem'dâni-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Mür'i't-Tevârih**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1976, s.xx, xxii,xxiv

3).- Kötülüğe müsadeden zarar (3).- Sa'd-âbâd (4).- Üsküdarlı Feyzullah Efendi(4).- Zâlimin âkıbeti harab olduğu ve mazluma muhtac olduğu (5).- Zülâli Hasan Efendi 6.- Fitne zuhuru (6).- Hak sözünü reddeden zarar (6).-Şehirlinin vezirden ve ricalinden nefretlerinden zarar (7).-Kaba Kulak İbrahim Paşa (16.)-Sadakatin semeresi (16.)- Zorbaların kahr olduğu (17).- Zorba tarafına meyl ve yardım etmekten zarar (18.)- Kaba Kulak İbrahim Paşa (19.)- Ramazanda zorba zuhuru(19.)- Cebeciye itibar olduğu (20.)- Kayın Ahmet Ağa (20.)- Canım Hoca(21.)-Acem Ahvali (21.)- Devletin zaafını düşmana izhar etmekten devlete zarar(22.)Garip fitne ve fitnenin def'i (22.)- Sadakatin faidesi ve kaba Kulak Paşa'nın azli(23.)-İnsanın kazdığı kuyuya düşmesi (23.)- Akrabanın hiyaneti (24.)- Valide camiinde mevlüt okunması(25.)-Topal Osman Paşa ve Acem Seferi (25.)- Bağdat valisi Ahmet Paşa'nın Gazası (25.)-Hamalı oğlu Ahmet Paşa (25)- Sulh sohbeti ile düşmanın devleti iğfali(25.)- Rüşvete ve zulme sevk etmekten zarar(25.)-Zamane Hüddamın hali (26.)-Kahbe avratı Osman Paşa'nın denize atması (26)- Kadem-i Şerifin Eyüp türbesine konması (26.)- Padişaha tahakkümâne edâdan zarar (26.)- Damad zâde Abülhayr Ahmed Efendi'nin şeyhülislam olması (27.)- Nemçe'den ve Moskova'dan cülus tebriki(27.)- Acem meselesinin görüşülmesi(27.)- Sadarete gelen veziri istikbal (28.)- Topal Osman Paşa ahvali (28.)- Valide sultandan vezire at gelmesi (30.)- İstiklal kürkü (30.)-Vezir divanının akşama kadar olma30.-Tophane'ye su geldiği (30.)-Hocazade ve Bolavizade'nin nefy olunmaları(31.)- Bursa'dan ma'zul olana Anadolu sadrı verilmesi (32.)-Acem Şahı(32.) Görülüyor ki başlıklar farklı olsa da pek çok konu ikisinde de yer almaktadır.

Eserini incelediğimiz Mustafa Sâmî Efendi, Osmanlı Devleti'nin önemli askerî ve siyasî yenilgilere uğradığı bir dönemde yaşamıştır. Yaşadığı dönemin olayları ve karışıklıkları, onun eserine de yansıdığı için, Mustafa Sâmî Efendi'nin yaşadığı döneme de değinmek gerekmektedir.

Bu dönemde yaşanan Viyana bozgunu (1683), bu yenilgiler zincirinin ilk halkasını oluşturur. Artık, Osmanlı Devleti'nde gerileme dönemi başlamıştır. Viyana bozgunu ve Karlofça Antlaşması arasında geçen zaman “Felaket Seneleri” olarak bilinir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, kendisine karşı oluşturulan “Kutsal İttifak” ülkelerine karşı

tek başına mücadele etmiştir.¹⁵ Bu ittifak ile yaptığı savaşlar sonrasında Osmanlı İmparatorluğu, tarihinin ilk ve en büyük toprak kayıplarını verdiği Karlofça Antlaşmasını 1699 yılında kutsal ittifakın katolik kanadıyla yapmış, 1700 yılında da Rusya ile İstanbul Antlaşmasını imzalamıştır.¹⁶ 18. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu, Karlofça ve İstanbul Anlaşmaları ile kaybettiği toprakları kazanma mücadelesi vermiştir. Ayrıca kötü gidişi durdurabilmek için daha köklü ıslahatların yapılması anlayışı belirlemiştir. Bu dönemde ilk defa batının üstünlüğü kabul edilmiş ve batı örnek alınarak ıslahatlar yapılmıştır.

18. yüzyıla III. Ahmet'in saltanatıyla girilmiştir(1703). III. Ahmet döneminde izlenen politikaların esasını Karlofça Antlaşmasının, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde yaptığı tesirlerle açıklamak mümkündür. Çünkü Karlofça Antlaşması, sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile ilişkilerinde bir dönüm noktası değil, içerde de duraklama ve bozuklukların ağırlaşması ve çöküş döneminin başlaması olarak görülür. Yirmi yedi yıl tahtta kalan bu padişah döneminde Ruslarla Prut Savaşı yapılmıştır(1711). Fakat bu savaş kazanılmasına rağmen gerektiği gibi değerlendirilememiştir. Prut başarısına güvenen Osmanlı, Karlofça antlaşması ile kaybettiği yerleri geri alabilmek amacıyla yeni savaşlara girmiştir. 1715–1718 yılları arasında Venediklilerle savaşan Osmanlı Devleti 1718 Pasarofça Antlaşmasını imzalamıştır. Yaptığı savaşlardan sonra Osmanlı Devleti yavaş yavaş kaybettiği toprakları geri alma umudunu yitirmiş ve siyasetini değiştirerek barışçı bir politika izlemiştir. Avrupa ile barışın hâkim olduğu bu döneme Yahya Kemal Beyatlı, “Lale Devri” demiştir. Daha sonra tarihçi Ahmet Refik Altınay da bu isimde bir kitap yazınca, 1914'ten önce, Damat İbrahim Paşa'nın 1730 Patrona Halil İsyanı'na kadar uzayan iktidar yılları, bu şekilde anılmaya başlamıştır. Bu tabir Avrupa literatüründe de kullanılmıştır.¹⁷

Lale Devri'nin mimarı, dönemin sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, o dönemde alışılanın aksine devletin başında uzunca bir süre kalmayı başarmıştır. Bu durum onun devletin kontrolünü ele geçirmesine ve

¹⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983, c.11, s.557

¹⁶ Alaaddin Yalçınkaya, “ 18.yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi”, **Türkler Ansiklopedisi**, c.12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.479

¹⁷ Yılmaz Öztuna; **Büyük Osmanlı Tarihi**, Ötügen Yayınları, c.4, İstanbul, 1994, s.478

padişahı etkisi altına almasına neden olmuştur. Sadrazam ve padişahın artık kaybedilen yerleri geri alma ümidi kalmamıştır. Osmanlı yöneticileri ilk defa savaştan çok barışı korumak amacı ile Avrupa siyasetiyle yakından ilgilenmişlerdir. Özellikle Damat İbrahim Paşa, Avrupa'yı tanımanın Osmanlı dış politikası ve ticareti için iyi olacağına inanan ve bu konuda somut adımlar atan ilk devlet adamıydı. Damat İbrahim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nda zedelenen birçok temel taşları yerine koymuş, Viyana yenilgisinden bu yana her alanda kalkınma ve disiplin ilk defa onun döneminde görülmüştür. Pek çok yenilik yapılmıştır, özellikle matbaanın getirilmesi önemli bir gelişmedir. Ancak İstanbul'daki eğlence alemlerinde yapılan savurganlık sonucunda yeni vergilerin konması, ülkedeki siyasi ve sosyal dengeleri bozmaya başlamıştır. Ülkede enflasyon, kıtlık, salgın hastalık ve asayişsizlik dönemine girilmesine rağmen, sadrazam idaresindeki hükümetin, bunları düzeltmek için bir şey yapmaması durumu gittikçe kötüleştirmiştir. Damat İbrahim Paşa, savurganlık sonucu Osmanlı halkı üzerinde oluşan vergi yükünü azaltmak için çok büyük olmayan yakınlarda yapılacak bir savaşın çözüm olacağını düşünmüştü. O dönemde İran karışıklık içinde idi. Bunu değerlendirmek isteyen Damat İbrahim Paşa, padişahı İran üzerine bir sefere ikna etti. Bu arada Rusya'nın Kafkasya'da yaptığı işgallerin İran'da kayabileceğini düşünen Osmanlı hemen harekete geçti. 1723–1725 tarihleri arası sefere çıkıldı. Rusya'nın da İran topraklarına girmesi ile Rusya'nın teklifi üzerine 1724 yılında İran topraklarının iki taraf arasında paylaşıldığı bir anlaşma yapıldı. İleriki tarihlerde İran'ın Osmanlı'nın elinden bazı toprakları alması ve Osmanlı ve Rusların İran topraklarından çıkmalarını istemeleri İstanbul'da etkisini göstermişti. Nadir Han karşısında gerilemenin olması ve Tebriz'in elden çıkması üzerine İran Seferine çıkılması kararına rağmen padişah ve sadrazamın isteksiz ve oyalayıcı tutumları İstanbul'da sert havaların esmesine neden oldu. Nihayet ordunun Üsküdar'dan İran tarafına hareketine karar verilecekken bir kısım yeniçerinin başlattığı isyanın başında Patrona Halil adında Arnavut bir yeniçeri vardı.¹⁸ İsyanın gittikçe büyümesi nedeni ile padişah III. Ahmet istemeyerek de olsa sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Kapudan Mustafa Paşa ve Kethüdası Mehmet Kathüda'nın Ortakapı'da boğulmasını emretmiştir. Bu üç kişinin cesetleri Et Meydanı'na gönderilmiştir. İsyancılar cesedin Damat İbrahim Paşa'ya ait olmadığını öne sürerek karışıklık çıkarmaları sunucu, kendisinin istenmediğini düşünen III. Ahmet

¹⁸ Songül Çolak, "Patrona Halil Ayaklanması'nı Hazırlayan şartlar ve İsyanın Pay-ı Tahttaki Etkileri", **Türkler Ansiklopedisi**, Y.T.Y, c.12, Ankara, 2002, s.527

Sultan Mustafa'nın büyük oğlu şehzade Mahmut'u tahta geçirmiştir. Bu taht değişikliği ile isyan çözülmemiş, değişik bir boyut kazanmıştır. İsyancılar bu kez ülke yönetiminde etkili olmaya çalışmışlardır. I. Mahmut İran'a açılacak seferi konuşmak üzere isyancıları saraya çağırılmış ve onları boğdurtmuştur. Böylece Patrona Halil yandaşları dağılmış ve isyan sonuçlanmış oldu. İsyanın bastırılmasından sonra I. Mahmut devlet idaresinde tam bir hâkimiyet kurdu. Amcası III. Ahmet döneminde başlatılan yenilik hareketlerini daha azimli şekilde sürdürdü.¹⁹

Siyasi ve askeri yenilgiler Osmanlı Devleti'nde reformları gündeme getirmiştir. Bu reformların ilk etapta askerî alanda olması, askeri yenilgileri durdurma düşüncesinden kaynaklanmıştır. Ancak 18. yüzyılın asıl özelliği, askerî alanlardaki reform çabalarının yanında kültür ve sanat alanındaki yeniliklerin de hızlanmasıdır. Gerçi hem askerî hem de kültür ve sanat alanında bazı alışverişler daha önceleri de olmuştur. Örneğin; Pirî Reis haritası coğrafi keşiflerin tam zamanında bilindiğini gösteriyor. Kâtip Çelebi'nin "Atlas" tercümesi sayesinde Copernic ve Galile'nin sistemlerinden haberdar olduğumuz anlaşılıyor. Sanatkâr Avrupa ile ilişkiler ise daha eski ve devamlıdır. Fatih Sultan Mehmet'in sarayında Rönesans ustaları çalışmış, II. Bayezid döneminde önemli ressamlar İstanbula getirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak, 18. yüzyıl başlarında, Rönesans'ı ve onunla birlikte oluşan değişiklikler ve coğrafi keşifler ile Amerika'yı kendisine katmak ve eski dünyanın büyük bölümünde faaliyete geçerek etki alanını iki yüzyılda birkaç misli genişleten Avrupa karşısında, ilmi hayatı durmuş, ekonomisi arka arkaya gelen savaşlar ile alt üst olmuş bir Osmanlı vardı. 18. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti, batının üstünlüğünü kabul ederek öncelikle modern tarzda bir orduya daha sonra da teknolojik ve ekonomik kalkınmaya önem vermeye çalıştı ise de bu çabalar Osmanlı Devleti'nin eski gücüne kavuşmasına yetmedi.

¹⁹ Alaaddin Yalçınkaya, "18.yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi", **Türkler Ansiklopedisi**, cilt12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.489

18. yüzyılı anlatan pek çok tarihçi, Tarih-i Sâmî, Şâkir ve Subhi'den yararlanmış ve yararlandıklarını da belirtmişlerdir.²⁰ Bu durum 18. yüzyıl için araştırma yapan bir tarihçinin mutlaka Tarih-i Sâmî, Şâkir ve Subhi'den yararlanması gerektiğini gösterirken bizim tezimizin isabetli bir çalışma olduğunu ortaya çıkarmıştır.

²⁰ Ziya Nur Aksun, **Osmanlı Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994, s.342'de III. Ahmet'in I. Mahmut'u tahta geçirirken verdiği öğütleri Subhi Tarihinden aldığını belirtmiştir. Songül Çolak, "Patrona Halil Ayaklanması'nı Hazırlayan şartlar ve İsyanın Pay-ı Tahttaki Etkileri", Türkler Ansiklopedisi, Y.T.Y, c.12, Ankara, 2002, s.525'te 18. yüzyıl incelenirken Tarih-i Sâmî, Şâkir ve Subhi'den yararlanılabileceğini belirtmiştir.

1. BÖLÜM: ARPAEMİNİZÂDE MUSTAFA SÂMÎ EFENDİ

Üzerinde çalıştığım eserin sahibi olan Mustafa Sâmî, vakayi'-nüvis, şair ve hattatdır.²¹ 18. yüzyılın ilk yarısında çeşitli devlet memuriyetlerinde bulunan, yaklaşık yirmi yıl hâcegân, ondan önce de kâtip olarak Osmanlı bürokrasisinde görev alan Sâmî'nin hayatı, Özellikle Erhan Afyoncu' nun arşiv çalışmaları, daha önce yapılan çalışmalara eklenince aydınlığa kavuşmuştur. Sâmî' nin hayatı ile ilgili ulaşabildiğim kaynaklar şunlardır: Kemal Kahramanoğlu, “Sâmî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni”; Fatma Sabiha Kutlar “Arpaemînzâde Sâmî Divanı” (Tenkidli Metin, İnceleme, Özel adlar dizini); Fatma Yaşar Aksoy, “Divan-ı Sâmî”; Erhan Afyoncu, “Vekayi'nüvis Arpaemini-zâde Mustafa Sâmî'nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler”; Erhan Afyoncu, “Osmanlı Müverrihlerine ait Tevcihat kayıtları”.

Kaynakların çoğunu, Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim üyesi Mesut Aydın'ın yönlendirmeleri sonucunda öğrendim. Kendisine desteğinden dolayı tekrar teşekkür ederim.

Ayrıca, İsmail Hakkı Uzunçarşılı' nın “Osmanlı Tarihi”, M. Orhan Bayrak'ın “Osmanlı Tarih Yazarları”, Mehmet Cemalettin'in “Osmanlı Tarih ve Müverrihleri”, Mehmet Süreyya'nın “Sicil-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri”, Coşkun Üçok'un çevirdiği ve Franz Babinger'in yazdığı “Osmanlı Tarih Yazarları ve eserleri” çalışmaları da yararlandığım diğer kaynaklardır. Bu kaynaklar ışığında Sâmî hakkında ulaşılan bilgileri çeşitli başlıklar altında sunmaya çalışacağım.

1. 1. HAYATI

Sâmî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1680'li yıllarda doğduğu düşünülmektedir.²² İstanbul doğumlu olan Sâmî, Arpa emini Osman efendinin oğludur.²³ Babasının mesleği sebebi ile Arpaemini-zâde diye tanınan Sâmî de Arpa

²¹ Erhan Afyoncu, “Vekayi'nüvis Arpaemini-zâde Mustafa Sâmî'nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, sayfa.1, İstanbul, 2000, s.235–242

²² Fatma Sabiha Kutlar, “Arpaemini-zâde Sâmî Divanı”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1996, s.15

²³ Mehmet Süreyya, Sicil-i Osmani III, İstanbul,1311, s.7, Kemal Kahramanoğlu, aynı tez, s.8, F.S.Kutlar, aynı tez., s.16

emini kâtipliği yapmıştır. Sonra sırasıyla küçük evkâf muhasebeciliği, şehreminliği, mevkufatçılık, piyade mukabeleciliği ve vakayi'-nüvislik görevlerinde bulunmuştur.²⁴ Duygulu bir şair olan Sâmi, şiirleri ile lale devrini yaşamış, başta Damat İbrahim Paşa olmak üzere çok sayıda devlet adamının meclislerine katılmıştır. Kasideleri sayesinde Baltacı Mehmet Paşa²⁵ ve Şehid Ali Paşa'nın himayesi altına giren şairler arasındadır.²⁶ Sâmi'nin tarihçilik yönünden çok daha ağır basan şairlik yönü incelenmiş, Divanı ile ilgili iki doktora²⁷, bir yüksek lisans tezi²⁸ yazılmıştır.

Sâmi'nin arpa emanetinde kâtip olduğu tüm kaynaklarda belirtilmektedir. Ancak ne zaman çalışmaya başladığı bilinmemektedir. Erhan Afyoncu da makalesinde, arşiv taramaları sırasında bu bilgiye rastlamadığını belirtmiştir. Şu bir gerçek ki, Osmanlı bürokrasisinde kâtip ve hâcelerin çocukları, babalarının bürolarına devam ederek, orada işleri öğrenirlerdi. Mustafa Sâmi de bu şekilde orada çalışmaya başlamış olmalıdır²⁹. Sâmi'nin çalışmasına dair ilk kesin tarih, Zilkâde 1127 (Aralık- 1715)'de İstabl-ı Âmire-i Evvel Ambarı ikinci kâtibi olarak çalışmasıdır. Babasının arpa emînliği döneminde burada çalışmış olabileceği Erhan Afyoncu'nun son çalışmasında belirttiği bir husustur.

Arpa emîni kâtipliği yaptıktan sonra sırasıyla önce ikinci kâtipliğe yükseltilmiş³⁰, ardından yine bu kadro ile Rikâb-ı hümayûn'da başmuhâsebeci vekilliği tevcihiyle hâcegâna dahil edilmiştir³¹. Sâmi Efendi, başmuhâsebeci vekilliğinden 20 Zilkade 1127 (17 Aralık 1715)'de küçük evkâf muhâsebeciliğine geçmiş ve bundan sonra kâtiplikle ilgisi kesilerek memuriyet hayatına hâcegân olarak devam etmiştir. Yaklaşık iki ay kadar küçük evkaf muhâsebeciliğinde kalan Sâmi Efendi 20 Muharrem 1128 (15 Ocak

²⁴ Erhan Afyoncu, a.g.m., **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, İstanbul, 2000, s.235-242.

²⁵ Kutlar,a.g.e., Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1996, s.14

²⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV/II, Ankara,1988, s. 547

²⁷ Kemal Kahramanoğlu, **Sâmi Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1995; Fatma Şabiha Kutlar, **Arpaemînizâde Sâmi Divanı** (Tenkitli Metin, İnceleme, Özel adlar dizini), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1996.

²⁸ Fatma Yaşar Aksoy, **Divan-ı Sâmi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1992.

²⁹ Erhan Afyoncu, a.g.m., **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, sayfa. 1, İstanbul, 2000, s.235-242

³⁰ Zilka'de 1127 (Aralık 1715)'de İstabl-ı Âmire-i Evvel Anbarı ikinci kâtibi.

³¹ Osmanlı bürokrasisindeki bir kısım dairelerde (bilhassa Maliye kalemlerinde) kâtiplik (halifelik) hiyerarşik bir düzende idi. Çalışanlar, başhalife, ikinci halife, üçüncü halife vs. şeklinde örgütlenmişti. Bir kaleme kâtip olanlar, kendi üstündeki kâtiplik kadrosunun boşalması durumunda o kadroya geçer, zamanla başhalifelğe kadar yükselebilirdi. Başhalifelikten sonra liyakati ve hamisi varsa hâcegân olurdu. Afyoncu, a,g,m, 236

1716)'de daha üst düzey bir görev olan şehreminliği görevine getirilmiştir. 27 Cemâziyelâhir 1130 (28 Mayıs 1718) tarihinde ise küçük ruznâmçeciliğe tayin edilmiş ancak ilk ruznâmçecilik görevi uzun sürmemiş ve yine iki ay sonra 2 Ramazan 1130 (30 Temmuz 1718)'da buradan ayrılmıştır. 3 Rebiülevvel 1132 (14 Ocak 1720)'de ikinci defa şehreminliğine tayin edilirken kendisinden “sâbıkâ haslar hâcesi” şeklinde bahsedilmesi sebebiyle Afyoncu, onun 2 Ramazan 1130 (30 Temmuz 1718) ile 3 Rebiülevvel 1132 (14 Ocak 1720) tarihleri arasındaki bir dönemde haslar mukataacılığı yaptığını ortaya çıkarmıştır. 6 Şevvâl 1134 (20 Temmuz 1722)'den 20 Şevvâl 1135 (24 Temmuz 1723)'e kadar cebeciler kâtipliği görevini deruhte eden Sâmi Efendi 17 Şevvâl 1136 (9 Temmuz 1724)'da ikinci defa küçük ruznâmçeciliğe tayin edilmiş bir yıl boşta bekledikten sonra da 8 Şevvâl 1138 (9 Haziran 1726)'de piyâde mukâbecisi olmuştur³². 7 Şevvâl 1139 (28 Mayıs 1727)'da piyâde mukâbeciliğinden ayrılan Mustafa Sâmi, yine bir yıl bekledikten sonra 11 Şevvâl 1140 (21 Mayıs 1728)'da üçüncü defa küçük ruznâmçeci olmuş ve bu görevde 15 Şevvâl 1141(14 Mayıs 1729)'e kadar kalmıştır. Yine bir yıl herhangi bir görevi deruhte etmeden boşta bekleyerek 14 Şevvâl 1142 (2 Mayıs 1730)'de ikinci kez piyâde mukâbeciliğine tayin edilmişse de bu sefer 26 Rebiülâhir 1143 (8 Kasım 1730)'e kadar ancak yedi ay bu görevde kalabilmiştir. Görevden alınışı hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte muhtemelen Patrona patirtüsü ve akabinde meydana gelen olaylar ihtimal dâhilinde zikredilebilir. Bu süreçte Nevşehirli ve çevresine yakınlığı bulunanlara yönelik sık gerçekleşen tayin aziller yüzünden bir süre görevden uzaklaştırılmış, ancak Patrona ve avânesinin tenkîlinin tamamlandığı (14 Cemâziyelevvel 1143- 25 Kasım 1730) ve işlerin düzene girmeye başladığı döneme denk gelen tevcihat döneminde göreve dönmüş olabilir. Nitekim 15 Cemâziyelevvel 1143 (26 Kasım 1730)'de gerçekleşen ve daha üst düzey bir hâcegânlık ile aynı zamanda babasının da memuriyeti olan arpa eminliğine getirilmesi ise bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.

³² XVIII. yüzyılın ortalarına doğru hâcegân sayısının artması sonucunda birçok memuriyete -genelde tevcihat dönemi olan her yılın şevvâl ayında- bir yıllık tayin yapılmaya başlanmıştır. Bir yıl görev yapan hâcegân, bir yıl boşta bekledikten sonra yeniden başka bir memuriyete getiriliyordu. Bu konuda bilgi ve veriler için ayrıca bkz. Erhan Afyoncu, **Osmanlı Devlet Teşkilâtında Defterhâne-i Âmiri (XVI- XVIII. Yüzyıllar)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1997, s. 83-84.

Sâmî Efendi muhtemelen yine bu dönemde vekayi'nüvisliğe tayin edilmiş olmalıdır.³³ Vak'anüvislik görevi uhdesinde iken, hiç beklemediği bir anda kendisine 21 Ramazan 1144 (18 Mart 1732)'de üçüncü defa piyâde mukâbeciliği tevcih edilmiştir.³⁴ Piyâde Mukâbecisi Veli Efendizâde Mehmed Emin Efendi padişahı kızdıracak işler çevirdiğinden Magosa'ya nefyedilmiş ve istisnâ olarak Sâmî Efendi'ye bu görev tevcih edildiğinden kendisi de bu tayine biraz da şaşırmıştır. Çok sık tayin ve tevcihat gerçekleşen bu dönemde Sâmî'nin 28 Şevvâl 1145 (13 Nisan 1733)'e kadar görevde kaldığı tahmin edilmektedir.

Vak'anüvis Mustafa Sâmî'nin en son görevi ise Afyoncu'nun arşiv kayıtlarından tespit ettiği mâliye tezkireciliği görevidir. Bu göreve 15 Şevval 1146 (21 Mart 1734)'da tayin olmuş ve muhtemelen vefatına kadar bu görev üzerinde kalmıştır. Ancak ne kendisi ne de Şâkir eserinde bu görevler ile ilgili bilgiler vermemektedir. Sâmî'nin ölüm tarihi üzerinde bir ittifak olmamakla birlikte araştırmacılar 1146 (1733–1734) yılını doğru kabul etmektedir³⁵. Mustafa Sâmî'nin yerine mâliye tezkireciliğine 2 Zilka'de 1146 (6 Nisan 1734)'da yeni tayin yapılmasından, ölümünün bu tarihten bir kaç gün önce olabileceği tahmin edilmiştir.³⁶ İstanbul'da vefat eden müellif, Ali Paşa-yı Cedid Cami'i hazînesine defnolunmuştur.³⁷

1. 2. SANATI

Sâmî, büyük divan şairleri arasında geniş kitleye en az mâl olan, fakat bazı sanatsever kesim tarafından en çok sevilenlerden biridir. Kendi devrinde ve daha sonraki devirlerde dili ve ifade ustalığı ile etkili olmuştur.³⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi adlı

33 Sâmî vakayi'-nüvisliğe 1143 yılı sonlarında getirilmiştir. "1143 senesi hudûdunda vakayi'-nüvis olmuşlardır." Sadık Erdem, Râmiz ve Adâb-ı Zurafâ'sı, Ankara 1994 s. 156; Fâtiha-i Devlet-i Mahmûdiyyede vakayi'-nüvis dahi olmuşlardır..", Müstakimzade'den naklen Kutlar 17, dn. 11

34 Sâmî Efendi, bu göreve tayin edildiğinde vakayi'-nüvisdir ve bu tevcihât kaydındaki ifâdeden de anlaşılmaktadır: "mukabelecilik-i piyâde, zikrolunan mukabelecilik sabıka yine piyâde mukabelecisi olup, hâlâ müverrih olan Sâmî Mustafa Efendi'ye tevcih. 26 N sene 1144, Afyoncu, a.g.m., Ekler 12; Ancak Sâmî'nin verdiği tarih ile arşiv kaydı arasındaki kayıta küçük bir fark söz konusu olduğundan yukarıda kendi ifadesi esas alınmıştır.

35 K. Kahramanoğlu, Aynı tez, s. 11; F. S. Kutlar, Aynı tez, s. 22-23; Afyoncu, 239

36 Afyoncu, 239

37 Fatma Yaşar Aksoy, aynı tez, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1992.,s.IV

38 Fatma Yaşar Aksoy, aynı tez, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1992.,s.IV

eserinde Sâmi' yi birinci sırada gelen şairler arasında saymıştır. Pek çok kaynakta Sâmi' nin tekniğinin sağlam, dilinin ağır ve ağıdalı, hatta biraz da karmaşık fakat derin ve samimi olduğu belirtilir. Onu Nedim derecesine yükseltecek kadar hayranları da vardır. Sâmi' nin sanatı üzerinde tasavvufun, Nâbi' nin hikemî tarzındaki şiirlerinin, yaşadığı devirde divan edebiyatı üzerindeki etkisi iyiden iyiye hissedilen Sebk-i Hindî³⁹ akımının ve Mahallîleşme Cereyânı' nın etkilerini görmek mümkündür. Sebk-i Hindî akımındaki pek çok şair gibi Sâmi' de mutasavvıf bir şairdir. Tuhfe-i Hattâtîn' de Mustafa Sâmi' nin mevlevî olduğu belirtilmektedir.⁴⁰

Sâmi, zamanının modası olan şarkılar da yazmıştır. Şarkılarında diğer türlere göre daha sade bir dil kullanmıştır. Ayrıca, mûsikî ile de uğraşan Sami' nin şiirlerinde, mûsikî terimlerine ve makamlara yer verdiği de edinilen bilgiler arasındadır.

Sâmi, kendinden önceki ve çağdaşı şairlerden etkilendiği gibi kendinden sonraki şairler üzerinde de etkili olmuştur.

Sâmi hattatlığı ile de ünlüdür. Erhan Afyoncu, Sâmi' nin hattatlıkla ilgili dersleri Karakız namıyla şöhret bulan Hâcezâde Mehmet Efendi' den aldığını belirtmektedir.⁴¹

1. 3. ESERLERİ

DİVANI: Mustafa Sâmi' nin düzenlenmiş bir divanı vardır. Sâmi' nin kütüphanelerde yirmi üç yazma nüshası tespit edilmiş, bu nüshaların biri hariç tümünün Türkiye' deki kütüphanelerde olduğu belirlenmiştir.⁴² Bu konuda yapılan tezler ise Mısır' da bulunan Bulak Matbaası' nda basılan nüshası üzerinden çalışılmıştır. Daha önce de belirttiğim gibi bu konuda Kemal Kahramanoğlu ve Fatma Sabiha Kutlar, birer doktora tezi, Fatma Yaşar Aksoy da yüksek lisans tezi hazırlamışlardır. Divanda, sayıları nüshalara göre

³⁹ Sebk-i Hindî akımı: Söylenecek bir fikri, bir mazmunu en ince ve en hayali girift bir şekilde ifade etme esasına dayanan akımdır.

⁴⁰ Erhan Afyoncu, a.g.m., **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, İstanbul, 2000, s.235-242

⁴¹ Erhan Afyoncu, a.g.m., **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, İstanbul, 2000, s.235-242

⁴² Kemal Kahramanoğlu, aynı tez, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1995,s.11

değişmekle beraber, toplam 37 kaside, 143 gazel, 2 terakib-i bend, 2 müseddes, 4 mesnevi, 9 kıt'a, 6 nazım, 15 rubai, 63 tarih, 2 lugaz, 1 muamma, 1 hicviye, 14 müfred ve 121 matla vardır. Benim çalışmam şairin tarihini incelemek olduğu için Divanı hakkındaki bu bilgilerin yeterli olduğunu düşünüyorum.

TARİHİ: Her ne kadar Sâmi'nin şair yönü daha çok incelenmişse de, düzenli bir tarihi olmadığı halde, vakayi'-nüvisliği ile daha büyük bir üne kavuşmuştur. Kavuştuğu bu üne rağmen müstakil bir eser yazamamıştır.⁴³ Çelebizâde Âsım'ın eserine zeyl olarak kaleme aldığı bilgiler dağınık biçimde günümüze ulaşmıştır. Vekayi'nüvis olduğu 1143(1730) yılından itibaren yazmaya başlamış,⁴⁴ ölümüne(1146/1734) kadar da devam ettiği ifade edilmiştir. Bekir Kütükoğlu, Sâmi'nin 1143–1144 (1730–1732) yılları arasındaki olayları yazdığını düşünmektedir.⁴⁵ Sâmi'nin yazdığı ve kitap haline getiremediği dağınık haldeki bilgiler, Subhi'nin vekayi'nüvis olmasından sonra toparlanmış ve kendi kitabına eklemiştir. Bu eserde Sâmi ve Şâkir'e ait olan kısımlar hemen hemen aynı aktarıldığı için bu esere “Tarih-i Sâmi ve Şâkir ve Subhi” adı verilmiştir. Hanifzâde, Sâmi'nin tarihinin “ Tarih-i Vekayi” ismiyle ifade edildiğini belirtmiştir.⁴⁶

Tarih-i Sâmi ve Şâkir ve Subhi'nin TBMM Kütüphanesi'nde, İstanbul Bayezid Kütüphanesi'nde, Ankara Milli Kütüphanesi'nde, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde nüshalarının olduğunu biliyoruz. Benim çalıştığım baskı ise TBMM Kütüphanesi'nden alınan nüshasıdır. Bu eser 1784 yılında Müteferrika matbaasında basılmıştır. Ben, bu eserin Sâmi'ye ait bölümünü yani ilk 44 varığı elimden geldiğince okumaya çalıştım. Mesut Aydın, Tarih-i Sâmi ve Şâkir ve Subhi üzerindeki çalışmasını sürdürmekte olup, şu nüshalardan yararlanmıştı.

Sâmi Târîhi (özel koleksiyon), Sâmi Târîhi (İ.Ü. Ktp., TY, nr.9768), Sâmi Târîhi (BDK. Nr.14036), Subhî Târîhi (Atıf Efendi Ktp. nr.1884), Subhî Târîhi (Bayezid Ktp. Veliyyüddin Efendi nr.2371), Subhî Târîhi (Süleymaniye Kütüphanesi

⁴³ Erhan Afyoncu, a.g.m

⁴⁴ F. Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1982, s.296

⁴⁵ Erhan Afyoncu, a.g.m

⁴⁶ F. Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1982, s.296

Hamidiye,nr.905), Subhî Târihi (Subhî Târihi Aşir Efendi nr.237), Subhî Târihi (Süleymaniye Kütüphanesi,Hâlet Efendi nr.634), Subhî Târihi (Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah nr.245)

2. BÖLÜM: FİHRİST ve METİN

2. 1. FİHRİST

İcmâl-i hâl i İrân (4)⁴⁷ Zuhûr-ı fitne ve fesâd ve Çigûnegî-i keyfiyyet-i İbrâhim Paşa ve Kapûdân-ı Paşa ve Mehmed Kethüdâ ve kabûl-i inzivâ-kerden-i Hazret-i Sultan Ahmed Hân-ı sâlis be-hüsn-i rızâ (6) vukû'-ı cülüs-ü hümâyûn ve hüsn-i hitâm bey'at-ı umûm (9) merfû' şuden-i mâlikâne-i muhdesse bâ hattı Hümâyûn (10) tebdîl ve ibkâ-yı menâsib hâcegân dîvân (10) katl-i kethüdâ-yı Bektâşyân ve nasb-ı ağa der-meydân-ı lahm (10) azl-i kâdı-ı Haleb Velîyüddîn Efendî ve nasb-ı Seyyid Ahmed Efendî (10) Reften Pâdişâh-ı cihângîr berâ-yı bostan-ı şemşîr be-türbe-i Ebâ Eyyüb Ensârî be-alây(11) Sudur-ı ferman berâ-yı hedm-i kusûr-ı Sa'dabâd (11) Dâden-i hil'at ve rahş Be-ağâyân-ı serdengeçdi (11) Tevcîh-i livâ-i alâ'îye bâ- vezir Peçevî Hasan Paşa (11) Kapûdan-ı derya şuden Hâfız Ahmed Paşa (11) İtlâk-ı Seyid Mustafa Efendi ve Seyyid Mahmûd ez-kayd-ı nefî (11) Afv u İtlâk-ı Abdullah Efendi Kâtib-i Yeniçeriyân ve hısm-ı Mehmed Ağa (11) İhsân-ı pâye-i sadâret-i Anadolu bâ-Şeyh-zâde Efendî (11) maktûl şuden-i Kara Mustafa ve Uzun Abdî der-meydân-ı lahm (12) İhsân-ı bahşîş-i Hümâyûn (12)vukû'-ı harîk der-Fındıklı (12) azl-i ve nefî Ser-bostanyân Kara Kulak Osman Ağa (12) vefât-ı İspirzâde vâiz-i Ayasofya-i Kebîr (12) İrtifâ'ı hıyâm Ez-meydân-ı lahm (12) Küşûden-i Bezzâzistan ve dekâkîn (12) Tebdîl-i menâsib ba'z-ı vüzerâ-yı izâm (13) Nefî ve İtlâk-ı Feyzullah Efendî ve İmâm Sultanî Abdurrahman Efendî ve Râşîd Efendî (13) İhrâc-ı mevâcib tavâif-i askeriyye (13) Zuhûr-ı harîk nezd-i hammâm-ı Şengül (13) Nefy ve İtlâk re'îs-i sâbık Mehmed Efendî (13) Tevcîh-i sadâret Rûmeli ba-dürri Mehmed Efendî (13) İbkâ-yı Sipehsâlârı-i Vâlî-i Bağdad ve me'mûriyyet ârifî Ahmed Paşa Serasker-i cânib-i Havâlî-i Tebrîz be-muhâfaza-i Gence ve Revân (13) İhsân-ı vezâret-i bâ-sipehsâlârı cânib-i İrân be-Rüstem Paşa vâlî-i Karaman (13) Tevcîh-i eyâlet-i sayda bâ-kapûdân-ı deryâ Hâfız Ahmed Paşa ve Kapûdân-ı şuden Cânım Hoca Mehmed Paşa (14) Kethüdâ şuden Osman Efendî be-hazret-i Vâlide Sultan (14) Tebdîl-i Voyvoda-i Eflâk (14) Azl-i kethühâ-yı Sadr-ı âlî Ali Ağa ve nasb-ı mîr-i ahûr evvel Mustafa Bey (14) Vefât-ı bosnevî Mehmed Efendî ve tevcîh-i bâş muhâsebe bâ-sipâhî Mehmed Efendî (14) Tevcîh-i pâye-i sadâret-i Anadolu be-Seyyid Mahmûd ve Hâcî Mehmed Efendî (14) Vefât-ı Kadı'asker Sâlih Efendî (14) Âmeden Kaplan Giray Hân

⁴⁷ Eserin Orjinal Varak numaraları parantez içinde gösterilmiştir.

be-Asitâne-i Sa'âdet Ez-Bursa ve tevcîh-i Hânî-ı Kırım (14) Tevcîh-i Trablus Şam be-muhassıl Osman Paşa (15) Nefî Cebeci bâşı Abdullah Ağa ve Kethüdâ ve Çavuş Cebeciyan (15) Tevcîh-i kazâ-i Kudüs-i Şerîf ve Selânik ve Galata (15) Me'mûr-ı şuden hân-ı sâbık be-ikâmet Deryanbolu (15) Tevcîh kaza-i Mekke-i Mükerrreme ve Mısır Kâhire ve Bursa (15) İhsân-ı pây-e Mekke-i Mükerrreme Mestci-zâde Efendî (15) Nefî Ağa-yı Bektaşyan sâbık ve kethüdâ-yı Dudman-ı Bektaşiyye (15) Tertib ceza-yı ru'esâyı eşkiyâ dersarâ-yı Hümâyûn (12) Suret-i Hattı Hümâyûn (19) Tevcih-i eyalet-i Halebü's-şehbâbâ vezâret-i be-kethüdâ-yı bevvâbaân-ı şehriyârı el-Hac İbrâhim Âğa(19) Sadr-ı a'zam şuden-i el-Hâc İbrâhim Paşa Vali-i Halebü's-şehbâ(20) Cem'iyet-i erbâbı şekâvet der-meydânLahm ü def'-i fitne-i îşân (21) azl ü nefî emîn defter Abdullah Efendî muhâvere ve Ruznamçe-i evvel Mehmed Efendî (22) Nefî feyzullah Efendî ve Râşid Efendî (22) Azl-i Pehlivan Halil Ağa kethüdâ-yı Dûdmân Bektaşiyye ve Sekbân başı (22) Azl-i Ağa-yı Yeniçeriyân Abdullah Paşa ve Nasb-ı Şâhin Paşa ve tevcih-i Adana ve teftîş-i Anadolu (23) İhsân vezâret-i be-kethüdâ-yı bevvâbân-ı Şehriyârı Ahmed Bey Numan Paşa-zâd(23) Tevkî'i şuden Vezîr-i mükerrrem Ahmet Paşa (23) Azl Şeyhü'l-islâm Mirza-zâde Efendî ve nasb-ı Seyyid Abdullah Efendî (23) Azl Kapûdân-ı deryâ Canım Hoca ve nasb-ı Abdî Paşa(23) Azl-i Kadı-i İstanbul Abdurrahman Efendî ve nasb-ı İmam-ı benam Sultân-ı Pîri-zâde Efendî (23) Katl-i Rikâbdar Hüseyin Han der-pîş-i Kasr-ı alây (24) Haps ü tevkîf Elçiyân-ı Acem (24) Vekâyı' sene-i erba'a ve erba'în ve mie ve elf (24) İrsâl-i hıl'at-ı Semmur ve atıyye-i Hümâyûn be-sürhây hân-ı hâkem Şirvan (24) Azl-i Köprülü-zâde Abdullah Paşa ez-Mısır Kahire ve nasb-ı Silâhdâr Mehmed Paşa (25) Mu 'aheze-i eşkiyâ-yı mel'anet gârân der havlû-yı câmi'-i şerîf Sultan Bayezîd Hân aliyetü'r-rahme ve'l-gufrân ve def'-i fitne-i îşân (25) Azl-i Sadr-ı a'zâm İbrâhim Paşa (26) Tafsîl-i hâl ve şân Sadr-ı a'zâm sâbık el-hâc İbrahim Paşa (26)Hânden-i nazm-ı şerîf Mevlîd-i Peygamberî (27) Âmeden Vezîr Osman Paşa be-Asitâne-i Se'âdet (27) Zabd-ı Ve teshîr ülkâ-yı Kirrânşâhân ve eyâlet-i Erdelân (28) Vukû'-ı fevz ü nusret-i guzât-ı İslâmiyân der Sahrâ-yı Gürciyân ve feth-i ve teshîr-i kal'a-i Hemedan (28) Sûret-i Hatt-ı Hümâyûn der-vakt-i Firistâden Şemşîr ve hil'at semmûr u Sorguç be-Serasker paşa-yı mûşârün-ileyh (30)Sûret-i emr-i celîli'l-ünvân ba'de ez-el'kâb (30) Tevcîh-i vezâret-i be-kethüdâ-yı ser-asker mûşârün-ileyh (32) Tevcîh-i vezâret-i be-defterdâr-ı şikk-ı evel İzzet Ali Bey Efendî (33) Reften Re'isü'l-kitâb Sâbık Süleymân Efendî be cânib-i Mısır (33) Nasb-ı Voyvoda-i memleket-i Eflâk (33) Tevcîh-i emânet-i surre be-emîn-i darbhane-i sâbık Yoğurtcu-zâde Süleymân Efendî ba'de ez-afv ü İtlâk u ez-nefy (33) Murahhas-ı şuden Vezîr-i mükerrrem ser-asker Hemedân ve

Mükâleme-i Sulh-ı sürh-serân ba'de ez müşâvere-i a'yân ve erkân (33) Azl-i Kapûdân-ı deryâ Şâhin Mehmed Paşa (33) Katl ü i'dâm tercümân kâfir (24) Men'î yasağ-ı-elbise-i bî Edebâne-i zenân ve izâle-i vücûd-ı fâhişegân (34) Azl-i Kadı İstanbul ve nakîbü'l-eşrâf (34) Müsahhar küşten hısn-ı urûmî (34) Vukû'-ı zabd dârü'l-mülk-i Âzerbaycân-ı Tebrîz (36) Tevcîh-i Kapûdânî-i deryâ ba-asâlet-i be-murâbıd el-Hâc Hüseyin Kapûdân (37) İhrâc-ı surre-i Haremeyni Mükerreremeyn (37) Takrîr-i müyesser-i şuden zabd-ı huveyze (37) İrsâl-i güzîn hil'at ü şemşîr mücellâ be-ser-asker Tebrîz Ali Paşa (37) Vâsîf-ı nakş-i kadem Hazret-i Sultan-ı Rusül (37) Temlîk-i bağ-hâ-yı Sâ 'dabâdiyye neferât-ı Bostanyân-ı hassâ ve ilhâk-ı be-evkâf-ı îşân (38) Teslîm-i Nâme-i Hümâyûn be-elçi-i çâr-ı Moskov(38) Müşâvere-i der-huzûr-ı Hümâyûn berây-ı akd-i sulh-i şâh-ı Acem (39) İrsâl-i ser-çukadârânı Rikâb-ı müstedâb-ı şehriyârî be-cânib-i Bağdad (39) İhrâc-ı mevâcib ü âmeden-i elçi-i Çâsâr ve Nemçe be-Divân-ı Hümâyûn (39) Azl-i müftî-i asr-ı Başmakçı-zâde Seyyid Abdullah Efendî ve nasb-ı Damâd-zâde Ebü'l-hayr Ahmed Efendî (39) Beyân-ı akd-i cem'î meşveret-i Der-pîş-i Sultânî (39) Azl-i Ağayı zümre-i Silahdârân Hüseyin Ağa ve nasb-ı rikâbdâr Çerkes Süleymân Ağa (41) Tevcîhât-ı bağzı menâsib-ı dîvâniyye (41) Nasb-ı kâtib Ağa-yı Dârü's-sa'âde (41) Azl-i Vezîr-i a'zâm Osmân Paşa ve nasb-ı Vezîr-i mükerrerem ser-asker-i Tebrîz-i Hekîm Bâşî-zâde Ali Paşa (41) Tevcîh-i küçük muhâsebe be-Feyzi Bey Efendî (41) Azl-i ve nefî Velî Efendî-zâde Mehmed Emîn Efendî (42) Azl-i Ağa-yı Sipâhiyân ve nasb-ı hısım Mehmed Ağa (42) Vukû'-ı harîk (42) Vaka'a'ı Trabzonî Sâlim Efendî ve Macâr Hasan Efendî (42) Mecmû'-ı nukûd-ı mazbûta ve bahâ-yı eşyâ ve emlâk-ı metrûke-i Vezîr-i a'zâm müteveffa İbrâhim Paşa Kâpudân-ı Mustafa Paşa ve Mehmed Kethüdâ ve-sâire (43) Ameden sâhib-i devlet be-Asitane-i Sa'âdet (43) Azl-i Gül Ahmed Ağa Kethüdâ-yı Sadr-ı âlî ve nasb-ı Yahya Ağa be-câyeş (43) Azl-i Defterdâr Paşa ve tevcîhât-ı ba'zı menâsib divâniye (44) İ'tâ ve Firistâden postûn-i semmur ve esb-i müzeyyen ez-cânib Vâlîde Sultan be-Sadr-ı a'zâm (44) İlbâs-ı hil'at Kapanice be-Hazret-i Sadr-ı âlî der-Divân Hümâyûn (44) Tevcîhât ve takrîrât menâsib. (44) Vekâyı' sene-i erba'a ve erba'în ve mie ve elf İhsân vezâret-i be-mîr-i mîrân Mar'aş İbrâhim Paşa (44) Azl ü nasb muhâsebe-i cizye (44) İhrâc-ı mevâcib be-tevâyif-i askeriyye (44) Vukû' harîk-i Cizye (44) Azl ü nasb Ağa-yı Yeniçeriyân İsmâ'il Ağa (44) Tevcîhât-ı menâsib vüzerâ (44) İhsân-ı pâye-i mîr-i mîrâne-i be-kethüdâ-yı bevvâbân-ı şehriyârî Osmân Ağa.

2. 2. METİN⁴⁸

İcmâl-i Hâl-i İrân

Tavti'aten-li'l-makâl; sinîn-i çendînden beri ber-hem-zen âsâyîş-i cihâniyân olan zuhûr-ı tâ'ife-i Afgâniyân ile inkılâbât-ı İrân'ın *ba'de'l-lityâ velletî* nihayet keyfiyeti ne güne umûra müntehî ve âhirü'l-emr sirâyet-i şerleri Devlet-i 'Aliyye'de [4b] ne güne asr-ı azîm ve ne misilli hatb-ı cesîm zuhûruna bâ'is ve müeddî olduğu alâ-vetîreti'l-icmâl zikr ü beyân olunmak havâdis-i mazbûta-i âtiye tahrîrine vesile-i irtibât olmak mülâhazasıyla mahal-i merkûmdan ibtidâ olundu. Silsile-i Safevîyye'den otuz seneden beri fermân-fermâ-yı memâlik-i İrân iken, şu'le-i tîz-hîz-i fiten ve aşîp Afgâniyân ile tâk-ı mu'allâ-revâk-ı saltanatı alev-gîr-i inhidâm ve Mahmûd Hân-ı Afgâniyân'ın giriftâr-ı pençe-i kahr ve damarı olmağla, üftâde-i çâh-ı hızlân ve harman olan Şâh Hüseyin Safevî'nin ibtidâ-yı mahsûriyyet-i İsfehan'da veliaht eylediği Şehzade Tahmasb hılâl-i mezbûrda bir takrîb ile deryâ-yı ateş-i mevc-i mu'arrekeden güştî-i vücûdu nâ-sûdını endachte-i sâhil-i bahât ve rehâvîr-i zaman hod be-hod Mazendran taraflarında serseri güşt-i gûh ve sahrâ olup, ne semte 'azîmet ve ne kâra mübâşeret edeceğinde meslûbü'ş-şu'ûr ve perişân hâtır-ı ser-ismiyye gerd e'âzîm 'aşâyir ve kabâil ve imdâd ve igâse-hâh ekâbir ve asâğir olarak âhiri'l-emr Harezmi ve Horasan taraflarına hatr-ı hall 'azîmet ve ol havâlîde bast-ı boryâ pâre-i irtâ' ve çerâ eden bazı kabâil ve oymaktan istimdâd ve isti'ânet eylediği cihetten mahal-i merkûmda olan feth-i Ali Han-ı Türkmen dahi kendi aşiretinden gayrı Afşar ve Bayat ve Çemişkezek aşiretleriyle bi'l-ittifâk şehzâde-i müşârün-ileyhin yanına meyl ve iltihâk ve cümlesi hizmet-i 'ubûdiyette olmak üzere kemerbend ahd ve misâk olduklarından sonra ibtidâ Meşhed şehrine istilâ ile rütbe-i iştihâr ve istiklâli pîveste-i mu'allâ olan Milk-i Mahmûd-ı Sistânî'yi belde-i merkûmeden ihrâca ikdâm ve ba'dehu i'dâm ve ifnâsı husûsuna dahi şoden-tâk-ı sa'y ve ihtimâm eylediklerinden başka, hala mesned-ârâ-yı memleket-i İrân olan Nâdirşâh-ı Afşar ki ol hılâlde bir hânın eşik ağalığı hizmetiyle şöhret-şî'âr ve ricâl-i kabîlesi beyninde kiyâset ve zekâ ve şecâ'at ve sehâ ile kesb-i iftihâr etmiş bir şahs-ı mukdâm ve kâr-güzâr olmaktan nâşî, eyyâm-ı mezbûrede şehzâde-i merkûmun hizmet-i 'ubûdiyetinde mesâ'î-i mebrûresi zâhir ve aşîkâr olup, kendüye sûreten bâ'is-i mübâhât ve ifhâr olmak için fî'l-asl ismi Nâdir Ali iken, kâ'ide-i A'câm üzere Tahmasbkulu

⁴⁸ TBMM Kütüphanesinde bulunan nüsha.

Hanlığını unvân ser-nâme-i itibâr eyledikten sonra câygîr-i süveydâ-yı zamîr-i garâmet tahmîri olan sevdâ-yı saltanata bu hâdise-i nâ-geh-zuhûrî vesîle-i husûl me'mûl addedip teksîr-i 'adde ve 'atâd ve tevfir-i asâkir ve icnâd ile teshîr-i dârü'n-nasr saltanata mintaka-bend-i ictihâd ve resîde-i ser-hadd iştihâr olduğu üzere bir defa damgan ve bir kere derehâr ve def'a-i uhrâda kurb-ı İsfehan'da Eşref Şâh-ı Afganî ile tarh-ı bâzâr-gîr ve dâr ve Afganiyyân'ın metâ' zindgânîlerin arza-i ateş-i tîğ ibdâr etmekle, şehri merkûmu tekrar yedlerinden niz' ve istirdâd ve sâir memâlik ve beledânı dahi kemâ fi'l-evvel idhâl-i dâire-i itâ'at ve inkıyâd eylediklerinin akabinde ber-vech-i muharrer öteden beri hân-ı mûmâ-ileyhin semîr-i zamîri olan ihrâz-ı rütbe-i saltanata medâr-ı temşît olmak için Devlet-i 'Aliyye-i dâimi'l-karar ile zâhir-i akd-i sulh ü salâha ibtidâr ve derhal Rızakulu nâm bir hânı ruhsat-ı kâmile birle 'atebe-i 'aliyye-i mülûkâneye irsâl etmekle, ba'de'l-vusûl asr-ı merkûmda Sadr-ı A'zam olan İbrahim Paşa dahi ber-muktezâ-yı vakt ü hâl asayiş-i bilâd ve emsâr için eğerçi cânib-i sulhü tercîh ve hân-ı mûmâ-ileyh ile birkaç meclis-i mükâleme ve müzâkere ve Tiflis ve Şirvan'dan ma'adâ dâhil-i kutr-ı Irak olan mahaller tekrar taraflarına teslîm ve ihsân olunmak üzere esas musâlahayı 'akd ü temhîd edip, lakin Tahmasbkulu Hân'ın bu ana dek tarh-ı endâz-ı mücellâ-yı zuhûr olan etvâr-ı mütecellidânesinden ahz [5a] ve ihtilâs olunan televvün ve desîseye binâen, taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'den verilen esas temessükünü cânib-i İran'a irsâl ve ber-vech-i muharrer akd olunan musâlahaya rıza-dâde olmadıkları sûrette üzerlerine sefer-i humâyûnun tahakkukunu i'lân ve izhâr için ba'de'l-müşâvere mâh-ı Muharremi'l-Harâm'ın sekizinci tûğ-ı humâyûn ihrâc olunub, lakin takarrüb-i hulûl-i şitâ sebebiyle bu sene-i mübârekede temşît ve tekmîl-i mühâmm-ı seferiye ve cem' ve ihzâr-ı zehâir ve mühimmât-ı askriyyeye vaktin adem-i müsâ'adesi nümâyân ve mukâbele husûsu sene-i âtiyyeye te'hîr olunmak tensîb ve istihsân olunup ancak el-hâletü hazihi hıfz ü hırâset-i hadd ve süğûr kasdıyla müvekkeb-i humâyûnun dahi ol cânibe semt ve münâsib olan bir mahalde müştâ-nişîn-i ikâmet olması ittifâk ârâ ile karar-dâde olduğuna binâen, hemen birkaç gün zarfında tedârik ve tekmîl-i lâzıme-i hareket ve kıyâm ve Üsküdar Sahrâsı'na darb-ı otak ve hayyâm olunduktan sonra yine mâh-ı merkûmun on sekizinci Perşembe günü ruhsat-ı humâyûn-ı mülûkâne ile tertîb-i alaya mübâderet olunup bir gün mukaddem bi'l-cümle a'yân ve erkân-ı Devlet-i 'Aliyye ve umûmen ocakların ağaları ve neferât ve zâbitânı karşı tarafa güzâr ve ertesi herkes yerli yerinde arâm ve karar ile kudûm-ı şehriyâr-ı enâma dîdedûz-ı inzâr oldukları esnâda Vezîr-i A'zam İbrahim Paşa Saray-ı Humâyûn'a varıp vakt-i hareket hulûl eylediğini taraf-ı mülûkâneye inhâ ve fi-mâ ba'd ihrâc-ı livâ-i muhterem Hazret-i Resûl-

i Ekrem Sallâ Allahu Te'âlâ 'aleyhi ve selem ile süvar zürak-ı devlet ve ikbâl olup, mukaddem humâyûnlarına çeşm-i dâşt-i intitâr olan vüzerâ ve 'ulemâ ve sâir a'yân ve ricâl-i pertev-endâz-ı câh ve iclâl olmalarını niyâz ve ricâ eyledikte pâdişâh-ı kerâmet-âsâr hazretleri bu hareketin encâmı vehâmet ve bu kârın neticesi nedâmet olduğunu fikr ve mülâhaza ile bu bâbda isti'câli tasvîb ve karşı tarafa 'ubûru ber-vechile tecvîz ve tensîb etmeyip, lakin vezîr-i müşârün-ileyhin kemâl-i tehâlükünden nâşî, bu rütbelere resîde olan keyfiyeti sûret-i âhire sarf ve tahvîl eylemek dahi imkân-pezîr olmayacağı karîn-i yakînleri olmağla müstağrak-ı lice-i hayret ve ızdırâb ve ne güne hareket edeceklerinde ızhâr-ı pîç ü ve tâb ile gâh 'azîmete niyet ve gâh bu emr-i vehîm encâmına mübâşeretten istinkâf ve mücâbet zımnında birkaç saat miktarı tereddüd ızhâr ve ba'dehu seyf-i sârım lisân-ı bi-emri'l-burhânlarıyla kat'-ı reşte-i müdde'î buyurup bir tarîk ile hareket ve Üsküdâr'a 'ubûr etmek ihtimâlim yoktur deyü cevap verdiklerinde vezîr-i müşârün-ileyh mütehâyir ve bî-şu'ûr ve akıbet-i kârineye müncer olacağın fehm ve dereke gayr-ı makdûr olmağla, bir zaman dembeste ve mebhût ve ba'dehu tedârik-i kâra 'azîmet ve şurû edip, a'mâl-i latîfi'l-hayl-i hekimâneye iğâz ve esnâ-yı merkûmda muhzar olan İsmail Ağa'yı muharrem-râz eyledikten sonra Üsküdar tarafında muntazır kudûm-ı hüsevâne olan ricâl ve a'yânın keyfiyetinden isti'lâm ve karşı 'ubûr olunmak husûsunu vakt-i ahire tevkîf için cânib-i humâyûndan me'zûnen ağa-yı merkûmu mahall-i mezbûra irsâle ikdâm eylediler. Pes merkûm dahi derhal Üsküdar'a güzâr ve dergâh-ı 'âlî yeniçerileri ağası Hasan Ağa'ya beyân-ı hakikat-i hâl edip, ba'dehu mûmâ-ileyh Hasan Ağa'nın lisanından olmak üzere el-hâletü hazîhi tâfe-i Bektâşîyyân nısfü el-leylden bu vakte değin mukaddem cenâb-ı pâdişâhîye muntazır ve nekrân iken, el-'iyâzü bi'llah-i te'âlâ re'sü'l-mâl mülâhazalarından mahrûm ve şehriyâr-ı adalet-medâr hazretlerinin Üsküdar'a 'ubûr etmeyecekleri ma'lûmları olur ise cem'iyetlerini teferrükası müteassir ü düşvâr ve belki bir hâdise-i mekrûhe zuhûrlarına müeddî olacağı zâhir ve aşîkar olmağla hemen lutf ve inayet buyurulup mütevekkilen 'alâ Allah birgün akdem devlet ve ikbâl ile teşrîf-sâz [5b] meymenet ü iclâl olsunlar meâlini rikâb-ı müstedâb mülûkâneye arz ve inhâ eyledikleri ecilden hazret-i padişah-i cemm-mikdâr dahi bundan sonra tevakkuf ve karar edemeyip nâ-çâr ihrâç-ı livâ-yı mefhar-i mevcûdât-ı âliye ekmeli't-tahiyyât ve ezeni't-teslîmâta isti'câl ve derhâl kemâl-i şevket ve ikbâl ile süvar-ı keştî-i devlet ve iclâl olup, rûh-ı 'âlem misâl Üsküdar'a kadar ve müretteb ve müzeyyen alay ile Otağ-ı Hümâyûn-u Mülûkânelerine sâye-i endâz-i şeref ve iclâl oldular. Pes Üsküdar' a ba'de'l-'ubûr ve vezîr-i müşârün-ileyh cenâb-ı Tâcdârînin bizzat İran tarafına teveccüh ve 'azîmetleri husûsı muğâyir-i tab'-ı safâ makrûnları olduğunu

fehm ü derk etmekten nâşî, fî-mâ ba'd Hilâf-ı Rızâ-yı Hümâyûn vaz ve hareketten ictinâben ol ma'nâyı kat'â lisâna olmayıp ancak kendisi Ordu-yu Hümâyûn ile Halebü's-şehbâ yahut Tokad ve Amasya'dan birinde kışlamak üzere izn ve ruhsat aldıktan sonra, esnâ-yı rahda vâki' menâzıl ve merâhile iktizâ eden zât ve zehâyiri tertîb ve cenâb-ı padişâhî dahi Bursa taraflarında yahut yine Üsküdar' da ikâmet buyurmaların tasmîm ve tasvîb eylediğine binâen, erbâb-ı seferden celîl ve hakîr-i mihâmm-ı seferiyyelerin tedârik ve tekâmîl eylemek üzere ferman etmekle, zâmân-ı kalîlede kudreti olmayanlar dahi istidâneyle tedâriklerin görüp harekete hâzır ve âmâde olmuşlar iken, ber-vech-i muharrer Vezir müşârün-ileyhin televvünü sebebiyle sefere 'azîmet ve hareket olunmak hususu giriftâr ukde-i te'hîr ve ta'vîk olup, kâh Seferü'l-hayrın on sekizinci günü kâh gurre-i Rebi'u'l-evvel ve kâh akd-ı mevlid-i şerîfde nehzat olunmağa cezm ü niyyet ve kendisi kâh padişah-ı 'âlempenâh hazretleriyle ma'an ikamat ve kâh Ordu-yu Hümâyûn ile refâkat ve kâh Serasker irsâl eylemek âvâzelerini i'lân ve işâ'at ile sagır ve kebîri mübtelâ-yı elem-i hayret eylediğinden mâ'ada esnâ-yı mezbûrda a'câmı bed-fercâmın dahi ber-vech-i muharrer irsâl olunan esâs temessükü taraflarına vâsıl olunmazdan mukaddem ibtidâ Kirmân- şâhân ba'dehü Hemedân' a isti'lâ eyledikleri haberi şâyi' olup ve der-akab Tebriz'e dahi hücum üzere oldukları kûş-ı havâs ve 'avâme-i resîde olmağla îkâ'-ı fitne ve fesâda müterassıd olan arâzil ve esâfil meyânelerinde nice güft ü şenîd ve envâ'i ekâzib ve arâcîf zâhir ve bedîd olup, Tebrîz Kal'ası gibi Sevâd-ı 'azam ve cepehâne ve mühimmâtı mükemmel bir şehir-i mu'azzam derûnu tevâyif-i askeriye ile mâlî ve hîn-i iktizâda ehl ü 'iyâl ve evlâdları için ednâsının pâresine hezârcân serfedâ olunmadıkça istîlâ-yı düşman ihtimâlî olmayan serhad metîni halen muhâfaza bulunan Vezîr Çavuş Başı Kara Mustafa Paşa Sadrı'azam'ın re'yi ve emrine binâen, bilâ zarûret-i terk-i muhâsama ve cedâl ile a'câm bed-fercâma teslîme ictisâr edip, derûnunda olan guzât-ı muvahhidîni dahi haberdâr etmeden bir gece firâr ve bu sebebden nice ehl-i İslâm evlâd ve 'iyâliyle tâife-i Kızılbaşın giriftâr-ı pençe-i istîsâl ve demârı olup, bu husûsu halen padişah-ı enâm hazretlerinin Tahmâsb Kuluhan'a bedel-i sulh olmak üzere Tebriz memleketini i'tâ ve muhâfız Paşa'ya hitâben biran akdem tahliye ve teslîm edesiz deyü tehdîd ve inzârı mutazammın irsâl eyledikleri kağıtlardan neş'et etmiş bir ma'nâdır. Hatta muhafız- ı müşârün-ileyh dahi kat'â muhâfaza kaydına düşmeyip hengâm-ı şebde firârî sebebiyle tevâyif-i askeriye dahi za'f-ı hâl 'arız olmağla zarûri herkes mâlû cânların istihlâs sevdâsına düştüğü cihetten ehl-i sünnet ve'l-cema'atten Tebrîz Kadısı Debbâğ-zâde Birâder-zâdesi ve sâir aceze makûlesinden cem'-i kesîr esnâ-yı tarîkde ni'met-i hoşgüvâr hayâta seyr ve ehl ve 'iyâlleri melâ'în Ravâfız'a esir

olmak ve İbrahim Paşa'nın emr-i mektûbundan iktizâ eylemişdir deyü câmecâ bazı bedhevâhân devletin elkâ ve ağvâsıyla zebân güzâr-i cümle-i enâm ve Tebrîz'den hurûc eden der-mendân dahi cumhûr ve cem'yyet ile İstanbul tarafına geleceklermiş deyü mûcib-i ikâz fitne ve fesâd olacak nice ekâzîb ve türrehât zâhir [6a] ve nümâyân olduğu halde, müntehiz vakt-i fırsat olan eşkiyâ tarafından Şeyhülislam Abdullah Efendi ve Ayasofya-i Kebîr vâizi İspirîzâde Ahmed Efendi'ye tezkereler îsâliyle arz-ı mâfîyü'z-zamîr olunup ve bu ma'nâyı mutazammın Orta Câmi'ye dahi kağıd bırakmağla derûnlarında olan mel'anet ve fesâdı izhâr edeceklerinden Ocak ihtiyarlarını agâh ve habîr eyledikleri beyna'n-nâs resîde-i rütbe-i tevâtür şöhret ve herkes bu keyfiyetten havf ü hırâs ile müsteğrak deryâ-yı hayret olup, bu esnâda bazı hayır-hâh ve sâhib-i basîret Sadrı'azam Kethüdâsı olmağla umûr-ı Devlet-i Aliye'ye istilâ-yı tâmmı olan Mehmed Ağa'ya mahfîce varıp beyne'l-enâm tevâtür-yâb-ı iştiâh olan ahvâl-i müdhişeyi ihbâr ve ateş-i fitne ve fesât zâte'z-zırâm işti'âl olmadan tedbîr ve tedârik ile itfâ ve ihmâdî husûsuna mıntika bende ibtidâr olmanız münâsıbdır. Sonra iş düşvâr olur deyü îrâd-ı hakkı kelâm eyledikte, Kethüdâ-yı mûmâ-ileyh ol makule sadâkat-kârların kelâmına kıt'â-i havâle-i Sâmi'a-i iltifât ve i'tibâr etmedikten gayri, ba'zı şetm-i nâ-bercâ ile arzını hetk edip, huzûrundan tard ve teb'îd eylediği şöhret-şi'âr olmağla verâ-yı sürâdık-ı takdîrden âlem-i vücûda nâzil olan tîr-i kader ve kazânın hüsn ü tedbîr merdüm-i dâna ve kesret-i a'vân ve ensâr ve zor-ı bâzû-yı tüvânâ ile men ü def'i imkân-pezîr olmadığı zâhir ve aşikâr oldu. Lâmerd li-kazâihu ve lâ mâni'ü li-hikmetihu yef'alullahü mâ-yeşâ'e ve yehkamu mâ yürîdu. Pes bi-hikmeti'llâhi te'âlâ bu kazâ-i mübrem; mahremân-ı harem-sarây-ı esrâr-ı devlet ve müdebbirân-ı umûr-ı kârgâh saltanatın çeşmi basîretlerine perde-keş-i gaflet olup, sadâ-yı iştiâhı velvele -endâz-ı zemîn ü zaman olan avâza-i fitne ve fesâda, kat'â havâle-i gûş-ı ısgâ ve i'tibâr ve yekmâhe tarîkden nümâyân ve huveydâ olan ateş-i şekâvet ve mel'aneti ebyâre-i tedbîr-i dil-pezîr ile ihmâd ve itfâya kıyâm ve ibtidâr etmedikleri cihetten ol vâhiye-i dehyâd-ı fi'tezâte'z-zerâm i-iltihâb ve işti'âl olmağla hânemân ve sâmânların sûzân ve harâb eyledi.

Zuhûr-ı Fitne ve Fesâd ve Çigûnegî-i Keyfiyet İbrahim Paşa ve Kapudan Paşa ve Mehmed Kethüdâ ve Kabûl İnzivâ-kerden-i Hazret-i Sultan Ahmed Hân-ı Sâlis be-Hüsn-i Rızâ

Mâh-ı Rebiü'l-evveli'nin on beşinci perşembe günü dahve-i kübrâda yeniçerilik iddiâsında olan arâzil istihâsdan on yedi nefer şekâvet-i istînâs-ı beynlerinde akd-i reşte-

i mu'âhede ve peymân ile Sultan Bayezid Cami'i Şerîfi haremının Kaşıkçılar tarafında olan kapısı önünde ref'-i livâ-yı bağy ve tuğyân ve da'vâ-yı şer'îmiz vardır. Ümmet-i Muhammed'den olan dükkânlarını kapayıp bayrak altına gelsin deyü çarşı-yı cihâna gulgüle-endâz olarak Bezzâzistan 'atfika doğru sür'at ve şitâb ve bu hey'et ile bir kapısından duhûl ve bâb-ı âherden hurûc ile erbâb-ı sûkı pür-dehşet ve ızdırâb etmeleriyle ol havâlîde bulunan ehl-i ticâret câ-be-câ dükkânlarını sedd ve bende mübâşeret eylediler. Pes eşkiyâ-yı merkûm çarşı içinden çıkıp Divan Yolu'yla Et Meydânı'na varınca erbâb-ı hırfet ve san'at vesâir her zümreden derûnî fesâd ve mel'anet ile mecbûl olan katı vâfir-i hamâkat me'âb-ı kilâb, selh-hâne-misâl gürûh-ı mekrûhlarına munzam ve'l-ittihâk ve nikbet ve idbârını verâlarından şitâb etmeleriyle gittikçe cem'iyetlerine kesret ve ser-i mel'anet olan şekâvet-pîşelere emniyet hâsıl olup, meydân-ı mezbûrun kapısına ba'de'l-vusûl cebren küşâd ettirip, derûnuna duhûl ettiklerinden sonra mübâşeret eyledikleri kâr-ı hatır-ı nâkin uhdesinden hurûca kıyâm ve malzeme-i takviyet ve istihkâmı cem' ü ihzâra sa'î ve ikdâm edip, evvelâ dûdmân-ı Bektaşiy'e de [6b] Kul kethüdâsının ortası olan Birinci Bölüğün kazanını Cem'iyeti ile i'râca mübâderet ve esnâ-yı mezbûrda Dellak Arnabudları zümresinin beyninde habs sîret ve mel'anet-i cibilliyet ile tahsîl-i şöhret ve nâm eden Patrona Halil dedikleri ırgad ehrimen-endâm bir bölük şakî-i mâder-be-haram ile Ağa Kapısına 'azîmet edip, mahbusları itlâk murâd eylediklerinde, Yeniçeri Ağası Hasan Ağa müdâfa'alarından istinkâf eylediğinden gayri tebdîl-i hey'etle fırra şedd-i nitâk etmekle, şakî-i merkûm ağa mûmâ-ileyhin bu hareketinden tahsîl-i kuvvet-i kalb edip, derhal kârhaneliyi dahi istishâb ve tâife-i cebeciyân'ı meydana da'vet için cebehâne tarafına şitâb eylediler. Pes bu hâl ile cebehâneye varıp andan dahi beşinci bölüğü kazanını hâh nâ-hâh ihrâc ile meydana isâl esnasında mevcut ma'iyeti olan haşerât-ı şekâvet intâç sipah çarşısı ve bit pazarı dükkanlarında buldukları esliha ve elbiseyi gâret ve târâc ve derhal Saraçhane'yi dahi kapatıp 'âmme-i nâsı iz'âç eylediler. Ve yevm-i mezbûrda İstanbul kâimmakâmı olan sabıkan Kapûdân Mustafa Paşa dahi ale-s-seher Çengel Köyü kurbunda Bâğ-ı Ferâh tesmiye ettiği sahilsarâyına gitmiş bulunmağla bu keyfiyet resîde-i Sâmi'a-i intibâh ve dehşet olduğu saat Asitâne-i Sa'adet tarafına avdet ve Uzunçarşı taraflarında olan dükkanları açın deyü ashâbına tenbih ederek geldiği yoldan Üsküdar'a azîmet edip ve leyl-i merkûmede hanelerinde bulunan Mehmed Kethüdâ ve Yeniçeri Ağası Hasan Ağa dahi tebdîl-i kıyâfet ordu tarafına müsâre'at eylediler. Pes bu haber müthiş ol gün Sadr-ı A'zam İbrahim Paşa'nın dahi Sâmi'a-i hirâş akl-ı hûşî oldukta derhal Şeyhülislâm Efendi ve vüzerâ-yı 'azâm ve sudûr-ı ulemâ ve vücûh-ı a'yân ve bi'l-cümle meşâyih u

ocaklar ağaları vesâir zâbitânını halîle-i celîleleri Sultan hazretlerinin sahil saraylarına da'vet ile akd-i meclîs-i meşveret edip, bir mikdar kîl ü kâlden sonra cümle ittifâkıyla ateş-i fitne ve fesâdın itfâ ve ihmâdı için Padişah-ı Âlem-penâh hazretleri Sancağı Şerîf ve umûman a'yân ve erkân ile İstanbul'a 'azîmet eylemeleri hususu istihsân ve istisvâb olunmağın bu keyfiyet-i rikâb müstedâb-ı şehriyârîye ifade ve inhâ ve der-akab Sarayı Hümâyûn'a güzâr için iktizâ iden çektirme sefinesi amâde ve müheyâyâ kılındıktan sonra cenâb-ı Padişah-ı felek-destgâh Sancağ-ı Şerif ve bi'l-cümle şehzâdegân-ı devlet-i redîf ile ba'de'l-'işâ zikr olunan çekderiye süvâr olup, sa'at üç buçukta iken, Yalı Köşkü'nden Saray-ı Hümâyûn'a vusûl ve İstanbul ve Üsküdar'da bulunan bi'l-cümle vüzerâ-yı a'zâm ve ulemâ-yı a'lâm ve sadâreyn-i muhteremeyn ve İstanbul'dan ve bilâd-ı erba'adan ma'zûl mevâlî-i kirâm vesâir mahrec ma'zûlleri ve kibâr-ı müderrisîn-i fihâm tebdîl-i câme ve hey'et ile Saray-ı Hümâyûn'a can atıp akd-i cemiyet müzâkere için ol gece saat sekizde Hırka-i Şerîfe odası haricinde mabeyn kapısı yanında cümlesi Huzûr-ı Hümâyûn'a duhûl etmekle, bu gâile-i hâilenin indifâ'ı bâbında sücce-gerdân-ı meşveret üzereler iken, Sadr-ı A'zam İbrahim Paşa bir kaç gün mukaddem ba'zı desâyisine tahsîl-i ittîlâ eylemek hasebiyle Filorya'da vaki' çiftlikte ikâmete me'mûr kıldığı İstanbul'dan ma'zûl Zülâlî Hasan Efendi gibi bir müfsit ve mekâr-ı taşrada bulunmak takrîbiyle hamir mâye-i fesâd olan Arnabud tâifesinin bir muktezâ-yı cinsiyet işti'âl-i [7a] nâ'ire bağı ve tuğyanların mûcib olacak mefâsede cesaret ve ikâz-ı fitne ve mel'anet-i şekâvet ile müşâreket eylemek gâlib-i ihtimâl olduğunu mülâhaza ile derhal Bostancı Başı ağaya mezbûru ihzâr için ferman isdâr etmekle, mahsûs hasekîler ta'yîn olunup, ol hıyanet-kârî çiftlikten icâleten sandal ile Saray-ı Hümâyûn'a îsâl eylediler. Ve yine bu esnada Sancağ-ı Şerîf'in ihrâcı husûsunda feth ü kelâm olunup; Yeniçeri Ağa'sı taşradan kimesne gelmediği surette nesneyi müfîd olmaz deyü bir mikdar mu'ârazadan sonra re'y-i Sadr-ı Â'zâmı üzere ihrâcı sevâb add olunup umûmen vüzerâ-yı 'izam ve ulemâ-yı a'lâm mübâşeretleriyle Ortakapı üzerine nasb-ı merkûm dâhilinde olan nişîmen-gâhda erkân ve ricâl ile halka bend-i cem'iyet olup aşçı ve helvacı vesâir sarayda bulunanlardan bir mikdar serdengeçti tahrîrine mübâderet ve cebehânedan tîğ ve tüfenk ve malzeme-i harb ve cenge mübâşeret olunmağın bu keyfiyeti şehirliye i'lân ve işâ'at ve nihâmı mâ-fî'z-zamîr eşkiyaya tahsîl-i vukûf ve şu'ûra dikkat eylemeleri için, müte'allikâtından bazıları dahi taşra irsâl olunup ve der-akab Haseki Ağa'ya yirmi mikdarı Bostancı koşulmağla meydan ricâline ma'kûl ve meşrû' olan merâmlarına müsâ'ade olunur. Hemen cem'iyetlerini perişân etsinler deyü taraf-ı şehriyâr-ı enâmdan peyâm-ı irsâl olundu. Pes Haseki Ağa meydâna vardıkta tâife-i merkûme

kendüye hitâb edip, padişahımızdan her vechile hoşnûd ve razıdırız, lakin devletlerine zarar ve hıyânetleri zâhir olan dört nefer kimesneyi iki saate dek hayyen tarafımıza irsâl buyursunlar caveb-ı nâ-sevâbı ile avdet ettirdiler. Ağayı merkûm dahi doğru Sadr-ı Â‘zâma gelip nihânı vukû‘ bulan keyfiyyeti inhâ eyledikte mesmû‘ ve ma‘lûmları olan ahvâlî i‘lâm için Huzûr-ı Hümâyûn'a irsâl ve ba‘dez- zamân kendisi dahi yalnızca pâye-i serîr-i saltanata rû-mâl eyledi. Yevm-i mezbûrda hurûc-u livâ-yı hadrâ için irsâl olunan münâdîler Ayasofya hudûdundan haric yerlerde ref‘i savta kudret-yâb olamadıklarından, nâşî Saray Meydanı'na tecemmü‘ eden halk ekall-i kalîl, anların dahi vakt-i asra dek tefrîk ve avdetleri sarayda olan erkân-ı devlete îrâs-ı dehşet zamir etmeğin nâ-çâr akşâma karîb Sancağ-ı Şerîf mahalline vaz‘ u tensîb olunup, Sadrı‘azam Vüzerâ-yı ‘Azâm hazerâtı arz ağalarının odalarında beytûtet ve ârâm ve Damatzâde Efendi ‘illet mizâcı sebebiyle Sultan Murad odasında ve Müftû Efendi vesâir efendiler, Bostancılar odalarını makâm eylediler. Ertesi sebt günü efendiler namaz-ı subhî ba‘de'l-edâ yine sofada cem‘iyyet ve muktezâ-yı kâra göre meşveret etmek musammem iken, Şeyhülislam Abdullah Efendi tulû‘-ı fecrden mukaddem olduğu odadan Zülâlî Efendi ile me‘â sâir efendilerin cem‘iyyet-gâhlarına gelip Ayasofya Vâ‘izi İsperrî-zâde'yi dahi da‘vet ve cümleye hitâb ile bu kadar zaman mesned-ârâ-yı fetvâ olmağla nâmûs-u ‘ulemâ-yı sıyânet ve müddet-i medîd cümleye hizmet etmişken, bu sinn ü salde katre-i hûnum ile rîş-i sefidim gülgûn olmak lâyık ve sezâ olmağla bu bâbda cümleden isti‘ânet ederim diye kelimât-ı rıkkat-engîz ve gerye-emîz ile tahrîk-i ‘ırk şefkat eyledikte hızâr-ı meclis-i ‘ale'l-ittifâk el-‘iyâzü billahi Te‘âla bu ma‘nâya rızâ-dâde olmak haric-i akl ve insafdır deyü cevap eylediklerinden sonra tekrar dehn-güşâ-yı güftâr olup, erbâb-ı cem‘iyyetin **[7b]** murâdları mukaddeman biz mahmûdü'l-fi‘âl bir imâm isteriz deyü yazdıkları tezkereden ma‘lûm iken, beyhûde ne için zahmetgeş ve çaresi zâhir ve eşgâr olan ma‘na için ne sebep ile muzdarib ve müşevveş oluruz. Hemen namaz-ı subhî edâ ve ‘ale'l-umûm sofaya varıp padişahı hal‘ ile cümlemiz ızdırâbdan halâs ve rehâ bulalım. Ben dahi bir mahall-i münâsibde ma‘zûlen ikâmet ve bakıyye-i ömrümü sarf-ı zikr ü ibâdet edeyim deyü hatm-i kelâm edip ba‘dehu ol vakti şâfi‘îde namazı edâya kıyâm ve umûmen efendiler ile Has Bahçe derûnunda revân odası haricindeki mevkîfe vurûd ve arâm eyledi. Esnâ-yı mezbûrda Revân Odası'nda der-hâb olan Kapûdân Paşa'yı efendilerden birisi bîdâr ve İmâd-zâde Efendi'yi Meclis-i Merkûma ihzâr eylediler. Pes ekseri müftî-i enâmın tefevvû eylediği kelimadan ser-be-ceyb-i tahayyür ve ızdırâb ve bazıları dahi verâ-yı serâdık-ı takdirden ne güne nakş-ı garîb-i sûretyâb olacaktır deyü müterakkıb inkılâb iken, Sadrı‘azam İbrahim Paşa

mahalle-i merkûme gelip ayağı üzerinde cümle ile isti'lâm ahvâl-i dîn olum eri olmuştur. Ancak veliyyi'n-ni'metimizin hülâsına bir çâre tedârik etmek cümlemize lazımdır deyü îrâd-ı makâl ettiğinin akabinde Müfti Efendi'ye Padişahımız seni ve Kapûdanı ve Kethüdâyı azl ü nefîlerinizi fermân buyurdular deyü hitâb ile Hasekîlere mezkûrları Bostancılar Odası'na götürmek üzere emr edip, ba'dehû İmâd-zâde Efendi'nin 'illet-i mizâcından nâşî, adem-i kabulleri mansus ve meczûm olduğundan Mirza-zâde Efendi'ye buyurun deyip Huzûr-ı Hümâyûn'a revâne oldular. Lakin mevlânâ-yı müşârün-ileyh bu esnâda kabul-i fetvâdan sûret-i isti'nâ izhâr ve taşrada Medine-i Münevvere Kadısı Musatafa Efendi'yi Müftî eyledikleri mesmû' ve mezkûr olur. Ve mûmâ ileyh dâ'îleri hattı zâtında vakûr ve cihândide bir ma'kûl adamdır deyü i'tizâr eylediklerinden sonra, sadr-ı Rûm olan Seyyid Abdullah Efendi'nin tavas-sutuyla hâh nâ-hâh, bâr-ı hil'at-i fetvâ-yı zîver-i duş-ı tahammül edip, ber mu'tâd-ı kadîm beyaz çuka tedâriki imkânda olmamağla, sebz-fâm çukaya kaplu samur kürk ilbâsıyla tekrîm ve tefhîm kılındı. Ve yine bu halalde Sekban Başı Hasan Ağa'ya dahi Yeniçeri Ağalığı teklîf olundukta ağa-yı mezbûr bu bendeleri mensûb-ı merkûm ile kapıya vardığım saat cümlesi izharı meyl ü rağbet ve kendüler ile ma'ıyyet için meydana da'vet edecekleri zâhir ve muhalefet ettiğim sûrette bilâ-tevkîf hezâr pâre kılacakları dahi bâhir olup, beyhude itlâf-ı vucûdum nesneyi müfîd olmayacağı mukarrerdir deyü isti'fâ ve beyân-ı mahdûd eyledikten sonra yine cümlesi Huzûr-ı Hümâyûn'a da'vet olunup gurûh-ı eşkiyânın Haseki Ağa ile gönderdikleri haberden ma'adâ bazı 'ulemâ ve kitâb ve vüzerânın dahi katl ü i'damları murâdları olduğunu ta'dâd ve takrîr ve ünvanına Başkapı Kethüdası Kara Mustafa ve a'vânından İbrahim nâm-ı kimesnenin ismini tahrîr ve taraflarından bir adam ile irsâl eyledikleri defterin cevapları kiminle irsâl olunmak münâsib idüğü meşveret olundukta 'ulemâdan bir adam ile gönderilmesi tasvîb ve tahsîn olunup, lakin [8a] sudûr-ı erkân-ı mevâlîden bir kimesne irsâlinde bazı hücnat melhûz olmağın, Selânik'ten ma'zûl İmad-zâde Seyyid Mehmed Efendi ile Meşâyih-ı Selâtînden Yeni Cami'î Şerîfi Seyyid Mehmed Efendi'nin irsâl istihsân anlar dahi bir mikdar i'tizârdan sonra benim bîm-i cân ile 'azîmete dâmen der-meyân olduklarında İmad-zâde Efendi Huzûr-u Hümâyûn'a ihzâr olunup nihâ'î isterler ise Vezîria'zamı dahi fedâ edecekleri beyân ve ahbâr buyuruldu. Ve bu esnada Derya Kapûdânlığı Abdi Kapûdân'a tevcih olunmağla, tersaneye irsâl ve a'yân-ı ricâlden mîr-i alem Niğdeli Ali Ağa umûr-u dîde olmağla vezir Kethüdâlığı ile iclâl olundu. Eğerçi meydanda olan erbâb-ı fesâdın cem'ıyyetleri ânen-fe-ânen müzdâd olup, lakin hurûc-'ale's-sultânın vehâmet ve şe'âmetinden dîn ve dünyasını sıyânet ve vekâyet eden sadâkat-gârân-ı

avâm ve havâsın kimi künc-i hane kimi müte'allikât ve ahbâbından birinin külbe-i vîrânesinde cân gibi nihân olmağla cüste-i vücû eyledikleri mahallerde takviyet-i umurlarına vesile-i tâm ve hîn-i iktizâde devlet-i lisânî üzre idâre-i kelâm edecek kimesneyi âverde-i fitrâk-ı istiyâd edemedikleri cihetinden mağşûş'ü-nizâm iken, ol hilalde Yeniçeri Efendisi bulunan Süleyman Efendi bu vâkı'a-i fâci'adan kıt'â-i tağayyür bâb-ı infi'âl ve istibâr ve bir mahalle nakl ve ihtifâ ile zahmet-geş ıztırâb ve ıztırâr olmayıp kendi hanesinde hâzır-ı vakt ve hâl ü müterakkıf ve muntazır-ı vârid ve sâdır-ı eşrâr olduğu eşkiyâ-yı merkûmenin ma'lûmları olmağın, derhal hanesine varup cem'iyet-gâhlarına Devlet-i Âliye da'vet eylediklerinde ol pîr-i nâ-sezâ etvâr dahi bî tekellüf süvâr-ı esb isti'câl olup etrafında dört yüz mikdar mel'anetkârlar ile (Beyit aşkı ile girer halka-i rindâne girenler - gönlünde olandır yine meydana girenler) nagamâtıyla terâne-senc-i ferâh ve sürûr olarak, dahil-i meydan-ı şekâ ve mültehk-ı gürûh-ı eşkiya olmağla, cümlesi i'zâz ve ihtirâmına ibtidâr edip, ale'l -ittifâk re'is olmasını ihtiyâr eylediler. Ve yine bu esnâda ocak ağaları ve çorbacılar vesâir zâbitandan bir ferd dahil cem'iyet olmayıp, her biri bir cânibde uzlet-i neşîn künc-i ihtifâ olmaktan nâşî, mukaddemâ bir takrîb ile cemâ't-i çorbacısı olup yine mukaddema nîşde tecemmü' eşkiyaya pîşevâ olmak töhmetiyle ma'zûlen menkûb ve mahzûl ve Sarachânede kesb-i ta'îşe meşgûl olan Saraç Mehmed nâm bir bedbahtı Yeniçeri Ağası ve ocak çavuşlarının derbendlerinden Orfîli demekle meşhûr nekbetîyi dahi Sekban Başı ve Beytül-mâlcılıktan ma'zûl Deli Mustafa'yı Kul Kethüdası ve Mûsıla-i sahn müderrisi Deli İbrahim demekle meşhûr cerâr makûlesi bir yâve-gu dîvâne-i bî-şu'ûru dahi kendi taleb ve rızasıyla İstanbul Kadısı nasb edip, hande-engîz-i erbâb-ı ukûl olacak bir tertîb nâma'kûl ile bir alâ-yı arâzil ve esâfil-i menâsib nâ-münâsibe îsâl ve serfirâz eylediklerinden sonra Üsküdar'dan nakl eydikleri orta çadırlarıyla meydân-ı merkûmu Yeniçeri Ordusuna dönderdiler. Ve vukû'u hâdisenin ikinci sebt gecesi ricâl-i devletin hânelerin yağmaya kıyam ve bölük bölük bayraklar ta'yîni ile nicelerin evlerin basup, emvâl ve eşyaların nehb ü gâret fezâhatine ikdâm eylediklerinden, mâ'adâ cem'iyetlerinin sebât ve kesretine vesile olmak için bilâ muhib, Yeniçeri ve Cebeci Ocaklarından serdengeçti tahrîr ve tashîh dergâha mübâşeret ve bu bahâne Beytül-mâl müslimînin itlâf ve izâ'atine dahi temhîd-i mukaddeme-i mel'anet etmişlerdi. Pes İmadzâde Efendi ber-minvâl-i muharrer rüfekâsıyla meydana varıp, Orta Cami'i'de rü'esâ-yı eşkiyaya taraf-ı Hümâyûn'dan merâmlarının **[8b]** ekserine müsâ'adeyi mutazammın teblîğ-i peyâm idüp, gürûh-ı gılmânın sagir ve kebirinden ferd-i vâhidin katl ve i'dâmına taraf-ı Hümâyûn'dan rızâ ve ruhsat ve ne'âme-i 'ulemâdan müsâ'de ve

icâzet vârid-i ragâbet-i mâ-fi'l-bâb iktizâ edenlerin nefî ve iclâlleriyle iktifâ olunur haberini ifâde ve ifhâm edip, bir saat mikdarı nush ve pende yolunda beyân-ı envâ'-ı va'd ü va'id etdikten sonra, eşkiyâ-yı merkûm dahi, matlubları olan kimesneler kendülerine hayyen irsâl ve teslim olunup ve zülâlinin Anadolu sadrına i'tilâsı vesâyir nasb-ı gerdeleri olan eşrârın taraf-ı padişâhîden dahi makamlarında ibkâsı muradları idüğünü bi'l-ittifak beyân ve inhâ eylediklerinde, Mevlâna-yı mûmâ ileyh ber muktezâ-yı vakt ve hâl ağa ve kul kethüdası olan adamlara hil'at irsâlî lâzım idüğünü tahrîr ve çukadârı ile irsâl etmeğın derhâl mezbûr ile üç hil'at gönderilip hod be hod nâ'il oldukları mansıblar taraf-ı padişâhîden dahi ihsân kılındığı haberi îsâl olundu. Pes rü'esâ-yı eşkiyâ Şeyh Emir Efendi'yi alıkoyup İmadzâde'yi i'lâm-ı mâfîyü'z-zamîrleri için Sara-yı Hümâyûn'a i'âde ve üserâ ve re'isleri Süleyman Efendi'yi dahi refîk ve himâye etmeleriyle mezbûrlar ba'de'l-asr Sara-yı Hümâyûn'a vusûl bulup mu'âyene ve istimâ' ettikleri ahvâl-i pîr ahvâli bi'z-zât pây-e serîr saltanata nehânî nakl ve hikâye ve Zülâlî Efendi bizim için nefî olmağla Anadolu Kadıaskeri olmasını iltizâm ederiz dediklerini takrîr ve ifâde ile edâ-ya hidmet-i sefâret etmekle, mûma ileyh mekârim-i padişâhîden mazhar-ı nazar-ı 'inâyet ve ikrâm ve nekâbet eşrâf ile mesrûr ve şâd-ı kâm kılındı. Ve yine bu halelde meydân ricâline mâdâmgâ dâ'ire itâ'atten hurûc etmeyeler mutazammın taraf-ı padişâhîden tahrîr olunan takrîr-i hüccetini mevcût bulunan kibâr-ı 'ulemâ imzâ ve derhâl İbrahim Efendi'ye dahi İstanbul kazâsı emri tahrîr ve imlâ olunup Re'is Süleyman Efendi ile taraflarına îsâl kılınacağı i'lâm ve Bostancılar Odasına iyâb ve zihâbda 'usret olmağla, 'ulemâ Efendilere Dâ'ire-i Hümâyûn'da ta'yîn-i mebît ve makâm olunup ve ahşâma garîb Sadrı'azam İbrahim Paşa Silahdar Ağa Odası'nda tenhâ neşîn-i ikâmet iken, Dârü's-sa'ade Ağası Beşir Ağa vesâtetiyile mühr-i vezâret istirdâd olunduktan sonra ol gece saat dokuzda mahal-i mezbûrdan kapı arasına îsâlî fermân ve müşârün-ileyhden mukaddem kâimmakâm Paşa ve Mehmed Kethüdâ'nın dahi Bostancılar'dan Kapı arasına nakilleri babında hükmü kazâ cereyân sâdır oldu. Re'is Süleyman Efendi îsâl eylediği haberlerin cavâbıyla 'avdet etmek lâzım iken, meydanda meks-ü karar ve matlûbları olan kimesneler hayyen irsâl olunmadığı halde, ateş-i fitnenin humûd-u sükûnu emr-i mahaldir deyü tezkeresiyle ihbâr etmeyin, ol gün mezbûrların irsâli husûsunda müşâvere ve hayyen firistâde kılınmaları vücûh ile nâ-ma'kûl olduğu karârdâde olup, mahnûken irsâl olunmak müzâkere olunmuş iken, hengâm-ı tulû'-ı fecrde kemâl-i isti'câl ve sür'at ile Şeyhülislam Efendi ve sadr-ı Rûm

Huzûr-u Hümâyûn'a da'vet olunup ba'de'l-vürûd, mahbûslar hemen bu anda katl ü i'dâm ve cesetleri Alay Köşkü⁴⁹ [9a] asker ı'sâd ve bu vechile türlü türlü suretler ve tasavvurdan hâric-i hey'etler ile zi'am-ı fâsidince kendinin metanetine bezl-i ictihâd edip mâh-ı merkûmun on dördüncü Pazar günü li-'ayn-ı salâlet rehîn-âyin dîrîn-i idbâr-karîni üzere bi'n-nefs kendisi hezimet-peykerin ser-felâket-medârına cem' ve yer yer taburların tertîb ve sağlı sollu mu'arrike-i mühellike-zâye sevk ü tesrîb etmeğin berr ve cânibden dahi asâkir-i İslâm hirâsene-i celâdet ve ibrâz-ı sebât-ı fütüvvet ve mesâyiret eylediklerinde mahzûl-ı hüsrân şumûl ol gün muhârebe-i nükûl ve istinkâf yüzünden mezheb-i bâtinî gibi zâhib-i vâdî-i hilâf ve tabur-ı makhûrların geriye çekerek me'vâ-yı (دوزخ) ihtivâsına avd ve insirâf eylemekten nâşî, dil'averân-ı İslâm dahi hayr ile hüsn-i telâfisini cenâb-ı vâhibi'l-emâlden istid'â ederek ordu-yı Humâyûn'a imâle-i 'inân mürâca'at eylediler. Lakin bu hılâlde asâkir-i lazkiyyeden iki yüz miktarı şuc'ân-ı can-efşân mehâzîl-i hâsirînin verâlarından bağıteten hücûma iktihâm etmeleriyle şâh-ı bed nâm şuc'ân-ı mezbûru kalîlü'l-ecrâm ve hafîfü'l-endâm görmekle sayd-ı şîr-i samsâm etmek hayâlî ve kendilere olan gayz-ı vekînesine binâen, ahz-ı sâr ve intikâm kasd-ı bed-me'li ile yedi aded taburların birden üzerlerine havâle eylediği ser-asker-i müşârün-ileyh hazretlerinin meşhûd-ı bâsire-i yakîni oldukta külebânın tekbîri resîde-i felek esîr ederek derhal imdâdlarına ebtâl ricâlden bir miktar asker-i müte'ârifi'l-kıtâl sevk ve irsâl ve iki buçuk saatten mütecâviz nâire-i cenk ve cidâl iştigâl ve bi-'avni Allahi'l-meliki'l-müte'âl nesîm-i fevz ü nusret cenâb-ı İslâmiyyân'dan vizân olup şukka-i re'yât-ı zafer-âyât-ı muvahhidîn-saha tırâz-ı ihtizâz ve pelengân-ı gûh-sâr ve gaçelenk-i galibiyet ile ser-efrâz olmalarıyla lehîb-i düşman söz kâr-zârdan çehân olan şerâre-i sâ'ika-gerdâr-ı (دوزخی) mülahhidînin harman-ı amâllerin Sûzân ve şem'-i cemiyetlerin perişân etmekle, birbirlerine levî-i Kenân-ı me'yûs ve münfe'îl rehgirâ-yı hîzî ve heybet ve asâkir-i İslâm ferh ü fuhûr-ı ganâyim-i nusretle mesrûren ma'sakir-i humâyûna 'avdet eylediler. Bi-'avnihi subhanehu ve te'âlâ cünûd-ı zafer-mev'ûd-ı İslâmiyyân'ın bugüne izhâr-ı yedd-i tûlâ-yı şecâ'at ve isbât-ı ikdâm ve müsâberet ile

⁴⁹ Metin buradan sonra İzzî Süleyman Efendi Tarihini (H.1157–1165) içermektedir. Meydana gelen baskı ya da ciltleme hatası sonucu TBMM nüshası 62 (a) nolu varağa kadar İzzi tarihi ile yer değiştirmiştir. Sâmi, Şâkir ve Subhî Tarihi ile İzzî Tarihinin hemen hemen aynı tarihlerde aynı matbaada basılıp birlikte cilde gönderildikleri ve aynı mücellithanede ciltlendikleri ve karışıklığın bu esnada meydana geldiği düşünülmektedir. Karışıklık 62 varakta sona ermektedir. Yani Tarih-i Sami ve Şâkir ve Suphî'nin TBMM nüshasında 9 ve 62. varaklar İzzî Tarihi'ne aittir. Bu da mutlaka üzerinde durulması ve düzeltilmesi gereken bir durumdu. Biz çalışmamızda bu karışıklığın giderilerek bu nüshayı kullanacak araştırmacıların yanlış değerlendirme yapmalarının önüne geçmek için metinde eksik olan varakları tamamlamaya gayret ettik. Bu eksik kısmın tamamlanmasını sağlayan Sayın Mesut AYDINER'e teşekkürü borç biliriz.

Şirân'a hücum ve savlet ve her halde gâlibâne hareketleri şâh-ı ser-be-hevâ-yı nemrûd-nümûnun endâze-i fikir ve hayâlınden sad-çendân-ı eفزûn olduğundan garîk-i lice-i istiğrâb ve efkâr ve aceb ve istikbârı muktezâsınca galebe-i İslâmiyyânı katlından nâşî, isti'câb ve istiksâr edip, güya kendinin 'adem-i ihtimâmına asâkir-i hezîmet-şî'ârının tecellüdâne hareketlerine ikbâb ve isrâr etmekle, yevm-i merkûmun ertesi İsneyn günü 'ale's-seher bugün her ne olmalı ise olsun yolundan ke'l-evvel belki kaç kat ziyâde ve ekmel taburların ihrâc ve tertîb ve asâkir-i muvahhidîne îrâs-ı haşiyet ve dehşet kasdıyla her ne kadar karaltısı var ise verâlarından bir büyük tabur dahi techîz ve ta'kîb ederek ordu-yı nikbet boyundan hareket ve sâlifü'z-zikr Kemsûr Karyesi semtinden beş altı bin miktarı asker ile bir taburunda fet-i 'alî-hân ve alt başından karakol deposi cânibinde tahmînen beynleri iki buçuk saat mesâfe çeker mahalde ol miktar A'cem ile şâh-ı bedferhâmın mâder bahta oğlu Han ve bu ikisinin beyninde ikisine denk ve müsâvât olur tabur ile bi'n-nefs kendisi durup aralarında bin beşer yüz ikişer bin miktarı asker ile on iki tabur göstermekle tarafeynden gabâr-kâr-zâr-ı bâlâ geri [9b] ve sekiz saat mikdarı Dâsüstâd Bazargir'e dâr-ı müstemir olup ahşam-ı garîb oldukta ve 'avd u insîrâfları için 'asâkir-i islâma işâret ve anlar dahi asâyîşe meyl ve rağbet eyledikçe mamuhâzil-i hâsireyn hârdâmengir esâm-mâ-ze'at ve gazât-ı zâfer semân dahi tekrar üzerlerine emâle-i revî savlet eylediklerinde önlerinden girîz-i firâr ve cünûd-ı muvahhidîni rasat nişîn-i gemîn oldukları mahle çekmek kaydına düşüp bu menvâl üzere keşmekeş müsâdeme ile vakt-i mağrib hulûl ve târîki şeb-i zuhûr ve dost ve düşman temyîz olunmak meslûb olup zarbât-ı nâ-behengâmda herkes ma'zûr ve mecbûr oldukta Asâkir-i Tarafeyn beberlerinin garîbânlarından dest-i güşân oldular. Bu defa vâki'olan mükâfhade mühâzîl-i mülhadînden iki mu'teber hân ile båd-ı feterâyîştin bin yedi yüz mert ve bir kaç bin lekde-hûrda mecrûhları olduğu ba'de'l-muhârebe kendilerden mesmû've mu'în ve 'Asâkir-i İslâm'dan Koca Hasan Paşa ile Koca İbrahim Paşa'nın hayat ve memâtları nâ-ma'lûm ve şehît ve cerîh ancak seksen nefere bâliğ olduğu ve bunların dahi ekseri hîn-i 'avdetlerinde gece halinde düşman sametinde iken hedeftir nâ-kehris kaza oldukları müsbet ve müberhen olup, bu hal 'ibretmâl ve bu minvâl ahvâl-i mülâhim havn-ı iştîmâl ile evâ'il-i şehr-i Şa'ban'a gelince, vakt ü vakt vukû'ı muhârebât düşman-ı şiken ve mu'âmelât kirvedâr-ı erbâb-ı fiten müttemâdî olup Allahü'l-mülkü'l-'alâm bu ana dek 'Asâkir-i İslâm mühâzîl-i i'câmın mukâbele ve müdâfa'alarında vücûh ile bezl-i ictihâd ve gün be-gün cenk ü harbe i'tiyâd ile bu gûna şedîdi'ş-şekîmede düşmanı mânende tey' tez gözlerine kestirip anâ fânâ süyûf-ı meslûl şecâ'atleri tertîz ve havâhiş-i gayret-i şümûl metânetleri sitizângîz olduğu, cünbüş

delîrânelerinden istidlâl ve bu vakte gelince ittihâd-ı kulûbtan nâşî, terkîb-i bend yeni ciheti olup bu güne besta mukaddeme-i galibiyet netice-i hâl-i zafer iştîmâllerine dâl olur berâ'st-ı istihlâl olduğundan mâ'da a'sâkir-i i'tâ vâki' olan cenk ü vegânın cümlesinde mağlûben (?) olup kendilere arz olan fütûr ve kelâlden nâşî, kabâ re'âr ve infi'âl (?) ile revî-i halleri mesh ve fi'mabâ'âd cenk ve peykâre niyetleri fesh olmak ve adları cümle-i efrâdından zâhir ve nümâyân olmağla tarafının hal ve şanı bu minvâl üzere gezrân ya'ni revâfiz-i mahrûn ve perîşân olup senyân memnûn ve şâdân iken, bu halelde taraf-ı şâhiden olmak üzere mu'teber iki nefer adamları zuhûr-ı taleb rây ve istîmân ederek Ordu-yu Hümâyûn'a ve rûde-i şitâbân ve Serasker-i müşârûn-ileyh huzuruna ahzar olduklarında takrirlerinin netice-i mefhûmu Şah-i İran fîmâ-ba'd terk-i mu'ârekeye 'âzam ve akd-i sulh ve salâha câzim olmağla halen Ordu Defterdârı Keseryeli Ahmed Efendi ile ricâl Ordu-yu Hümâyûn'dan münâib olanları musâliha-i mekâlimesi için tarafına gemelerini murâd eder deyü edâ-yı arz-ı merâm eylediklerinde bu güne esnâ-yı terâd ve nüzâl ceng ü cedâlde düşman-ı haybet etsâmın tahrîrât ve kelâm derûğ irtisâmına kıt'an havale-i Sâmi'a-i i'tibâr olunmak mazmûnunu hâvî bundan akdem şeref-bahş sudûr olan Hudûd-ı Hümâyûn Hazret-i Şehriyâri mucibince Serasker-i 'âkıbet-i endiş Hazretleri amel ve hareket ve mazmûn itâ'at-makrûnunu cümleye i'lân ve işaat ve zâtında olan rüşd ü sedâd ve tedâbir sâ'ibe-i hadâdâd-ı muktezâsınca vech-i muharrer üzere düşman tarafından bu güne keyfiyyât zuhûru mülâhaza hatasıyla kable'l-vukû' sâdır ve tarafına vâsıl olan Hudûd-ı Hümâyûn mezkûrenin [10a] letâfet-i mazmûtu bu vakitte aşîkar olmasını mülâhaza ve bu hâlet mahz-ı kerâmet cenâb-ı kutb-ı zaman hazlîfe-i devrân olduğunu teyakkun ve tefattun ederek vürûd eden ser-hüsrâne redd ile cevâb ve ordularına tard ve ib'âd eyledikte şâh-ı hadî'a-kâr-ı bi'l-külliyeye muhârebeden firâğ ve musâlaha emrine mukebb ve ısrâr ile tekrar be-tekrar adamlar irsâl ve dostâne evzâ' ve etvâr izhârına ibtidâr ettikçe ser-asker-i dakîkadân hazretleri bir vechile rızâ-dâde tard ve redd ve zebân-ı tîğ ile kat'-ı cevâba mübâderet etmişken şâh-ı şeytanat-kâr elbette her ne tarîkle olursa olsun sulh olurum deyü ikbâb ve ısrâr-ı beyne'l-asâkir dahi tevâtür bulup bazı arâcif-i havâdis zuhûrundan kîl ü kâl-i bî-me'l ile meyânele hâlet-i diğerk aşîkar ve mer'at-i hâlden sûret-i âher bedîdâr olduğundan ma'adâ çünkü bugüne külliyetli düşman zâhir hâlde tarh-ı mükâfaha ile cadde-i sulh ü salâha imâle-i vücûha-i mürâca'at ede Bâtînî olan hile ve had'asından kat'-ı nazar-ı mücellâ-yı zuhûr olan bidâyet-i hâlimden istidlâl olduğu üzere elbette bu bâbda olan kelâmına havâle-i Sâmi'a ve mes'ûlüne müsâ'afa olunmamak çendân-ı münâsib olmadığından gayrı zâhir-i beyn olan bazı ricâl dahi

kendi mülâhazaları iktizâsıyla idâre ve ser-asker-i müşârün-ileyh hazretleri tarafından bu husûsa müsâ'ade olunmak emrini iltizâm eylediklerinde bi'z-zarûre ordu-yı düşmana âmed-i şedd vukû'una bâ'is ve defterdâr-ı mûmâ-ileyh Ahmed Efendi ile mîr-i mîrândan Murtazâ Paşa ve Yeniçeri Ocağı'ndan Camus Hasan Ağa ve ser-asker-i sâbık kethüdâsı Ali Efendi bi'l-iktizâ şâha mülâkât ve madde-i mülâhaza-i bazen mükâleme ve bu vechile iyâb ve zihâb ikâ'ı encâmında şâh-ı merkûm mûmâ-ileyh Ahmed Efendi ile bir def'a dahi idâre-i kîl ü kâl 'akîbinde rdu-yı humâyûna 'avdete ruhsat göstermeyip kendi ordusundan doğru Asitâne-i sa'adete gitmek üzere tarîk-i Erzurum'a sevk ve irsâl etmekle, mûmâ-ileyh Ahmed Efendi dahi kazâ-i hâliyyetü'z-zihn bulunup mezbûrun kelâmına itimâden Asitâne-i sa'adete tevcîh ve minvâl-i muharrer üzere 'avdetini müş'ir esnâ-yı râhdan irsâl eylediği tahrîrât-ı dür-devlete vâsıl ve mefhûm-ı keder rüsûmuna ıtlâ' hâsıl oldukta kara-i 'uyûn enâm-ı kutb Merkez-i Dâire-i İslâm olan zıllullahi kerâmet-penâh cenâb-ı pâdişâh-i bâ isbâh hazretleri mükâşefe-i derûn-ı nûr-meşhûnları muktezâsınca evvel emirde keşf-i hâl ve izhâr-ı hârik-'âde misilli netîce-i kâr-ı 'ibret-me'lden hall-i 'ukde-i eşkâl buyurup bu keyfiyet-i mücerred şâh-ı desîse-kârın kendi had'asına binâen, neş'et etmiş bir hâlettir deyü zamîrû'l-hâm-pezîr-i hidivânelerine lâyh ve sânic olan ma'nâyı tefevvüh ve tahrîrât-ı mezkûrenin hilâfına 'azîmet ve teveccüh ile der-'akab mûmâ-ileyh Ahmed Efendi'nin esnâ-yı râhda bulunduğu mahalden Erzurum'a 'avdet ve ondan mekes ve ikâmet eylemesi için emr-i 'âlî ısdâr ve irsâl ve ser-asker-i müşârün-ileyh hazretlerine dahi hey'et-i mecmû'a-i asâkir-i İslâmî teferruka ve teşettütten sıyânet ve dürûğ-ı bî-fürûğ ile evzâ' ve mekîdât-ı ittîbâ' düşmandan mücânebet tarîkini irâet ederek tenbîh ve inzâr ve tavsiye ve tezkârı müştemil Hatt-ı Humâyûn-ı celâdet-makrûn ile ma'nûn-ı şeref-südûr eden emr-i 'âlî-şân-ı cenâhi'l-isti'câl cânib-i Kars'a irsâl olunduktan sonra, bu bâbda dil-âgâhî-i pâdişâh-ı 'âlem-penâh berekâtıyla hile-i bed-me'l-i şâh-ı rev-bâh-ı ihtiyâlden âgâh olunmağla, rağmen'alâ enfehu **[10b]** deliste-i rüşte-i hadî'ası olan mûmâ-ileyh Ahmed Efendi'nin tekrar Samsun Kal'ası'nda Kal'a-bend için sâdır olan emr-i şerîf mübâşir ile irsâl buyuruldu. Ezîn-i cânib Kars'ta mevcûd Ordu-yu Hümâyûn olan tevâyif-i 'asâkir-i meyânında mûmâ-ileyh Ahmed Efendi'nin Asitane-i Sa'âdet tarafına 'azîmet eylediği mesâyi' oldukta in'ikâd ser-rüşte-i sulh ü salâh i'tikadıyla bî-gayret ve hamiyet bazı onâ levandat makuleleri Ordu-yu Hümâyûn'dan firâr 'ârîni irtikâb ile hareket-i cem'iyet ile Erzurum cânibine 'azîmet etmeleriyle Asâkir-i İslâma bu yüzden arz olan tefrika ve teşettüt mekârihiyle kâr-şâh tülûn-ı edvârın meşhûd ve ma'lûmu oldukta zü'am yatılınca füsûn ve mekrinin kâr-gir ve te'sîri ihtimaliyle muhârebe-i İslâmiyândan lekde hûrda ve

rû-gerdân ve tamam-ı fütûr ve kelâl ile pî-siper ve râ-ye-i hazelân olan Asâkir-i Menhûse-i makhûre sene bu takrîb ile ferîb ile tesliyet ve za'if bâllarına takviyet ve kâlâvele muhârebeye tahrîs ve iğrâya mübâderet edip, derhal tehiyye'e-i esbâb-ı kıtâl ile cenk ve cedâle mübâşeret etmekle, mesnet ârâ-yı sipeh-salârî olan müşârün-ileyh Vezir-i âsaf Tedbîr hazretleri dahi meftûr oldukları akl ve sedât ve reşât mâ-dezâd ve pîrâye-i zâfî olan, cevher-i fetânet şecâ'at hıdâdât muktezâsınca aslen nizâm ve kârîne hâlel ve temkîn-i kalb ve milel vermeyip üslûb-ı hakîm üzere hareket ve bakıyye kalan cenûd muvahhidîne kerîme-i (küm men fi'ete galîleten) mefâdından müdâvâ-yı şerbet havş-ı çâşî-i tesliyet ile def'a 'arz-ı marz dehşetlerine kanun-ı hakem üzere tedâbir müstahse-i felâtûn pesendâ birazına sarf himmet ve düşmanın ûzâ' gurur zeber destanesine adem-i rağbet ve kâlâvvele izhâr perdeli ve celâdet ederek ta'lîm-i 'alâme-i dâniş ve tefhîm hoca-i tedbîr-i isâbet ve rezişleri ifâdesince hînet-i mevzûne terkîb-i Ordu-yu Hümâyûn'un sükûn-ı mebnâ-yı aslına hareket verip ref'ü zımm hıyâm ü nasb nefsi ile tebdîl-i makâm ve kesr-i kulûb i'tâyâ ihtimam ve cehî ile ma'iyetlerinde olan Vüzerâ-yı 'Azâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve Kul Kethüdâsı vesâir zâbitân ve 'umûmen ecnâd-ı şecâ'at-ı nişân ile hâmis Şehr-i Şa'bân'da ma'mûne-i Varoş Kal'ayı bir kat dahi şan ve abâdân edip, bu vech ve cîye üzere tekmîl-i 'arz Devlet-i Âliye ve te'mîm-i namus Saltana-ı Seniye'ye tamâm-ı lâyıık üzere sarf-ı tâb ve tavân ve muhâresesi ehem ve akdem olup mukâbele-i düşman olan muvâsa'a kâ'ide'i levend-i nâme üzere tevâyif-i askeriye'den hem-cins olup birbirlerinin başlarına döner ve yek diğèrinin hareketi ahârı gayret ve şecâ'at-ı îrâs eder Ecnâs-ı Askeri kûyâ (beyt) gebûter bâ gebûter bâz bâbâz (kendî hem-cins bâ hem-cins pervâz) mislî musaddâkınca birbirlerine nisbetleri münasebetiyle cem' ü teflîk ve tarîk lef ü neşr üzere iktizâ eden mahallere sevk ve ta'yîn ve gazâ-yı garâyâ ağrâ ve teşvîk ve üzerlerine vüzerâ Mîr-i mîrân vesâir zâbitandan neferât-ı a'mâline kadar olanları me'mûr-ı mahal-i muhâfaza ve Çay derzeklerin teybîn ve tedkîk ederek sanki Varoş Kal'a-i Kars lâne-i şevâhîn gazât ü canâhîn mesâbesinde sağı sollu vaz'ı olunan top ve humbara ve edevât ve ebdâl-i ricâl ve kemâh şecâ'at-i (?) i'tâyıy şikâr kastına âmede-i pervâz ve hamelâta âgâz eder suretleri sahîhâ-i hendese gârîde nigârened-i mânî-i hayâlî ile erâ'it ve bu vechile hey'et-i mecmû'a'i asâkire hüsn-i sûret verdikten sonra Pîşegâh Kal'ade vâki' Ağaç Köprü sahası ki mahal-i cihâd ve kalb-i asker-gâh kaviyyü'l-fevâd makâmında der-serasker müşârün-ileyh hazretleri bi'n-nefs kalb-i kavî ve selâbet-i savrî ve ma'nevî ile ârâm ve bu güne hareket-i memdûha ve tertîb ve tensîk-i nizâm-ı mahmûde üzere kıyâm edenler [11a] eylediler. Düşman-ı bed-gâm dahi mukaddeman medd-i tanâm-ı sıklet

ettiği Genbez nam mahalden ref-i hayâm-ı heybet ve kal'a varışına kesb-i kurbet niyeti ile bundan akdem kat'eylediği nehrin kenarına nasb-ı ordu-yı hezîmet edip, cevânib-i erba'aya müceddedenmüte'addid sengerler ve kaleler icâd ve toplar vaz'etmekle, cünûd-ı muvahhidîni tazyîka ve nihâd-ı hıbânet i'tiyâdında olan fesâdı icrâyâ bezli-ictihâd edip, leyl ü nehâr cenk ü peykâr ve güne gün hîle-i şeytanet nümûnen izhâr ve gâh gâh münâreke-i mu'âreke ve sûret-i aher irâetine ibtidâr ederek asâkir-i İslâmî işgâl ve tekrar ferîfte-i mekr ve Âl etmek kaydına düşmekle lâ yeldağu el-mü'min min-cehr-i merreteyn fehevâsınca kemâh-ı gazât vechile iltifât etmeyip her ne cânibden sevk-i fitne-i dalalet indi ise meded-kârî-i Tevfik-i Melik-i 'Allâm ve kuvvet-i baht ve ikbâl halîfe-i İslâm ile asâkir-i muvahhidîn merkez-i sıdk-ı sebâtta derenk ve i'mâl-i top ve tüfenk ve sâir âlât-ı cenk ile tabl ü surnâ-yı nefir-ahenk harbi ettikçe nağme serâyân bezm-i rezm olan dilâverân-ı zafer zamîr-i nağra-i dâr ü gîrî'ni avâze-i külebânın tekbîri sâz-ı setîr-kâr-ı kâr-zâra hem-ahenk ederek bed tûlâ-yı celâdet izhâr ve kağa-yı düşmana sîlzen-i idbâr olduklarından la'în-i bed ayîn ber-vechile mekr ü desîsesin a'mâl-i faristiyâb olamamağla mâh-ı merkûmun on birinci Perşembe gecesi kalenin Demir Paşa Tabyası demekle ma'rûf olan tabyanın cânib-i garbîsinde vâki' gûh-ı ser-efrâzın bâlâsına mukaddeman yaptığı birkaç aded sengerlerinin yanına beş senger dahi ta'biye ve peydâ ve derûnlarına zenbûrekler nakl-i vakti vâfir-i asker-îvâ edip, zu'am-ı fâsid ve hayâl kâsidince leyle-i âtiyyede cevânib-i erba'adan bağteten metreslere şebhûn tarîkiyle hücum etmek kasdında olmağın, 'ale's-sabâh mârrü'z-zikir sengerler asâkir-i İslâm'ın meşhûd-bâsire-i hamiyetleri oldukları hemen gönlünden geçen fityân-ı gazât-ı zafer-nişân (سل) süyûf-ı celâdet ve açıktan sengerlerine yürüyüşe mübâderet edip, 'avn ü inâyet-i Hazret-i Bârî mukareneti ve meyâmin-i tevcîhât-ı cenâb-ı şehriyârî refâkatiyle mutahassın olan, rafza-i bî-'ârîk lahza-i mukâbele-i gazâta pâyidâr olamayıp yekdiğerden istimdâd ile sengerden sengere firâr ve asâkir-i İslâm dahi verâlarından mânend-i 'akâb-ı 'akîb-gîr-i şikâr eriştiklerin îsâl-i bi'se'l-karâr etmeleriyle bir mahalli necât ittihâz edemeyip birbirlerin pâmâl ederek feryâd-ı kenân-ı ordu-yı menhûslarına idbâr ile divân oldular. Sengerlerde saff-ı şükün ta'bîr olunan dokuz aded zenbureklerin ve sâir bulunan eşyâların ahz u iğtinâm edip, mesrûren ve muzaffer imtireslerine 'avdet eylediler. Gazât-ı İslâmın bu vechile dahi inâyet-i perver-digârîye mazhariyeti şâh-ı menfûri't-tibâ'ın evzâ'-ı mütekebbirânesine hâk-efşân-ı hızlân ve kendüye aid girân gelip 'ale'l-fevr 'umûmen peyde ve süvârî asker-i hezîmet-eserin cem' ü tesrîb ve kebir ve sağîr top ve zenburek ve sâir âlât-ı harbiyyesin tertîb ve münkati' olan nehrin mecrâ-yı kadîme-i bî-âbı derûnunda yürütüp metresler ve kala mukâbelesine vaz' ve zu'amınca

asâkir-i İslâmî îhâş ve îrâs-ı dehşet ve telaş için ordu-yı menhûsunda her ne kadar deve ve öküz ve sâir karaltı her ne var ise kale pîşgâhında top menzilinden ba'îd tûlen ser-te'essür iki saat miktarı mesâfeye dek kat-ı ender-kat bilâ-fâsıla saf keşîde olmağla güya bir sevâd-ı a'zam-ı hareket yahut haşerât-ı arâzî bâsir-i hem-berbere cem'iyet birle sıklet-i bâr-ı kesâfetleri küre-i arzın bir tarafa inhifâş ve inhitâtına 'illet olmak hâletleri rev-nümâ ve bu hey'et-i muvahhişe ve sûret-i müdhîşe-i harb-fersâ ile müretteb alay göstererek arz- leşker-i felâket [11b] eser eyledikten sonra piyâde ve süvârisi 'an kasd-ı mânende kilâb-ı derende hây hevâ 'av 'av sekâne ile yer yer metresler üzerine mânende kelb-i 'ukûr hücûma îtdâr ve cevânib-i erba'adan nevâ'ir-i top ve tüfenke der-kâr olmalarıyla bu canibden dahi sedye'i cûc-ı revâfiz olan âhenîn hisâr-ı himmet-i İslâm cenâb-ı rabbü'l-müste'ândan istinsâr ve müstelzim fûz-ı zafer olan tevcîhât-ı hazreti Padişah İskender iktidarından istizhâr ederek pâ-ber çâ-yı merkez sebât ve karar ve kavârîr cem'yet-i i'tâyesinin edbârı ile bir hemzede ve inkisârda şecâ'at-ı harde-gârı izhârına ibtidâr eylediler. Çünkü şâh-ı mahzûl nikbet-i şümûlün bu güne (?) ateş-i kebir ve gurûr yine lisân-ı zemânededen (hây serkeş-hâk bir ser-bâd ozâ'ı terâ) tevbîhiyle serfelâ kimdârı gabâr-ı edyâra çay-ı karar oldukça kemâl-i infî'âl ve inkisâr ile yürüyüşe ibrâm ve ikdâm ve nâ'ire-i harb ve kîtâl zâtû'z-zerâm olup ve'l-hâsıl tülû'ı fecrden vakt-i gurûb-ı şemse dek dâmen zenî'i mekrû hadî'atleriyle lehîb-i efrûz olan ateş- gâr zâr Allahü'l-hamdü'l-menâyine kendi tevde-i harman emânîlerin sûzân edip, me'yûsen ve makhûren ordu-yu menhûslarına rû-gerdân oldular. Ferdâsî mübârek Cum'a günü ve dahi ertesi kâlâvele tedârikât-ı ekmel ile gelip her birinde vakt-ı 'asra dek bâzâr-gâr zâre revâc verdikçe sûdî mahz-ı ziyân olmağla şâh-ı ta'assubkâr habâset şî'ârın bu güne inhimâk ve ısrârından münfehem ve istiş'âr olunan keyfiyât (?) kasden tâ'ife-i a'câmî ahlâk ve revâ arz-ı los ve cûdelerinden pak eylemek hâletleri bedîdâr ve fî nefsi el-emri karîlân nüfûs-ı revâfazın had ve hasrı olmayıp mektûl ve mecrûh olan i'dâ-yı le'âme göre ve kâyet samdânîde mahfûz ehl-i İslâmdan makâm-ı şahâdete kadem-i nihâde olan zevât-ı kirâm akl-ı kalîl bilgesad merde-i işrâde yek merdenyekû kâr mevâzene-i ma'yâr-ı i'tibâr olamağın Hamdü'l-lahi Te'âlâ vâfi' olan hücûmlarında kal'a değil metresleriyle irâ'et olunmayıp gazât-ı İslâm ikbâl-i zafer bir-le top menzilinden eyler ve de açıktan düşmanı istikbâl etmeleriyle her bir defasında deste-yâre'i 'avn-ı kadîr ve müdded-kâre'i te'sîr-i da'vet-i icâbet pezîr şehinşâh Keşver-gir ile hâ'ib ve hâser pî-seper sîmmet kirîz oldular. Şah-ı merkûmun bu vech ile icrâ-yı agrâz derûne dester olamadığından âteş-i gayz ve kînî muntafî olmayıp gittikçe hânemân-ı şekîb ve estabârîn sûzân ve harâb ve tekrar metreslere hücûm eylese infâ iyâde'i bâteş'i

eslâmyândan nûş eylediği şerbet nâkvârın der-desrîni henüz def‘ etmedin iştidâdından ictinâb edip, ancak uzaktan andâhta’i dâne’i top kal’a küp ile ahz-ı sâre ibtidâr ve bu vech ile Dâ’ire-i İslâm’a takrîbden istinfâr ve dûrden merhabâ şeklinde ihtiyâr-ı kenâr edip, teskîn-i harâret kalb-i habâset-i şî‘ârı için mütevâliyen bir hafta dahi berîn-i menvâl şerâde pâş-cedâl olmuşken hıfz u kayt Cenâb-ı Bârî Te‘âlâ ile insâne değil kal’a dîvârının bir taşına dahi zarar-ı isâbet etmeyip, bu hareket bed-me’l-i ‘ib’e iştigâl olduğu kendinin dahi meşhûdu olduğundan mâ‘dâ etmiş seksen günden beri gerek vâki‘ olan muhârebâtta ve gerek tehâlik ve ısrârından nâşî, i‘mâl-i edevât kârzâr kaydıyla hafer arâzî ve nakl-i serâb ve benâ-yı senger ü sed mecrâ-yı ab-ı misüllü kârdeşvâde kemâl-i ikdâm ve it‘âb ile istihdâm ederek itlâf ve ilhâk ve terk-i zîr hâk meğâk eylediği askerinin te‘dâ-dı kâbil olmayıp semâ‘î ve kıyâsî mechûl-i ma‘lûm ve maznûnu meczûm ve mefhûm olduğu vecih üzere nüfûs-ı zâ‘ide-i revâfızdan müdet-i merkûme zarfında gerek cenk ve gerek sâir vechile müstekar ka‘r-ı cahîm olup nihâyet-i i‘dâd-ı ol-vefâ bâli‘ olan i‘dâ-yı li‘âme-i kıyâs olduğu, surette menzile [12a] menzile gîrdâr-ı na‘îm olan şühedâ-i İslâm mertebe-i adede güya serhad-i ahadı tecâvüz etmediği beynü asâkiri’t-arafeyn mütevâtiren şâyî‘ ve âşikâr olup muzırrü’n-nâs fenn-i iltibâs şâh-ı nîsnâs-ı istînâsın dahi karîn-i ‘ilm-i dalâlet intimâver-gîz zihn-i vesvese fermâsı olmağla bugüne iğvâ-yı vesvâs ve ızlâl-i hannâs ile irtikâb eylediği ef‘âl-i heybet-nişâna nâdim ve pişman ve ‘âriza-i kemâl-i ye’s ve hârmân-i pençe zen-i kerîbân cânı olup idbâr-ı hızlân ile hayrân ve nakz-ı ahdin şe’metiyle perîşân ve bî-ser ve sâmân iken, (zuhûr-ı garîbe) bu halâlde min tarafullah zuhûr eden umûr-ı garîbe ve letâif-i gaybiyye-i acîbedendir ki mâh-ı merkûmun selhinde cânib-i İslâmiyyân’da nûr-ı îmân gibi şems-i hidâyet tâli‘-i vuzû‘-ı letâfet-sâti‘ olup, herkes kerem-tâb şa‘şa‘a-i âfitâbdan sâye-cû-yı istirâhat iken, ancak dâire-i ordu-yı menhûs düşman üzerine sahâb-ı ‘azâb denmeye şâyân gammâm-ı zulmet-nişân müstevlî olup, kesret-i emtâr üzerlerine bir mertebe kutrat bilâ-bâr-ı nâzil ve perde-i ibret-ârîki rû-yı mühr-i münîre bir hâletle hâil oldu ki rûzları şeb-târdan rev-nümâ ve garkâb-ı sîlâb-belâ olmak hâletleri huveydâ olduğundan ma‘adâ bâlâda zikri güzerân ettiği üzere kadîmden beri pâ-yı hısâra rûmâl ile cereyân ve zülâl-i letâfet-bârından sükkân-ı kale tartîb-i âbdan edegeldikleri Nehri Kars’ı elli beş günden beri kat‘ ve habs ve aher mahale icrâ ve mezheb-i dalalet intimâsı gibi evvel cû-yı dîlcüyü dahi vâdî-ihilâfta dalalet-peymâ etmiş idi bu esnâda cenâb-ı mufîzi’l-hayri ve’l-berekât Celle Şânuhu hazretleri mütemâdî olan kesret-i bârânı zâhir esbeb-i ‘âdî etmekle, şâh-ı şedâd nihâdın hezâr sa’y ve ikbâb ile sarf-ı iktidâr ve it‘âb ve ihlâk-i nüfûs-ı pîşmâr ederek birkaç halde esas efken olduğu sedd ve bendlerin

berekende-i dest sîlâb-ı kazâ ve ve nehrimiz (بورى) mecrâ-yı sâbıkına isâle ve icrâ etmeğin (beyt) çend rûz eylese de suyu hilâfa cereyân (yine mecrâ-yı kadîmden bulur âb-ı ihsân) musaddıkınca Cenâb-ı Rabbi'l-erbâb-ı mezâri' emâl-i müslimîni âb-ı letâfet-me'âb ile şâdâb ve reyyân buyurup mlahhidîn-i ebed hâsirîni bu güne esbâb ile girdab-ı belâda ser-gerdân ve esas rehînü'l-indirâs binâ-yı sebâtların harâb ve perişan ve kâtıbet-i ehl-i İslâm hakkında bu ana dek zuhûr eden güne gün na'm-i fevz ve nusret ve hezâr türlü lütf u inâyetten ma'adâ bu yüzden dahi mesrûr ve şâdân eyledi ve subhan Allahi melikü'l-kadîr ve lehu'l-hamd ve ileyhi'l-masîr çünkü şâh-ı nikbet-penâhın bu vakte gelince müteşebbis olduğu reşte-i emeli şikeste-beste olarak pür-(كره) ve inkılâb ve her halde me'mûlünün zıdd-ı kâmilî sûret-yâb belki inhimâk ve ikbâbı esbâb-ı 'ârıza-i za'af ve bîtâbı ve mûceb-i ızdırâbı olup tefe''ül-i hâl hârmân me'linden baht-ı vârun-ı kasvet-nümûnu gibi zâ'-ı sîhbâl hüsrân zuhûrundan teşe''üm ve tetayyür ve bundan sonra her ne kadar bast bu riyâ-yı sıklet eylese za'af ve idbârı muzâ'af ve berter olacağından teyakkun ve tedebbür eylediğinden gayrı bundan akdem Diyarbakır cânibi ser-askeri bostancı başı sâbık vezîr Hüseyin Paşa ma'iyetine me'mûr olan tevâyif-i askeriyeden ma'adâ müceddeden ta'yîn olunan ecnâd ve gâ i'tiyâd ile evvel emirde Erzurum'a gelip tekmîl 'adde ve 'attâd ve tetmîm-i edevât-ı cihâd ve asâkir-i me'mûre ile ihtişâd ederek harekete kesb-i isti'dâddan sonra cânib-i Kars'a tahrîk kâb-ı şitâb eylemek üzere me'mûr olduğu hâin-i merkûmun ma'lûmu ve karîne-i hâl ile karîben zuhûru me'mûl ve meczûmu olmağla bu cihetten dahi pençe-i seht-gîr-i havf ve ızdırâb-ı kerîbân-ârâm ve ıstıbârını çâk-i hurda-i inkılâb etmeğin hâh-ı nâ-hâh mâh-ı Ramâzan-ı Şerîf'in ikinci Cuma günü ye's ve hârmân ve idbâr ve hüsrâna hem-'inân olarak [12b] ve 'asâkir ve mihmâ'ına vücû' ile kesr ve ne-kasân îrâ'ile sûdî mahz-ı ziyân olduğuna ingişet-i gizâ-yı nedâmet vesîne-i kûb-ı meşet hasret ve hîbet olup kemâl-i infi'âl ile kendüye levmi'l-îkilâne ederek diyâr-ı tekâmîmdârına kalb ü vîrânî gibi yıkılıp kendi bu def'a kal'a-t-tende tamam yirmi yedi gün zarfında vâki' olan metres-i muhârebelerinde cemâ'at-i gazâh mecâm'ü'l-islâm'dan bir fırka-i nâhiye ki ab-ı zendekânından vuzû-ı sâz ve destâr fâniye-i şuhûddan ser-güşâde ve serâfirâz ve libâs-ı 'âriye-i vücuttan ta'rî ile mümtâz olup, pûşeş câme-i gelerinin şehâdet ve secde ber-degâh ahdiyet olan zevât-ı mu'âllî derecât sebha'i mercân âsâ'id-i demâ'eye nâr-ı sâveryâz sînelerinden neşüküfte küllü harman peydâ rûnemâ olan cerhâ dahî pâre-i dehinkişâlarından ancak me'nîn 'idâdîni kûyâ olup ama gürûh-ı mekrûh düşmandan gazzât pak semâtın aldığı debel ve gülden başka mecrûhâ merd olanları dört binden mütecâviz olmağla, sâha'i orduları tûde tûde lâşe' merdârlarıyla (?) senekistân vâdî'i hâmûşândan nişâne olduğu, dost ve düşmanın

meşhûd Basra-i i'tibarları olmuştur. Bi-hamdullahi fî külli hâl bu melhame-i kebîri ve mu'arreke'i 'uzamâ-yı nasr-ı intimâde tevfik cenâb-ı bârif ve 'inâyet hazret-i perûred-kârı celle celâlehû inzimâmıyla cân ve başa bakmayıp merkez sebâtta pâperçây metânet olan, 'umûmen tevâyif-i askeriye ve zâbitân hulûskârın izhar-ı gayret dînine ve ibrâz-ı hamiyet-i İslâmiye ile bürûz eden, şecâ'at ve dilâverlikleri ve husûsan serasker-i fütüvvet gösterleri vezir müşârün-ileyh sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin Uğûr-ı Hümâyûn meymenet-i mevfûr cenâb-ı şehriyârî ve tekâmîl-i nâmûs saltanat-ı tacidârîde cân sipârî vechî üzere vücûda gelen hademât-ı sâdikâne ve tedâbîr-i 'âlempesend Asafânesi berîn-i menvâl hâme'i sâdika'l-mekâl cemâl-i sehâyif güzîştaye zeyb-i efvâ-yı pâl ve pâl olan hatt u hâl vâki'ü'l-hâlî rakam zerde'-i beyân yani icmâl-i ahvâl sadâkat iştîmâlî tafsîlden ihtisâr ile tahrîr ve 'ayân ettiği üzere halen Sadrî'azam keremşîm ve vekîl-i mutlak 'âleyhim hayır hâh Devlet-i 'uzmâ sadâkatkâr saltanat-ı kebîrî ru'fet i'nâyet-i fermâ devletlü es-Seyyid Hasan Paşa hazretleri taraflarından 'alâ vukû'â mülhasâ-i ma'rûz pâye-i serîr-i a'lâ haser-vâne ve mahâd-ı 'âlem arâ-yı melûkâne buyuruldukta bu bâbta zuhur eden hademât-i celîletü'l-esâre ve harekât-ı müstevcibü'l-i'tibârları makbûl tab'-ı safâ meşmûl hadîvâne buyurulmağın haklarında nîr-i cihântâbe't-tâf şehinşâhî (?) ve bahritâr-ı i'tâf padişâhî mevc-i hayz olup Serasker müşârün-ileyh hazretlerine sezâvâr sipehselârî olan Teşrifât-ı Hümâyûn ve 'atâyâ-yı kûbâgûn 'inâyet ve ihsân ve irsâl ve îsâl buyurulmağla, anlar dahi ma'iyetlerinde olan Vüzerâ-yı 'azâm ve Mîr-i mîrân kirâm vesair Zâbitân-ı Askeriye'ye alâ murâtıbım eksâ ve i'tâ buyurup, bu vech ile mezhûrî't-tâf Padişâhî ve minzarî'l-hâzî'e ittîfât-ı şehinşâhî olduklarına mübtehic ve mübâhî olarak, vâcibe'i zimmet 'ubûdiyetleri olan te'bîd ve te'bîd Saltanat-ı Seniye ve kahr u tedmîr i'tâ-yı dîn ve Devlet-i 'Aliye da'vâtını her biri halâsen derûn-ı sadâkat ihtisâs birle tekrar etmeleriyle mübâne-i ikrân ve emsâlde düş-i fahr ve i'tibârları libâce-i hamiyet tırâz nâmdârı ve serâthârları destârce-i gayret şî'ârî ile pîrâyedâr ve zeyb-i ifrâz 'unvân be-cihet-i asârları olup himâyet beyzâ-i İslâm ve sıyânet-i namus saltanat-ı ebed kıyâmda bu güne sâdikâne vücûda gelen hademât-ı cemîle ve asâr-ı celîleleri 'alâ mâ hüve'l-vâki' sebt-i cerîde-i vekâyi' deverân olmağa şâyân oldu. (vukû'-ı tevcihât bazı münâsib dîvânî evâil-i şehri Receb'de hâlen silahdâr oçâğı Ağası olan Çavuş Başî Sâbık [13a] başî El-Hac Sâlih Ağa azlolunup munsî ile hala mîr-i 'âlem olan rikâbdâr Süleyman Ağa mesrûr ve bekâm ve çend rûz mürûrunda mûmâ-ileyh Sâlih Ağa mîr-i âhûr-ı sâni-i hazret-i cihân-bânî vekâleti hizmetine kıyâm ve hala Anadolu Muhâsebecisi râkım El-hac Mehmed Efendi'nin fenn-i kitabet ve dekâyık-ı kavâ'id-i mîriyyede mahâreti ve vücûh ile sadâkat

ve kiyâset ve temşît-i umûr-ı mehânda liyâkati olduğundan, bu esnâda berâ-yı iktizâ Erzurum cânibi defterdârlığına me'mûriyet ile hil'at elbâs ve 'uccâle savb me'mûra sevk ve tesyîr buyurulmağla, Anadolu Muhâsebeciliği dahi sâbıkan Mâliye tezkirecisi olup hala İstanbul'da merhûme Vâlide Sultân câmi'-i şerîfi mütevellîsi olan Halil Efendi'ye inâyet buyuruldu.

Nakl-i Humâyûn ez-Sâhil-Saray-ı Beşiktaş be-Saray-ı Humâyûn-ı 'Âmire

Merdimin çeşm-i enâm nur-ı hıdka-i İslâm cenâb-ı pâdişâh gerdûn galâm ide. Allahu Te'âlâ ilâ-âhiri'l-kıyâm hazretlerinin makâm-ı dilâverâdan bir câ-yı ferah-fezâyâ nakl ü harâm ve hareket-i meymenet-i irtisâmlarında mestûr ve işkâr Nemçe letâif-i hikmet âsâr ve 'âmme-i enâma envâ' menâfi bedîdâr olduğu tecrübekârân-ı rüzgâra sezâvâr mülâhaza-i itibâr olmağla, bundan mukaddem mevsim-i bahar-ı hacetse âsâr hulûlünde yemin ve ikbâl ve şevket ve iclâl ile câ-yı bâlâ-yı bâhiri'l-ibtihâc riyâz-ı nüzhetgâh Karaağaç kudûm-ı şeref lüzûmlarıyla müşerref ba'dehu hengâm-ı seyf duhûlünde dahi letâfet-i hava ile bî-hemtâ olan sâhil-saray-ı humâyûn-ı Beşiktaş'a nakil ve hareket buyurulup, bir müddet dahi ol câ-yı dil-küşâda zât-ı ferreşte sıfatları kesb-i safâ-yı üfî eyledikten sonra, eyyâm-ı şitâ 'alâyimi rev-nümâ ve husûsan mahbûb-ı kulûb-ı ehl-i İslâm olan şâhid-i hoş harâm mâh-ı Sıyâm dahi karîb olmağla, mâh-ı Şa'bân'ın on ikinci sebt günü saray-ı humâyûn-ı 'âmireye nakil ve şeref kudûm-ı meymenet-makrûnlarıyla müşerref buyurdular.

Âmeden-i Nâme-i Res ez-Cânib-i Hind bâ'asitâne-i Saadet ve Ric'atvî be-Mürâfakat Sefîr-i Devlet-i 'Aliyye Sâlim Mehmed Efendi

Devlet-i 'Aliyye-i rûz-efzûn ile Hind Devleti beyninde derkâr olan ittihâdı dînî ve mezhebî hasebiyle ez-kadîm resm-i vâlâ ve muhabbet-câvî ve tarafeynden refte refte irsâl-i rüsûl-i resâil ile 'akd reşte-i dostî ve meveddet-i müstahkem ve mütemâdî olup, lakin ber-muktezâ-yı takallübât-ı zaman seffîn-i çendînden beri vukû' bulan tebeddülât-ı evzâ'-ı İnan takrîbî ile süferâ-yı tarafeynin berâ 'azîmetleri bir güne asîr ve bahren seyr ü sülûkları bir türlü emr-i hafîr olmaktan nâşî, 'ahd-i ba'îdden beri âmed-i sened münkati' ve gayr-ı yesîr olmuş idi. el-hâletü hazîhi hala vâlî-i Bağdad vezîr-i mükerrrem sa'adetli Ahmed Paşa hazretleri tarafından der-devlet-i medâra vârid olan tahrîrâtında cânib-i Hind'den nâme ile Seyyid 'Atâ'ullah nâm bir nefer seffîr bahren Bender-i Basra'ya vâsıl ve ondan Bağdad'a dâhil olup, ancak merkûmun levâyic-i tavrından rev-nümâ olan perîşânî-i hâli elçilik rütbesinden nâkıs ve dûn olmasını iktizâ eder deyü

işâret ve tastîr olunmak zımnında sudûr-ı izz-i ‘âlîye terakkuben onda tevkîf ve kaleme alınan takrîrini irsâl etmekle, merkûmun Asitâne-i ‘Aliyye’ye gelmesi irâde-i seniyye buyurulduğuna binâen, sudûr-ı izz-i ‘âlî ile sene-i merkûme Şa‘bânı’nın on yedinci gününde Üsküdar’a gelip âmâde kılınan hâneye nuzûl etmeğin kethüdâ-yı hazret-i sadr-ı ‘âlî tarafından meyve ve şükûfe ile istifsâr-ı hâtırı için irsâl buyurulan teşrîfât-ı nâilî Abdullah Efendi’ye irâd eylediği takrîrdir (Sefîr-i merkûm Buhâriyyü’l-asl olup otuz beş yaşında tavâf-ı Beytullahi’l-harâm için diyâr-ı Buhârâ’dan nuhzat ve makarr-ı saltanat-ı Hind olan Cihân-âbâd’a ve ondan bahren cânib-i Mekke-i Mükerreme’ye şedzâmla ‘azîmet etmekle, ba‘de edâ-yı farîza-i Hacc ‘alâ-tarîki ez-ziyâre Mahmiyye-i Konstantiniyye’ye vâsıl ve vezîr-i a‘zam-ı vakt olan merhûm İbrahim Paşa ile muhabbet ve mülâkat) [13b] hâsıl olup hengâm-ı ric‘atinde müşârün-ileyhten itimâdü’l-devle-i Hind’e mektûb-ı meveddet üslûb alıp ‘azîmet ve ol tarafa vardıkta kendine ‘azîm ikrâm ve lisân-ı Devlet-i ‘Aliyye’ye vâkıftır deyü Hind’de tevkîf-birle bazı hizmette dahi istihdâm olunup ba‘de zaman İran şâhlığı iddi‘âsıyla kadem-i nihâde-i ‘arsa-i tuğyân olan Nâdirşâh-ı idbâr-nişân iklim-i Hindistân’a itâle-i dest-i ‘ıdvân ettikte şâh-ı İran ile akdeylediği şurût-ı feymâ ba‘de Devlet-i ‘Aliyye ile mükâtebe etmelerini zu‘am-ı bâtilî üzere derc ve şurût ve kayd ve rabt ettikten sonra, ol havâlfiden ref‘-i kârbâr-ı sıklet ve diyâr-ı İran’a ‘azîmet eylediği ecilden gâilesi fi’l-cümle ber-araf oldukta hala (اورنگ (نشین اولکات) Hind olan Mehmed Şâh ve bi’l-cümle ricâl-i Hind-i Bâğî-i mesfûrun kendilere ettiği cevır ü setmden dâğ bir dil-i ızdırâb olup ‘ahd-i ba‘îdden beri mesdûd olan ebvâb-ı mürâselâtı feth ü küşâd ve bu vesîle ile hasımdan azh-ı sâra tahsîl-i kuvvet ve isti‘dâd niyeti ile cümle içinde merkûmu sefîr-i ba‘sine intihâb ve mukaddeman getirdiği mektûbun cevâbı olmak üzere mücerred tecdîd-i mebânî müvâlâtı müştemil nâme ile merkûmu ta‘yîn ve irsâl ve ol dahi bender sûretten bahren cânib-i Basra’ya ve ondan âsitâne-i ‘Aliyye’ye geldiğini takrîr ve ihbâr etmekle, ba‘dehu çend rûz mürûrunun İstanbul’a küzâr etmesi fermân-ı ‘âlî buyurulmağla rükûbu için bir sandal ve yirmi beş aded nefer etibba‘ına ateş kayıkları gönderilip İstanbul’a güzerân ettikte kâ‘ide-i kadîme-i Devlet-i ‘Aliyye üzere âmâde olan konağına nuzûl ve mezbûrun vurûdu kabîl-i Ramazân-ı Şerîf’e ve Kost’un mevâcibi ihrâcına tesâdüf etmekle, ba‘de’l-iyde tevkîf ile imrâr-ı vakt olmak için hemen getirdiği nâmesini bu divâna teslîm etmesi Irâde-i ‘Aliyye-i Humâyûn buyurulduğuna binâen, ibtidâ ber-vech-i mu‘tâd hâmil olduğu Nizâmü’l-mülk ve vezîr-i memâlik ve sâir Hânân-ı Hindiyye’den ve mülûk-ı Mecûsiyye’den Vükelâ-yı Devlet-i ‘Aliyye’ye olan mekâtîbi devletlü sadr-ı a‘zam hazretlerine teslîm eylemek için saray-ı âsafîye götürülüp ba‘de icrâ’i’l-merâsim

mektûblarını teslîm ve ‘avdetinde kendiye ferâce sof kakım kürk ve ittibâ’ına hil’atler ilbâs olunup, ba’dehu mâh-ı merkûmun selhinde vâki’ Divân-ı Humâyûn’a getirilip merâsim-i ‘âdî icrâsından sora yine kendine kakım kürk ve etibbaina hil’atler elbâs ve iki nefer âdemîsiyle pâye-i serîr-a’lâye-i rahsûde ve nâmesin ‘arz ve takdîm eyledi. Sefîr-i merkûmun getirdiği nâmesinde tecdîd-i kavâ’id-i müvâlâtta gayrı eğerçi bir nesne tahrîr olunmamış, ancak Vükelâ-yı Hindiyeye ve Mülûk-ı Mecûsiyye’den Erkân-ı Devlet-i ‘Aliyye’ye olan mekâtîbde Nâdirşâh’tan ahz-ı sâr ve intikâm ve iklîm-i Hind’den istîlâ eylediği ülkâtı istirdâd birle bi’l-ittifâk üzerine hücum ve iktihâm-ı karâr-dâde-i re’y-i sedâd-ı irtisâmları olduğu telmîh ve işrâb olunarak Devlet-i ‘Aliyye dahi mesfûr ile akd-i musâlahaya cevâz-dâde olmamasını ricâ ve iltimâs eyledikleri sefir-i merkûmun takrîrinden dahi müstefâd olmağla keyfiyet ma’lûm-ı dirâyet-i mersûm Hazret-i Zıllullahi oldukta Ehl-i Sünnet ve’l-cemâ’atten olanlara revâfîz tarafından îsâl-i mazâr ü hasâr olunmak mugâyir-i tab’-ı Humâyûn diyânet-i meşhûn-ı hüsrevâneleri olduğuna binâen, haklarında merhamet-i mülûkâneleri menzûl ve bî-derîğ buyurulup mültemisâtları karîn-i müsâ’afa ve vesîle-i rıf’at şânları için sefir-i merkûmun perîşânî-i hâlerinden iğmâz birle rehîn-i mekârim-i bî-nihâye olmağın, bazı vücûh-ı ‘ulemâ-yı a’lâm hazerâtı ve Ricâl-i Devlet-i ‘Aliyye sefir-i merkûmu da’vet ve ref’-i külfet-i gurbet ve basdt-ı rüsûm-ı istînâs ve ülfet eylemeleri bâbında lisânen inâyet-bahş-ı sūdûr olan Fermân-ı Humâyûn mûcebince tahsîs kılınan kibâr-ı ‘ulemâ ve ricâl-i merkûmu [14a] hanelerine da’vet ve tarh-ı encümen-i sohbet ve ‘avdetinde her biri hediye-i behiyye ile ikrâm ve riâyet ve bu tarîkle mazhar-ı inâyet ve meserret buyuruldu. Bâlâda mezkûr olduğu üzere ricâl-i Hind haklarında kariha-i subhiyye-i hazret-i şehriyâr bânid-i iktidârdan sünûh eden mekârim-i bî-îmtinân ve merâhim-i diyânet-nişân muktezâsınca merkûmları te’lîf ve merâmları rehîn-i müsâ’afa olduğunu tebşîr ve ta’tîf için Devlet-i ‘Aliyye ricâlinden dahi birinin sefâret ile Hind’e me’mûriyeti ve sefir-i Hind olan mûmâ-ileyhe tefrîkan sevk ve tesyîr-i câygîr zamîr-i ilhâm-pezîr-i cenâb-ı hidivâne olduğuna binâen, hâcegân-ı divândan mâliye tezkirecisi olup, şiir ve inşâda akranının müsellemi olan selîmü’t-tab’ Sâlim Mehmed Efendi münâsib görülmekle vech-i muharrer üzere sefâretle Hind’e me’mûriyetini müş’ir huzûr-ı sadr-ı ‘âlîde hil’at ilbâs ve kendine tahsîs kılınan nâme-i humâyûn ve taraf-ı sadr-ı a’zamîden iktizâ eden mekâtîb-i ‘aleyhiye teslîm ve sâbıkan sadr-ı ‘âlî kapıcılar bölükbaşısı Ali Ağa dahi kethüdâsı olmak üzere, hil’at ilbâsıyla ma’iyyetine me’mûr ve masârif-ı râhlarıbî’l-gammâ-men belğ-i inâyet ve ihsân buyuruldu. Sefîrân-ı mûmâ-ileyhimânın cânib-i Hind’e tarîk-i Bender-i Cidde-i Ma’mûre’den irsâlleri musammem

olmaktan nâşî, bu halâlde kâfile-i Hüccâc-ı Şâmiyye'nin nuhzat ve hareketlerinden mukaddem Şâm'a vusûl ve Şâm vâlîsi ve mîrû'l-hâci ma'arifetiyle Bender-i Cidde'ye îsâl ve müsûlleri fermân-ı humâyûn buyurulmağla 'ıyd-i fitrın gurreesinde sefir-i Hind mûmâ-ileyh 'Atâullah Efendi saray-ı asafîye da'vet ve icrâ-yı merâsim-i 'âdî 'akabinde ferve-i kakım ilbâs ve 'avârif-i seniyye-i mülûkâne'den mebâliğ-i vefire in'âm ve murassa' bir kabza şımşîr ve bir re's mükemmel donanmış raht ihsân ve getirdiği mektûbların cevâbı olmak üzere Nizâmü'l-Mülk-i âsaf-câha ve Kamerü'd-dîn ta'bîr olunan vükelâ-yı Hind'e sadr-ı a'zam ve vekîl-i mutlak-ı mefham ve muhterem hazretleri taraflarından kâimeli iki kıta mektûb-ı 'âlî ve sa'adetli Dârü's-sa'adeti's-şerîfe Ağası hazretleri taraflarından ve semâhetli Şeyhü'l-İslâm efendi hazretleri ve dergâh-ı 'âlî yeniçerileri ağası taraflarından de'b-i kadîm üzere tahrîr olunan mekâtîb sefir-i Hind mûmâ-ileyhe teslîm buyurulduktan sonra, nâme-i humâyûnun teslîmi için divân-ı humâyûn tertîbine vakt olmamağla 'ıyd-i şerîfin ikinci günü saray-ı humâyûndan Gülhâne ta'bîr olunan kazâ-i ferh-i fezât-şerîf-i humâyûn pâdişâh-ı rub'-ı meskûn ile şeref-nümâ olmak de'b-i kadîm ve yevm-i mezbûrda sadr-ı a'zam hazretleri dahi mahal-ı merkûmda bulunmak resm-i müstedîm olmağla sefir-i Hind mûmâ-ileyhe dahi yevm-i merkûmda ol makâm-ı dilârâma ve tertîb-i deriyyü'n- nizam ârâyîş ve şevket-i hazret-i hüsrevâneyi rü'yet ve temâşâ-yı hayret-efzâ-yı şâz ve şükûh-ı saltanat-ı ebed-müddet eyledikten sonra, huzûr-ı humâyûn-ı feyz-meşhûn-ı hidivâneye duhûle izin ve ruhsat buyurulup pâye-i serîr-i mu'allâya rûmâl ve nâme-i humâyûn-ı mevhebet-makrûm teslîmi 'akabinde 'avâtîf-ı 'aliyye-i mülûkânedan kendine ferâce sırt samur kürk-i eksâ ü müzeyyen donanmış bir esb sabâ-peymâ i'tâ buyurulup ittîbâ'ına dahi hal'-i fâhire elbâsıyla mesrûren konağına irsâl olunduktan sonra, ferdâsı Üsküdar'a imrar ve hüccâc-ı Şâmiyye'ye erişmek için refîki mûmâ-ileyh Sâlim Efendi ile sûb-ı maksûda irsâl buyuruldu. Bu gûna Hind cânibinden süferânın vürûd ve sudûru ve Devlet-i 'Aliyye tarafından mukâbelesi zuhûru nâdirü'l-vukû' olduğu cihetten tettebbu'-ı âsâr edenlerin ma'lûmları [14b] olmak için tebrüken sefir-i Hind mûmâ-ileyhin getirdiği nâmesinin tercümesi ve Devlet-i 'Aliyye tarafından inâyet buyurulan iki kıta nâme-i humâyûnun aynı nakli bi'l-mastar ve pîrâye-i sahîfe-i eser kılınıp imdâd-hâme-i mâşîta-kâr ile 'arâyis-i vekâyi' bedâyi'-âsâra bu yüzden dahi zîb-i cemâl olur nakş-ı hûşenkâra ibtidâr olundu.

Sûret-i Tercüme-i Nâme-i Pâdişâh-ı Hindistan Ebu'lfeth Nâsireddin Mehmed Şâh Be- Kâb-ı Kâmiyâb Hazret-i Zillullahi Pâdişâh-ı 'Âlem-Penâh Edem Allah Te'âlâ ve İbkâh-ı Sultân Mahmûd Hân

Bismillahirrahmanirrahîm Cenâb-ı Rabbi'l-'izzet'in zât-ı akdesine şâyân-ı hamd ve senâ ve hazret-i risâlet-penâh Salli Allahu 'aleyhi ve âlihi cenâbına lâıyk salavât ve selâm ivfâsından sonra, haşmet-nisâb-ı 'azimet me'âb behrâm-ı savlet givân-ı münezelet-i müşterî sîmâ-beyzâ ziyâ müzeyyen mihâd-ı cihân-bânî muhsin-i bessât-ı kâmurânî râfi'-i evliye-i dîn-i mübîn nâsib-i i'lâm-ı şer'-i metîn muhârib-i işrâr-ı zenk ve mücâdil-i ficâr-i Frenk 'âlî hazret-i felek rıf'at-fermâ nefer-mâ-yı bilâd-ı Rûm-ı hâmî-i melhûf ve mazlûmi'l-muhtass bu fevr-i latîfi'l-kerîmi'l-mennân lâ zâlet şümûs-ı übbehete masûnete 'ani'l-ufûl ve mâ-burhat-i akmâr-ı şevkete me'mûneten mine'l-akfûl hazretlerinin mer'at-zamîr-i kuddusî tahmînlerinemuntabi' kalene ki bundan akdem 'âlî mertebet ve'l-ertebet Sultân Ahmed Hân hazretlerinin taraf-ı zâhiri's-şereflerinden bu meşmûlü'l-'inâyenin cülûs-ı meymenet me'nûsuu tehniyetini müştemil sahîfe-i kirâmîleri ki sıyâdet-penâh-ı necâbet-destgâh Seyyid 'Atâ'ullah ibn-i Seyyid Atâ-yı Hüseyinî ile fer-sitâde buyurulmuş idi. Be-irâde-i muvâhib-i yezdânî nesâyim-i te'yîdât-ı âsumânî hübübandan nâşî, e'âlî ve edânînin gülşen-i meserret ve şâd-mânîleri sad-berk ile demîde ve izhâr-ı çemen-sitânları birbirine mâlîde olduğu ezmân-ı hacetse fercâm-ı ferhunde encâmı pîrâye-i nüzûl ve şeref-vusûl bulup ve çünkü bu zaman-ı ercümend ve evân-ı sa'adet pîvend ki kuvvet-i fazl hâlık-ı üns ü cân ve câ'il-i mekîn ve mekân ile cemî' vücûhtan esbâb-ı kâmiyâbî ve haremî âmâde ve şeş cihetinden ebvâb-ı fütûhât-çeşre-i ikbâle küşâdedir ol 'âlî hazret ve felek rıf'atın taht-ı hurşid-i cihân-bânî üzere cülûs-ı hilâfet-me'nûs-ı hüsrevâneleri müjdesi dahi zîb-efsûn-ı meSâmî' olmağla sürûr-ı ber-sürûr ve ferh-i ender-ferh hâsıl ve mütevâsıl olduğuna binâen, sefir-i mestûrun ol savb-ı be-esvâba ircâ' ve insirâfına ruhsat kılındı. Mergûb ve mercûdur ki hem-vâre şive-i sûtûde-i muhabbet ve ittihâd melhûz ve mer'î buyurulup ebvâb-ı mürâselât-meftûh kılına bâkî rüşhât-i fazl ve ikbâl kutrât-ı lutuf ve iclâlden riyâz-ı devlet ve ifzâl-i hemîşe ser-sebz ve şâdâb-ı bâd-ı bi'n-nebî ve ilahe'l-emcâd.

Sûret-i Nâme-i Humâyun-ı Hazret-i Şehriyâr-ı Hilâfet-Medâr Ki Cevâb-ı Nâme-i Şâh-ı Hindistan-ı be-Sefir-i Mezbûr Seyyid 'Atâullah'a Teslîm Ve Fer-Sitâde

Eltaf ve ekmel-i hamd ve sipâs-ı bî-hadd ve inhisâr ve eşref-i ve ezher sitâyîş-i lâ ye'udd ve bişmâr ol mâliki'l-mülk lem-yezal ve lâ-yezâl ve mufizü'l-cevd-i ser-çeşme-i dâimiyü'l-ittisâl celle şânuhu 'an-mülâbeseti'l-tunûn ve'l-hayâl ve te'âlâ sultâna 'an-

tasavvuri'l-tagayyür ve'l-intikâl hazretlerinin merfû'-bârgâh-ı übbehet ve iclâl ve ma'rûz-ı dergâh-ı 'azimet ve celâli kılınmağa alık ve uhrâdır ki zaman-ı kabz u bast mülk ve saltanat ve 'inân-ı hall ve akd-i musâlih-i cemâhir ve millet dest-i kazâ ve kadr ü medgam müşeyyet-i ezeliye-i lâ-yes'el 'ammâ yef'al olup, beyt [15a] (beyt) ne idrâk derkine zâteş resd (ne fikret beğine sağâteş resd) (lâ cereme hengâm ibdâ' ve ihtirâ' nev'-i beşerde kalem-i bedâyi' nigâr (huvellezî suverikum fe ahsene suverikum) ile âsâr-ı lütf ve re'fet bî-zatîr izhâr ve menşûr-ı kâbiliyet ve şânlarına (ve lekadkeremnâ benî Âdem ve hamelnâhum fi'l-berri ve'l-bahr) unvânıyla dibâce-tarâz-ı sa'adet ve ikbâl olduktan sonra, cihet-i ittisâk ve intizâm kârhâne-i 'âlem ve bâ'is-i refâh ve necâh Benî âdem ve ref'-i bed' mezâlim ve dalalet ve izhâr-ı şe'âir-i şerî'at için her 'ahd-i meymenet zımnında bir vücûd-ı mahmûd'l-'âkıbeti teşrîf-i şeref-i hilâfet mûcebi'l- itibâr (innâ ce'alnâkum fi'l-'arzı halîfeten) mazmûn-ı inâyet-merhûnu ile mümtâz ve muhtâr ve kengire-i Bârivî iktidârını) Es-sultânu Zıllullahi ye'vâ ileyhi külli mazlûm ve melhûf (ile hem kame-i felek-dâr edip) (ve kûnû yedâ vâhideti 'alâ nâvâkum) mü'eddâsı üzere muvâfakat ve musâdakat-ı selâtn-i mu'addelet-âyîni sebep-i itmînân ve refâhiyyet ve müverris-i in'idâm ve izmihlâl-i ehl-i bid'at ve gavâyet eyledi ve derr-i dürûd-ı nâ-mahdûd ve salât-ı salavât müte'âkib el-vürûd ol sürûr-ı seriye-i enbiyâ ve sipehsâlâr-ı ketîbe-i asfiyâ Muharrem halvet-saray mâ ohi ve tûtî-i hoş-lehçe-i ve mâ yentaku 'ani'l-hevâ mekhûl-i kehl-i dâde-fezâ-yı (mâzâ'ü'l-basr ve mâ tağî) habîb-i Hüdâ şefî'-i rûz-ı cezâ Muhammedü'l-Mustafâ 'aleyhi mine's-salavât innemâ hâ ve mine't-tahiyyât-i esnâ-hâ hazretlerinin Ravza-i Mutahhara-i Aram nazîr ve Bak'a-i Münevvere-i Vâcibi't-ta'zîm ve't-tevkîrlere nesât ve isâr olunmağa hakîk ve sezâdır ki âfitâb-ı 'âlem-tâb risâleti şa'sa'a-pâş-ı şark u garb-ı 'âlem ve nûr-ı celîl-i hidâyeti talmet-güzâr-ı kâffe-i ümem olup, (ve ı'tesimû bi-hablillahi cemî'â ve lâ tefrikû) kelâm-ı dirîyyü'l-me'ânile tenvîr-i kulûb-oda ve halân tevsîk-reşte-i irtibât-ı dostân diyânet-i nişân eyledi ve fevâyh-i revâyic-i tahiyyât-ı 'abheriyyâti'n-nesimât-ı 'anber şemîm ve arâyic-i nefâyic teslîmât-ı müsikiyyeti'l-fevhât 'abher nesîm hülefâ-yı erba'a-i güzîn ve ser-cümle-i âl ve eshâb-ı hidâyet-karîn rıdvânullahi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în hazerâtının ervâh-ı tayyibe-i 'anber-ekinlerine sezâvâr ve ihdâdır ki (ashâbî ke'n-nücûmi bi-eyyuhum iktedîtüm ihtedîtüm) lâmi'asınca her biri sâlikân-ı merâtib-i dîn-i Muhammedî ve rehnümâ-yı sünen-i seniyye-i Ahmedî olan ahyâr-ı ümeme nücûm-ı âsumân-ı hidâyet ve bed rakka-i ser-menzil-i râh-ı sa'adet olmuştur (emmâ ba'de 'âlî-hazret sâmi rتبت اضاءت قمر انارت كردون بسط عطا رد فریدون منش دار ادانس مربع نشین ملک خصلت ستوده منقبت خورشید وسیعہ سلطنت مستند و سادہ عدالت رشک روان رایان اقالیم ہند پسندیدہ تاجداران ممالک اریکہ

ابو الفتح ناصرالدين محمد سندالمستغنى ذاته عن التعريف والتوصيف المحفوف بصنوف عواطف الملك اللطيف
معدلت رهينلرينه دمیده کلشن بهشت آثار شاه ابقتہ الله تعالى تولاه صوب با صواب ابهت قرین و جانب مستطاب
حبو ولادن چکیده عطر شاهی تحایای اولان کلیرک مشکبیر ((vecebet muhabbetî li'l-müttehâbîni fî
اجات و شامه افزای مجتمعان مجالس انسا انس محالصندر زیور محبت افزای پادشاهانه که معطر ساز مجامع
تuhfe-i bezm aram-1 teve''ümleri kılınmak zımında merâsim-i selâtîn-i uhuvvet-me'âb
üzere perseş hâtır-1 feyz me'ser-i bi-hüccet me'l-i bahtiyârı ve tefahhus ahvâl-i rıf'at
iştîmâl kâm-kârîleri takdîm olunduktan sonra, azmîr-i serîredân-1 mühr-i incilâ ve
mir'at-i zihn-i Beyzâ ziyâlarına perverde-i sedef-i ummân-1 ihlâs ve bir âverde-i vedâd-
ihtisâs olan cevâhir-i a'mâl ve zevâhir-i [15b] tefakkud-1 ahvâl bu vechile îmâ ve inbâ
olunur ki şî'âr bir güzîde-i etvâr âbâ-i kirâm ve ecdâd-1 azâm nigû nâmlarına iktifâ birle
(se-yec'al-lehmu er-rahmanu vedâ) mutalla'ından tâbân olan hurşîd muvâhat-1 samîmî
(fe-esbahatum bi-ni'metihî ihvânen) muşarrakından Rahşân olup, temhîd-i kavâ'idi
musâfât ve muvâlât için siyâdet-penâh-1 mücâbet destgâh Seyyid 'Atâullah İbn-i Seyyid
Atâü'l-hüseynî vesâtatıyla münba'is nesîc kârgâh yek-ciheti ve perend-i 'âlem-pesend
destgâh-1 dostî olan nâme-i nâmî-i anbereyn nikâbları hengâm-1 behiyye-i gazv ve
cihâd-1 a'dâ-yı bed-nihâd ve eyyâm-1 tahaşşüd-i ecnâd ve gâ i'tiyâda müsâdefe edip,
Elhamdülillah imdâd-1 yemin ve yüsr ve i'dâd-1 feth ve nusr-1 karîn istibşâr-1 asâkir-i
mansûre ve rehîn-i istinsâr cünûd-1 mebrûremiz olarak i'lâm-1 sünnet-i seniyye ihtirâz-
yâb nesâyim-i feth ü intisâr ve mencûk-1 bid'at-i sîne be-vâdî-i hezîmet ve firâra nîgûn
sâr olmak hasebiyle kitâb-1 müstetâb-1 cem-câhîlerin böyle evân-1 fevz-i iktirâna
tesâdüfü sıdk-1 hulûs-1 diyânet-penâhlarına mukaddeme-i tâli-i hayr 'add olunmuştur.
Rakîme-i kerîmelerinin derûn-1 belâgat meşhûnunda bast ü temhîd olunan makâl-i sıdk-1
iştîmâl ki kemâl-i safâ-yı bâl be-hüccet-i iştîmâlinize daldır her vechile müSâmî-i
kabûlde cilve-ger ve resîde-i mu'arraz-1 hüsn-i eser olup, ve mûmâ-ileyh seffîr-i sâfî
zamîrleri dahi icrâ-yı levâzım-1 risâlet ve îfâ-yı merâsim-i sefâret zımında 'âdet-i
hasene-i şâhâne ve kâ'ide-i müstahsene-i tâcdârâne üzere mahzûz-1 fûnûn-1 'âtîfet ve
melhûz nevâziş ve 'inâyet olmağla, dûş-1 âmâlî teşrîf-i hüsn-i icâzet ve cevâb-1 kitâb-1
müstetâblarıyla savb-1 bi-esvâb şâhâne ve cânib-i ni'me'l-me'âb-1 mülûkânlarına ruhsat-
dâde-i insirâf ve 'avdet kılındı. Bâkî hemîşe nîr-i cihân-tâb-1 ikbâl ve ahter 'âlem-efrûz-i
iclâl ez-maşrık devlet-i lâ-yezâl vâfık-1 haşmet bî-zevâl tâli' ve tâbân ve lâmi've
derehşân-1 bâd bi'n-nebî ve âlihi ve sahibihî'l-ahyâr ve'l-emcâd.

Sûret-i Nâme-i Humâyûn-ı Mülâtefet-Makrûn Mecânib-i Şâh-ı Hind Nûşte-est be-Sefâret Sâlim Mehmed Efendi Fer-Sitâde

Le'li-i mütelâli-i hamd ü sipâs-ı bî-hadd ve cevâhir-i zevâhir-i şükür ve sitâyîş-i lâ-yuhsî ve lâ-ye'udd Cenâb-ı Mâlikî'l-mülk-i Te'âlâ 'an-dereki'l-evhâm kemâl-i zâtihi ve celle 'an-müsâbakatî'z-zünûn celâl-i sefâne hazretlerinin dergâh-ı Kibriyâ-i 'azîmet-penâhlarına lâyıq ve sezâvârdır ki cevâhir-i mâhiyyât-ı mümkineyi (küntü kenzen mahfiyâ fe-ecbet enne a'refu hizânesinden ibdâ' ve nev'i'l-envâ' olan nüsha-i câmi'a-i insânîyi keyfiyet be-hüccet-efzâ-yı) lekad halaknâ'l-insânü fî ahseni takvîm)de inşâ ve ihtirâ' edip, hâme-i zîbâ-yı (ve suveriküm fe-ahsenü suveriküm) ile tezyîn ve her heft-maşata-i müdâvil (sümme enşânâ-hu halakan âhir fe-tebâreke Allahu ahseni'l-hâlikîn) ile tahliye ve muhsîn eyledikten sonra, ittisâk-ı ahvâl-i Benî Âdem ve ıtrâd-ı umûr-ı kâr-hâne-i 'âlem ve ref'-i rüsûm-ı bid'at ve hedm-i kavâ'id dalâlet ve izhâr şî'âr-ı şerî'at ve îzâh-ı menâhic-i mülk ü millet için her vakt-i sa'adet-iktirânda havâs-ı 'ibâd-ı kerem-i mu'tâddan bir bende-i sa'd-ı ahterini ihtiyâr ve menşûr-ı âmâlini nişân-ı zî-şân (innî câ'eleke li'n-nâsi imâmen) ile müzeyyen ve tuğrâ-yı garâ-yı (innâ ce'alnâke halîfeten fi'l-arz) ile ma'nûn (ve câhedû fî Allahu cihâdihî) fermân-ı şerîfiyle farziyet-i gazâyı müberrehin eyleyip nizâm-ı umûr-ı enâm ve kam'-ı a'dâ-yı le'âm için (ve ce'ale beyneküm müveddeten ve rahmeten) fehâ-yı sa'adet-ihtivâsıyla teveddüd ve ittihâd kılıp evdâyı terğîb (ve'l-kaytü 'aleyke muhabbeten min-nî) kerîme-i kerâmet-nişânı ile te'ellûf ve tehabbub-ı ahbâyı tahbîb eyledi. (celle celâlehu 'ilmü şân üst) 'amme nevâle nemek hân üst [16a] osd (جنبش نبض عدم اغازشد (طوبى حکمت ثمرانداز(جون دز جودش با نر بازشد) (طوبى حکمت شکرانداز کرد) (کرد) ve 'anâdil-i nağme sarâ-yı salavât ve hezar-hoş ilhân zemzeme pîrâ-yı muhiyyât ol vird mutarrâ-yı gülistan * ve mâ erselnâ-ke illâ rahmeten li'l-'âlemîn * ve ol küll-i zibende hezar Gülşen (liye ma'a Allahu vakt) olan Hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ Sallâ Allahu Te'âlâ 'aleyhi ve selem cenâbının Vakf-ı Ravza-i Mutahharaları olsun ki def'-i herc ü merc ve ref'-i habt u hebt için) Es-Sultanü Zıllullahi fi'l-'arz ye'vâ ileyhi'z-za'îf ve yentasiru bihi el-mazlûm ve men ekreme sulttanullahi fi'd-dîn ekremehu Allahu yevme'l-kîyme) ile temyîz-i meyân hâdim ve mahzûm ve teybîn-i pâye-i hâkim ve mahkûm edip) izen erâde Allahu en-yehlaka halakan li'l-hilâfeti meshi nâsîtehu bi-yedihi) ikrâm ve ihtirâmı ile beyne'n-nâs sedd-i rîçe-i sevdâ-yı isti'dâd ve zabt-ı mimer ve sûse-i istiklâl ve istibdâd eyleyip) hayrû'n-nâsü racülen mümesseke bi-'inâmı farasahu fî sebîli'llah (kelâm-ı dürer-Bârî ile tervîc-i gazâ ve i'lâ-yı kelîmetullah hiye el-'ulyâvans) istekserû mine'l-ihvân) ve fas) (el-münhâbûn fî Allahu fî zıllu'l-'arş) kelimeteyn-i câmi'ateyni dahi tevfir-i dostân ve teksîr-i hallâne

ısdâr-ı fermân eyledi. (reslûl-i Arab-şâh-ı emî lakab) delîl-i ‘Acem reh-nümâ-yı arab) ez vuchet-i dîn mükemmel şode) be-mihr-i nübût-ı müscel şode (ve dirârî-i dürûd bâ-ma’dûd hülefâ-i erba’a-i râşidîn ve âl ve ashâb ve tâbi’în rıdvânu Allahu Te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în hazerâtınınhediyeye-i pîşgâh-ı halid âyînleri olsun ki şehsuvârân-ı muzmâr) es-sâbıkûn es-sâbıkûn) ve reh-nümâyân-ı mesâlik-i bi-eyyihim iktedînim ihtedînim ile ser-efrâz ve mümtâz olmuşlardır (reh-nümâyân-ı zerre-güştegân) hüstî-i câvîd tebe güştegân) mücmer-i mendîl-i nizâm-ı umûr) revgân-ı kandîl-i nizâm-ı umûr) çâre-resânî-i remnî-mând-gân) nüsha-i ta’vîz ve rakk-ı hând-gân) emmâ ba’de ‘âlî hazret-i sâmi rütbet-i mülk-i haslet sûtûde-i münkabit-i hurşîd izâet-i nîrâ nâret kerdûn-ı bustat ‘attâre fitnat ferîdûn menş İskender dâniş-i Keyhüsrev hikmet-i Nûşirevân fitrat-ı murabb’-nişîn erîke-i saltanat müstenid ve sâyyid-i ‘adâlet bâsîtü’l-emn ve’l-amân nâşirü’l-‘adl ve’l-ihsân dâver-i saltanat pîrâ hidv-i fermân-ferâ-yı kişver-güşâ hülâsa-i selâtîn-i mücâhidân nikâve-i esâtîn-i hüsrevân ehl-i îmân rüşk-revân râyân-ı ekâlîm-i Hind-i pesendîde-i te’eccüdârân-ı memâlik-i vesî’a-i sened müstağnî zâtihi ‘ani’t-ta’rîf ve’t-tavsîf ve’t-ta’bîr ve’l-mahfûf bi-sunûf-ı ‘avâtîfi’l-mülk el-kadîr-i Ebu’l-feth Nâsirü’d-dîn Mehmed Şâh ebkâhu Allahu Te‘âlâ li’d-dünyâ ve’d-dîn ve tevellâhu savb-ı be-esvâb-ı sa’adet-karîn ve ûb-ı müstetâb-ı müsâdakât-rehînlerine muhâfazat istitâbet-i teveccüh-i vedâd ve dîde-bânî-i istifâzat-nesîm-i yegâneğî ve ittihâd ile demîde gülşen-i be-heşt asâr) vecebet muhabbetî li’l-mütehabbîni fi) olan gülberk müşkebîz-i hubb ve velâdan çekîde ‘itr-ı şâhî-i tahâyâ-yı muhabbet-efzâ-yı pâdişâhâne ki mu’attar-sâz mecâmi’-i icâbet ve lahlaha-fersâ-yı müctemi’ân-ı mecâlis-i insen ins muhâlisattır. zîver-şîşe-i halet ve ve yek-çiheti kılınıp bedâyi’-i ta’zîm ve terkîm ve kavâ’id-i tevkîr ve tafhîm birle tuhfe-i bezm-i ûm-ı teve’ümleri kılınmak zımnında merâsim-i selâtîn-i uhuvvet-me’âb ve levâzım-ı kavânîn-i havâkîn-i meveddet-intisâb üzere tefakkud-ı hâtır-ı feyz me’ser-i sa’adet-me’l-i bahtiyârî ve tefahhus-ı ahvâl rıf’at-ı iştîmâl kâmkârîleri tetmîm ve takdîm olunduktan sonra, cahlet-resân-ı safvet-pîşânî-i âfitâb ve gıpta-fermâ-yı rûzne-i tâbdâr haled ve’l-akbâb olan levha-i zamîr-i serîredân-ı mihr-i incilâ ve mücellâ-yı zihn-i beyzâ ziyâlarına perverde-i halvet-sarâ-yı ihlâs ve rûbbâtî’l-hicâl ihtisâs [16b] olan ‘arâyis-i amâl bu vechile irâet ve inkâl olunur ki savâlif-i ezmine-i vâlâ-nişândaki her rûzu nûr-bâsire-i şevket ve bahtiyârî ve her şey kehli’l-cevâhir dîde-i hil’at-i cihân-dârî idi. Mâbeynde râbıta-bend-i hubb ve vedâd ve mürsile-i ‘akd evâsır-ı kalb ve fevâd olan ittifâk-ı dînî ve mezhebî ve ittihâd-âyîn-i dürüst-meşrebî üzere eslâf-ı hilâfet ittisâf-ı zilliyet-me’âbımız ile hândân-ı şâfihi’l-erkân-ı saltanat nisâbınız meyâne-i nufet-nişânelerine derîçe-i übbehet belki şâh-râh-ı ebvâb-ı safvet ve

uhuvvet-küşâdeve bâz ve esbâb-ı fütüvvet ve zafer her vechile amâde ve ser-efrâz olup, bu nahv üzere olan müfâvazat ve mürâselât ve amed-şod eyleyen erbâb-ı ifhâm ve dirâyât niçe hâlâtta dost-kâmî-i umûra bâ'is ve bâdî olmuş iken, muktezâ-yı vakt ve hâl ve mecâlî-i eyyâm ve leyâl üzere tatarruk-ı havâdis ve tahhallül-i 'avârıza binâen, bir müddetten beri böyle pesendîde-i hilâfet ve cihân-dârî ve ber-güzîde-i mezheb ve diyânet ve cânib-dârî olan emr-i makbûl-i mergûb ve ma'mûl tutulmayıp ve'l-hâletü hazîhi (كلغیخه) merâm-ı zülâl-i eltâf-ı yezdânî ile gülşen-i dostkâmîde ser-sebz ve demîde ve gülben-i kâmurânî nesâyim-i 'avn-i Rabbânî ile şâd-âb ve âremîde olup, fî-mâ ba'd 'avn-i mülk-i müte'âl ve muktezâ-yı diyânet ve iclâl birle bu emrin icrâsı yani merâsim-i yekcihetî-i dînî ve mezhebînin kemâ fî's-sevâbık dosthûşî-i mürâselât zımında itmâm ve ibkâsı bâ'is revnak-ı dîn-i mübîn ve sebep-i izdiyâd-şân ve şükûh-ı selâtîn-i nusfet-âyîn olmağla tervîcen li'l-vedâd işbu nâme-i hilâfet 'allâme-i humâyûnumuz tensîk ve îrâd ve hademe-i devlet-i rûz-efzûnumuzdan Sâlim Mehmed Efendi ile pîşgâh-ı halet-penâhınıza tesyîr ve irfâh kılınmıştır İnşâallahu Te'âlâ ledü'l-vusûl nakş-ı ahvâl ve sûret-i amâl-i 'aks-endâz âyine-i zamîr-i übbehet semîrleri oldukta fî-mâ ba'd bâ'is-i tezâyüd irtiyâh-ı fevâd-ı cânibîn ve sebep-i tevâfür incâh ve zafer-i mâbeyni'd-devleteyn olan mâ'ü'l-hayât müfâvazât-ı halet intümâ kemâ fî'l-evvel gülben-i amâl tarafına isâle ve icrâ ve nesîm-i hoş-havâ-yı nihâb ve tevâd ile gançe-i ser-be-mihr-i ravza-i kâmiyâbî şâd-âb ve mutarrâ kılınmağa izhâr-ı cell-i himmet buyurulmak muhavvel 'uhde-i fermân-fermâ ve mufûz-ı dirâyet-i memleket arâyî olup, ve peygâm-resân-ı mûmâ-ileyhin bu bâbda îrâd ve takrîr eylediği makâlât-ı sıdk intümâ kelimât-ı hakâyık peymâyâ imzâzde-i hüsn-i'timâd ve kabûl olmaları me'mûl ve ba'de-edâ-yı hizmet-i sefâret-i mü'ekked zevâbit-ı haletve meşîd revâbit-ı râsiha-i uhuvvet olan peyâmnâme-i şâhaneleriyle 'avdet ve kafûl ettirilip ve bundan böyle dahi âfitâb-ı ebediyyü'l-eşrâk mihr ü vefâkları sipher müvâlatı nûr-efşân-ı ittifâk ve şol ki lâzıme-i ittihâd-ı mezheb ve millet ve mühime-i itrâd-ı levâzım-ı şeri'attir 'alâ-rağmi'l-a'dâ kemâ huve hakkîhi ri'âyet ve 'ale'd-devâm irsâl-i resûl ve resâil ile te'yîd-i hub ve vedâda nitâk-ı bend vefâk olmağa sarf-ı himmet buyurula bâkî hemîşe nîr-i cihân-tâb-ı ikbâl ve ahter-i 'âlem efrûz-ı iclâl ez-maşrık-ı devlet-i lâ-yezâl vâfık-ı haşmet bî-zevâl tâli' ve tâbân ve lâmi' ve derehşân-ı bâd-bâlımı ve âlihi ve sahibî'l-ahyâr ve'l-mecâd.

Tevcîhât bazı menâsıb-ı vüzerâ der-‘akab vürûd haber-i vefât-ı vezîr Mustafa Paşa vâlî-i Trablusşam

Trablusşam vâlîsi olan Divriğli merhûm İbrahim Paşa-zâde vezîr Mustafa Paşa İrân seferleri takrîbi ile bundan akdem mükemmel kapusu halkı ve müstevfî adamlarıyla Diyarbakır’a me’mûr [17a] buyurulmağla ber-vech-i me’mûriyet Trablusşam’dan (ضث) ve hareket ve Diyarbakır’a ba‘de’l-vusûl çend rûz mürûrunda bi’irâdetullahi Te‘âlâ hulûl-i ecel-i müsemmâ ile ‘âzim-i dâr-ı bekâ oldu haberi Evâsıt-ı Ramazân-ı Şerîf’te Der-devlet-i ‘Aliyye’ye vârid olmağla mansıbı olan Trablus-şam eyâleti halen Aydın muhassılı olup, Musul muhâfazasında olan vezîr-i mükerrerem sa‘adetli Mehmed Paşa hazretlerine ve Aydın muhassıllığı halen Bosna vâlîsi olan sadr-ı esbak vezîr-i zî-şân sa‘adetli Yeğen Mehmed Paşa hazretlerine ve Bosna eyâleti halen Kandiye muhâfızı sadr-ı sâbık vezîr-i Ekrem sa‘adetli Ali Paşa hazretlerine ve Kandiye eyâleti halen Selânik Sancağı mutasarrıfı Köprülü-zâde vezîr-i mükerrerem sa‘adetli Ahmed Paşa hazretlerine ve Selânik Sancağı dahi sadr-ı esbak Ağrıboz muhâfızı vezîr-i mükerrerem sa‘adetli Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine tevcîh ve ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret be-mîr-i Mîrân-ı Kirâm Çeteci Abdullah Paşa Nazmâm-ı Eyâlet-i Diyarbakır

Sene-i merkûmede vâki‘ olan Kars Muhârebese’nde mûmâ-ileyh Çeteci Abdullah Paşa’nın zâtında merkûz olan cevher-i şucâ‘at muktezâsınca düşman-ı dîn-i bed-âyîn üzerine cellât delîrâne ve savlet-i şîrâne ile Dîn-i Mübîn ve Devlet-i Ebed-karîn’e lâyük ve rızâ-yı yemn iktizâ-yı hazret-i cihân-dârîye muvâfık hidemât-ı sâdıkâne-i cân-siperânesi sıbkat etmekle, her vechile şâyân-ı ‘inâyet ve sezâvâr-ı ‘âtıfet olduğunu halen Kars cânibi ser-askeri olan sadr-ı esbak vezîr-i celîli’ş-şân sa‘adetli El-Hac Ahmed Paşa hazretleri ‘alâ-vukû‘a tahrîr ve inhâ ve hakkında eltâf-ı şâmileti’l-etrâf cenâb-ı şehriyârî zuhûruyla mesrûr ve kâmirû buyurulmasını istid‘â etmeleriyle bugüne celâdet ve yararlığı zâhir ve bedîdâr ve sebîl-i dîn-i mübîninde gazâ ve cihâd ile bahadırlığı bâhir ve aşikâr olup, sadâkat ve istikâmet ve hüsn-i sülûk ve dirâyet ve rüşd ve sedâd ve fetâneti ve rütbe-i vâlâ-yı vezârete isti‘dâd ve liyâkati mir‘at-i hâlinden rev-nümâ ve husûsan hizmeti sibkat etmekle, iltifâta lâyük ve uhrâ olanlar hakkında ‘inâyât-ı bî-gâyât cenâb-ı hüsvâne bî-dirîğ ve masrûf olagelmekle mâh-ı merkûmun yirmi altıncı gününde paşa-yı mûmâ-ileyhe ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i hazret-i mülûkânedan Diyarbakır eyâletiyle rütbe-i vâlâ-yı vezâret ‘inâyet ve ihsân ve Kâmurân ve mümtâz-ı akrân buyuruldu .

Tevcih-i Kazâ-i İstanbul

İstanbul Kazâsı'nın müddet-i örfiyyesi tekmîl olmağla kudemâ-yı tarîkten olup, sâbıkan Mekke-i Mükerrreme Kadısı olan Ebubekir Efendi-zâde fazîlet-me'âb Ahmedî Efendi hazretleri mâh-ı Şevvâli'l-Mükerrrem'in dördüncü günü Kazâ-i İstanbul ile tebcîl ve mesrûr buyuruldu.

Tevcih-i Sadâret-i Anadolu

Halen Anadolu Kadıaskeri'nin müddet-i örfiyyesi tamam ve icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyeye ile vakti hüsn-i hitâm bulmağla sâbıkan İstanbul Kadısı olup, Anadolu Kadıaskerliği Pâyesi olan fâzıl-ı bî-'adîl Kırımî Mehmed Efendi hazretleri mâh-ı merkûmun on ikinci gününde ol sadr-ı vâlâ-yı celîl ile mübtehic ve tebcîl buyuruldu.

Ziyâfet-i Ağa-yı Yeniçeriyân be-Hazret-i Sadr-ı 'Âlî

Eğerci bu günâ tertîb-i ziyâfet vukû'u zâhir-i beyn olanlara güyâ irtikâb külfeti müceb-i hâlet olmak hâtırası derkârdır lâkin mülâhaza ve dikkat olunsa bu tarîkle ricâl-i Devlet-i 'âliyye birbirleriyle kerem-i ülfet ve ünsiyet ve bâ'is-i [17b] efvân-i mihr ü muhabbet olur emr-i müstevcibi'l-menfa'a olduğundan başka, nice nâgâm bu takrîb ile, mazhar-ı en'âm ve husûl-i amâliyle mesrûr ve bikâm olmalarıyla celb-i kulûba vesîle bir âyîn-i celîle olmağın, mu'tâd-ı kadîm ve de'b-i müstedîm üzere 'İyd-i Fıtr'ın 'akabinde tertîb olunan ziyâfete re'fetli sadr-ı a'zam ve vekîl-i mutlak-ı efham hazretleri da'vete icâbet keyfiyetine riâyet buyurup, ancak takımlarıyla ağa kapısına teşrîf buyurdıklarında ber-vech-i merâsim-i mu'tâd ocak ricâlinden müstakbelîn eski saray duvarına dek 'ale't-tertîb saf-keşîde ve yeniçeri ağası hazretleri dahi hâric-i bâbda Süleymâniye câmi'inin orta kapısı mukâbilinde istikbâl ve rikâb-ı 'âlfilerinde divân ve pâyîn-i nezd-bân-ı serâda Kaptan-ı Deryâ vezîr-i mükerrrem sa'adetli Ahmed Paşa hazretleri med'û mukaddem kelemleriyle onlar dahi istikbâl ve merâsim-i mu'tâdeyi icrâ ile Tekeli Köşküne şeref-bahş kudûm buyuruldukta de'b-i kadîm üzere ibtidâ yeniçeri ağası hazretlerine ağalık ibkâsını müş'ir hil'at-i mahsûsa iksâ ve ba'dehu ocak ricâline 'alâ-merâtibihim kapı halîfesine varınca 'umûmen hil'atler ilbâs buyurulup, tenşît-i hâtıra bâdî bazı nağmât saz ve söz istimâ'ı ve baziça ve mülâ'ib temâşâsı ve tenâvül-i ta'âm ile imrâr-ı vakt ve esnâ-yı 'avdetlerinde tekrâr ağa hazretlerine ferve-i samur ve kethüdâ ve sâir hüddâmına hil'atler ilbâs ve sekbân başı ağadan saf-ı ni'âlde hizmet-güzâr olan ocaklının her birine 'ale't-tertîb ve'l-mürâtib kapıcılara varınca haddine göre zereskedâr en'âmı ile cenâb-ı

sadr-ı a‘zam hâtim-i şiyem hazretleri yevm-i mezbûrda birkaç bin altın bezl ü ihsân ve bu vechile cümleyi memnûn ve şâdân buyurdular.

Tevcîh-i Kapudan-ı Deryâ ve Tebdîl-i Bazı Menâsıb-ı Vüzerâ

Sene-i merkûme Şevveli'nin on ikinci gününde halen Kaptan-ı Deryâ merhûm sadr-ı esbak Osman Paşa-zâde vezîr-i mükerrerrem Ahmed Paşa hazretlerine ‘avâtîf-ı ‘aliyye-i hazreti cihân-dârîden Mora Muhassıllığı ber-vech-i mâlikâne ‘inâyet buyurulmağla mansıbı olan câh-ı vâlâ-yı kaptânî bundan akdem deryâ kaptanı olup, halen İnebahtı muhâfazasında olan vezîr-i mükerrerrem saadetli mîr-i âhûr Mustafa Paşa hazretlerine ihsân ve İnebahtı muhâfazası dahi sâbıkan Mora Muhassılı vezîr-i mükerrerrem sa‘adetli Mustafa Paşa hazretlerinin ‘uhdelerine ihâle ve ‘inâyet buyuruldu.

Vukû‘-ı Ziyâfet-i Humâyûn der-Sarây-ı Hazret-i Âsafî

Fî-l’asl Devlet-i ‘Âliyye-i Ebedîyyi’d-devâm ve saltaat-ı seniyye-i dâimi el-kıyâmın tertîb-i kânûn ve nizâm ve tensîk-i umûr ve intizâmı mukârenet Tevfîk-i Hüdâ ve ‘inâyât-ı bî gâyât cenâb-ı Mevlâ celle ve ‘alâ ile hikmet üzere mebnî ve mevzû‘ olduğundan başka, sâye-i yezdân-ı cenâb-ı halîfe-i devrân medde Allahu zilâle saltanatehu ilâ-âhiri’z-zamân hazretlerinin vücûd-ı bi-hûd-ı ‘âlem-sûdları cism-i ‘âlemde rûh mesâbesinde olmağla bi’l-cümle evzâ‘ ve hâlât ve harekât-ı bâ-berekâtları mahz-ı kerem ve kerâmât olup, husûsan ber-makâm-ı dilârâmdan bir câ-yı ferah-fezâyâ meyl ü ikbâl ve kudûm-ı meymenet iştimâlleri vukû‘unda nice letâyif-i hafîye ve ‘avâtîf-ı seniyye ve celiye cilve-ger sâha-i zuhûr olduğundan gayrı öteden beri mültezim olan de’b-ı kadîm ve kânûn-ı müstedîme mürâ‘ât ile icrâ-yı merâsim-i ‘âdât zımnında nice zuhûrât ve asâr-ı müberrât mu‘âyene olunarak te’sîs-i mebânî nizâm-ı devlet ve temşît-i umûr-ı mehâmm [18a] mehâmm-ı saltanata muvaffak ve makrûn bu cihetten nice mağmûm ve mahzûn husûl-i me’mûliyle mesrûr ve memnûn olageldiği (خرده بینان) erbâb-ı basîrete puşîde ve setîr değildir binâ-berîn de’b-ı dirîni üzere eyyâm-ı sâreden olan ‘İyd-i Fıtr akabinde mücerred taz‘îf-i neş‘et ve efzûnî-i inbisât tab‘-ı humâyûn-ı hüsrevâneye vesîle olmak irâdesiyle ber-muktezâ-yı mevâsim-gâh etrâfta vâki‘ mesâyirin birinde ve gâh saray-ı sadr-ı ‘âlîde taraf-ı hazret-i âsafîden tertîb-i ziyâfet olunmak merâsimine aksâ el-gâye mürâ‘at ve tahsîs kendilere müceb-i fahr ve mübâhât olacak hâlât-ı müstahseneden olmağla bu sene-i mübârekede dahi ziyâfet-i humâyûn saray-ı sadr-ı ‘âlîde olması musammem ve mâh-ı merkûmun on dördüncü günü tertîb olunup mu‘tâd üzere da‘vet olunugelen ricâlden semâhetli Şeyhü’l-İslâm efendi

hazretleri ‘illet mizâçlarından nâşî, afv buyurulmala halâ kapudan paşa hazretleri ve yeniçeri ağası ve defterdâr efendi hazerâtı med‘û saray-ı âsafîye gelip, muntazır-ı kudûm-ı şeref-lüzûm-ı şehriyârî olmalarıyla, cenâb-ı zıllullah ile pâdişâh-ı ‘âlem-penâh-ı (ایده) Allahu Te‘âlâ ve ibkâhu hazretleri dahi şevket ve ikbâl ve devlet ve iclâl ile kâdime cânbân rehâr-ı meymenet-redîf ve saray-ı vekîl-i salatanatı teşrîf kasdıyla sûk-ı çeşme ittisâlinde olan, bâb-ı sa‘adet-me‘âb muttali‘inden âfitâb-ı ‘âlem-tâb âsâ tâli‘ olduklarında, çavuşân ‘aleyke ‘avnillah sadâsını çarha resân ve rikâb-ı humâyûn ağaları ve kapıcıbaşı ağalar piyâde pîş-gâh-ı humâyûnda divân ve alay köşkü hizâsında istikbâle âmâde olan ricâlden yeniçeri ağası ba‘dehu kethüdâ-yı sadr-ı ‘âlî ve defterdâr efendi ve re‘îsü’l-küttâb efendi ve çavuş başı ağa ve ‘akablerinde kapudan paşa hazretleri istikbâl ile edâ-yı merâsim-zemîn-i bûsîye isti‘câl ve sadr-ı a‘zam hazretleri dahi kapı hâricinde zemîn-i bûs ile istikbâl edüp, bu vechile müstakbelîn-i ‘âlâ-merâtibihim peşrev olarak gelip, binektaş mukâbilinde makâm-ı selâmda saf-keşide-i kıyâm ve sâhib-i devlet hazretleri sahn-ı nezd-bânda yemînlerinde ve silahdâr ağa yesârda şeref-kurbet-i bağıl-gîrî ile bekâm olup, hurşîd-i cihân-tâb âsâ ‘arz odasına pertev efken-i ikbâl ve mânend-i nûr-ı mücessem-i mesned-ârâ-yı iclâl ve ba‘de’t-ta‘âm tebdîl-i makâm ile çınarlı odaya teveccüh ve şeref-kudûmlarıyla müheyyâ olan, li-‘abdihi bazen ve nağm-ı perdâzân ve sâir bunun emsâli tenşît-i hâtîr ‘âtır-ı humâyûn olacak hâlât neş‘et-efzâ esnâsında bezl-i en‘âm ve ihsân ile imrâr-ı evkât buyurulup, ba‘de’l-‘asr ta‘âm-ı Şâm tenâvülünden sonra, taraf-ı humâyûndan olmak üzere kethüdâ-yı sadr-ı ‘âlî hazretlerine oda hâricinde ferâce samur kürk ve hademe-i âsafîden on sekiz nefer gedik ağalarına hil‘-i fâhire ilbâs ve bu halâlde vekîl-i mutlak hazretleri dahi huzûr-ı fâizi’n-nûr-ı mülûkâneye da‘vet ve serâsere duhte samur hil‘at müverresi’l-behçet iksâsıyla taltîf ve teşrîf buyurulup ve Şeyhü’l-İslâm efendi hazretlerinin vech-i muharrer üzere huzûrları mute‘azzir olduğundan, taraf-ı bâhiri’ş-şeref hazret-i cihândârîden kendilere ‘inâyet buyurulan ferve-i beyzâ re‘îs efendi vesâtatıyla irsâl ve onlar dahi bu vechile, mazhar-ı eltâf-ı şâmileti’l-etrâf-ı hidîvâne buyurulduktan sonra, saray-ı humâyûna ‘avdete ikbâl buyurmalarıyla istikbâlde olduğu [18b] vechile (تشییعده) dahi merâsim-i ‘âdî icrâ ve ba‘dehu kapıda mevcûd bulunan, ricâl-i Devlet-i ‘Aliyye cenâb-ı âsafîye tehnîye-i kudûm-ı şehriyârî ve tebrîk-i ferve-i tâcidârî ile Damnibos ve herkes rütbesince nevâziş ve iltifât ile me’nûs olduklarından, ma‘adâ bu hengâm-ı meserret-i irtisâmda niceler mazhar-ı ihsân-ı bî-pâyân ve niceler dahi husûl me’mûlüyle kâmurân olup, ve’l-hâsıl ber-mûceb-i mukaddeme-i makâle yani bu vechile icrâ-yı kânûn ve ‘âde ve îfâ-yı merâsim-i mu‘tâde takrîbi ile na‘mîm-i ihsân ve en‘âm ve te’lîf-i

kulûb-ı hâss ve ‘âmm buyurulmağla, isticlâb ve da‘vâttan ma‘adâ bu güne hikmet-numûn olan hareket-i umâyûn-ı şehriyârîde hezâr letâyif-i hafîye ve menâfi‘-i celiye derkâr olduğu erbâb-ı ittikâna vâzih ve âşikâr oldu.

Tevcîh-i Ser-Askerî-i Cânib-i Kars be-Sadr-ı Esbak Yeğen Mehmed Paşa

Halen Kars cânibi ser-askeri olan sadr-ı sâbık vezîr-i mükerrerem sa‘adetli El-hac Ahmed Paşa hazretlerinin bazı ‘ârıza-i ‘illet sebebi ile emr-i hatîr-i ser-askerîden isti‘fâsı Dersa‘adet’e vârid olan tahrîrâtından ma‘lûm ve bu esnâda halen Aydın muhassılı olan sadr-ı esbak sa‘adetli Yeğen Mehmed Paşa hazretleri hakkında tevcîhât-ı ‘âmm derkâr olmak hasebiyle temşît-i umûr kendiden me‘mûl ve meczûm olup, fî-nefsi’l-emr vezîr-i müşârün-ileyh hazretleri silk-i vüzerâ-yı a‘zâmda gayret ve celâdet ile şöhret-i şî‘âr ve vüfûr-ı salâbet ve şehâmet ile mücerreb el-etvâr ve vâkı‘a bundan akdem me‘mûr olduğu umûr-ı mehâmmda tedâbîr-i cemîle ve hidemât-ı celîlesi bedîdâr olup, bundan sonra dahi kendiden dîn ve Devlet-i ‘Aliyye’ye lâyük ve şân ve şükûh-ı saltanat-ı seniyyeye muvâfık-ı harekât-ı maraziye zuhûru melhûz olmaktan nâşî, karîha-i sabîha-i humâyûn-ı hüsrevânedan Anadolu Eyâleti inzimâmıyla Kars cânibi ser-askerliği vezîr-i müşârün-ileyhe Zî’l-ka‘deti’ş-şerîfe’nin evâilinde bâhit-i humâyûn tevcîh ve ‘inâyet buyurulup ‘avâtîf-ı ‘aliyye-i mülûkânedan mu‘tâd üzere ser-askerlere mahsûs olan teşrîfât-ı humâyûn ile ‘atiyye-i hidîvâne on beş bin kuruş ihsân ve bu vechile terfî‘-i şân ve emr-i ‘azîm-i ser-askerîde sâirler hakkında icrâ olunmayan istiklâl vezîr-i müşârün-ileyhe irzânî buyurulduğundan ma‘adâ ‘asâkir ve mühimmât ve hazâyin ve sâir edevât-ı seferiyye husûslarında cümleden ziyâde müsâ‘ade-i humâyûn buyurulup maiyetine me‘mûr buyurulan vüzerâ-yı a‘zâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve rü‘esâ ve zâbitân ile merâsim-i hüsn ü ittifâkı ve yek-ciheti üzere hareket ve ‘umûmen tavâif-i askeriyenin dahi zabt ü rabt ve tanzîm-i umûr ve tesviye-i husûslarında ve’l-hâsıl kâffe-i umûr-ı sipeh-sâlârîde istiklâl üzere hareket ve Aydın’dan bir an akdem nuhzat ve mansıbı olan Kütahya’ya varıp gereği gibi nizâmın verdikten sonra, savb-ı me‘mûra tahrîk-i rikâb ‘azîmet eylemek üzere Hatt-ı Humâyûn ile ma‘nûn-ı şeref-sudûr eden emr-i ‘âlî-şân-ı mübâşir ile irsâl olundu.

Tevcîhât-ı Bazı Manâsıb-ı Vüzerâ

Mâh-ı merkûmun beşinci gününden Aydın muhassıllığı sâbıkan Mısır Vâlîsi vezîr-i mükerrerem Yedekçi Mehmed Paşa hazretlerine ber-vech-i mâlikâne tevcîh ve ihsân buyurulup Kars cânibine tavâif-i askeriyeye sevk ve tesyîr için me‘mûr ve Haleb Eyâleti

dahi sâbıkan Kars cânibi ser-askeri vezîr-i müşârün-ileyh sa‘adetli El-hac Ahmed Paşa hazretlerine yevm-i mezkûda ‘inâyet buyurulup yine Kars ve ol havâlîde meks ü ikâmet ve hidemât-ı ‘aliyyeye bezl-i tâb ve tâkat [19a] ve tâkat ve sarf-ı himmet eylemek üzere me’ mûr buyuruldu.

Memûriyet-i Çeteci Vezîr Abdullah Paşa Vâlî-i Diyarbakır ve Hân Ardalan Ahmed Hân be-Ma‘iyyet Ubrâ-yı Tâht ve Târâc-ı Diyâr-ı ‘Acem

Halen İnan şâhlığı iddi‘âsıyla ‘ilm-efrâz ‘atuv ve tuğyân olan Nâdir-şâh-ı ‘âkıbet-tebâh mezâhib-i Şî‘a-i imâmîyyeden olup, kütüb-i fıkhiyyede (kavm-i min’el-revâfizi lakabû bi’l-ca‘feriyye) ta‘bîri ile musarrah ve mezkûr olan Ca‘feriyye nâm bir mezheb-i bâtilî güyâ zü‘am-i ‘âtilince tervîc ederim deyü mahzan iğrâz-ı nefsanîyesin icrâ için senîn-i çendînden beri Devlet-i ‘Aliyye ile muhâsamaya kıyâm ve bu bâbda Ehl-i İslâm beynine ilkâ-i fitne kasdıyla nice tekâlîf-i hâm îrâdına iktihâm ve habâset derûnun îhâm etmekle, taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’den tedârikât-ı kaviye ile i‘dâm ve izâlesine sarf-ı nîrivî iktidâr olunacağına vâkıf oldukça derhal sâlik-i tarîk-i mikr ve ihtiyâl ve sûret-i dostûde envâ‘-ı i‘tizâr ederek kenâre-gîr-i selâmet ve bu takrîb ile tekrar izhâr-ı habâset ve icrâ-yı mel‘anete cesâret eylediğinden başka, başına cem‘ eylediği revâfiz Kızılbaş ve eşrâr o başın i‘lân-ı fîsk u fücûrlarına rızâ gösterip (هتک) perde-i ‘ismet ve şer‘-i şerîfe muğâyeret ile envâ‘-ı mülâhî ve menâhîye ruhsat ve kendi dahi irtikâb-ı esnâf-ı şenâ‘at ve fezâhat ile şöhret-şi‘âr olup, muzırrü’n-nâs ve sâ‘î-i bi’l-fesâd olduğundan gayrı damâ-i müslimîni istihlâl ve emvâl ve ‘iyâl-i Ehl-i İslâm’ı sebî ve gârete inhimâk ve ictisâr ile bağı ve tuğyânı âşikâr olmağla merkûmun ve hevâsına tâbî‘ olan rafaza-i bedmezheb A‘cem’in cümlesi dağı ve bağı ve kıtâlleri ‘âmme-i müslimîne vâcib olup ve Ehl-i İslâm’dan, onları katl edenler gâzî ve müslimînden maktûl olanlar şehîd olduklarına bi’d-defe‘ât verilen fetevâ-yı Şerîfeler mücebince tevîk ve te’yîd-i cenâb-ı vâhibi’l-amâl celle şânuhuya itkâlen techîz-i ‘asâkir ve gâkerdâr ve tertîb-i levâzım-ı kâr-zâr ile diyâr-ı A‘cem-i nikbet-medâr tâht ve târâc olunmağa ibtidâr ve pâmâl-i huyûl-i gazât şucâ‘at semât olunmak için irâde-i ‘aliyye-i hazret-i şehriyâr gerdûn iktidâr te‘alluk etmekle, halen Diyarbakır Vâlîsi vezîr-i mükerrrem sa‘adetlü Çeteci Abdullah Paşa hazretleri sadâkat ve şecâ‘at ile beyne’l-akrân müşârü bi’l-benân olduğuna binâen, başbuğ nasb buyurulup ma‘iyyetine mîr-i mîrân-ı kirâm ve sipâh ve silahdâr serdengeçti ve Türkili neferâtı ve Diyarbakır ve Musul ve Şehr-i Zor eyâletlerinin ‘umûmen züemâ ve erbâb-ı timârı ve ol havâlîlerde vâki‘ hükûmet ve elviye mutasarrıfları ve gılmânân-ı âmed neferâtı ve zikrolunan eyâletlerde vâki‘ ve geşt

ü güzâr eden ‘aşâyir ve kabâilin cenk ve harbe kâdir ricâli me’ mûr olduğundan başka, ol havâlîde münâsib olan mahallerden on iki bin süvârî levendât tahrîr ve vezîr-i müşârün-ileyhin ma’iyyetine ta’yîn olunmak için hazîne-i ‘âmire-i cenâb-ı hüsrevânedan bin yedi yüz kese akçe ‘inâyet ve ihsân buyurulup husûsa nezâret nâmıyla sâbikan çavuş başı ve silâhdâr ağası olup, halen mîr-i âhûr-ı sâni-i sultânî vekîli olan El-hac Sâlih Ağa mahsûs me’ mûr ve ta’yîn ve mukaddeman Devlet-i ‘Aliyye’ye ilticâ ve halen İstanbul’da müsâferet-i mukîm olan Ardalan Hânı Ahmed Hân dahi memlekete-i A’cem’e münâsib mahallerden duhûle delâlet etmek için vezîr-i müşârün-ileyhin ma’iyyetine irsâl buyurulup ve halen Bağdad Vâlîsi ve ol havâlî ser-askeri olan vezîr-i mükerrerem [19b] sa’adettü Ahmed Paşa hazretlerine dahi masârifına medâr için Hazîne-i Humâyûn’dan elli bin guruş ‘inâyet ve irsâl olunmağla, onlar dahi havza-i eyâletlerinde olan hükûmet ve elviye mutasarrıfları ve kabâil-i A’râb ve Ekrâd’dan asâkir tertîb ve techîz ve kezalik hala Musul Vâlîsi Abdülcelîl-zâde vezîr-i mükerrerem Hüseyin Paşa hazretleri dahi taht-ı eyâletinde Ekrâd beyleri ve ‘aşâyir ricâlinden ‘asâkir-i vafere ihrâc ve oğullarına irsâl olunan akçe ile mîrî levendât tahrîr ve kapusu halkını dahi techîz ve hâzır ve âmâde edip, başbuğ olan vezîr-i müşârün-ileyh Abdullah Paşa ile muhâbere ve mürâsele ve merâsim-i ittifâk ve ittihâda mürâ’ât diyâr-ı nikbet-medâr-ı revâfiz-i Acâm’a mânend-i seyl ‘arm akın salıp il ve memleketlerin tâht ve târâc ve kendilerin târ-ı tedmîre amâc etmekte bezl-i yârâ-yı miknet ve îrâz-ı bâzuvî şucâ’at ile satvet ve Devlet-i ‘Aliyye’yi irâet ve işâ’at edip, imdâd ve te’yîd-i cenâb-ı melik-i ‘allâm ile a’dâ-yı le’âmdan ahz-ı intikâm ve celâdet ve mehâbet-i İslâmiyye’yi her vechile zihâra ikdâm-ı tâm ve ihtimâm-ı mâ-lâ kelâm eylemeleri için mâh-ı merkûmun evâsıtında Hatt-ı Humâyûn ile ma’nûn iktizâ eden evâmir-i ‘âlî-şân irsâl buyuruldu.

Me’mûriyet-i Mîr-i Mîrân-ı ez-Livâ-hâ-yı Rumeli be-Cânib-i Kars

Sâye-i merâhim-vâye-i re’fet-i müstevcib emn ü amân olan pâdişâh-ı devrân medde Allahu zilâle saltanatı ilâ-âhiri’z-zamân hazretleri ‘ale’devâm be-te’yîd-i Allahu Te’âlâ ve tevfiikihi def’-i mazarrat a’dâ-yı le’âm ve hıfz u hırâset-i sugûr-ı İslâm ve husûsen te’mîn ve tatmîn-i ra’iyyet vezîr-i destân irâdesiyle peyder-pey bezl-i hazâyin-i bî-pâyân ve havl-i vukût-ı cenâb-ı Mennân ile kahr u istîsâl-i düşman-ı bed-nihâd ve izâle-i vücûd-ı erbâb-ı bağy ve fesâd için süverî ve ma’nevî esbâb-ı tedârikinde sarf-ı himmet-i bî-hemtâ-yı hüsrevâne buyurmalarından nâşî, hala Kars cânibi ser-askeri sadr-ı esbak Yeğen Mehmed Paşa hazretlerinin emrine takvîb ve ol havâlîde ihtîşâd eden ‘asâkir-i İslâm’a sebep-i cem’iyyet ve bâ’is-i celâdet ve metânet için Hazîne-i

‘âmire’den mebâliğ-i kesîre ifrâz ve Rumeli tarafında vâki‘ elviye mutasarrıflarından ber-vech-i arpalık İskenderiye Sancağı mutasarrıfı Kurd Paşa-zâde Abdullah Paşa iki yüz elli nefer kapısı halkı ve cânib-i mîrîden akçesi verilip tahrîrine me’ mûr olduğu iki yüz elli nefer piyâde levendât ile ve Yanya Sancağı mutasarrıfı Kulan-zâde Mahmûd Paşa müretteb üç yüz nefer kapusu halkı ve iki yüz nefer mîrî piyâde levendât ve Ohri Sancağı mutasarrıfı Kaplan Bey-zâde Mahmûd Paşa dört yüz nefer kapusu halkı ile iki yüz elli mîrî piyâde levendât ve Üsküp Sancağı mutasarrıfı Bosnavî Mahmûd Paşa yüz nefer kapusu adamlarıyla üç yüz mîrî piyâde levendât ve Pirizren Sancağı mutasarrıfı Derviş Ahmed Paşa yüz elli nefer kapusu halkı ve üç yüz mîrî levendât ve Dukâkîn Sancağı mutasarrıfı Güllü-zâde Ali Paşa yüz elli nefer kapusu halkı ve üç yüz nefer mîrî levendât ve Dolonya Sancağı mutasarrıfı Arslan Paşa-zâde Mehmed Paşa üç yüz nefer kapusu halkı ve iki yüz nefer mîrî levendât ve Kırkkilise Sancağı mutasarrıfı Ömer Paşa elli nefer kapısı halkı ve üç yüz nefer levendât-ı mîrî ve müretteb ve mükemmel üç yüz nefer kapusu halkı ve üç yüz mîrî levendât ile zikrolunan mîr-i mîrânın üzerlerine başbuğ olan Tırhala Sancağı mutasarrıfı Sulu-zâde Hasan Paşa’nın ma‘iyyetine me’ mûr olmalarıyla Nevruz-ı Fîrûz’dan mukaddem Gelibolu Ma‘beri’nden mürûr [20a] mürûr ve müsâra‘at Kars cânibine varıp ser-asker-i müşârün-ileyhin re’y-i rezîni üzere ‘amel ve hareket ve dîn ve Devlet-i ‘Aliyye’ye sezâ hidemât-ı celîleye mübâderet eylemeleri için evâsıt-ı Zîl-ka‘de’de şeref-sudûr eden evâmir-i ‘âlî-şân ta‘yîn olunan mübâşir ile taraf taraf irsâl buyuruldu.

Tevcîh-i Câh-ı Vâlâ-yı Nikâbet

Sâbıkan Şeyhü'l-İslâm Seyyid Şehîd Feyzullah Efendi merhûmun damad olup, bir müddetten beri nakîbü'l-eşrâf olan fazl ve takvâ ile müşâr-ı bi'l-benân Seyyid Mahmûd Efendi hazretleri nidâ-yı irci‘î’ye lebbeyk güyân-ı ‘âzim-i dâr-ı cinân olmağla mâh-ı merkûmun yirmi sekizinci gününde ol mansıb-ı celîl ve câh-ı vâlâ-yı bî-‘adîl bundan akdem def‘aten ba‘de uhrâ sadr-ı Rûm’a şeref-bahşâ-yı mesûl olup, nesl-i Tâhir ve fazâil-i bâhiresi müselleme erbâb-ı basâir olan Mahmûd Efendi-zâde Seyyid Mehmed Zeyne’l-‘âbidîn Efendi El-Hüseynî hazretlerinin şân-ı ‘âlîlerine şâyân vechîle ‘inâyet ve ihsân buyurulmağla huzûr-ı sadr-ı ‘âlîde ferve-i samur aksâ ve bu cihetten dahi ikrâm ve iltifât-ı şehin-şâh-ı mülk sıfât ile mükerrerem ve mesrûr ve kâmirû buyuruldu.

Rahsûden-i Hân Ardalan Ahmed Hân-ı be-Pâye-i Serîr A‘lâ

İran hanlarından Ardalan Hânı olan Ahmed Hân hala İran şâhlığı iddi‘âsıyla ahâlîsini perişân eden nâdir gâdir-i tuğyân-ı mezâhirin evzâ‘-ı şetr-i kürbesine ‘adem-i tahammül ile itâ‘atten rev-gerdân olup, bundan akdem sâye-i kerem-vâye-i Devlet-i ‘Aliyye’ye ilticâ kasdıyla terk-i hânımân ve Bağdad tarafına şitâbân olup, ol cânibde bir müddet ârâmdan sonra, sene-i merkûme halâlinde Kars cânibi ser-askeri vezîr-i mükerrerem sa‘adetli El-hac Ahmed Paşa hazretlerinin ma‘iyyetlerine gelip vâki‘ olan muhârebe ve kâr-zârda Devlet-i ‘Aliyye’ye sadâkat ibrâzıyla düşman-ı dîne hücum ve iktihâm-ı vasl-ı seyf-i intikâm ve izhâr-ı şucâ‘at ile merkez-i sebâtta kıyâm edip, bu vechile şâyeste-i ikrâm olduğundan Âsitâne-i sa‘adete da‘vet ve dîdne-i müstahsene-i Devlet-i ‘Aliyye üzere vekîl-i saltanat-ı kesîreti’l-merve hazretleri taraflarından taltîf ile hâline şâyân-ı ikrâm ve ri‘âyet olunduktan sonra, merâhim-i bî-gâyâtı meşmûl-i hâss ve ‘âmm olan cenâb-ı pâdişâh-ı enâm (ﷺ) Allahu ilâ-yevmi’l-kıyâm hazretlerinin bu güne sadâkat ve hulûs-ı i‘tiyâd olan ‘ibâdı hakkında ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i mülûkâneleri bî-dirîğ olmağla sene-i mezbûre ‘İyd-ı Izhâsı’nın ikinci günü de‘b-i dîrîn üzere saray-ı umâyûnda vâki‘ Gülhâne nâm câ-yı ferah-fezâ mukaddem humâyûnlarına şeref-yâb ve ber-vech-i mu‘tâd devletli sadr-ı a‘zam hazretleri dahi ol câ-yı behcet-nümâda pâbûs-ı şehriyârî ile kâm-yâb olagelmekle yevm-i mezbûrda hân-ı mûmâ-ileyh dahi ol mahalle da‘vet ve merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra, huzûr-ı humâyûna duhûle ruhsat ve şeref-rûmâlî-i pâye-i serîr-i mu‘allâ ile müşerref oldukta mahz-ı ‘inâyet-i hidivânelerinden ferâce samur kürk ilbâs ve bin altın ‘atiyye-i humâyûn ve müzeyyen donanmış bir rahş-ı gülğûn ihsânıyla taltîf ve memnûn buyuruldu.

Vürûd-ı Haber-i Vefât-ı Ser-Asker-i Diyarbakır Vezîr Hüseyin Paşa

Müşârün-ileyh Diyarbakır cânibi ser-askeri Bostancıbaşı-ı sâbık vezîr Hüseyin Paşa bundan akdem ma‘iyyetinde olan ecnâs-ı ‘asâkir ile Erzurûm’a Vân’dan Kars’ın imdâdına erişmek üzere me‘mûr buyurulup, [20b] Erzurum’a vusûlünde Diyarbakır tarafından getirdiği ve fi‘l-asl Erzurum’da müctemi‘ olan ‘asâkirden ma‘adâ müceddeden ma‘iyyetine sevk ve tesyîr olunan tavâif-i ‘askeriyye otuz binden mütecâviz ve mühimmât ve edevât dahi bâliğan mâ-belğ âmâde kılımp bir gün akdem hareket eylemesi için evâmir-i ‘aliyye ile tenbîh ve te’kîd ve tekrar be-tekrar ibrâm ve teşdîd olunmuş iken, ‘ârıza-i cibanlık ile tekmîl-i nizâm ve tatmîm-i mehâmm edeyim deyü bahâneci olarak ve leyte ve le‘alle ile ‘avk ve te’hîr ederek beyhûde imrâr-ı evkât etmekle, bu halâlde yârî-i ‘inâyet-i cenâb-ı Bârî ve meyâmin-i tevcîhât-ı hazret-i

şehriyârî berekâtıyla cânib-i Kars'ın gâile-i hâilesi ber-araf ve a'dâ-yı le'âm navk-i idbâra hedef olduğu haberi âsitâne-i sa'adete vârid oldukça vezîr-i müşârün-ileyhin ser-askerliği fesh olunup yine kendiye kerem vechîle eğerçi Haleb Eyâleti tevcîh olunmuş idi. Lakin hakkında tagayyür-i tab'-ı humâyûn-ı cenâb-ı şehriyârî derkâr olmağla der-akab âsâr-ı bâ-i'tibârı zâhir ve nesta'îzu bi'llahi Te'âlâ hilâf-ı rızâ-yı veliyyi'n-ni'amı harekâtın mücâzâtı min-tarafı'llah 'âcilen bâhir olup, henüz Erzurûm'dan nuhzat ve hareket etmezden mukaddem bi-emri'llahi Te'âlâ pençe-i muhtekîr ecilden gerîbân câme-i hayâtı çâk ve (حتف انفه) üftâde-i mugâk-i helâk olduğu haberi mâh-ı Zî'l-hicce'nin evâilinde Âsitâne-i sa'adete varid olmağla emvâl ve eşyâsının zabtı için mukaddeman ol tarafa ta'yîn buyurulan kethüdâ-yı bevvâbîn-i şehriyârî Mahmûd Bey bâ-fermân-ı 'âlî-şân me'mûr buyuruldu.

Vekâyi'-i Sene-i Semâne ve Hamsîn ve Mi'e ve Elf

Tevcîh-i Kazâ-hâ-yı Haremeyn-i Şerîfeyn

Câme-i şeref-tarâz kazâ-i ümmi'l-kurrâ ve lebbâçe-i müstevcibi'l-a'zâz hükûmet-i Tayyibe-i behcet-fezâ ricâl-i tarîkin akdemi olup, çesbân-ı kâmet isti'dâd ve liyâkatleri idiği bâhir olan sâbıkan Şâm-ı Şerîf Kadısı Mes'ûd-zâde İsmail Efendi ve Edirne'den münfasıl Şeyhü'l-İslâm-ı sâbık merhûm Mahmûd Efendi-zâde Yahyâ Efendi hazerâtına elli dokuz Muharremi'nden zabt eylemek üzere sene-i merkûme şehr-i Muharremi'l-Harâmı'nın yevm-i 'âşirinde be-tarîk-i leff ve neşr tevcîh ve bu vechile her biri teşrîf ve terfîh buyurulmağla du'â-yı devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâh-ı devrâna sarf-ı nakdîne-i evkât-i nâ-ma'dûd ederek rahle-bend-i savb-ı maksûd oldular.

İrsâl-i Mekâtîb-i Hazret-i Âsafî be-Düvel-i Nasârî

Bundan akdem Nemçe çâsârı bilâ-evlâd zükûr-ı vefât ettikte Nemçe devletinin erkân ve ricâli ittifâklarıyla müteveffânın veliahtı olan kızını çâsâr-ı Nemçe olmak üzere ihtiyâr ve i'tibâr etmişlerdi. Lakin Nemçe memâliki fî'l-asl yedi ve hala dokuz adet hükûmetten ibaret olup, bu dokuz adet hükûmetlerin her birine birer Hersek mâlik ve mutasarrıf olmağla beynlerinde çâsâr ta'bîr eyledikleri imparator olmağın, zikrolunan herseklerin cümlesine hâkim ve zâbıt olduğu cihetten çâsârlık ile imparatorluk keyfiyeti evlâd-ı zükûra münhasır ve bu 'âdet ancak Nemçe devletine mahsûs bir keyfiyet olup, sâir düvel-i Nasârî'de olduğu gibi evlâd-ı enâsa intikâl etmek muhâlif-i 'âdet-i kadîmeleri ve evlâd-ı zükûr münkariz oldukça ittifâk ârâ ile zikrolunan dokuz adet herseklerden cümlelerin muhtârı her kim ise intihâben çâsâr olup, imparator i'tibâr

olunmak âyîn-i dîrîn ve kâ'ide-i kadîmelerinden olduğuna binâen, bu hâdise-i nâke zuhûrdan Nemçe memleketi karîn-i ihtilâl ve zikrolunan herseklerden [21a] Herseklerden her biri istiklâl ve istibdâd ile istihkâk ve istidâd iddi'â ve çâsâr olmak dâ'iyyesiyle her biri i'râz-ı derûnun icrâ kaydında olduklarından nizâm ve intizâmları müşerref zevâl olmağla bu halâlde Franca Devleti Nemçe Memleketi'nin bu güne rehîn-i ihtilâl ve ihtilâf olduğunu zaman-ı fırsat ve hengâm-ı ganîmet 'addeyleyip tevsî-i dâire-i memleket ve imparatorluk intihâbına müdâhale ve mülâhazasını icrâ fikriyle itâle-i dest-i tagallüb ve tasallut dâ'iyyesine düşüp ve kendi tarafında bulunan bazı mülûk-ı düvel-i Nasârî'yi dahi tahrîk ve itmâ' ile hem-sınır ve hudûdu bulunup memleketlerine kurb-ı münâsebeti olan bazı Nemçe kalelerini zabt ve teshîre mübâderet etmekle, hala İngiltere kralı dahi zikrolunan dokuz aded herseklerin biri olmağın, be-her hâl Nemçe devletine sâhib olup, i'ânette bulunmak lâzıme-i hâli olduğundan Franca'nın bu güne tasallut ve imparatorluk husûsuna müdâhalesine rızâ göstermeyip men' ü def'i kaydında olmağın, bu takrîb ile İngiltere ile Franca beyninde mün'akid olan sulh ve müsâfât-ı cenk ve muhârebâta mübeddel olup, bu sebep ile Avrupa ta'bîr olunan memâlikte vâki' olan mülûk-ı Nasârî'nin dahi her biri tarafından birine meyl ve incizâb ile bulunduğu cânibe imdâd ve i'ânet etmeleriyle dört beş seneden beri Avrupa taraflarında sûret-yâb-ı zuhûr olan ihtilâf ve ihtilâl sebebi ile beren ve bahren vukû'-ı cenk ü cidâl-ı mütemâdî olduğundan gayrı Franca ve İngiltere memleketlerinden âmid-i şedd eden tüccâr sefîneleri Bahr-i Sefîd'de vâki' Devlet-i 'Aliyye'nin hırâset ve nezâretinde olan sularında dahi birbirleriyle cenk ve harb ve sefînelerin ahz u gasb eylediklerinden tarafeynin sevdâ-girân-ı tüccâr sefâyini İstanbul'a ve sâir memâlik-i İslâmiyye benderlerine iyâb ve zihâbdan münkati' olup, Âsitâne-i sa'adette 'ibâdullahın me'lûf oldukları çuka ve sâir ol vilâyetlerden naklolunan eşyâ-yı mütenevvi'anın kalt ve nedretine bâ'is ve bi'z-zarûre bey' ü şîrâsı dahi iz'âf ve muzâ'af baha ile olduğundan başka, gümrük husûsunda dahi taraf-ı mîrîye zarar ve noksân terettüb eylediği bedîhî olmağla mücerred terfîh-i hâl-i 'ibâd ve tatmîn-i bâl-i sükkân-ı bilâd-ı İslâmiyye kasdıyla Devlet-i 'Aliyye-i ebed-müddetin tavassutuyla ıslâh-ı zâtî'l-beyyine yani Avrupa taraflarında bu vechile hâdis olan ihtilâf ve ihtilâl ve işti'âl bulan ateş-i cenk ü cidâlin âb-ı sâf tedbîr-i dil-pezîr ve kavâ'id-i düvel üzere enseb olan hâlât ve esbâb-ı i'tidâli ve 'umûmen mülûk-ı Nasârî'nin ittifâk-ârâlarıyla men' ü def'i ve nâire-i fitne ve fesâdın intifâsıyla 'urûk-ı nizâ' ve cidâlin hasm ve kat'ı cenâb-ı hüdâvendigâr-ı 'âlem medde Allahu zilâle saltanatıhi 'alâ-müfâreki'l-ümem hazretlerinin zamîr-i ilhâm-pezîr-i cihân-bânîlerine lâyih ve sânih olmağla mücerred hulûs niyet ve kuvvet-i diyânet ve

merhametlerinden nâşî, ‘umûmen ‘ibâdullaha şefkat buyurup bu emrin vech-i lâyıki üzere pezîrâ-yı hüsn-i hitâm olmasına irâde-i ‘aliyye-i şehriyârîleri ta‘alluk ve fî-nefsi’l-emr husûs-ı mezbûra sarf-ı himmet müceb-i isticlâb-ı menfa‘at olduğu cümlelerin ma‘lûmu olmaktan nâşî, iktizâ-yı vakt ü hâl ve kâ‘ide-i yümn-iştimâl-i Devlet-i ‘Aliyye-i masûneti’z-zevâl üzere halen mesned-ârâ-yı sadâret-i ‘uzmâ ve vekîl-i mutlak-ı saltanat-ı kebîrî hazretleri taraflarından ber-minvâl-i muharrer münâsib oldu vech üzere [21b] ıslâh-ı zâti’l-beyyine Devlet-i ‘Aliyye’nin tavassutunu iş‘âr vechîle düvel-i Nasârî’nin baş generallerine bu güne nizâ‘-ı mülkî sebebi ile Avrupa taraflarında zuhûr eden ihtilâl ve mütemâdî olan cenk ve cidâlin zarar ve hasârını ‘alâ-vechî’l-‘umûm cümleye sârî olduğunu beyân ve sulh ü salâhın ‘ındallah ve ‘inde’n-nâs emr-i mergûb ve tavr-ı matlûb olup, ‘âmme-i ‘ibâdullaha şumûl menâfi‘ini tavzîh ve ‘ayân ederek d’id-ne-i müstahsene-i Devlet-i ‘Aliyye-i ebed-devâm üzere ta‘bîrât ve cîz-i hikmet âmîzi nush ve pend-dalârîzi müştamil mekâtîb-i ‘aliyye-i âsafî tahrîr buyurulup işbu şehri Muharremi’l-Harâm’ın zarfında vakit vakit bazı sâhilsarâlara ve tersâne-i ‘âmireye teşrîf-i kudûm-ı cenâb-ı âsafî vâki‘ oldukça Âsitâne-i sa‘adette mukîm Fransa elçisi Venedik Balyosi ve İsveç elçisi ve Nemçe ve Maskofçu kethüdâları ve İngiltere ve Flenk elçileri vekîlleri ve Sicilya elçisi ve sâir iktizâ edenler ikişer üçer da‘vet olunup, merâsim-i ‘âdî icrâsından sonra, vech-i meşrûh üzere her birinin devletlerinin baş generallerine ve cumhûrlarına tahrîr olunan mektûb-ı ‘âlî teslîm ve husûs-ı mezbûr lisânen dahi müzâkere ile cevâblarının vürûdu tenbîh buyurulmağla bu maddenin îzâh ve izhârı kasdıyla irsâl buyurulan mekâtîb-i ‘aliyyenin bir sûreti tastîr-i sahîfe-i eser kılındı.

Ba‘de el-Elkâb Sûret-i Mektûb-ı Âsafî

Cenâb-ı hâlik-i ‘âlem Te‘âlâ zâtihi ve ta‘azzum hazretlerinin ‘inâyet-i ezeliyyesi dünyâ ve mâ-fî-hânın ibdâ‘ ve ihtirâ‘ına ta‘alluk edip, hezârân-ı hezâr-gûçe ve bâzâr ile dahi âbâd ve i‘mâr olması irâde-i İlâhiyye’de mesbûk ve derkâr olmağla tekâmîl-i mevâd kevn ve fesâd ve tatmîm-i esbâb-ı rüşd ü sedâdan sonra, ‘illet-i gâye-i hilkat-i cihân olan ‘âlem-i insânî halk ve îcâd ve nev‘-i mezkûru cemî‘ kevâyin-i süfliye üzerlerine hâkim-i bi’l-isti‘dâd edip, kütüb-i îlâhiye nâtık olduğu vechile şânları mu‘azzam ve kendileri envâ‘ mevâhib-i suveriyye ve ma‘neviyye ile mefham kılındıkları hâlâtın beyânında vârid olan (ve lekad keremnâ Benî Âdem ve hamelnâ-hum fî’l-berri ve’l-bahri) kelâm-ı mu‘cizi’n-nizâmından infihâm olunduğu üzere nev‘-i mezkûr fitratlarına nazar-ı ‘ındallahi mükerrerrem oldukları ihbâr ve maksûd-ı aslî olan ma‘âş ve mi‘âdları emrinin

tahsîl ve tekmîli dahi kendiler sâye-nişîn-i emn ü selâmet ve mesken ve memleketleri i'mâr ve râhat olmağla mevkûf ve bu merâmın itmâm-ı icrâ-yı envâ'-ı ticâret ve sanâ'ata masrûf idiği dahi eğerçi iş'âr olunmuştur. Ancak mâya-i hilkatleri 'anâsır-ı mutazâdeden muhammere olduğuna binâen, küllün nizâm-ı ahvâlinde ve her firkanın merci' ve me'âbında emr-i i'tidâl müceb-i tahsîl-i amâl olduğu dahi cümleye i'lân ve ifhâm olunmak hasebiyle bu kâ'de-i külliye dâima dürüst bulunup her an ve her zamanın muktezâ-yı 'âdet ve şânına mugâyir hareket edenlere nâ-münâsib ahvâle mübâşeretlerinde ibtidâ mukaddemât-ı makûle ile bi'd-defe'ât keyfiyet taraflarına i'lâm ve eğer mülzem olmazlar ise edile-i esliha ile iskât ve ifhâm yani bi'l-âhire ve bi'z-zarûre cenk ve harb mu'âlicâtı üzerlerine tahmîl ve ilzâm olup ecsâm-ı düvelde hudûs eyleyen 'ilel bu güne tadbîrî hakîmi lem-yezel ile mündefi' ve ednâ mertebe sıhhate münkalib olduğu anda her şerî'at ve hikmette mergûb olan sulh u salâh ki müstelzim-i fevz ve felâhtır makâsıd-ı sâireye takdîm ve şerâyit ve zevâbıtı hıfz ve tersîn olunarak emr olunan tehâb ve tevâd rüsûmu icrâ ve nehy olunan tebâguz â [22a] tebâguz ve tehâsumdan i'râz ve ittifâ birle kıyâm ve ma'mûriyet-i cihân ile ma'âş ve mi'âdlarının hüsn-i te'diyesine tekayyüd ve ihtimâm üzere olmaları fî'l-hakîka netîce-i tanzîm-i umûr-ı enâm olmağla bu nev'şerîf üzere zâtlarında silâh ve bisâttan 'ârî ve emr-i i'tidâlin muhâfazası için dahi yerine nice zevât-ı celîleti's-şân-ı mülûk ve selâtîn nâmıyla kendi kutr-ı memleketlerinin hâkim-i sâhib-i iktidârı olup, tahsîl-i i'tidâl-i matlûb için hîn-i iktizâda harb ve kifâha mübâşeret ve matlabların fî'l-cümle karîn-i husûlünde derhâl selm ü salâha rüc'û ve rağbet birle hüsn-i tecebbüb ve mu'âşerete mübâderet olunmak tertîb-i ekvânında maksad-ı küllî ve vaz'-ı selâtîn-i nusef-âyînden merâm-ı tabî'î ve cebelî olduğu cümleye Rûşen birle vâzih ve müberrihinden mukaddemât-ı mezkûreden 'arz ve netîce budur ki muktezâ-yı edvâr-ı felekiyye üzere bi-irâdeti'llahi Te'âlâ bir müddetten beri tabâyî'-i mülûkâne ve selâtîn-i Avrupa i'mâl-i edevât-ı nizâ' ve cidâle mâil ve istihkâkları olan şân ve 'unvânın tahsîl ve tekmîli vâdîlerine sâlik ve nâzil olup, der-meyân olan iddi'âlar eğerçi nizâm-ı 'âlemi îcâb eyleyen i'tidâl-i matlûbun üzerine dâir ve bu sıyâk üzere her bir sâhib-i iktidâr istihsâl-i refâh-ı küllî tarîkinde olduğu kendi 'indinde bâhir ve zâhirdir ama bilâ-müceb şer'î ve akli temâdî cenk ve harb ve teselsül-i ahz ü darb müstetî'-i meşâkk-ı nev'-i Benî Âdem ve müstelzim-i ikdâr-ı ekser ümem olduğundan başka, te'abbünün şiddetinden tegayyür-i hava resm-i cârî hattâ vehâmeti hayvânât-ı beheme dahi sârî olmağla bu güne emirde mülûk-ı zevi'l-iftihâr hazerâtı taht-ı yedlerinde olup, min-'indillah kendilere mefûz olan nizâm-ı 'ibâdı muhâfaza ve sıyânet ve hüsn-i i'tidâle ri'âyet birle il ve

memleketleri mazhar-ı behcet ve ‘mâret olmak re’y-i memâlik-pîrâlarına zâhir ve huveydâ olan ma’nâ-yı mu’tenâ olduğuna binâen, beyân olunduğu üzere birkaç seneden beri berr ve bahr-i Avrupa’da beyne el-mülûki’l-‘uzzâm müşte‘il olan ateş-i cidâl ve hısâm çünkü umûr-ı mülkiyeye dâir nesnedir çk gitmeyip zülâl-i sulh ü nizâm ile teskîn ve tahmîd olunmak me’mûl ve ümîd olunur idi. Ve’l-hâletü hazihi Devlet-i ‘Aliyye-i rûz-efzûn ile kemâl-i musâfât ve muvâlât üzere olup, der-bÂr-ı hilâfet-medâr-ı hazret-i hüdâvendigârda elçi ve kapı kethüdâları mukîm olan düvel-i ‘azîme-i mu’ted-bahânın el-yevm hizmetinde olan elçi ve kap-ı kethüdâları ve vekîlleri vakit vakit Avrupa ahvâline müte‘allik takrîrleri ile tehâsumun henüz derkâr idiğini inbâ ve iş‘âr ve sene-i âtiye baharında iki tarafın külliyetli ve şiddetli askerleri taraf-ı hareket birle nice nice süfek-damâ ve nehb-i emvâl ve eşyâ olunmak, zann-ı gâlib idiğini inhâ ve ihbâr eylediklerinden başka, öteden beri semere-i sulh u salâh olan emr-i ticâretin nev‘â-pezîrâ-yı ihtilâlî ve husûsan tüccâr sefâyini bir ve memâlik-i mahrûse sularında birbirlerine hücum ile tarafeyn sevdâgirlerinin ızdırâbı dahi zâhir ve huveydâ olmaktan nâşî, olan memâlik-i Avrupa’da birkaç senedir hudûs eyleyen harbin iktizâsına göre vukû’ bulan bunca ‘ibâdullahın katl-i nüfûs ve süfek-damâya ve nice harîm-i ‘ismet-nedîmin hetk-i ı‘râzına ibtilâları ve sâniyen sene-i âtiyyede bî-niâye ‘ibâdullahın giriftâr-bend-i ‘inâ olacakları ve sâlisen berren ve bahren münîtin irtifâ‘ı sebebi ile mûceb-i refâh-ı ra‘iyyet olan ticâret husûsunun ber-vech-i muharrer nev‘-i ihtilâlî şevketli kudretli [22b] meyâbetli kerâmetli pâdişâh-ı rû-yi zemîn ve zalla Allahu fî’l-‘arzeyn efendim hazretlerinin bârekehu hilâfet-oenâh şefkat-i hadîmlerine ‘arz ve takdîm olundukça, cümle hakkında olan hüsn-i niyet-i pâdişâhî ve lutf-ı ‘azîmet-i İskender-câhîlerinden nâşî, bu hâletin indifâ‘ı ve nizâ ve cidâl-i mülkiyenin irtifâ‘ı bâbında her güne esbâbı mütâla‘a ve mülâhaza buyurarak, mevâdd-ı nizâ‘ı def‘ ü ref‘ için kâ‘ideye mutâbık vechile esbâb-ı mu’tâde bulunmak ve kat‘-ı habâl-i cidâl birle nice ‘ibâdullahın damâ ve emvâl ve a‘râzları hıfz u sıyânet olunmak ve bir takrîb ile hilkat-ı ‘âlemden ve rıf‘at-i mülk-i Benî Âdem’den hikmet-i Rabb-i Ekrem olan râhat ve ârâmiş-i bilâd ve ‘bâd tetmîm ve emniyet-i tüccâr ve zivâr dahi tevîr ve ta‘zîm kılınmak, keyfiyâtı evvelen dostâne ve sâdikâne ta‘bîrât ile beyân ve yolunda olan, sulh u salâhın ‘indallah ve ‘inde’n-nâs emr-i mergûb ve matlûb idiği dostân-ı zevi’l-kabllerine îzâh ve ‘ayân olunmak, taraf-ı humâyûn-ı hilâfet-makrûnlarından müstahsen ve müstasveb görülmeğin hala saltanat-ı seniyye ile muvâlât ve musâfât üzere olan düvel-i mu’ted-bahâ ve ma‘ûl-i ‘aleyhâya re’y-i cihân-ârâ-yı pâdişâhâneleriyle cânib-i muhlisânemden bu keyifetler başka başka tezkîr ve hâsetsen cenâb-ı dirâyet-kabâbınız

tarafına işbu mektûb-ı dostî üslûb-ı tahrîr ve der-‘aliyye-i seniyyede mukîm elçisi kıdvetü ümerâi’l-milleti’l-mesîhiyye hutumet ‘avâkıbuhu bi’l-hayr vesâtatıyla tarafınıza irsâl ve tesyîr olunmuştur. İnşâü’l-mevlâ vusûlünde ber-vech-i bâlâ memâlik-i mahrûse sularında ticâret emniyetinin tahsîli için bundan akdem bazı takrîrler kaleme alınıp elçi-i mûmâ-ileyhe ve sâir bi’l-cümle hizmet-güzâr eliç ve kapı kethüdâsı ve vükelâlarına ifhâm olunduğu dahi ol vakit ma‘lûm-ı safvet-i mersûmunuz olmuştur ve’l-hâsıl mukaddemât-ı merkûmenin netîcesi yani bugüne mülkî olan cenk ve harbin der-‘akab sulh u salâha istibdâli ile refâh-ı ahvâl-i re‘âyâ memleket-i nasb-ı ‘ayn-ı mülûk-ı bâ-nusfet olduğu dahi bu def‘a mefhûm-nehâ-yı dirâyet intümânız kılınıp keyfiyet-i mezkûre vesâtatınız ile haşmetli makarr-ı vâlâyâ verâ-yı dekâik rüsûmlarıyla düvel-i safvet irtisâmdan iktizâ edenlere dahi ifâde ve tefhîm olunduktan sonra, fî’l-hakîka mûceb-i nizâm-ı ‘âlem ve sebep-i refâh-ı Benî Âdem olan sulh ve âşeti ve kadîmîsi üzere tehâb ve dostîye muktezâ-yı kavâ‘id-i i‘tidâl ve mübteğâ-yı şefkat-i cenâb-ı Zü’l-celâl üzere rağbet olunduğu sûrette mâbehu’n-nizâm ve’l-intizâmı dahi cenâb-ı muhlisîye şîâr ve ifhâm olunur ise husûs-ı merkûm nâme-i humâyûn-ı hazret-i zılliyyet-makrûn ile te’kîd ve ıslâh-ı mâbeyne dâir keyfiyet dahi te’sîs ve teşyîd olunmak hâletleri Cenâb-ı Rabbi’l-‘izzet’ten me’mûl olunur ve’s-selâmi ‘alâ-men ittebe‘a El-hüdâ.

İhsân-ı Vezâret be-Ağâ-yı Yeniçeriyân ve Ağaşdan Kethüdâ-yı Ocağ-ı Bektâşiyân
 Bir müddetten beri dergâh-ı ‘âlî yeniçerileri ağası olan İbrahim Ağâ’nın mansıb-ı mezbûrda nakş-ı sahâyif-i zuhûr olan harekât-ı ‘âkılâne ve evzâ‘-ı edîbânesi pesendîde-i tab‘-ı humâyûn-ı Cenâb-ı Şehriyârî ve hidemât-ı sâdikânesi makbûl-i dergâh-ı tâcidârî olduğundan başka, bundan akdem vâki‘ olan bazı isfâr ve muhârebelerde şucâ‘at ve celâdeti zâhir ve bâhir ve bazı tedâbîr-i sâibe ibrâzıyla muvaffak olduğu âsâr-ı mâbehu’l-iftihârî [23a] mâbehu’l-iftihârî müselleme sığâr ve kibâr olup, bu vechile hizmeti mesbûk ve muharrebü’l-etvâr bir zât-ı memdûhi’s-sıfât olmak hasebiyle fî-mâ-ba’d dahi kendiden dîn-i mübîn ve devlet-i ebed-karîne lâyıık ve sezâvâr-ı hidemât-ı hulûs-âsâr zuhûr edeceği nâsiye-i hâlınden bedîdâr olmağla mâh-ı merkûmun yirmi altıncı günü hakkında âfitâb-ı ‘âlem-tâb itlâf-ı cihân-dârî pertev-rîz olup, Erzurum eyâletiyle rütbe-i vâlâ-yı vezâret ihsân ve şeref-bahş-i sudûr olan Hatt-ı Humâyûn-ı ‘inâyet-makrûn mûcebince huzûr-ı hazret-i âsafîde vüzerâyâ mahsûs serâser kürk ilbâsıyla Mübeccel ve mazhar-ı ikrâm buyurulup ve bundan akdem İran tarafına me’mûriyet ile Bağdâdü’l- hademe ‘avdete me’zûn olan kul kethüdâsı İbrâhim Ağâ bu

esnâda Âsitâne-i sa'adete vürûd etmekle, ol dahi câh-ı vâlâ-yı yeniçeri ağalığına is'âd ve hil'at-i fâhire iksâsıyla nâil-i merâm ve dilşâd buyuruldu.

Vefât-ı Şeyhü'l-İslâm Es-seyyid Eş-şeyh Mustafa Efendi ve Müşerref-sâzî-i Makâm-ı Fetvâ Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi İmâm-ı Evvel-i Sultânî

Kırk sekiz senesi gurre-i şehr-i Zi'l-Hicce'de revnak-bahşâ-yı mesned-i fetvâ olup, zaman-ı mezkûrdan beri beyne'l-'ulemâ 'iffet ve takvâ ile Memdûh-ı enâm ve dirâyet zât-ı nufet-semât ile makbûl-i hâss ve 'âmm olan Es-seyyid Eş-şeyh Mustafa Efendi hazretleri ve âhir hâlinde 'illet-i felce ibtilâ ile nice müddet hânelerinde taşra harekete mefkûdü'l-kudret iken, 'âkıbet-i sebep-i 'âdî-i rihlet olacak 'arz-ı maraz-ı âhir istîlâsıyla sene-i merkûme Muharremi selhinde tâir-i rûh-ı revânı cânib-i cevelân-gâh-ı kudse tayrân ve terk-i âşiyân-ı nâ-bessâmân-ı fenâ birle nidâ-yı irci'îye lebbeyk-güyân ve dâ'-câh ve hânımân etmekle, meşîhat-ı İslâmiyye husûsu için vezîr-i a'zam ve vekîl-i mutlak-ı efham hazretleri huzûr-ı fâizi'n-nûr-ı hazret-i hüsrevâneye da'vet ve ba'de'l-müzâkere bundan akdem tekerrürü istihsân tarîkiyle iki def'a mânend-i hurşîd-i Rahşân matla'-ı sadâret-i Rum'dan leme'ân ve halen İmâm-ı Evvel-i Hazret-i Sultân-ı Cihân olan Fâzıl-ı âfak-ı 'ale'l-ıtlâk sâhibü'l-mecd ve'l-kadr ve'l-istihkâk efdal-tirîn-i sudûr-ı Rûm-ı mesned-nişîn-i mantûk ve mefhûm-ı 'ilm-i ûh-ı diyânet ve 'iffet-mendî Pîrî-zâde semâhetli Sâhib Mehmed Efendi hazretlerinin câh-ı vâlâ-yı fetevâyâ vücûh ile alîk ve uhrâ ve ol emânet-i kübrâyâ ehliyet ile ehakk ve evlâ oldukları kuduru-dân-ı erbâb-ı 'ulûm-ı kıymet-şinâs-ı zümre-i fezâil-rüsûm-ı zille Hüdâ-yı bî-çûn-ı Cenâb-ı Pâdişâh-ı rub-ı meskûn iyde Allahu Te'âlâ ilâ-âhiri'l-kurûn hazretlerinin cilve-gâh-ı şâhid-i nevâmîs-i 'irfân olan zamîri'l-hâmm-pezîr-i hidîvânelerinde cây-gîr olup, (inne Allahe bi-emri-küm enne te'dû el-emânâti ilâ-ehli-hâ) mü'eddâsınca Mevlânâ-yı müşârün-ileyhi dahi huzûr-ı müstevcibi's-sürûr-ı mülûkânelerine da'vet ile îstâde-i mevki'-i kerem ve eksâ-yı ferve-i beyzâ-yı dilârâ-yı fetvâ ile mağbût-ı 'âlem ve irtikâ-yı câh-ı (ما يليق) ile mesrûr ve haram ve bu halâlde mücerred latîf ve ikrâm ve teşrîf-i irâdesiyle cenâb-ı sadr-ı 'âlî hazretlerine dahi serâsere duhte-samur kürk ilbâsıyla memnûn ve muhterem buyurulmalarıyla, müşârün-ileyhimâ hazerâtı du'â-yı devâm-ı ömr ü devlet-i cenâb-ı velî-ni'met-i 'âlem adâsıyla ratbü'l-lisân olarak hem-'inân-ı saray-ı âsafîye 'avdet [23b] ve ba'de icrâ-yı merâsim-i tehniyet Mevlânâ-yı müşârün-ileyh hazretleri hâne-i sa'adetlerine mürâca'at buyurdular .(Sâmîha mısra') rûzen-bâşid-i be-çerâğ-ı ihtiyâc medd-i levence eğerçi Mevlânâ-yı müşârün-ileyh hazretlerinin senâ-yâ-yı cemîl ve evsâf-ı bî-'adîlleri gün gibi 'âleme rûşen ve ta'rîf ve tavsîften müstağnî olduğu ezher

ve a'lendir. Lakin hakk budur ki idrâk ettiğimiz eyyâm-ı mâziyyeden bu âna gelince mesned-i meşîhat-i İslâmiyye ile şerefyâb olan zevât-ı kirâmdan Mevlânâ-yı müşârün-ileyh misilli kâmil ve mükemmel fâzıl müselleme-i efâzıl câmi'-i fûnûn şe'y-i 'âlem 'amel-pîrâ-yı hayr-ı dîn ü devlet bir zât-ı mü'âlî menkıbet meşhûd olmayıp vücûd-ı pür-sûdî sadr-ı fetevâyâ revnak-ı taze vermekle galebe-i şevk-i derûndan nâşî, şeref-efzâ-yı mesned-i fetvâ olduklarına ser-cümle 'âlem memnûn ve hürm husûsan nazm-âverân-ı zamân-ıtrâ-yı senâlarında cevher-efşân olup, kasâyid-i garâ ve tevârîh-i behcet-efzâların aâryiş-i mecmû'a-i 'irfân etmeleriyle ((târîh)) ((muvaffak ede Bârî câh-ı fetvâ sâhibin buldu)) mısra'-ı berceste dahi hâme-i Nâmık el-hurûftan çekîde-i zeyl-i menkıbetleri olduğundan teberrûken kâbîrâye-i sahâyif-i vekâyi' kılındı.

Beyân-ı Evâil-i Hâl-i Merhûm-ı Müşârün-ileyh

Mevlânâ-yı müşârün-ileyh merhûm Es-seyyid Eş-şeyh Mustafa Efendi cennet-mekân-ı firdevs-i âşiyân vâlid-mâhid-i zü'l-mehâm idi. Hazret-i Sultân-ı cihân-sitân merhûm ve mağfîret-nişân Sultân Mustafa Hân sabbet 'aleyhi şe'bîbi'r-rahmet ve'l-gufrân hazretlerinin zamân-ı mu'addelet-'unvânlarında mesned-ârâ-yı meşîhat-i İslâmiyye olan Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun mahdûm-ı muhteremleri olup, hengâm-ı fetevâ-yı peder-i müşfiklerinde devr-i medâris ve nîl-i mevliyet ederek on üç senesinde Mekke-i Mükerrreme kazâsıyla terfî'-i şân ve on dört târîhinde bi'l-fi'il Anadolu Kadıaskeri ve der-'akab Sadr-ı Rûmeli pâyesiyle mümtâz-ı akrân olduktan sonra, hamiye Allahu Ed-devlete'l-'Aliyye 'an-vukû'i'l-fitn ve'l-beliyye ber-muktezâ-yı takdîr hikmet-i semîr-i Rabbânî on beş senesinde bu tenevvür-i bâz-kevne-i 'âlemden ser-zede-i zuhûr olan, sîlâb-ı tûfân-râd-ı fitn-i pür-mahn evvelâ garkâb-ı harâb-sâz-ı hânımân müftî-i devrân olmağa iktihâm edip, pûşîde-i kâmet hayâtı olan, câme-i sebzîn-târ-ı fetevâ-yı kapânîçe-i derende-i işrâr-ı bed-gerdârdan kerîbân-ı çâr-ı laht laht ve ol ma'den-i iksîr-i fazîlet-libâs-ı gül-renk-i şehâdet ile harâmân-ı ravza-i cinân olduktan sonra, mahdûmu müşârün-ileyh Es-seyyid Mustafa Efendi bazı ihvân ve hevîşânı ile Yedikule mahbesinde bir müddet mübtelâ-yı 'inâ ve ba'dehu Kıbrıs Cezîresi'ne tağrîb ve iclâ ve biraz eyyâm mürûrunda Bursa'da tavnî ve îvâlarına îmâ olunmuştu yirmi sekiz seneden mütecâviz Bursa'da ikâmet ve dergâh-ı muhevveli'l-ahvâlden hayriyyet 'âkıbet istid'âsıyla encâm-ı kâre-dîde dûz-i intizâr üzere iken, bin yz kırk üç senesinde cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı şehriyâr-ı gerûbî gerdâr ile 'âlem-i iktisâb-ı hayât-ı taze eylediği hîn-i meserret-karîbde mevlânâ-yı müşârün-ileyh hakkında 'ummân-ı bî-gerân-ı merhamet-i mülûkâne mücehîz olup, âsitâne-i sa'adete da'vet ve kırk beş senesinde

muktezâ-yı tarîk üzere Sadâret-i Rûmeli ihsân ve hâtır meksûru habîre-bend-i 'inâyet-i pâdişâh-ı devrân ile mesrûr ve şadân ve kırk sekiz Zî'l-hiccesi [24a] guresinde merhûm Zerî Mehmed Efendi'nin ârıza-i sakm ile umûr-ı meşihat-ı İslâmiyye'yi ru'yete 'adm-i iktidârından nâşî, mesned-i vâlâ-yı fetevâya is'âd ile kâmurân olmuşlardır. Dokuz sene iki ay revnak-efzâ-yı makâm-ı fetvâ ve beyne'l-'ulemâ 'iffet ve takvâ-yı mu'addelet-ârâ ve hüsn-i sîret ve dirâyet-i diyânet intümâ ile mezkûr olup, fî-hadd-i zâta edîb ve lebb-i fezâil müverrese-i bâhire ile ma'rûf ve fitratta halîm ve selîm hasâil-i hasene ile mevsûf-ı hayrat ve müberrâta mâil bir zât-ı memdûhi'ş-şemâil olmağla, kasaba-i hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî muzâfâtından Nişâncılar kurbunda Tarîkat-ı 'Aliyye-i Hâcegân-ı Nakşibendiyye'ye mahsûs malzemesi mükemmel Şeyh ve müreddesi efdal ve ekmel bir hânkâh-ı dervîş-penâh bünyâdıyla hasenât-ı sâriye ve İstanbul'da Sarrâchâne başında bir çeşme-i âb-dâr ihyâsıyla hayrât-ı câriyeye muvaffak olmuşlardır. Naa'ş-ı mağfîret-inti'âşları Üsküdar'da Şeyhü'l-İslâm-ı sâbık merhûm Mîr-zâde Şeyh Mehmed Efendi markad-ı pür-envârı kurbunda defîn-i hâk-i 'ıtır-nâk olundu. Rahmetullah

Nasb-ı İmâm-ı Evvel ve Sâni Hazret-i Cihân-bânî

Bâlâda bast olunduğu üzere târîh-i merkûmda İmâm-ı Evvel-i Sultânî semâhetli Pîrî-zâde Sâhib Mehmed Efendi hazretleri revnak-bahşâ-yı makâm-ı fetvâ olduklarında İmâm-ı Sâni bulunan müderrisîn-i kirâmdan ser-fezâr-ı hôş-nefsân-ı 'inde-lîb-i şîrîn-i elhân-ı Gülşen-i Kur'an Hâfız Mustafa Efendi hazretleri mihrâb-istihkâka takdîm ile İmâm-ı Evvel nasb ve mu'tâd üzere Enderûn-ı Humâyûn'da kürk ilbâs buyurulup onların makâmına merhûm Fâzıl Karabaş Ali Efendi'nin hafîdi olup, cihet-i 'ilmiyyesi pesendîde-i fuhûl müderrisîn-i zevi'l-i'tibârdan Torun Mehmed Efendi İmâm-ı Sâni olup, huzûr-ı hazret-i âsafîde ferâce samur kürk iksâ ve bu vechile i'tibâr ve iltifâta sezâ ve beyne'l-emsâl husûl-i amâl ile kâmirû buyuruldu.

Vukû'-ı Harîka-i der-Tersâne-i 'Âmire

Mâh-ı Saferü'l-Hayr'ın yirmi beşinci günü vakt-i sıhhîde Tersâne-i 'Âmire'de vâki' Mahzen-i Sırb demekle ma'rûf olan mühimmât mahzeninin derûnunda bi-kazâi Allahu Te'âlâ bedâhet-i ateş zuhûr ve der-'akab sukûfa sirâyet etmekle, hükkâm ve zâbitân ve ricâl-i tersâne ihtimâm-ı tâm ve sa'y-ı mâ-lâ kelâm etmeleri sebebi ile eğerçi kurb ve mulâsıkında olan mahzen-i çupa isâbet etmediği ve lakin Mahzen-i Sırb külliyyen muhterik ve derûnunda mevcûd olan mühimmât ve âlâtın ihrâcı mümkün olanlardan ma'adâ ekseri muzmahil olmağla bu husûs bilâ-meyn-i isâbet-i 'ayn olup, fâ-mâ-ednâ

taksîrâta haml ile zâbitâna şîn olacak hâlet olduğundan tersâne emîni olan Mollacık-zâde Ali Ağa ve cânib bulunan Sâlih Efendi ve mahzen-i mezbûrun kâtibleri ‘azl ve etmekleri âhire tevcîh ve kendilere diyâr-ı âhire nağy ve tağrîb ile ta‘zîr ve te‘dîb olunduktan sonra, tersâne emâneti hâcegân-ı divândan dergâh-ı ‘âlî yeniçerileri kâtibi olup, sâl-i hürda ve zât ve zamân hasebiyle umûr-dîde ve vâki‘ olan esfâr-ı humâyûnda izhâr-ı vücûd etmiş ve ömr-i ‘azîzi hidemât-ı dîn ve Devlet-i ‘Aliyye ile geçmiş istikâmet-i şî‘âr ve vücûh ile mücerrebü’l-etvâr olan El-hâc Mehmed Efendi’ye tevcîh ve ‘inâyet buyurulup muhterik olan mahzen-i mezbûrun i‘âde-i nebâsı ve pezîrâ-yı tâf olan âlât ve mühimmât-ı donanma-yı humâyûnun [24b] müceddeden tedârik ve ihzâr ve istîfâsı husûsu ‘uhde-i himmet ve liyâkatine ihâle ve tefvîz ve bu emir hatîra ta‘yîn ve tahsîs buyurulmağla, ((Şod ma‘lûm-kâr herkesi çün vakt-i kâr âyed)) mü’eddâsınca ‘avn ü ‘inâyet-i hazret-i Bârî mukâreneti teveccühât-ı cenâb-ı Şehriyârî inzimâmıyla az müddette mahzen-i muhterik-i mezbûru vaz‘-ı sâbıkından ahsen ve a‘lâ metânet ve rezânet üzere binâ ve fenâ-pezîr olan edevât ve eşyânın dahi i‘âde-i ma‘dûm ve misilli müceddeden tedârik ve ihzârında istiksâ ederek ke‘l-evvel belki ezyed ve ekmel ihmâl ve iskâl mühimmât ile mahzen-i merkûmu mâl-âmâl edip, ihlâs-istikâmet-i ihtisâsı sebebi ile enkişet-güzâ-yı istiğrâb olacak hidemâta muvaffak ve makrûn olmağla istihşâl-i rızâ-yı yümn iktizâ-yı pâdişâhîde bu vechile dahi bezl-i mechûd ve ke‘l-‘ilm-i gevher-sadâkati manzûr ve meşhûd oldu.

Ref‘-i Tuğ ü Sancağ-ı Hamevî-zâde Ahmed Paşa Vâlî-i Rakka Vukû‘-ı Tevcîhât-ı Bazı Manâsıb-ı Vüzerâ Vürûd-ı Haber-i vefât-ı O

Öteden beri meşhûd-dîde-i devrân ve manzûr-ı ‘ayn-ı ‘âlem-yân olduğu üzere bazı eşhâs ve habâset ihtisâsın asl-ı hilkatleri tabâ‘-ı sebâ‘ üzere maftûr olmağla cebelî isti‘dâdları ancak ızrâr-ı ‘ibâd ve zulüm ve i‘tisâfa mu‘tâd ve ekserinin tama‘-ı hâm ve hâmet encâmı sebebi ile hırs ve âzı müzdâd olduğundan çend rûz müsâ‘ade-i rûz-gânen beh-nâcâra iğtirâr ve ârûzu derûn-ı kasvet şî‘ârına hevâdâr olarak irtikâb-ı envâ‘-ı mezâlim ile iftihâr ederek emvâl-i ‘ibâdullaha dest-i ta‘addîyi dirâz ve cevr ü zulüm ile celb ü idhâra âğâz edip, bu tarîkiyle servet ve yesâr sâhibi olan gaddâr-mekkârlar ‘ale‘d-devâm mezmûm-ı enâm ve menfûr-ı hâss ve ‘âmm ve rüsvâ ve bed-nâm olduklarından ma‘adâ kârvere-i vücûd-ı bed-bûdları ednâ müddette seng-i inkisârdan meskûr ve kahr-ı cenâb-ı Kakhâr ile makhûr olageldikleri kerrât ile meşhûd ve manzûr olup, husûsan bu güne muzâleme inhimâk ve ikdâm-ı bâ-yı vech-i kân-ı emr ulü‘l-emre ‘adm-i ‘itâ‘atten neş‘et ederek hareket-i hüsrân encâm olmağla bu takrîb ile fermân-ı vâcibi‘l-ittibâ‘

halife-i devrâna ser-fürû etmeyip tuğyân ve vâdî-i bağy ve gavâyitte ser-gerdân olmaları bi'z-zarûre iktizâ etmeğin bâ-emr-i hadd-i ezmân-ı kalilde ya maktûlen helâk ve yâhut 'ârıza-i kâtile ile hatf-i anfa üftâde-i hâk-mağâk olup, cezâ-yı mââyıkların bulmağla sâire müceb-i 'ibret ve kendileri mazhar-ı ta'n ve mezmet olarak bed-nâm-ı cihân oldukları zamân zamân belki ânen fe-ân müşâhede ve mu'âyene oluna gelmiştir. Pes-amedî bu mukaddeme-i muharrerede tedkîk ve kâ'ide-i mümehehedeye tatbîk olunduğu sûrette her bâr sû-i harekâta serî'an mücâzât derkâr idiği zikr-i âtî husûstan tahkîk olunur. Münâberîn (hafazanâ Allahu Te'âlâ 'an-sûi't-tama' ve sûi'l-karîn) müddet-i vâfireden beri ber-vech-i mâlikâne Rakka Vâlîsi olup, bundan akdem Erzurum cânibi ser-askeri olan Hamevî-zâde vezîr Ahmed Paşa ba'de-edâi'l-me'mûriye me'zûnen mansıbına 'avdet ve mahall-i hükûmetine varıp ke'l-evvel ikâmet r- murâd eyledikte 'umûmen Rakka ahâlîsi ittifâk-ârâ ve cem'iyet-i 'azîmi ile şehrin medhal ve mu'ber ve derîçe ve mümerlerin sedd ü bend ve vezîr-i müşârün-ileyhi şehre duhûlden men' ve sadd edip, devr-bâş [25a] devr-bâş ile tard ü ib'âd ve bu güne hilâf-ı mu'tad harekete cesâretleri mugâyir-i rızâ-yı Humâyûn-ı şehriyârî olduğunu yani cümlesi 'ilme'l-yakîn bilirler iken ve irtikâbları kemâl-i 'aciz ve ızdırâblarından neş'et eylediğini müşâk-ı bâr-gerân zulüm ve'udvândan bî-tâb ve ve tavân ve nâire-i cevr-i bî-pâyân-ı hânımân-ı tahammülleri sûzân eylediğini müş'ir 'umûmen ahâlî muhzır ve taraf-ı şer'den 'arz ve mevâd-ı 'adîdeden zulmen alınan mebâliğ-i mütebeyyin hüccetleri ile birkaç nefer adamları Âsitâne-i sa'adete gelip i'lâm-ı hâl ve istirhâm etmeleriyle husûs-ı mezkûrun sıhhatine kesb-i ittilâ için mahallinden serâ ve 'alenen istifsâr olundukta nefsu'l-emr vezîr-i müşârün-ileyh Rakka Vâlîsi olduğu müddetten beri muktezâ-yı halkî ve lâzıme-i cebelîsi üzere hafra-i tabî'ati olan sû-i tama' ve harîs ve az ile taht-ı hükmi-tûlâsında vedâyi'-i hâlîki'l-berâyâ olan zîr-destân-ı ahâlî ve re'âyâ üzerlerine 'ayn-ı i'tisâfî bâzû dest-i ta'addî dırâz edip, hilâf-ı vâki'-i de'âvî peydâ ve mahz-ı (افك) ve iftirâ ile benîr-i hakk ahz u habs ve îzâr ederek, ancak mevâd-ı ma'lûmeden zulmen bin kese akçelerin aldığı kazâ-i merkûme sicillâtından ma'lûm olmağla fî-mâ-ba'd kârid-i be-istihvân-resîd fehevâsınca fukarânın bâr-ı senkin cevr u ta'addîye tahammülleri mefkûd ve hâr hâr tekdîr ve ezâya sâmân-ı şekîbleri nâ-bûd olmağın, ser-pençe-i senet-gîr-i zulmünden kerîbân-ı cân-ı ahâlî-i rehârhâ buyurulup vâlî-i âhir nasıbı ile fukarâ müceddeden ihyâ buyurulmak bâbında istid'â-yı 'inâyet etmeleriyle husûs-ı mezkûr 'alâ-vukû'a taraf-ı hazret-i âsafîden rikâb-ı müstetâb-ı hüsrevâneye telhîs olunup keyfiyet karîn-i 'ilm-i 'âlem-ârâ-yı mülûkâne buyuruldukta eyâlet-i merkûme Rûmeli Vâlîsi olup, bundan akdem bazı mehâm-ı seferiyye ru'yetine me'mûriyyet ile halen Sivas'ta ikâmet üzere

olan vezîr-i pâk-zamîr-i diyânet-semîr sa‘adetli Pîr Mustafa Paşa hazretlerine ber-vech-i mâlikâne mâh-ı Saferi’l-hayr’ın yirmi dördüncü gününden tevcîh ve ‘inâyet ve Rûmeli eyâleti dahi sadr-ı esbak Muhsin-zâde vezîr-i zî-şân sa‘adetli Abdullah Paşa hazretlerine ihsân-ı humâyûn buyurulduktan sonra, müşârün-ileyh Ahmed Paşa’nın bu güne zulme cesâret ve dâire-i rızâ-yı humâyûndan hâric hareket eylediği için ‘ibreti li’ s-sâîrîn te’ dîb ve tağrîbi lâzım gelmekle tuğ ve sancağı ref‘ ve kendisi Rodos Cezîresi’ne nağy ve iclâ olunmak üzere İrâde-i ‘Aliyye-i cihân-dârî ta‘alluk ve vech-i meşrûh üzere sâdır olan fermân-ı ‘âlî-şânın ‘unvânına Hatt-ı Humâyûn keşîde buyurulup hala Mîrahor-ı Evvel-i Şehriyârî Hasan Paşa-zâde Abdullah Bey mübâşeretiyle irsâl olunmuştu. Bu esnâda müşârün-ileyh Ahmed Paşa bâlâda tahrîr ve tastîr olunduğu üzere, hâye duhûl temennâsı nâ-kabûl olduğundan dâiresine ihtîşâd eden haşerât evgân ve levendât ile Haleb havâlîsinde güşt-i güzâr üzere iken, mübâşir-i mûmâ-ileyh tarafına vâsıl ve hâmil olduğu, Hatt-ı Humâyûn ile ma’nûn emr-i şerîf-i ‘âlî-şânı ‘arz u irâ’et eyledikde sûreten itâ‘at gösterip mübâşir-i mûmâ-ileyhi biraz müddet yanında leyte ve le‘alle ta‘vîk ederek, muktezâ-yı cebelîsi üzere pes perdeden sûret-bâzî-i dek ve desîseye âğâz ve levendât haşerâtı fitîle fûrûz tahrîk ile eşkâl-i âher irâ’et ve ibrâz ederek cem‘iyyet ve ‘umûm ile mübâşir-i mûmâ-ileyhin üzerine hücum **[25b]** ve biz paşamızı vermeziz deyü tedhîz-i evzâ‘ ve kale-i gûh-ı ‘isyâna irtikâ ve irtifâ‘ ile yukarıdan aşağı mu‘âmele ve cevâb- dereşt ile mu‘âraza ve mücâdeleleri ve levle-iengîz-i meydân kazâhat oldukta vezîr-i müşârün-ileyh meyânede mütevassıt şeklinde tecâhül-i ‘ârif vâdîsinde teslîm ve mülâyemet göstererek ve levendâtın hâli böyledir bbunlara âdâb-ı munâzara üzere kelâm ifhâm olunmaz diyerek mübâşir-i mûmâ-ileyhi tahvîf ve teb‘îd kaydıyla emr-i ulû’l-emre itâ‘atten rev-gerdân ve vâdî-i ‘isyâna devân olmağla mübâşir-i mûmâ-ileyh dahi encâm-ı kâra nazaran bâr-kerân-ı me’mûriyeti düş-ı ibrâmdan endahte-i gûçe-i ârâm ve iktizâ-yı hâl üzere keşîdeti’l-câm-ı rehvâr-ı ikdâm olup, keyfiyeti ‘alâ-vukû‘a Âsitâne-i sa‘adete tahrîr ve i‘lâm eyledikte, Zıllullah kerâmetli pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri niyâm-zamîr-i tecellî-semîrlerinden şemşîr-i serî‘i’t-te’sîr du‘â-i ‘aleyhî vezîr-i müşârün-ileyhe havâle ve izâle-i vücûduna imâle-i rû-yi makâle ve teveccüh ile (mısra‘) çok görmüşüz zevâlini gaddâr olanların ((me’lini tekavvuh buyurup bu esnâda bir iki gün mürûr ve nutk-ı pâk-i cenâb-ı kutb-ı zamân halîfe-i devrân hazretlerinin mukaddem ve tâlî vechile netîcesi zuhûr edip, der-‘akab mübâşir-i mûmâ-ileyhin tekrar vârid olan tahrîratının mefhûmunda vezîr-i müşârün-ileyh Haleb havâlîsinde vâki‘ Mercidabık nâm mahalde ordusuyla ikâmet üzere iken, sene-i merkûme Cemâdiye’l-Evvelîsi’nin yirminci günü bâredeti Allahu Te‘âlâ hulûl-i ecel-i mu‘ammâ ile hatf-i anfa

terk-i kâr-bâr-ı fenâ eylediğini ve iktizâ-yı me'mûriyeti üzere emvâl ve eşyâsını zabt ve levendât makûlesinin yalıkların vermekle ve âher vech-i vecîh ile cem'iyetlerin tefrîk ve teşniyet ve müteveffâ-yı mûmâ-ileyhin ser-kârda olan bazı adamlarıyla Haleb'e geldiğini 'arz ve inhâ eylemiş fe-subhân Allahu le-kadîr ve hasbiyâ Allahu ni'me'l-vekîl paşa-yı merkûm bu güne cem'iyet-i haşerât ile bir dâhiyye-i dahya olup, bâ'is-i pâ-mâlî-i fukarâ olmak mülâhazası derkâr iken, zuhûr-ı eltâf-ı hafiyeye-i ilâhiyye ile inidâm-ı vücûdu bu gâile-i hâilenin müceb-i indifâ'ı olduğundan başka, mücerred veliyyü'n-ni'am-ı 'âlem olan kutb-ı dil-âgâh-ı cenâb-ı pâdişâh-ı takvâ-penâh îde Allahu Te'âlâ ve ibkâh hazretlerinin mugâyir-i rızâ-yı 'âlîleri harekete cesâret ve emrine 'adm-i itâ'at ile izhâr-ı tuğyân ve gavâyet edenler hakkında ednâ teveccüh-i hidîvâneleri kâr-ger olup, ne rütbe-i serî'i't-te'sîr olduğunu te'emmül ve tefehhüm için cümleye tenbîh ve tezkîr ve bu madde-i 'ibret-nişân-ı itti'âza şâyân bir muva'aza-i hikmet-semîr olmağa bast-ı makâle-i hâlî itnâb üzere iktitâb olunup kerîme-i fe'tebirû yâ ulû'l-elbâb mazmûn-ı 'ibret-nümûnu hâtîme-nüvîs-i fazli'l-hitâb oldu.

Me'mûriyet-i 'Asâkir-i Tatar der-Ma'iyet-i Ser-'asker-i Cânib-i Kars ve Mürû-İşân-ı Ez-Havâlî-i İstanbul be-Üsküdar

Zikr-i evsâf-ı nikbet ittisâfî girânla güzerân ve beyân-ı hâl-i heybet-me'âli rû-yi sahâyife sevâd-ı zulmet-nişân olan Nâdirşâh-ı hüsrân-iktirân-ı İran şahlığı devâ'îsi ile hurûc ve dâire-i bağı ve tuğyâna vülûc edeliden beri gün be gün kibr u gurûru efvân olduğundan bu güne hadd-i nâ-şinâsâne evzâ' ve etvârına 'inâyet-i Bârî Te'âlâ ile mücâzât olunmak musammem ve bu halâlde memâlik-i A'câm'ın tâht-ı târâc ve mezbûrun züccâce-i gurûr-istidrâcı senkrîze-i idbâra amac kılınmak lâzım gelmekle öteden [26a] beri meşhûd olduğu üzere gâret-i a'zâ-yı tebe-kârda tâife-i Tatar ve gâ-kerdâr şîr-çâlâk-i meydân-ı iştihâr olmalarıyla tâife-i merkûmeden bir miktar 'asâkirin cânib-i İran'a sevk u tesyîri zamîr-i lhâm-pezîr-i cenâb-ı şehin-şâh-ı devrâna lâyh olmağın, bundan akdem on bin Tatar 'adv-i şikâr tertîb ve techîz ve ihrâc eylemek bâbında hala fermân-fermâ-yı iklim-i karîm celâdetli Selîm-girây Han hazretlerine nâme-i Humâyûn-ı şevket-makrûn şeref-bahş-i sudûr ve de'b-i kadîm üzere kırk bin kuruş sekbân akçesi ve ser-gerde-i tâife-i mezbûreye ilbâs için kırk savb hil'at irsâl ve 'asâkir-i merkûme tertîb ve ihrâc olundukta Balıklava İskelesi'nde müheyyâ olan merâkib ve sefâyine irkâb ve Anadolu cânibinde Ünye ve Giresun İskelelerine nakl ve îsâl ve ondan savb-ı maksûda sevk ve isrâ' olunmaları için şeref-bahş-ı sudûr olan emr-i 'âlî-şân ile dergâh-ı 'âlî gediklilerinden İskeleci Mustafa Ağa me'mûr olmuştu. Lakin deryâ ahvâlî muvâfık

rğzgâra mevkûf olup, müsâ'ade-i eyyâm olduğu sûrette tevakkuf ile imrâr-ı vekt ü zamân olması ihtimâl-i gâlib ve berren 'azîmetleri müâsib görülmeğle selâtîn-i Cengîziyye'den üzerlerine başbuğ nasb u ta'yîn buyurulan Nûreddîn Selîm-girây Sultân ve ma'iyetine terfîk kılınan Kâsım-girây Sultân on bin nefer Tatar-ı celâdet-âsâr ile cânib-i karîmden nuhzat ve hareket ve îsakçı mu'berinden 'ubûrları hengâmında esnâ-yı râhta olan bilâd ve 'ibâdı müzâhemelerinden sıyânet için iki fırka olmalarıyla bir fırkası mûmâ-ileyh Kâsım-girây Sultân ma'iyeti ile mâh-ı Rebî'ü'l-Evvel'in beşinci günü havâlî-i İstanbul'a vusûl ve sâdır olan fermân- 'âlî mücebince Boğaziçi'nde vâki' Büyükdere ta'bîr olunan mahalle sevk ve tesyîr ve ondan kayıklar ile karşı tarafta Hünkar İskelesi demekle ma'rûf olan mahalle imrâr ve ondan Üsküdâr'a naklolunup Sultân-ı mûmâ-ileyh Behâyî yalısında tertîb olunan ziyâfete da'vet ve kethüdâ-yı sadr-ı 'âlî ve defterdâr efendi ve re'îsü'l-küttâb efendi ve bazı ricâl-i devlet mahall-i merkûmu teşrîf ve Sultân-ı mûmâ-ileyhe mu'tâd üzere ba'de'l-ikrâm ferâce sof kakım kürk iksâ ve iki bin kuruş 'atiyye-i humâyûn ve bir re's donanmış rahş-ı behcet-nümûn ihsân-ı hüsrevâne ve yirmi sekiz nefer ittibâ'ına hil'atler ilbâs olunup mesrûren Üsküdar'a irsâl ve mâh-ı merkûmun ikinci günü mûmâ-ileyh Nûreddîn Selîm-girây Sultân hazretleri dahi bakiyye-i 'asâkir-i Tatar ile vürûd ve vech-i muharrer üzere mahall-i merkûmdan mürûr edip, kendisi Sultâniye nâm câ-yı dil-küşâda tertîb olunan ziyâfete da'vet ve re'fetli sadr-ı a'zam ve düstûr-ı mefham ve efham hazretleri mahall-i merkûmu şeref-kudûmlarıyla teşrîf buyurup Kaptan-ı Deryâ vezîr-i mükerrerem sa'adetli Mustafa Paşa hazretleri ve Sadr-ı Rûm fazîletli Es'ad Mehmed Efendi hazretleri ve bazı ricâl-i devlet dahi da'vet olunmağla, ba'de't-ta'âm ve'l-ikrâm sultân-ı mûmâ-ileyhe ferâce çukaya kaplı samur kürk ilbâs ve beş bin kuruş 'atiyye ve bir sîm-nîr-keş ve bir çift musanna' piştov ve bir tüfenk ve bir re's donanmış esb gülgûn nâm-ı en'âm-ı hüsrevâne ile şîrîn-gâm ve ser-gerde-i kabâil olan ricâline otuz beş aded kerrâkeler ve ittibâ'ına iki yüz kırk savb hil'atler iksâ ve bu vechile [26b] tebcîl ve ikram ile Üsküdar Sahrâsı'nda vâki' ordularına gönderilip bir iki gün âramdan sonra, mübâşirleri ma'arifetiyle Kars cânibi ser-'askeri ma'iyetine sevk ve irsâl olundular.

Tevcih-i Kazâ-i İstanbul

İstanbul Kazâsı sâbıkan Galata Kadısı ve Mekke-i Mükerrreme payesi olup, halen revak-ferâ-yı mesned-i meşihat-i İslamiyye olan sâhibi'r-rütbeti's-Sâmîyye pîrî-zâde semâhetli Mehmed Efendi hazretlerinin necl-i kerimleri efdaletlerin akrân-ı Osmnâ Molla Efendi hazretlerine sene-i merkûme Cemâdiye'l-Evvelîsi'nin on altıncı gününde 'inâyet ve

ihsân buyurulup üç ay mürûrunda kendi kendi istîfâlarıyla sâbıkan Medine-i Münevvere Kadısı Samancı- zâde Hüseyin Efendi hazretlerine tevcih ve bu vechile taltif ve terfîh buyuruldu.

Tevcih-i Sadâret-i Rûm

Halen vücûd-ı mes'ûd fezâil-nümûdu mesned-i Rûm'a şeref-bahşa olan Mehmed Es'ad Efendi hazretlerinin müddet-i örfiyyeleriyle zamân-ı imtidadları kemal-i 'ifâf ve nusfet birle icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyeye ederek karîn-i hüsn-i hitam olmağla Mah-ı Cemâdiye'l-Ahirî'nin yirmi yedinci gününde ol mansıb-ı vâla ile kudemâ-yı tarîkten sâbıkan Anadolu Kadıaskeri olan câmi'-i fazl u 'irfân muktedâ-yı ehl-i ittikan-ı 'Arab-zade Abdurrahman Efendi hazretleri mübeccel ve mükerrerrem buyuruldu.

Vüdrûd-ı Bazı İhbâr-ı Sâra ez-Muhâfızın-i Ser-Haddât-ı Mansûra

Bu halâlde tevârîh-i mutelife ile ahval-i İnan ve keyfiyât-ı düşman-ı heybet-nişâna dâir müteferrikan vârid olan bazı muhâfızın-i ser-haddâtın tahrîrâtı mücebince vukû' ve şuyû'u esânîde sahîha ile mesmû' olup, übbet-cerîde-i âsâr ve kurûr-ı 'uyûn-ı nezâr-ı zevi'l-i 'tibâr olmağla sezâ-vâr bazı ihbâr-ı sâranın 'ala-vetireti'l-icmal zîb-efzâ-yı sûtûr-ı makal olmasında kalem-i bedâyi'-nigâr-ı bî-sabr u karâr olmağla hadîka-i vâki'i'l-hale berîn-i minvâl icrâ-yı zülâl-i makâl-i behcet me'l eder ki 'avn u 'inâyet-i cenâb-ı Bârî vukût-ı baht-ı Humâyûn-ı hazret-i cihan-dârî ile bu sâl-i meymenet iştimâlde imâret-i fevz ve ikbâl-i Devlet-i 'Aliyye-i masûneti'z-zeval esbab-ı zâhire ile umûr-ı sünnetîden istidlâl olunmağla, (قفول) bi'l-hayr olunmuştur. Ezan cümle İnan ahâlîsi nâdir-gâdir-i heybet me'serden ser-apâr ve gerdân ve dâmin-i istîmâna âvizân olarak hânın-ı İnan'dan Mekrî Hâkimi Mehmed Kalı Hân ve birâderi İmâm Kalı Bey iki binden mütecâviz hâneleriyle Köy Sancağı'na ve libas derûnuna gelip ikamet ve Tebrîz hâkimi Mehmed Kâsım Hân-ı Afşar ve Hoy hânı Murtazâkulu Hân ve Denbeli Beyi Mehmed Tâhir Bey bi'l-cümle Denbeli 'aşiretiyle ve Mehmed Ali Bey Giresunlu 'aşiretiyle ve Melik Ağa Akçakoyunlu 'aşiretiyle ve Nuh Bey Hazırlı 'aşiretiyle ve Hacı Ağa Tolulu 'aşiretiyle ve İsmâil Ağa Tâbanklı 'aşiretiyle ve Ali Rıza Bey Rama Tütünlü 'aşiretiyle Van taraflarına hurûc ve istîmân ile dâire-i emn ü amâna vülûc etmeleriyle her birlerini münâsibe iskan ve ser-gerdeleri mûmâ-ileyhime ilbâs-ı hil'at ile taltîf ve nevâzişlerine dikkat ve ihtimâm eylediğın ve on muhâfızı mahsûs kaymesiyle der-devlet-i medâra i'lâm ve taraf taraf bi'l-cümle rü'esâ-yı A'câm ve rîş-i sefidân 'aşâir-i benâm ve havvâş ve huddâm güc ve hâneleriyle kalkıp Van ve Kars ve Musul ve ol havâfîlere ceste ceste

ve peyderpey vürûd ve nüzûl ve sâye-i humâ-pâye-i Devlet-i ‘Aliyye’ye ilticâ ve duhûl üzere oldukların müşârün-ileyh [27a] müşârün-ileyh Van ve Kars ve Musul vesâ’ir serhidâd muhafızları Dersa‘âdet’e tahrîr ve ifhâm eyleyüp kesr-i zahr-ı kuvvet i‘dâ ve tahrîb memleket-i düşman bed-peyâ için vakt-i şetâ zarfından bu esnâlara gelince Van ve Kars taraflarından çete tarîkiyle peyderpey evlekâ-yı İran’a varıp ganâyım bîşemâr ile ‘avdet eden asâkir-i cirâr-ı düşman şikârdan fazla bundan akdem aklîm-i karîmden ihrâc ve Ordu-yu Hümâyûn’a tesyîr olunan on bin nefer Asâkir-i Tatar ‘ad ve şikâr Erzurum’da Ordu-yu Hümâyûn’dan eyler vech-i hareket ve Bayezid Sancağı tarafından memleket-i i‘dâya duhûl ve Revân toprağında Ağrı Dağı nâm-ı mahalden ‘ubûre mubâderet ile dûçâr oldukları düşman-ı cebâ’is semîri kahr u temdîr ederek ol havâlîde vâki‘ Mâkû Kal‘ası’nı dahi feth u teshîr edip, ganâyim-i kesîre ile ‘avdet eylediklerin başbuğları olan celâdetlü Nureddin Selim Giray Sultan hazretleri hâlen İran cânibi seraskeri Vezîr-i Mükerrerem sa‘âdetlü Yeğen Mehmed Paşa hazretlerine mahsûs mektûblar ile inhâ ve tasdîr etmekle, serasker müşârün-ileyh dahi zikr olunan mektûb-ı meserret mashûbi Der-Sa‘âdet’e irsâl ve kendileri dahi ma‘iyyetlerinde olan asâkir-i encüm şemâr ve gâziyân-ı nusret desâr ile mâh-ı Cemâziye'l-aharâ’nın yirmi ikinci günü Erzurum’dan nihsat ve hareket ve Kars’da bazı levâzım ciz’iye-i tekmîl için bir kaç gün meks ve veistirâhatten sonra, mütevekkelen ‘alâllahi te‘âla düşman-ı bed-tînetin bulunduğu mahle ‘azîmet ve ‘avn hak te‘âla ile kahr u istihsâline tahrîk isene süyûf-ı selâdet ve himmet üzere oldukların tahrîr eylediklerinden başka, hâlen Diyarbekir Vâlisi Vezîr-i Mükerrerem sa‘âdetlü Çeteci Abdullah Paşa hazretleri dahi Musul tarafından Memâlik-i i‘dâya duhûl ve iktihâm ve dâr ve diyârların tâht ve târâc ve dûçâr oldukları düşmanı sihâm kahr u istihsâle imâc ederek ahzesâr ve intikâma sa‘î ve ikdâm eylemek üzere bi'l-edâ tahrîr ve beyân olunduğu vech ile me‘mûr ma‘iyyeti kılınan merteb-i cüyâş deryâ hurûş ile mâh-ı merkûmun sekizinci günü Sahrâ-yı Musul’dan tef‘-i hıyâm ârâm ve savb-ı maksûdî olan Diyâr-ı A‘câm’a tahrîk-i i‘lâm zafer-i irtisâm etmeleriyle Şâh-ı ‘âkibet tibâhın ahvâlî perîşân ve diğere gün livâ’i istidrâcı pest ve ser-nekûn olması sâlifü’z-zikr hâlâtta ber-mûceb esbâb-ı ‘âdî müstefâd ve imdâd cenâb-ı vâhibü’l-emâl ile me‘mûl ve müsted‘â ve husûsan geçen sene Kars’tan ye’s ve harman ve hıybet ve hazelân ile ‘avdetinden beri Dağıstan üzerine bir kaç def’a sevk-i leşker habâset ve kendisi dahi bi’n-nefs ‘azîmet edip, istisâl ahâlî-i Dağıstan diyânet-i iştimâle sarf-ı mâhasal tâb ve tâkat etmişken baht-ı vârunî gibi livâ’i garûrî ser-negûn ve kıt‘â zafer-yâb olamayıp her ‘azîmetinde vâyası kesr ve hezîmet ve câşını senec devribâş kahr u mezillet olup, hatta bir def‘asında kesr-i fâhiş ile münkesir ve perîşân ve kendisi mecr u

hâ-firâre şinâbân olup, başta olan sorgûç ve raht ve besâd ve yedekleri ve bi'l-cümle tınâb ve hıyâm ve esbâb-ı ihtîşâmî nasîb dest-i intihâb ve iğtinâm-ı gazât lez-kiyân olup, Allahü'l-hamd ve'l-menâ Ehl-i İslâm her halde Mansûr ve muzaffer ve i'dâ-yı li'âm-ı kebîr ve gurûru sebebî ile makhûr ve med-mer olmuşdur işbu sene-i [27b] mübâreke de hâmî-i dîn-i mübîn ecnâb-ı halîfe-i rû-yı zemîn dâme fî hıfz rabbü'l-'âlemîn hazretleri (inneme'n-nasara bi-esbâye) kelâm-ı hikmet itsâmî üzere 'amel buyurup 'âlem-esbâbın muktezyâsını fevka'l-hudû'l-gâye icrâya şeref-sudûr eden Emr-i Hümâyûnları mûcebince ricâl-i devlet bezl-i tâb ve tâkat ve vakt u zemânîleri Asâkir-i Mansûre'nin techîz ve tesyîr ve zehâyir ve mühimmâtlarının tertîb ve takdîmi husûslarına sarf-ı mukadderat olunmak hasebiyle Ordu-yu Hümâyûn'da cins-i zehâyirin ve fertî ve Asâkir-i İslâmın Sefer-i Hümâyûn'a rağbeti ve havâ-hâş tâm ile i'dâ-yı bed-kâm üzerine hücum ve iktihâma kemâl müsâre'at ve ikdâmları meşhûd ve ma'lûm olduğuna binâ'en inşa'allahü te'âla cenûd-ı gayret nemûd-ı İslâmiye'nin mansûr ve muzaffer ve fie'-i tâğye'i rafza ve melhadînin külliyyen makhûr ve medmer olmaları iltâf-ı ilhiyeden me'mûl ve müsted'âdır deyü vürûd eden haberlere binâ'en ve mâ'n-nasara'l-emen 'indillâh) nas-ı kerîminin medlûl-i hikmet meşmûlî üzere cenâb-ı pâdişâh diyânet penâh takvî destegâh dâme mâdâme'd-dinyâfî hıfzı'l-ele hazretleri 'amel ve hareket buyurup esbâb-ı zâhire ve tedârikât kaviyye-i Kahire'ye istinâd ve i'timâd etmeksizin 'amde-i erkân-ı feth ve nusret olan 'avn ve 'inâyet hazreti rabbü'l-'izzete itkâ ve rabta kalb ü kâlib ile istizhâr etmeleriyle Âsitane-i Sa'âdet'de mukîm olan sulhâ ve ibrâr ve bi'l-cümle sığâr ve kibâr istid'â-yı fevz u gâlibiyet ile müteveccih dergâh cenâb-ı vâhibü'l-emâl ve her halde asâkir muvahhidîn mâlik-i nisâb fevz ve intisâr ve düşman-ı bed-âyîn külliyyen üftâde'i çâh-ı helâk ve bevâr olması için cevâmi' ve mesâcidde sabh ve musârefe' iyâde'i du'â olunmak üzere Fermân-ı Hümâyûnları şeref-sudûr eyledi.

'Azl ü Nasb Ser-Topçu'-i Dergâh-ı 'Âli ve Beyan-ı Vasf-ı Cezî-i Binâ'i Tophâne-i 'Âmire

Dergâh-ı 'âlâ Kapıcıbaşılardan olup, müddet-i medîdeden berü Topcubaşı olan Mustafa Ağa zâtında müstekîm ve sadâktekâr ve fenn-i binâ ve hendese vesâir bu makûle sanâyi'de muhâret nâmesi bedîdâr olduğundan bundan akdem Tophâne-i 'Âmire'nin müceddeden binâ ve ihyâsına irâde-i 'aliye-i hazret-i cihânbanî ta'allük etdikte mûmâ-ileyh Mustafa Ağa sâ'ir resâmân ile tasvir zihnî olan tarh-ı binâ ve resim hey'eti mahyelesin harcah çıkarmak ve itmâmına dek nezâret ile hizmetinde bulunmak üzere me'mûr buyurulup gerek ağâ-yı mûmâ-ileyh ve gerek sâ'ir hendesegârlar resm-i

binâ-yı mezkûrda tasvirleri üzere tarh efken-esâs ve şekl-i kenkemize hâ-yi felek memâs hey'et-i tâkhâ-yı bî enderâsı sûret-i pezîr-vîr kâleb müstahsene-i bî nazîre ifrâğ ile semâh cihâna galgale endâz ve küşûrâ kâlîme ve levlegîr olmasında her biri hayâl-i dikkat me'elleri üzere eğerce i'mâ olundular. Lakin bu bâbda mücerred-i nazaran kesîr-i te'sîr hazreti şehriyârî ve mahz hemem-i bî hemtâ-yı cenâb-ı cihândârî mülâzemesi bir kâtiyle bir binâ-yı matbû' ve bir resm-i masnû' sûretyâb zuhûr olmuştur ki eşkâl-i cemâl ârâsî âyîne-i deryâyâ 'aks-ı indâz olmasa 'âlemde mesâlî lâ'în re't ferîdesi lâmi'asınca nezâre ta'rîf ve i'lâm nâ-kâbil ve eğer âvâze-i hey'et müstahsene-i mergâbu sadâ-yı tûb ra'id-i âşûb gibi ve levle endâz kalel sîhr hînâ-fâm ve tanîn-i efken Sâmî'a-i i'dâ-yı le'âm olmasa vasf-ı hâlî ve lâ-izn-i sema'at [28a] sema'at hazîdesi nâbigasınca hizâra tavsîf ve efhâm bî tâ'il ide tarz mebnâ-yı zeybende tarâzîni seyr ü temâşâ edenler ol nazarda sânisini sâha-i 'âlem-i imkândan seleb ve ib'âd ve dîde-i ahvâl-i nazardan gayri, mesnâ olmasını isnâd ve i'tikâd eder nâ-yâbdır derler bu cihetten ta'rîf hey'et-i matbû' ve mevzûnı dâ'ire-i idrâkden bîrûn olduğundan kelâm-ı meşhûr olan deryâdan kadre ve hûrşîdden zire ta'bîrîni tekrâr ile hâme-i bedâyi' nigâr-ı numûne-kârlık edip,(?) bu vech ile ibtidâr eder ki derûn-ı gayret meshûnî tavbed velî bir mecmû'a-i 'arefân mânende nakveş mânî pesende ile pervîb ü zîbâ ve bîrûn-ı safvet nemûnî masîkal-i tob şa'sa'a fermâ âsâ mer'et mücellâ-yı hoşnemâd yetmeğe ihrâd veyâhud şekl-i hey'et fezâsı keviyen kale'i keve-kâf ve her köşesindende mübeddem nice eserdir hâ-yı zehre-şikâf peydâver ve nemâ olup, ravî hasma anılmakta ve çehre-i kefare zehrâbe fişân izâr olmakta bî sabr u karar belki iftirâb bâret ve nânder ve'l-hâsıl vasf-ı hey'et gerdûn nemâsı hıyâm sepehrene kîbâb âsâhir ne kadar kayd-ı habâlî ta'bîr ile etnâb olursa mânında gerdeş gerdûn netice-yâb olmayıp sahn-ı 'âlemde nazîr ve mânendîn bulmak fikriyle cesetçü edenlerin zahmeti tûb buluna gideceği zâhir ve hevîdâ ve nişângâh-ı meddah ve etrâsına nigâh-ı hayâl nârsâ olmağın, bu mahallin iktizâsı üzere zenbûrun yerâ'a-i îrâ'ğa sormayıp fâlîye vermeden der-gemîn güzîr olmadan nâşî, keleviş beyhûde meydâne itilmeden tehâşî ederek te'addid pezîr olacak dâne-i kelâmî toptan edâ ve ihtisâre âgâz eyledi. Fî nefis-i'l-emre âyine-i ma'mûre-i mezkûrede Topcubaşı mûmâ-ileyh Mustafa Ağa'nın sadâkat ile hizmeti makbûl dergâh-ı pâdişâh 'âlempenâh olup, fenn-i benâda mehâret ve memâreseti karîn-i 'ilm-i 'âlem ârâ-yı melûkâneleri olmağla zîrde tahrîr ve beyân olunacak emr-i ihma mûmâ-ileyh gibi bir binâ emîni nasb u ta'yîn olunması lâbed ve muktezâ olduğundan sene-i merkûme şehri Receb'in yirminci günü topcubaşılıktan 'azl ve husûs-ı atiyü'z-zikre binâ emîni nasb ve yine sâbıkan ocağ-ı mezbûr kethüdâsı Belgrad'da Topcubaşı vekîli olan diğerk Mustafa Ağa ser topçu-i

dergâh-ı ‘âlâ olup, huzûr-ı hazret-i âsafîde hil‘at-i fâhire'l-bâsiyle mümtâz-ı ikrân buyuruldu.

Binâ ve Ta‘mîr Sed-i Kebîr der İskenderiye-i Mısır ve Me‘mûriyet-i Mûmâ-ileyh Mustafa Ağa Ser Topçu-i Sâbık

Mukârenet-i tevfiik rabb-i kadîr ile Padişah-ı İskender-i serîr hazretlerinin kahır kahır mânî’-i melûkâneleri kâh mu‘âreke ve kâh mütâreke tarîkiyle sedye’i cûc i‘dâ-yı li‘âm olduğu gibi iltâf-ı şâmilete'l-etrâf hadîvâneleri dahi i‘mâr memâlik-i İslâmiye’ye mebzûl v meşmûl olup, hüsn-i niyet ve safâ-yı taviyyet şehriyârîleri berekâtıyla bu âna dek sebet cerîde-i rûzgâr olan asâr-ı cümle-i bi-i‘tibârları dâ‘ire-i te‘dâd ve şimârdan bîrûn olduğundan mâ‘adâ bu defa dahi zikr-i âtî muvaffak oldukları eser-i hayrın ol emirde tedârik-i esbâb ve rehâlî için masrûf olan himmet be-himmetâ-yı melûkânelerini ba‘zen beyân zımnında eğerce icmâl mukâbilinden tafsîl hâl-i ihtiyâr olmuştur. Lakin ol padişah bî nazîrin bu güne envâ‘-ı hayrât ve Memâlik-i İslâmiye’yi [28b] ‘umrân kasdıyla âsâr-ı mîrâsa meyl ve rağbetleri ve ihtimâm ve dikkatlerine mertebede olduğunu iş‘âr ve tenbi‘ âsâr edenlere yâdigâr ‘ibret-medâr olmak için sebt-i sahîfe-i eser olundu. bundan akdem bender İskenderiye garbında vâki‘ Kal‘a-i Ebukıber ile mu‘iddiye nâm-ı mahallin beyninde olan sevâhil gâyet münhafaz olmaktan nâşî, bahr-i mâlhî arâzî-i aklîm bahîreye duhûlden men‘ ve sadâ için kadîmü'l-eyâmndan beri mebnî olan sed kebîr tilâtım-ı emvâc bahriyle münhedim olup, mâ‘i bahr-i mâlih mehâl müte‘addideden arâzî-i bahriye cârî olarak bir kaç kıt‘a kara ve kasabâtın arâzîsini garkâb ve harâb edip, sevâhil-i nâ peydâ perde pâ-yı bî intihâ hâdis ve hevîdâ olmağla zikr olunan bahr-i hâdisin sâhil cenûbesi mâ‘-i Nil-i mübârekeden bender-i İskenderiye’ye cereyân için mebnî ve ma‘mûl Ter‘a-i Eşrefiye’nin dîvârına nuttasıl ve iki zirâ‘ mikdârı mahalline dek mürtefa‘ olduğuna binâ’en letamât-ı emvâc ile dîvâr-ı merkûmun ‘arâkıl nâm mahlî dahi münşakka olmağın, dîvâr-ı merkûm bundan sonra, münhedim olmak lâzım gelse ter‘a-i mezbûrenin îtâline sebep be bâdî ve mâ‘i bahr-i mâlih aklîm feyûme muntehî olup, bender reşîd ve meyâd havâfîlerinde olan mezârî‘ pirinci yâlıkıya gark edeceği nümâyân olmağla bir gün akdem sedd-i mezbûrun binâsına mübâşeret olunmak ehem umûrdan olup, ancak binâsının vakt-i mahsûs ve ma‘înî riyâh-ı cenûbiyenin hubûbu iştidâdında olmağla der-Devlet-i Âliye’ye i‘lâm ve isti‘lâma intizâren emr-i er-vakt ü iyâm olmaksızın hemân müsâ‘ade-i Hümâyûn hazret-i cihânbanî erzânî buyurulduğunun haberi vürûdunda bir ucdan binâsına mübâşeret olunmak mülâhazasıyla halen Mısır Vâlisi Vezîr sûtûde-i tedbîr-i sa‘âdetlü Ragıb

Mehmed Paşa hazretleri Mısır mi‘mârîni ve mukaddeman sedd-i mezbûrun bir kaç defa ta‘mîrinde bulunan mühendisleri götürdüp keşf-i sâbıkları vaktinde münhedim bulunan mahalden bu vakte dek rafte rafte münhedim ve binâyaya muhtâc olan mahalleri birbirine mukâyese ve tatbîk birle keşf yollu bir defter tertîb ve defter-i mezbûrde bilâ derûmiyeden nakle muhtâc olan kerâste ve mühimmâtı ecnâs ve mikdarlarıyla işâret ve tahrîr edip, lakin binâ’i mezkûr merkelli olduğu cihetten yalnız ol-tarafta olan binâ ve ‘amelenin re’-yi ve tahmînleriyle iktifâ olunmayıp geriki gibi keşf ve mu‘âyene ve emr-i binâsında müşâvere ve müzâkere için Âsitane-i Sa‘âdet tarafından dahi üstâd-ı mühendisler ve firkate kapûdânlarından olup, bu güne ebniye husûsunda mahâreti olan çelbâmı kapûdân bir kaç kıt‘a firkateleriyle ve bir kıt‘a çekdirme seffinesi ve mükemmel âlâtlarıyla bir kaç nefer tûlûmiyeciler ta‘yîn ve irsâl olunmak münâsibi düğün Vezîr-i müşârûn-ileyh hazretleri memhûr kâyimeleri ile Dersa‘âdet’e i‘lâm ve bu husûsa dâ’ir ümerâ’i mısravîdî ocak zâbitları ve ihtiyârları üç kıt‘a mahzar irsâl etmeleriyle cümlesi taraf-ı Sadrı‘azamîden rikâb-ı müstedâb hasrevâneye ‘arz ve takdîm olundukta ser-tâser ‘arzî on veyâhud on iki zirâ‘ ve irtifâ’î iki zirâ‘ ve tûlî dahi iktizâsına göre olmak şartıyla sedd-i mezbûrun yerlü hasr misüllü metânet ve istihkâm üzere binâ olunmasına müsâ‘ade-ş ‘Aliye-i Hümâyûn hazret-i cihândârî erzânî kılındığına binâ’en bilâ derûmdan gönderilmek [29a] gönderilmek üzere tertîb olunan ecnâs-ı kerâstenin Hassa Mi‘mârbaşı ve ricâli Tersâne-i ‘Âmire’nin erbâb-ı vukûf ve sâhib-i dirâyetleri ma‘rifetleriyle fî’âtı vaz‘ ettirildikte cümlesinin bahâları kırk bin kuruş tecâvez etmekle, Selânik garbında vâki‘ sedre kıyısı ma‘denî dağlarından ve ol-havâlîden kat‘ ve hâzır ve âmâde olmasına mübâşeret olunup ve Mısır Çorbacılarından mukaddeman Kahire-i Mısır tarafından sedd-i mezbûrun ta‘mîrine mübâşir olan mamûd çorbacıbaşı Âsitane-i Sa‘âdet’de bulunup ve mârre’z-zikr Çelbâkî kapûdân dahi Dersa‘âdet’e götürdülüp ve bu husûsa vukûf ve şu‘ûru olan ba’zı kimesnelere keyfiyet-i ahvâl tefahhus olundukta bazıları henüz münhedem olmayan sedd-i ‘atîk ‘âlâ hâle ibkâ olunmak şartıyla hemen telâtum-ı bahriden münhedim olan bu gâze metânet ve istihkâm verilse kifayet eder ve bu gâz-ı mezkûrun tûlâ beşyüz elli zirâ‘a bâliğ olur deyü ahbâr ve bazıları baştan başa sedd-i ‘atîk tecdîd olunmadıkça yalnız bu gâz-ı mehdûme sed yapılmagla müstekar olmayıp az vakitte fenâ pezîr olacağı mukarrerdir ve baştan başa sed yapıldığı sûrette tûlâ ber-vech-i tahmîn altı bin zirâ‘î tecâvüz etmek ker-keder ve sedd-i mezbûrun esâsı çatma sandıkları ve bazı köhne sefâyin üzerine vaz‘ olunmak lâzıme gelür ise geriki gibi istihkâm bulmayacağı emr-i bedîhi olmagla serâpâ kavî kazıklar kâkılıp rıhtım olmaktan gayri, ber-vecihle metânet bulmaz ve Dersa‘âdet’ten firkate ve çekdirme seffineleri

gönerilmeğe hâcet yokdur deyü cevâb eyledikleri ecilden her maddesinde muhâlif ârâ ve mugâyir şûrâ vâki' olmağın, beher hâl mahallinden tekrâr tahkîk-i mevâd olunmağa muhtâc olup, ancak tahkîk-i mevâd oluncaya dek emr-i mezbûrun mevkûf 'akde-i te'hîr ve terâhî olmasında mahzûr küllî derkâr olmaktan nâşî, binâ'î mezbûrun vakt-ı mahsûs ve ma'nî olan rah-ı cenûbiye hubûbî mevsimine dek ol-taraflardan tedârîki mühim olan taş ve kireç ve levâzım sâ'iresi hâzır ve âmâde ettirilip ve bilâd revmiyeden gönderilecek ecnâs-ı kirâmete ve mühimmât dahi sefîneler ile irsâl olunup mevsim-i mezkûr duhûl ettiği sâat binâsına mübâşeret olunmak şartıyla der-devlet-i 'Aliye'den mahsûs bir binâ emîni ta'yîn ve 'icâlete irsâl olunmak lâzım gelmekle mûmâ-ileyh Topcubaşı sâbık Mustafa Ağa sadâkat ve istikâmet ve rüşd-i ru'yet ile mevsûf ve dekâyik fenn-i binâyâ sâ'ireden ziyâde 'ârif ve sâhib vukûf olduğuna binâ'en hâssaten ve müstekillen binâ emîni ta'yîn ve bir nefer hâssa-i mi'mâr halîfesi ve iki nefer tulumbacı ve fenlerinde mâhir taşçı ve burgucu ve tüccâr halîfeleri terfîk ve mâh-ı merkûmun evâhîrinde ol-cânibe irsâl ve tesyîr ve merkûm Çalbâkî kapûdân dahi mukaddem me'mûr olduğu vecih üzere ol-tarafa 'acâleten varmak için te'kîd olunup ve vezîr-i müşârûn-ileyh dahi kethüdâsını veyâhud bir met'în edmîsini ve Mısır Mi'mârını ve fenn-i binâda ve hendesede mahâreti olanları bigâ emîni mûmâ-ileyhin ma'yyetine ta'yîn ve sedd-i mezbûru İrâde-i 'Aliyye-i Hümâyûn şehriyârî olduğu üzere vech-i vecîh menâsı ile bi-menhü te'âla asâr-ı hayriye-i pâdişâhânedan olmak ve ilâ mâşâ'allah te'âla müstekîr veyâ yedâr kalmak [29b] üzere istihkâm ve metânet ve tekmîl ve tenmîne mübâderet ve ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında iktizâsı üzere mü'ekked ve müşedded ve müte'addid Evâmîr-i 'Aliye isdâr ve irsâl buyuruldu vücûd mes'ûd bahbûdî bâ'is 'ümerânî-i cihân ve kefcûd kerem nemûdî râhat-ı risân cihânyân olan cenâb-ı şehinşâh deverân-ı idâmallahî hilâfete ilâ ahre'z-zemân hazretlerinin Tevfîk samdânî murâfatıyla bu ana dek muvaffak ve makrûn oldukları asâr-ı hayriye-i cemîle ve hasenât-ı celîle-i cezîleleri cerîdesine bu mesâ'î-i mebrûr ve eser nev-zuhûr dahi sebt ve takyîd olmağla sahâyif âsâr-ı müberrât melûkânelerinin revnak ve nümâyişleri bi-'avde sühânehu ve te'âla gün be-gün mütezâyid ve efzûn ve mütekâsere'se'ün olmadadır cenâb-ı hüdâ-yı bi-için masdar-ı envâ'-ı hayrât olan zât-ı Hümâyûnların bunun emsâli mü'esser-i müberrâra muvaffak ve makrûn eyleye âmîn.

Vürûd-ı Haber-i Meserret ez-Cânib-i Çeteci Vezîr Abdulah Paşa Vâli-i Diyarbekir
 Bundan akdem Memâlik-i İrânî tâht-ı târâca me'mûr-ı 'Asâkir-i Mansûreye bâ şübûğ olan Diyarbekir Valisi Vezîr-i Mükerrerem sa'âdetlü Çeteci Abdullah Paşa hazretlerinin

evâ'il-i şehri Şa'bân Devlet-i Âliye Âsitane-i Sa'âdet'e vârid olan tahrîrâtının hulâsa-i mefhûmunda bi-'avnehû sübhânehû ve te'âla i'dâ-yı le'âmdan ahz-ı sâr ve intikâm için ma'iyetine tertîb olunan 'Asâkir-i Mansûre ile muktezâ-yı me'mûrîyetini icrâ ve îfâyâ şedd-i nitâk ve fâk ve cümle ile 'ale'l-ittifâk bi'l-edâ bir menvâl-i icmâl zîb-i sūdûr makâl olduğu üzere mâh-ı Cemâziye'l-ahirin sekizinci günü sahrâ-yı Musul'dan lef-tinâb-ı hıyâm ârâm ve neşr-i esbâb dârât ve ihtîşâm ve feth şaka sadavât fehâm birle tahrîk ve ihtizâz i'lâm zafer-i irtisâm edip, ;her birân gâbe-i ve gâveşîrân bîşe-zâr hîcâ olan gazzât-ı celâdet pîrâ ile Memâlik-i İrân'a duhûl ve harekât-ı satvet-i şümûl ile her cânibe terk tâze-i agâz ve kuvvet Kahire-i İslâmiye'yi i'lân ve ibrâz ederek diyâr-ı nekbitmedâr düşman-ı mezhebden savk-ı bûlâk havâlîsinde vâki' Serdeş nâm-ı mahleden îsâl ketîbe-i tahrîb ve ihrâk ile tâht ve târâc ile ve el-kâ-yı a'câm hîbet-i incâmda yed tûlâ-yı celâdet izhâr ve rast geldikleri rafza-i bed-kerdârî îsâl ye'si'l-karâr ve isticlâb ganâyim pîşemâr eylediklerinden gayri, mukaddeman sâye-i 'inâyet vâye-i Devlet-i Âliye'ye ilticâsı iş'âr olunan Mekkî Aşireti'nden sâlifü'l-beyân savk-ı bûlâk hânı Mehmed Kulu Hân ile 'umûmen kendüye tâbi' 'işâ'ir ve kabâ'il halkını bi'l-cümle haneleriyle kaldırıp Köy Sancağı tarafına sevk ve îsâle eyledikten sonra, hân-ı mûmâ-ileyhin itâ'atinden hurûc ve dâ'ire-i bağı ve 'asyâne ve levc ile cânib-i i'dâya gürîzân olmak kaydında olanları icrâ-yı merâsim nash ve pend ile def' u haşetlerine vâra'it-i tarîk hidâyet ve taraf-ı islâma meyl ve muhabetlerine mübâderet olundukça 'adem-i rağbet ve habâset derûnları nümâyân ve cânib-i haserân mu'âd-ı rakz ve'l-hâde şitâbân olanları 'ale'l-'umûm yağmâ ve gârat edip, bu vech ile nice müddet memleket-i i'dâde geşt ü güzâr ve müzâri' ve güştî-zârlarına havâne-i dâs izrâr ve pâmâl huyûl-i cenûd ve gâkirdâr etmekte arâm ve karâr etmeyip yemîn ve yesâr ve agûr zafer-medârlarında dûçâr oldukların hâne harâb ve menâdîl tahvet mes'ârların galtîde-i türâb eden me'mûr ma'iyeti buyurulan asâkir-i zafer-i mü'esserin zabt-ı ser-reşte-i [30a] reşte-i umûrlarıyla muğtanem ve mübâhî olarak refâkat ve kâyet-i cenâb-ı elhî ile mashû bâbe's-selâma Kerkûk havâlîsine 'avdet ve kafûlların 'arz ve enbâ eylemiş müşârün-ileyhin bu güne sûret-yâb zuhûr olan hüsn-i tedâbir-i 'âkılâne ve ihtimâm delîrâne-i sâdikanesi bâ'is inşirâh tab'-ı gayret perûr-ı hasrevâne olup, agver dîn-i mübîn ve hademât devlet-i ebed karînde sıdk-ı niyet ile bezl-i mâhasal kudret ve bu vech ile düman-ı hasrevândan ahz intikâme sarf himmet ve ibrâz cevher-i şecâ'at etmeleriyle gerek vezîr-i müşârün-ileyh ve gerek me'mûr ma'iyeti kılınan asâkir nusret-i mü'esser mazhara 'â-yı hayr-i serî'ü't-te'sîr pâdişâhâne olduklarından mâ'ade tahsîl nîkenâm ile şâyâne't-tefât ve'l-kirâm hadivâne oldular. Bu beyân müserret irtisâm vürûdu

hemgâmında hulûl rûz-ı kâsımada vâfire olmak hasebiyle vezîr-i müşârün-ileyh ma'ıyyetinde olan icnâd-ı gâretkirân ve gâ-mu'tâd ile rûz-ı kâsım hulûl ve hevâlarda bürûdet zuhûr ve mesûl edinceye dek ol-havâlîlerde meks ve ikâmet ve hey'et-i mecmû'a-i asâkirî kemâ fi'l-evvel tefrika ve teşettütünden ve kâyet ve sıyânet ederek taraf-ı düşmana havâle-i çeşm ü gûş ve dûş-ı gûşeş ihtimâ zire pûş intibâh ve basîret olup, ma'askeri Hümâyûn deryâ hurûşî cenbeş nesîm merdâneki birle cûşeş pezîr ve hareketten hâlî olmayup her bâr isticlâb ahbâr ve harekât bed-kerdâr-ı i'dâ-yı mekârdan haberdâr olarak kâlâvel tâht ve târaca tahsîl-i isti'dâd ile meknet geldikce farsa-i fevt etmeyip sel-i süyûf intikâm ile i'dâm ve izâlelerine imâle-i'l-câm ikdâm tâm ve her ne zamân ihtilâs ser-vakt-i hücum ve iktihâm pezîrâ-yı imkân olur ise bilâ tevakkuf süvâr-ı huyûl intihâb ve iğtinâm ve herhalde bir zede dâmân-ı ihtimâm olmalar için tekrar emri-şerîf 'âlîşân ısdâr ve irsâl buyuruldu.

Vürûd-ı Haber-i Vefât-ı Serasker-i Cânib-i Kars Yeğen Mehmed Paşa ve Tevcîh-i Seraskerî be-Sadr-ı Esbâk el-Hâc Ahmed Paşa Vâlî-i Haleb

Cânib-i mezbûrde vâki 'Ordu-yu Hümâyûn' Devlet-i Âliye olan Vüzerâ-yı 'azâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm vesâ'ir ümerâ ve zâbitânın evâ'il-i mâh-ı merkûmede der-devlet-i medâre vârid olan 'urûş ve mahzarlarının hulâsa-i mefhûmlarında müşârün-ileyh Serasker Yeğen Mehmed Paşa ile 'inâyet bârî te'âlâya ittikâlen i'dâ üzerine hücum ve iktihâm için had ve dâyerâne dühûl ve şehir-i Receb-i Şerîf'in on ikinci günü revâne garîb kagâver denâm sahrâ-yı nüzûl olduğu halâlde düşman-ı bed-mezheb dahi mahalle-i mezbûre garîb bulunmağla etrâf ve cevânibi senkerler ve metresler vesâ'ir edevâtıyla istihkâm ve tersîn ve bu vech ile tahassün eylediği ordusunun üzerine guzât-ı İslâm bilâ metris âçıktan hücum ve iktihâm ve mahalle-i merkûmede zahve-i kibrîden ahşâma değin muhârebe ve mukâbele ile nukûs eşrâr-ı ehcâmdan katî vâfer mel'ûn ta'me-i şîr-i şimşîr âteş nemûn ve perde-i birûn olan süvârîsini taburlarına idhâl ve bâz gün ve ertesi gün metresler yordulup der'akab Ordu-yu Hümâyûn dahi verâsına nakl ve cenk ve pîkâre ibtidâr ve ferdâsı ahad ve isneyn günleri kezalik refte refte tarafından i'mâl-edevât-ı harb ve kıtâl ile nüfûs-ı i'dâ-yı mekâre kandıra-i teyğ ebdârdan [30b] derkât-ı tîrâne îsâl olunarak bir iki gün zarfında düşmanın topu altına dek tekrar metresler imrâr ve piyâde askeri derûnunu idhâl ve derhâl Ordu-yu Hümâyûn dahi nakl bi'l-mekân ile verâlarını muzarrab hıyâm-ı ârâm ve karâr ve perşembe günü metreslerine ileriye yordulup bir karâr-ı sâbık Ordu-yu Hümâyûn dahi verâsına nakl kârbâr eskâl ile düşman kemâl-i mertebe hasr u tazyîk olundukta nihâyet sahrat ve ıztırâblarından nâşî,

mevmû'î canlarını dişlerine alup cenûd-ı muvahhidînin üzerine hecme-i kelbî ile hücum ve iktihâme ibtidâr etmeleriyle dilâverân-ı İslâm dahi kemâl-i kermiyet ile istikâl ve nâ'ire-i harb be kıtâl taraf taraf fetiyle gîr-i işti'âl ve encâm hâlde düşman hezîmet-i iştîmâl hıybet ve hasrevân ve edbâr hazelân ile hem'inân olarak makr-ı sakar eserlerine duhûle şitâbân olup, yevm-i mezbûrde düşmanın kemâl za'afî cümle 'inde zâhir ve hevîdâ olmaktan nâşî, kalbe'l-'asr Ordu-yu Hümâyûn'da olan vüzerâ ve zâbitân bi'l-cümle 'akd olunan encümen-i meşverete da'vet ve ferdâsı sebt günü 'ale's-sahr düşman bed-pîmânın metresler ve sengirlerine yürüyüş olunup 'avn-ı hak te'âla ile cezâ-yı sezâları verilmek üzere mu'âhede ve karar verilmişken eyyâm-ı mezkûreden cend rûz-ı mukaddem be-meşiyetü'l-İlahî te'âla serasker müşârün-ileyhin mizâcına inhirâf 'ârız ve gittikçe meşted olup, müşâverelerde izhâr-ı vücûd edemediğinden nâşî, süvârî levendât ve dîvânegân ve gönüllüyân tâyifesinin içlerinde bulunan bazı müfsidler ve aslı râfızî olup, Ehl-i İslâm zindehu olan habîsler serasker paşanın hastalığını ve cez'iyât-ı makûlesi bazı nesnelere bihâta ittihâzıyla kîl ü kâle tasdî eyledikleri esnâda serasker müşârün-ileyh dahi ecl-i mesmâ ile 'âzimdâr bekâ olmağla bu haber-i müfsidûn-ı merkûmûnun ma'lûmları oldukça külliyyen itâ'atten rû-gerdân ve geri 'avdet 'ârîni irtikâb ve tuğyân etmeleriyle bu keyfiyet-i sâ'ire asâkire dahi sirâyet edip, bi'l-edâ tahrîr olduğu üzere on dört günden mütecâviz çerha ve mukâbele zımnında rûz mere i'dâ-yı yed-tebâr ile ikâd nâ'ire-i cenk ve pîkâr ve müdâvele-i âlât kârzâr ve küll-i yevm imdâd cenâb-ı perverdekâr ile iğtinâm galebe ve fevz u nusret bârî ta'âlîden vâyedâr olan ecnâd-ı şecâ'at âsâr bî takrîb-i cenk ve cidâl 'avd ve insirâfe ibtidâr etmeleri mücerred sâlifü'z-zikr müfsidler irtikâb ettikleri habâsetten nişât ve bu sebep ile derûn Ordu-yu İslâmiyânda meşhûd ve nümâyân olan 'ilâyim ihtilâl ve ihtilâf zarûrî ile geri çekilmek müstahsen ve mustasveb görülmekten nâşî, bahsebü'l-iktizâ hey'et-i macmû'alarıyla geri çekilip 'umûmen asâki-i İslâm ile Kars havâlîsine vusûl buldukların i'lâm ve iş'âr eylemişler. (zalike takdîrû'l-'azîzü'l-'ilm) Tâdûr âdemdem ale'l-ân belki bu hayme-i ne kıbâb mu'azzam vâde-i 'ad meden med tınâb sahrâ-yı vücûd-ı imkân evvelden berû manzûr ve meşhûd 'uyûn-ı Karûn olduğu üzere bu mecellâ nemûn olan mer'et 'ibret-nemâ-yı 'âlemden kâh-ı cemâl-i ahsen ve kâh-ı eşkâl-i gayret müstahsen-i bedîdâr olmak ez-kadîm şîve-i refât rûzgâretlûn kârû âyîn-i dîrîn cerh-ı davâr olmağla tehâlîf melvân ve tekerrür cedîdân ya'ni **[31a]** ya'ni mecmû'a-i kûnun tegallüb-ü evrâk-i eyyâm ve liyânda her hâlin bir güne me'lî ve her henkâmın bir nev'a incâm-ı 'ibret-i iştîmâlî olmadan hâlî olmadığından bu vech ile te'âkîb-i behler ve hazân ve tekârib surûr ve ihzân yek-diğeri telâzem ile taklibât-ı hâl ve şânları erbâb-ı ticâriye Rûşen ve

‘iyândan benâ berîn zamân-ı zemân-ı zemîn sâha-i ihtizâzdan şâhid zî-bende cemâl-i âmâl kâh-ı meyl ve ikbâl ile cilvesâz âgûş ve sâl ve kâh metvâre-i pes-pirde-i ihticâb olarak ‘arz-ı cemâlden istimhâl etmesi el-umûr-ı merhûnete bâ ve kâthâ mazmûnuna işâret ve dâl olmağla bu basda divanhâne-i beyân olan kâlîçe-i zertâr keyfiyet bâ-serhâvişer nakş-ı bi'l-etrâz bedâyi‘ nigâr kılınan hâlet tumâr mihâ mü’eyyed min ‘indallah olan cenâb-ı zıllullah pâdişâh takvâ penâh ede Allahu te‘âla hazretlerinin ma‘lûm-ı dirâyet mersûmları ve kerîme-i (ve'l-‘âkıbeti'l-müttekîn) beşâretinin medlûl ve mefhûm dahi meczûm fetânet mevsûmları olduğundan kuvvet-i takvâ ve metânet-i diyânet fermâ-yı pâdişâhâneleri muktezâsınca kazâyâ rızâ ve dergâh-ı kibriyâdan hayriyet-i ‘âkıbet ile telâfisini istid‘â ederek kerdibâr rûzgârın bu güne ber-cest ve güzâşte olan gıbârından ağbirâr âyîne-i derûn safvet nümûnerî olacak hâlâte ‘adem-i iltifât ile der-‘akab emr-i hadîr sipehsâlârîyi Haleb Vâlisi olup hâlen Kars’ta ikâmet üzere olan Sadr-ı esbak Vezîr Delîr sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerinin ‘uhde-i kifâyetlerine ihâle ve Anadolu Eyâleti inzimâmıyla cânib-i mezbûr seraskerliğini tevcîh ve ‘inâyet ve bu bâbda sarf-ı hezâyen ve masârıfa bir dürlü lehâza-i rağbet olunmaksızın Cevdet-i tab‘iyyet şehinşâhâne ibrâz ve irâ‘et buyurup tekrâr iktizâ eden zehâyir ve mühimmât evfâ ve hezâyin ve asâki-i müteveffâ ile emrine takviyet vermek husûsunda bi‘z-zât ihtimâm ve ikdâm-ı melûkâneleri masrûf ve derkâr buyurulmağla maktûr ve hidâdâd olan cevher şa‘şa‘a pâş hamiyet pâdişâhâneleri hayra sâz-ı ‘în i‘dâ ve rûşenâ bahş-ı dîde-i evdâ oldu. benâ birîn cenâb-ı halîfe-i revâ zemîn medallahi te‘âla seyfi-sudûte ‘alâ mefârîgu'l-i‘dâ-i ve'l-muhâlefîn hazretlerinin dâ‘ire-i itâ‘atında havş-ı neşîn olan ‘ibâd sadâkat i‘tiyâ dîne-i tevcihle ‘inâyet bî gâyâtî beyd-i reyğ ve mebzûl ise ma‘âzallah te‘âla hilâfında bulunanlar hakkında dahi teyğ kahre meslûl olup, bırak âtışbâr gazab pâdişâhâneleri harman-ı hayât muhâlifini sûzân ve hân mân zendegânîlerin harâb ve perîşân eylemek nizâm saltanat ve devâm-ı ahkâm ‘adl ve siyâsetinden olmağla bi‘l-edâ tahrîr olunan levendât ve dîvânegân ve kûkülliyân tâyifesine bundan akdem beytü'l-mâl müslîminden altışar aylık ‘ulûfe ve bahşîşleri vesâ‘ir malzemeleri verilip her vecihle iltifât ve nevâzişleri derkâr ve haklarında hüsn-i mu‘amele ile matlûbları yine müsâ‘ade bedîdâr iken, nemek behrâm ve kefrân ne‘am men‘âm olunup zikrî mürûr ettiği üzere asâkir-i İslâm beyninde ihlâl ve fesâd hudûsuna bâ‘is ve bâdî olduklarından mâ‘dâ dâ‘ire-i ma‘asker-i Hümâyûn’a duhûlden imtinâ‘ ve hevâlarına ittibâ‘ ile Anadolu tarafında perâkende ve perîşân ve fırka fırka geşt ü güzâr ile fukarâ-yı ra‘iyyete zulm ve ‘adevân ve bu vech ile [31b] itâ‘atten rû-gerdân olup, dağ ve bağı olmalarıyla ol-makûle mazare'n-nâs ve sâ‘î bi‘l-fesâd olan eşkiyânın şer‘ân ve kanûnen

mütehak oldukları cezâları verilmek ve bir ferdî himâyeye olunmayıp i‘dâm ve izâlelerine ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında Anadolu’nun yemîn ve yesârıyla orta kullarına mü’ekked ve müşedded evâmir-i ‘aliye irsâl ve bu emr-i ehme kemâl-i ikdâm ve ihtimâm ile tekrâr be-tekrâr te’kîd ve tehdîd ve isti‘câl buyurulmağla ahz u bâb-ı Hümâyûn pîşegâhında galtîde-i hâk mezellet vesâ’ire mûcib-i ‘ibret olup, bir tarîkle firâr ve gerîzân ve tahlîs kerîbân cân edenleri dahi kemnâm ve bî nişân olmalarıyla bi-hamdehû sübhânehû ve te‘âla dâmen memâlik-i İslâmiye lûs ve cûd-ı habs âlûdlarından âb-ı sâf tedbîr ile tedhîr buyuruldu.

Vukû‘-i Tevcîhât ve Tebdîlât Bazı Münâsib Vüzerâ

Ânfâ tasdîr olduğu üzere Anadolu Eyâleti müşârûn-ileyh Haleb Vâlisi Vezîr-i Zîşân sa‘âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine tevcîh ve ‘inâyet buyurulmağla mâh-ı merkûmun onuncu gününden Haleb Eyâleti dahi Bosna vâlîsi sadr-ı sâbık vezîr-i ‘âlîşân sa‘âdetlü Ali Paşa hazretlerine ve Bosna Eyâleti Özi Vâlîsi olup, hâlen Hotin muhâfızı olan sâbıkan Edirne Bostancıbaşı’sı Vezîr-i Mükerrerem sa‘âdetlü Süleyman Paşa hazretlerine ve Özi Eyâleti Selânik Sancağı mutasarrıfı sadr-ı sâbık Vezîr celîlü'l-kadr sa‘âdetlü es-Seyyid Mehmed Paşa hazretlerine tevcîh ve ‘inâyet buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret bâ Eyâlet-i Karaman be-Şerîf-i Halil Efendi Kethüdâ-yı Hazret Sadr-ı ‘Âlâ

Mûmâ-ileyh Şerîf Halil Efendi hüseyinî nesb-i hüsnâ meşreb-i edîb ve lebiyyet bir zât-ı şerîf hasîb olup, cevher ceblî ve hilkat-i aslî muktezâsınca evâ’il hâlinde mukârenet-i tevfiik samdânî birle ‘ulû himmeti ancak mûceb-i sa‘âdet dârîn ve bâ‘is-i ‘izzet menzîlîn olan ‘ulûm-ı nâfiye istihsâline masarrûf ve kemiyet sebke‘nân tabî‘ati cevlangâh muzmâr-ı me‘âsifde sû-yı dilcevî tehzîb ahlâka ma‘tûf olmağla imdâd-ı isti‘dâd-ı idhidâdâd ibtiğâsınca âzmedetde kesb-i ‘ulûm masarrûf ve kemiyet sebki‘nâ-yı tabî‘ati cûlen nikâh muzmâr-ı me‘ârifede sû-yu dilcevî tehzîb ‘akliye ma‘tûf ve tahsîl sını‘at-ı kitâbet ve fûnûn-ı edebiye ve bâ husûs pîrâye-i kâb olan ez-mâyiş tabî‘ati mûcib şi‘ar ve inşâ ve sanâyi‘ bedî‘iyye ile tezyîn cemâl melkeme-i zâtiye eyledikten sonra, yirmi üç tarihinde ze‘âmet ve kitâbet küdükiyle defter-i hakânî kitâbî zümresine iltihâka sarf-ı himmet ve kalem-i mezbûre dâ’ir kavâ‘id-i icmâl ve mufassılı tadbîk rûz-nâmçe hâl ve nikâşete-i cerîde-i muhâfazave telhîs me’l ederek kesb-i mûmâreset tâme ile beyne'l-ıfrân meşâr-ı bi'l-benân olup, cennet mekân firdevs-i işyân merhûm Sultan Ahmed Hân ‘aliyehü'r-ramet ve'l-gufrân hazretlerinin henkâm hilâfetlerinde merhûm İbrahim Paşa

Sadâreti evânında esâr-ı tabî'atleri olan nice kasâyed ve tevârih pesendîdeye muvaffak olup ve ol-vakitte Arabî ve Farsî medûn bazı ketb-i tevârihin tercümesine irâde-i 'aliye-i şehriyârî ta'allikine binâ'en târîh-i 'aynî ve mutallî'ü's-se'îdîn ve havânde mîr gibi magallikü'l-ibâre ketb-i tevârihin tercümelerine ehliyeti zâhir-i sâhib bezâğa bazı kimesneler ile me'mûr buyurulmağla sâ'ir m'ârif âşinâ meyânda [32a] meyânında mûmâ ileyhın ravnak-ı bahşâ-yı sahâyif-i rûzgâr olan âsâr-ı kalem bedâyi' nigârı sezâvâr âferin zû-fünûn-ı deverân ve takrîz ve tahsîn erbâb-ı arifâne şâyân olduğundan kıymet-i şâsân zemân-ı cevher zât ma'ârif-i semâtine'l-hazî'e em'ân ve nazar-ı i'tibar ve istihsân ile tarîkat-i hâcegân divana idhâl ve terfî'-i şân buyurulup ba'de berhet-i mine'l-eyyâm mûmâ-ileyhın dekâyik-ı kavâ'id tevhihât ve hal mu'azzalât-ı kuyûdât ve defâtir ve tımar ve ze'âmetin bast-ı ihmâl ve mufazzalâtında kalem serfû'l-rakamı muhayyir-i ukûl-i fuhûl olmağla kırk üç tarihinde tezkire-i sâni ve ba'de tezkire-i evvel hıdmetlerinde nice müddet-i müstahdem ve kırk dokuz senesinde cizye-i muhâsebeciliği ile mesrûr u haram buyurulduktan sonra, Sadr-ı Esbak Muhsin-zâde Sa'âdetlü Abdullah Paşa hazretlerinin elli tarihinde vâki'-i zamân sadâretlerinde İrâde-i Hümâyûn Hazret-i Şehriyârî ta'liki ile Kethüdâyı Sadr-ı 'Alî olup, tekrar iktizâ-yı vakt ü hâl ile mür'et halinden sûret-i âhar bedîdâr ve bender tarafında vâki' meskûk tabur makhûrî mukabelesinde sedd-i sedîd istivâr olan Ordu-yu Hümâyûn Nusrat-i Âsâra 'asâkir savrıçlığı ve nezâret-i umûr-ı seferiye hizmetine me'mûriyet ile Rûmili cânibine 'inânırız 'azîmet olmakla makârenet-i 'inâyet Rabb-i kadîr ile ol sâl-i nusret-i iştîmâlde Dîn ü Devlet-i 'Aliye'ye lâyıık-ı muvaffak olduğü hademât-ı celîlesi pesendîde-i tab'-i Hümâyûn safâ makrûn padişâhî olduğundan tekrar tarîk-i hâcegâna mâle'l-câm ve baş muhasebe ile ser-şâr-ı merâm ve merreten ba'de uhrâ defter-i emânetini mansıb-ı celîlesiyle tarîkünde resîde-i ser-defterkâm olup, vakt-ı merkûme gelince me'mûr olduğü her bir emr-i 'azîm ve hatb-ı cisîmin temşîtinde zuhûra gelen etvâr-ı 'âkılâne ve harekât-ı sâdikâne mazbût cerîde-i zamâ'ir ve matla'a-i nâsiye-i hâlınden nîr-i tedâbir isâbet-i pezîr lem'azîr şuhûd-ı erbâ be-sâ'ir olduğundan başka, bu güne umûrdîde ve kâr-ı âzmûde ve telh ve şîrîn rûzgârı çeşîde-i hâl 'âleme vâki' mezâk-ı zamâneye 'ârif olan ricâl-i Devlet Âliyye'nin keyfiyât-ı zamirü'l-hâm-ı pezîr hazret-i halife-i deverâne pûşîde ve setîr olmayıp cümlelerin haysiyât-ı zâtları muhât-ı 'ilm-i 'âlem ârâ-yı şehriyârî olmağla elli altı senesi gurre-i Rebiü'l-evvelinde tekrar Sadr-ı'azam Kethüdâlığı ile temşiyet umûr-ı mehâm ahâle'i 'uhde'i sâdikânesi buyurulmağla, (şod-ı ma'lûmkâr herkesi çûn-ı vakte kâr-âyd) mazmûnunca hak budur ki müddet-i merkûmeden bu vakte gelince İnan sefirleri takrîbi ile evâ'il-i sudûr vekâyî'de tahrîr ve kezâr şipzîr olduğü

üzere zarf-ı müstekar iyâmdan zuhûr eden kûnâ-kûn hâleten ve şîme-i meşîme-i zemânededen tevîd eden mevâlid-i keyfiyâtın her birinde üslûb-ı hakîm üzere hareket ve hüsn-i terbiye ve ârâ-yı sâ'ibe ile meşreb-i hâl deverâne şâyeste kâh müdâvât-ı mudârâ ve kâh tâdîf zımınında merâsim-i tehdîd ve inzârı icrâ ve husûsan tedârik ve ihsâr-ı mihmât ve techîz-i 'asâkir ve tertîb edevâtta sarf-ı evkât ve'l-hâsıl umûr-ı cumhûrun küllîsinde bezl-i ictihâd ile ibrâz-ı tedâbir husne ve harekât 'âkılâne'i müstehsinesi Müslim-i 'âlem olduğundun her bâre't-tifât hazret-i şehriyârîye mazhariyet ile taraf-ı Sadrî'azamîden kâh elbâs ferve-i i'tibâr ve kâh inzâr-ı [32b] ru'fetimdâr hatt-ı yevâne hakkında nemûdâr olmağla kârîne- hâl üzere bu zât-ı memdûhü'l-hısâl selek el-cevâhir ve zerâye şeref-i ifzâye'l-havk ile bâ-yı hâl çerâğ hâs padişâhî ve gars-ı yemîn-i kerem ihtisâs cenâb-ı şehinşâhî olması muntazar idi. El-umûr-ı merhûnet bâ-vakâtihâ mefâdınca sene-i mezbûre Şa'bânü'l-mu'azzamın on altıncı yevm-i esneyn mimnet-i karînde meşrif 'inâyetinden mehr-i cihân-fürûzü' t-tâf hudâvendî-i tâli' ve tâbân ve mücerret karîha-i sahîha-i cihânbanîden Eyâlet-i Karaman inzimâmıyla rütbe-i vâlâ-yı vezâret 'inâyet ve ihsân buyurulmağla şeref-i ifzâ-yı sudûr olan Hatt-ı Hümâyûn mevhebet-makrûn mücebince huzûrû'l-ema'ü'n-nûr hazret-i âsafîde vüzerâyâ mahsûs ferve-i semûr müstevcebe's-sürûr telbisî ile kader ü şânı devbâlen ve devletlü Sadrî'azam hazretleri takımıyla hane-i sa'âdetlerine imâle-i'l-câm behcet-nâme buyurdular. Bu (?) üzere zuhûr eden ve fûr 'inâyet ve ihsân-ı Hümâyûn bu güne ehline ve mahline masrûf ve şâyân buyurulması kû-şezed 'âlemyân oldukta el-melûk-ı melhemûn tefevvühü ile dîmûmet-i devlet ve istidâmet umûr-ı saltanat halife-i deverâne iştigâl ile ratebü'l-lisân oldular.

Tefvîz-i Kethüdâ'î Sadr-ı Âlî Pervez Nâmçe-i Evvel el-Hâc Mustafa Efendi ve Tevcih Munsabbe O

Ânfâr ve nakk-ı ifrâ-yı sahiha-i beyân olduğu üzere Vezir müşârün-ileyh Şerîf Celil Paşa hazretleri hıl'at-i behcet tîrâz vezâret ile kâmet bâlâ-yı istihkâfe ihtizâz ve harâmân sâha-i i'zâz olduğu halâlde mesned ve alâ-yı kethüdayiye ricâl-i develt ebed karardan öteden beri mücerrebü'l-etvâr ve harekât ve sekenâtı memdûh sığâr ve kibâr olup, bermuktezâ-yı isi'tidâd-ı hıdâdât dâ'ire-i 'iffette merkez neşîn-i rüşd ve sidâd ve sinîn-i kersîreden beri devr-i münâsib hâcegân-ı divân ve neyl-i i'tibâr ve şân ve dekâyik-ı umûr-ı külliye-i Devlet-i Âliye'yi nikâşete-i cerîde-i zamir safvet-i nişân ederek ihlâs-ı sadâkat ihtisâs ile hâiz nîk-nâm ve ahlâk-ı hasene ve şîme-i müstahsinesi meşhûd enâm olan Sadr-ı sabık İbrahim Paşa merhûmun yeni hâlen ruznâmçe-i evvel el-Hâc Mustafa

Efendi hazretleri ferve-i semûr kethüdâyı elbâsıyla mübtehic ve mesrûr ve ruznâmçe-i evvel mansıbı ile sâbıkan kâtib Yeniçeriyân Bozoklu Vezir Mustafa Paşa-zâde Hüseyin Bey Efendi müşerref ve memnûn buyuruldu.

Vürûd-ı Haber Vefât Yedekçi Mehmed Paşa Muhassıl-ı Aydın ve Vukû'-ı Tebdîlât Bazı Münâsib Vüzerâ

Aydın muhassılı olup, bundan akdem İran tarafında vâki 'Ordu-yu Hümâyûn nusret-i makrûne 'Asâkir-i Mansûre sevk ve tesyîrüne me'mûr buyurulan Vezir-i Mükerrerrem Yedekçi Mehmed Paşa seferden 'avdet ve Kars'ta ikâmet üzere iken, bi-emrillahi Te'alâ efsâr-ı kemiyet hayâtı kabza-i tasarruf nemâ-yı ecele ve elkâ ve kendisi keşme-keş kayd-ı dünyadan bu vech ile rehâ bulup Sebeka'nân-ı 'Âzam cevlen-gâh bekâ olduğu haberi evâhir-i Şa'bân'Devlet-i Âliye Âsitâne-i Sa'âdet'e vârid olmağla Aydın muhassıllığı halen Karaman Valisi olup, İstanbul'dan mansıbına nehzat ve tahrîk rikâb-ı 'azîmete mütehey'e olan Vezîr-i Mükerrerrem Sa'âdetlü Şerîf Halil Paşa hazretlerine gurre-i Ramazan'dan zabt etmek üzere ber-vech-i mâlikâne tevcih ve 'inâyet ve Karaman Eyâleti dahi Vezîr-i Mükerrerrem Celil Mehmed Paşa hazretlerine İhsân-ı Hümâyûn buyuruldu. Vukû' [33a] ziyâfet-i Hümâyûn der-Sarâ-yı Âlî-i Sadrı'azam ne'am ihsân bî-pâyenî mebzûl-i enâm ve hevân-ı en'âm ferâvânı mevsûl-i hâs ve 'âm olan Padişahdâr-ı ilgâm şehinşâh İskender ihtîâm-ı edâmallahî Te'âlâ semâd-ı saltanata mebsûta ile ahirü'l-eyyâm hazretlerinin perverde-i kerem ihtisas dâre'n-ne'am saltanat ve bende-i hâsse'l-hâs 'atebe-i 'aliyye-i hilâfetleri olan Sadrı'azam kerem-şîm ve vekîl-i mutlak müfehham ve muhteremleri Devletlü ez-Sahrâ-yı-Seyyid Hasan Paşa hazretlerinin de'b-i kadîm ve dîdene-i müstedîm üzere her sene 'îd-i fitr akabinde nefsi-nefis Hümâyûn için tertîb oluna gelen ziyafetleri bu sâl-i meserret iştîmâlde mevsim-i müsenâyâ tesâdüf etmek hasebiyle Sara-yı Âsîfânelerinde olmasını ve bu takrîb ile kadem-i meymenet tev'emlâkı şehriyârîye basd-ı kâlâ-yı revî rikkıyyet ve pây endâz-ı kamâş çehre-i 'ubûdiyyet ile celâ'il müfehhar târî mezîyet ve terkî bulması mübârek rikâb-ı kamertâb tâcdâriye müehhasan arz ve inhâ ve da'vet zımnında mâfiyü'z-zamîrlerin berdâşte-i mu'arrız-ı enbâ eylediklerinde zülâl-i ser-cûş 'âtîfet hadîvâneleri riyâz-ı herdem bahar-ı devlette gars-ı yemîn melûkânleri olan şecere-i sadâkat semereleri cânibine cereyân yani da'vet vekîl-i saltanatlarına ecâbet birler tecdîd-i 'inâyet ve ihsân buyuracakların tebşîr ve i'lân ve mesrûr ve şâdân buyurmalarıyla mâh-ı merkûmun altıncı mübârek isneyn gününde bir menvâl-i muharrer Sarâ-yı sadr-ı Âlîde ziyâfet-i Hümâyûn tertîb ve semâhatlü Şeyh Şeyhülislam Efendi hazretleri ve Yeniçeri

Ağası ve Defterdâr Efendi mukaddem da‘vet buyurulmağla cümlesi sahrâ kapuda mevcûd bulunup kudûm-i behçet lüzûm-ı cenâb veliyü'n-ni‘am ‘âlem hazretlerine muntazır olmalarıyla mihr-i Rahşân si-pehr-i saltanat nîr-i sa‘de iktirân âsumân-ı hilâfet hazretleri muzalli‘ü'l-envâr-ı mukarrer sa‘âdetlerinden saat iki de iken, hurşîd nûr-ı efşân ile hem‘nân tâli‘ ve tâbân olup, ya şevket ve iclâl simmet sarâ-y vekîl saltanatlarına meyl ve ebkâl buyurdularında sene-i sâbika vekâyi‘inde tafsîlen beyân olduğu menvâl üzere bi'l-cümle müstakbeleyn-i muvakkıf istikbâlde zemîn-i bûs ubûdiyet olup, pîş rehvar şehriyârîde yuyân ve bâlâ-yı nerdebânda dahi fermân-ı Hümâyûn buyurulduğı üzere Düfti-i Devrân Efendi hazretleri îsetâde-i makâm-ı selâm vakt-i hamîde-i ikrâm ile pîş Hümâyûn’da divân olarak Arz Odasını şeref kudûmlarıyla müşerref buyurdular. kuşluk ta‘âmı ende tenâvel buyurulduktan sonra, kâşîli odaya teşrîf ve bâ‘is-i nişâd ve mûceb-i inbesâd olan istimâ‘ negamât havşü'l-hân ve terâne-i sâzengame perdâzân ve temâşâ-yı sanâyi‘ ‘acîbe-i le‘bede bazen sebebi ile bezl-i in‘âm ve ihsân eyleyerek imrâr-ı vakt ve zamân buyurulup ta‘âm-ı şâm tenâvelî akabinde huzûrül-ema‘ü'n-nûr pâdişâhânelinde ru‘fetlü Sadrı‘azam hazretlerine serâserede (?) semûr müstevceb essürûr ve semâhatlü Şeyhülislam Efendi hazretlerine mahsûs olan ferve‘i beyzâ-yı fer-hafzâ ‘inâyet ve ihsân ve oda haricinde Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî hazretlerine dahi ferâha semûrül-bâsıyla kadr-i i‘lân buyurulup kabîl-i şâm Sara-yı Hümâyûn dilârâme harâm-nâz ile ihtizâr buyurdularında müşârün-ileyhimâ hazerâtu vesâire-i meşî‘în ber-vech-i mu‘tâd-ı mevkıf-i istikbâle dek hizmet-i teşyî‘i [33b] edâ eylediklerinden sonra, birbirlerine tehniye-i kûyân kudûm-i şehriyârî ve tebrîk hân-ı ferve-i tâcdârı olarak icrâ-yı merâsim-i ‘âdî hitâmda cenâb-ı Sadrı‘azam bermekî şîm hazretleri bu güne kerem veliyü'n-ne‘am ‘âleme mazhariyet ile müstağrak lece-i invâ‘-ı ni‘am olduklarına teşşeküren mevcûd olan ricâ-i hâs ve ‘âmm ve havâşî ve hadâme-i bezl-i en‘âm ile cenâb-ı müşhiryâr-ı en‘âm hakkında cümleden isticlâb da‘vât-ı icâbet itsâm buyurdular.

Âmeden-i Donanma-yı Hümâyûn ez-Bahr-i Sefîd

Halen Kapdân-ı Deryâ Vezîr-i Mükerrer Sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri Donanma-yı Hümâyûn sefâyeni ile mevsîm-i rûz-kâsım hululünden mukaddem Âsitane-i Sa‘âdet bâ-debâ nikşâ-yı tevcîh ve mâh-ı merkûmun yedinci günü Haliç Tersane-i ‘Âmire’ye lengirândâz ikâmet oldular.

Ziyâfet Ağa-yı Yeniçeriyân ba-sadr-ı ‘Âlî-i Âsaf-nişân

Bu güne tertîb-i ziyâfet mücebi'l-fet ve muhabbet ve bu keyfiyet yalnız havâsa-i muhtas olmayıp belki ‘âmme-i nâsa vesîle-i celb-i menfa‘at olduğu sâl gez-şite sahâyifinde mufassalen tahrîr ve imlâ ve zeyb-i ifzâ-yı sūdûr-ı enbâ olundukta terâkib-i müstefândan letâyif-i me‘ânî-i dilârâsı ifâde ve imâ olmuştu ‘alâ hazâ el-kıyâs bu sene-i mubâreke de dahi mâh-ı merkûmun sekizinci günü de‘b-idîrîn üzere Ağakapısı’nda tertîb-i ziyâfet ve ru’fetlü sâhib-i devlet-i kesîrûl-mürüvvet hazretleri da‘vete icâbet ile teşrîf sâzmesende sa‘âdet buyurup yevm-i mezbûrda ber-vech-i mu‘tâd Yeniçeri Ağası hazretlerine ibkâ-yı câh ve elâlarını müş‘ir olan hıl‘at-i hâs ve ba‘de ziyâfet-i tetmîmi akabinde ferve-i semûr behcet-i ihtisâs ilbâs ve ocak ricâline dahi bazen eksâ-yı hal‘-ı fâhra ve bazen en‘âm ve ihsân-ı mütekâsere ile cümleyi mesrûr buyurdular.

Tevcîhât-ı Manâsıb-ı Divânî

Kâide-i kadime-i Devlet-i Âliye üzere her sene manâsıb-ı divânî bazılara ibkâ ve bazılara müceddeden tevcih ve i‘tâ oluna gelmekle mâh-ı merkûmun on ikinci günü tevcihâtı vâki‘olup, Sadâret-i ‘uzmâ Kethüdâlığı kemâ-kân merhûm Vezir İbrahim Paşa yiğeni el-Hâc Mustafa Efendi’ye ve şikkı evvel defterdârlığı Yusuf Efendi’ye ve riyâset el-Hâc Mustafa Efendi’ye Çavuşbaşılık Yiğen Ali Ağa’ya ve tezkire-i evvel Abdi Efendi’ye ve sâni Nuğman Efendi’ye ve mektûb-ı Sadr-ı Âlî Hamza Efendi’ye ibkâ buyurulup nişancılık zarcâne emîni Sadullah Efendi’ye ve defterdâr emânet-i sâbık tevki‘î Mehmed Sa‘id Efendi’ye ve baş muhâsebe şikkı sâni defterdârı bulunan Musa-zâde Mehmed Efendi’ye ve şikkı sâni sâbıkan cebeciler kâtibi Günyekli Ahmed Efendi’ye müceddeden tevcih rûznâmçe-i evvel Bozoklu Mustafa Paşa-zâde Hüseyin Bey Efendi’ye ve zarcâne mûmâ-ileyh Sadullah Efendi’ye ve sipâh kitâbeti Halil Efendi’ye ve matbah-ı ‘âmire Emâneti İbrahim Efendi’ye ve Tersâne-i ‘Âmire Emâneti Mehmed Efendi’ye ibkâ ve Anadolu Muhâsebeciliği sâbıkan Silâhdâr kâtibi Ahmed Bey’e ve Âtâ ve mukâbelesi sipâh kitâbetinden ma‘zûl Mustafa Bey’e ve Yeniçeri kitâbeti Şehir Emîni Mehmed Bey’e ve Şehir Emâneti sâbıkan Tuncâne nâzırı âmedci birâderi Yusuf Efendi’ye ve Cizye muhâsebesi sâbıkı Râmî Paşa-zâde Mustafa Bey Efendi’ye ve silahdâr kitâbeti sâbıkan mâliye tezkirecisi ma‘den emîni Abdullah Efendi’ye ve mevkûfât-ı sefenin senesi tekmîlinde zabt etmek üzere sâbıkan küçük Evkâf Muhâsebesi Hasan Şah Efendi’ye ve mâliye tezkireciliği Beylikçi Subhi Mehmed [34a] Efendi’ye ve Beylikçilik halen teşrîfâtı nâ’il Abdullah Efendi’ye ve Kalyonlar Kitâbeti sâbıkı Çavuş Ahmed Efendi’ye ve küçük Ruznâme Ağa-zâde İsmail Efendi’ye

ve Piyâde mukâbeleciliği sâbikan küçük Ruznâme Abdülbâki Efendi'ye ve küçük Evkâf sâbikan teşrifâtı Akif Mehmed Bey'e ve Sipah Ağalığı sâbikan Baş Bâkî Kulu Kapıcıbaşı Ali Ağa'ya tevcih ve Arpa Emâneti sâbikan Çavuşbaşı Abdi Ağa'ya ve Cebecibaşılık Abdullah Ağa'ya ve Topcubaşılık Mustafa Ağa'ya ve Toparabacıbaşılık el-Hâc Mustafa Ağa'ya ibkâ ve Başbâkî Kulluğu Durak Bey'e ve Tophâne Nezâreti sâbikan Cizyebaşı Bâkî Kulu Kapıcıbaşı Mustafa-zâde Halil Ağa'ya ve İstanbul Baruthânesi Nezâreti Sarıca-zâde Mehmed Ağa'ya ve Gelibolu Baruthânesi dahi sâbikan serkî nâzırı Murtaza Efendi'ye tevcih ve 'inâyet ve cümlesine huzûr-ı hazret-i Âsafîde elbâs hil'at ile mesrûr buyuruldu.

Beyân-ı Keyfiyet Düşman-ı Mekâr yani Nadir Şah Hilekâr ve der-Zaman Netice-i Ayn-ı Mukaddeme Me'mûriyet-i Vüzerâ-yı 'Azâm bi-Techîz-i Leşker ve Tertîb-i Mühimmât-ı o Firirâ-yı Sefer Nusret-ı Eser ve Tasmîm-i İhrâc-ı 'Asâkir-i Tatar ez-Cânib-i Kırım der-Sene-i Âtiye be-Ma'rifet-i Hân 'Âlişân

Devlet-i Âliye-i Hilâfet-i karîn ide Allahü Te'âla ilâ yevmi'd-dîn fi'l-asl-ı dîn-i mübeyyinin hâris ve nekhîbâtı ve senet-i seniye-i seydü'l-mürselînin tervîc sâzebî imtinânı olmaktan nâşî, kâh muhâlif mât olan i'tâ-yı dînî ve kâh mezheb-i haktan münharif bulunan fecre ve mülhadînin üzerlerine farîza-i gazâ ve cihâdî icrâ ve îfâ ve bu takrîb ile tahsîl rızâ-yı hazreti Mevlâ ve tekmîl-i nâmûs Cenâb-ı Rasûl-i Kibriyâ ederek âyîn-i İslâmî hıfz u hirâset ve kavânîn-i şer'î sîde'l-enâm 'aliye's-selâm temşitne bezli meknet eylemek 'uhde-i 'aliyye-i cenâb-ı Padişâhî'ye lâbed ve lâzım ve zimmet-i himmet seniye-i hazret-i şehinşâhî'ye vâcip ve mütehatimme olup, li-zâlik her bâbta levâzim-i hazem ve ihtiyâta ri'âyet ve düşman 'idâdında olanların keyd ve iğfâlleri ile ihtiyâlden ihtirâz ve mücânebet muktezâ-yı de'b-i dîrîn Devlet-i Âliye-i ebed karâr ve mibtegâ-yı resm-i pîşîn Saltanat-ı Seniye-i dâ'imü'l-istikrâr olduğuna binâen, bundan akdem Memâlik-i İran'dan ser-zede-i zuhûr ve pâ-nihâde-i 'arsa-i istikbâr ve gurûr olan Nadir Şah hadî'at-i destekâh mücerred desmîr-i zamîr habâset tahmîrî olan iğrâz nefsanîyesini icrâyâ vesîle ittihâzıyla güya diyâr-ı İran'dan bed'î rakz ve'l-hâdî ref' ü rüsûm muhaddese ve müfsideyi tard ve def'ile dîn-i mübîne hizmet eyledim deyü ibtidâ-yı zuhûrunda sûret-i hakda görünerek bu hizmeti mukâbelesinde taraf-ı Hümâyûn hazret-i cihândârîden is'âf ve kabûlüne iltimâs eylediği mevâd-ı hamseden nahn-ı muhkem bi'z-zâhir fehevâsınca mu'âzir-i şer'îye ve mülkiyesi olmayan mevâd-ı sülûse ba'den-izîn dahi tervîh mezheb ehli senet ve cemâ'ate mübâderet şartıyla karîn-i müsâ'afe olmağın, kusûr iki madde ki biri tasdîk Mezheb-i Caferî ve biri dahi Mekke-i

Mükerreme'de ta'yîn-i rükn mahsûs maddeleridir anların red ve kabûlü şer'î şerîfe te'allük eden umûrundan olmak hasebiyle 'ulemâ-yı i'lâm kesrehüm Allahü Te'âla ile'l-yevmü'l-kıyâme hazerâtından mukeddemân istifâ olundukta kabulüne mesâğ-ı şer'î olduğuna bi'l-ittifâk îrâd-ı beyân ve i'zâr-ı şer'iyelerini gene hakîkati ile keşf ve 'ayân ederek mezbûre cevâb-ı şer'î verilmişken maksûdî izhâr-ı hakk olduğundan şer'an [34b] verilen cevapları istimâ' ve şer'î şerîfe etbâ' etmeyip tekrâr mugâyir-i şer' olan mârr-üz-zikr iki maddenin yine tasdîk ve kabûlü teklîfi ile bu âna değîn tâ güne izhâr-ı huşânet ve ne vech ile îrâz ra'ûnet ve husûmet ettiği cümlelerin ma'lûm ve meşhûdu iken, şimdi muktezâ-yı habs-ı tîneti üzere sûret-i ahrâda bir gûna dahi mukaddemâtdan ve hîle-i tertîb ve merhûm Yiğen Mehmed Paşa kazyesi akabinde halen Kars Cânibi Seraskeri olan Sadr-ı esbak Vezîr-i Zişân Sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine kendi mu'teber hanlarından vâki' huzûr-ı Mustafa Hân tarafından olmak üzere emriyle terkîm ve müte'âkıben tesyîr ettirdiği iki kıt'a kağıtlarını Serasker-i müşârün-ileyh hazretleri der-devlet-i medâra göndermekle derûnlarında olan mukaddeman alınması ve istid'â olunan Mezheb-i Caferî tasdîki ve rükn-i talebi teklîfi husûsları metrûken mefsûh kalınıp men ba'de hilâf şer' ve kânun Devlet-i Âliye'ye bir nesne teklif olunmayıp her şeyden ferâgat olunmuştur deyü tahrîr olunmuş iken sonra, kendi mührü ile mûmhûren mahsûs seffri ile Bağdâd Canibinden rikâb-ı kâmiyâb hasret-i hasrûneye ba's ve tesyîr eylediği evrâkının tercüme-i sahihaları der-Sa'âdet'e celb ve cezb olunup evrâk-ı merkûme Sadrı'azam ve Vekîl-i Mutlak ifham hazretlerinin Huzûr-ı 'Âlilerinde evâsıd-ı mâh-ı merkûmede ma'kûd olan Encümen-i Şûrâ'da feth ü kırâ'et olundukta fîmâ baa'd ehl-i İslâm meyânından şimşîr-i hısâm ref' ü beyh 'adâvet ve bağzâ-i kal'a ve kam' olunmak için güya sâlifü'z-zikr iki maddenin kabûl ve ez-Sahrâ-yı'âfi da'vâsından ferâgat ve simmet-i musâlehaya meyl ve rağbet eylediğini işbu kağıtlarında dahi eğerçe derç ve tasdîr ve leğen derûn evrâk-ı mezkûre de müceddeden hilâf-ı şer' ve kânûn bir nev'î teklîf yârde dahi serd ve tasrîh ederek habs zamîrini işrâb ve teşvîr eylemiş teklîf-i merkûmun me'l-ü mefhûmu zamîme'i Memâlik-i Mahrûse-i İslâmiye'den olup, sinîn-i kadîmeden beru derûnlarında asâr-ı senet ve cemâ'at ve du'âyem vâr-gân şerî'at-i icrâ oluna gelen âzer-bîhân hudûdları ki yani Van ve ol-havâlide olan Kürdistandır anları ve kezâlik 'ırâkü'l-kâsile yani Bağdad ve Basra ve müşhidîn ve havâlîleridir anlara kendüye vermek üzere talep eylemesi hâlât-ı garîbesi olmağla, bu gûna ma'elleri biri birine muhâlif ve mugâyir tahrîrât-ı mekîdet semân irsâl ve tesyîrinden merkûmun murâd ve maksadı cânib Devlet-i Âliye ve Saltanat-ı Seniye lâ-zâlet mahfûza bu kayatü'r-rebâniyeyi iğfâl ve ta'vîk ile kendi umûruna takvîyet ve za'mence bu cânibe

îrâs fütûr ve rehâvet idiği zâhir ve bundan başka sermez hemiz olan hazret-i İmâm-ı 'Âzâm ve hemâm-ı ekrem ve efham razıya'l-lahü Te'âla cenâbının merkad münûrlarına çâykîr zamîr mel'anet semîri olan sû'-i kasdı ma'âza'l-lahi Te'âla icrâ ile ehl-i senet ve cemâ'ate bir güne dahi ihânet ve hıyânet olduğu âşikâr ve bâhir olmağla mahyel-i merkûmun keyd ü hıd'âsından fîmâ ba'd gaflet ve tarafından bir türlü tahsîl-i emniyet câ'iz olmadığından gayri, 'iyâzen bâ Allahü Te'âla Memâlik-i İslâmiye hıfzaha'l-lahü Te'âla 'ani'l-afât ve'l-belyeden bir şebrîr ve bir kıt'a arz ve mahal verilmesinin mu'âzir-i şer'iyeye ve mülkiyesi ve azh ve bedîdâr olmağın, be-'üne'l-lahi'l-meliki'l-müte'âl sene-i mâziyeden ziyâde techîz 'aded ve 'itâd ve tertîb-i levâzım emr-i cihâda [35a] emr-i cihâda bezl-i ictihâd olunmak vâcibe-i 'uhde-i saltanat-ı diyânet mu'tâddan idüğü bi'l-cümle Vüzerâ-yı 'Âzâm ve 'Ulemâ-yı fehâm ve ocaklar ricâlinin icmâ' ârâ ve ittifâk kelm-i sevâp intimâlarıyla karâr-dâde olduğuna binâen, bâ-tafa sübhâne ve te'âla sene-i âtiyede Kars ve Diyarbekir kullarından Sefer-i Hümâyûn nusret-i makrûn mukarrer ve muhakkak olmağla, bu keyfiyet Kars Cânibi seraskeri olup, li-ecli'l-musleha bu kış Erzurum'da meştânişîn ikâmet ve ol havâfîlerde kesret üzere zehayir ve mühimmât-ı cem' ve edhârına dâmen dermiyân-ı kudret olmak üzere me'mûr olan vezîr-i muhaddid pîrâ Sadr-ı sâbık Sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine Hatt-ı Hümâyûn şevket makrûn ile ma'nûn emr-i celîli's-şân ile tefhîm ve ifâde vesair Vüzerâ-yı 'Âzâm ve mîr-i mîrân kirâm-ı rü'esâ ve zâbitân-ı 'Âsâkir-i Mansûre'ye dahi kemâl-i ihtimâm ve ikdâm ile şimdiden techîr-i 'asker ve tertîb-i mühimmâr sefer ederek hazır ve âmâde olmağla sarf-ı kudret ve vakt ü zamânile harekete kesb-i isti'dâd ve kuvvet ve kilitli 'ade ve 'itâd tedârikine bezl-i himmet ve meknet eylemeleri için o emr-i 'aliyeler isdâr ve irsâl ve cümleyi bu keyfiyeten haberdâr ve ifâde-i hâl olduğundan gayri, halen fermâ nefermâ-yı aklîm-i karîm hân 'âlişân celâdetlü Selim Giray Han hazretlerine dahi himem-i celile-i kâ-ânileriyle işbu sene-i mübâreke evâilde bi'l-edâ tasfir olduğuna üzere mukaddemâ aklîm-i karîmden ihrâc ve sefer-i Hümâyûn'a tesyîr ve irsâl eyledikleri 'asâkir-i Tatar gayret-i şî'ârın gerek neferât şîr-i savlet ve gerek ser-gerde gân kahraman saffetlerinden her biri hakâki şimrede-i benân-ı ittihâb kiyânîleri olmaktan nâşî, ibrâz çû her şecâ'at ve îfâ-yı resm-i diyânet ve gayret ile 'asâkir mû-hadîse i'ânet-i 'azîm ve cânib-i düşmana ve hane-i cisîm izhâr eyledikleri meşhûr ra-âfâk olmak hasebiyle bu vech ile senûh eden hademât-ı gayverâneleri pesendîde-i tab' safâ makrûn hazret-i şehriyârî olduğuna binâen, bi-menhü Te'âlâ sene-i âtiye için dahi aklîm-i karîmden sâbakî üzere on bin nefer Tatar 'adv ü şikârın ihrâcı husûsuna irâde-i 'aliye-i hazret-i padişâhî te'allük ve der-kâr ve hân 'âlişân hazretlerinin dahi taraf-ı Devlet-i Âliye-i

ebed karâra olan celâ'il hüsn-ü ihlâs ve mehâ'il-i sadaka ihtisâsına nazaran tesviye-i emr-i mezbûre sâbıkından ziyâde berü fikk-ı merâm-ı haber incâm-ı şehinşâhî teşmîr-i sâk ibtidâr edeceği zâhir ve eşkâr olmağın, bi-fasle sübhânehü ve Te'âlâ bir ân ve bir saat akdem savb-ı me'mûrlarında mevcut bulunmak üzere vaktiyle irsâ ve tesyîrler için matlûb olan on bin 'âsakir-i Tatar hamiyet şî'ârı şimdiden tesviye ve tertîb ve müte'ayyinân Selâtîn-i Cengizye'den üzerlerine ser-gerde nasb olunacak ve ma'yyetine terfîk kılınacak saltânâtı dahi me'mûr ve ta'yîn eyledikten sonra, mîrâ veyahut bahrâ münâsib olan tarîk mürûrların ve menvâl-i muharrer üzere hazır ve âmâde oldukların derbâr-ı hilâfet-medâr şehriyârîye mukaddem arz ve ahbar eylemek bâbında şerf-bahşâyı sūdûr olan Nâme-i Hümâyûn şevket makrûn ve ber-vechi mu'tâd-ı kadîm kırk bin kuruluş sekbân akçesi ve iktizâ eden vesâ-yı kavme ilbâs için kırk sevb-i hal'-i fahrâ mâh-ı merkûmun evâhirinde egerçe tertîb ve âmâde olundu. [35b] lâkin bi'l-edâ-i mezkûr sefirin vürûduna terkîben te'hîr buyuruldu.

Tebdîl-i Sadr-ı Anadolu

Halen Anadolu Kadiaskeri olan yeğetâz mazmâr 'ulûm-ı karîm Mehmed Efendi hazretleri müddet-i 'areye-i 'iffet-i irtisâmları tamâm ve zamân-ı hükümetleri resîde-i Hasan hınâm olmağla kademâ-yı tarîkten sâbıkan İstanbul kadısı olan Şeyhülislam sâbık merhûm Mahmûd Efendi'nin mahdûm-ı muhteremleri fazîlet-penâh Mevlâna Abdullah Efendi hazretleri mâh-ı merkûmun yirmi üçüncü gününde Sadr-ı Vâlâ-yı Anadolu'ya is'âd ile mesrûr ve dilşâd buyuruldu.

Üftâden Kalyon Bazergân be-Sâhil-i Hısn-ı İstanbul ve Beyân-ı Keyfiyet-i O

Bender İskenderye-i Mısır'dan İstanbul'a âmed şüd eden tüccâr kalyonlarından Arap Ömer nâm kapdânın kalyonu eşyâ-yı günâ-gün ve zehâyir-i mısriyye ile memlû ve meşhûn olduğu halde, mâh-ı Zi'l-ka'de'nin dördüncü Pazar gecesi kabîl-i Şâm'da Çekmece açıklarından çekilip gelir iken, melâh-ı sefîne-i 'uzmet nemûn gerdûn zurkaça-i hûrşit müşa'saş bâd-ı bânî kenâre-i sâhil-i mağrib zemîne sevk ve tesyîr ve çekdirme-i siye endâm zülâmî mahzefe-i cenbân keşâ-keş ile ve ola girya'ni sipihr-i neyl-i fâm perde-i siye târşâmî âvihte-i bâm feshat-sarâ-yı cihân ve cemâl-i mihr-i elem ârâ-yı ve râyı hicâbda penhân ettiği esnâda kalyon-ı merkûm Kumkapı Pîşekâhne gelip bi-emrillahi Te'âlâ leyle-i mezbûrede bâd-ı cenûb kemâl-i şiddetle vezân ve hebûb eylediğinden târîkî-i şeb ve terâkim zülâm müstevcebü'l-harb-ı istilâ-yı havf ve merâse sebep olmağla Sarayburnu'nda içeri girmeye cesaret edemeyip ol leyl-i perveylî ânda

imrâr ve firdâsı Sarayburnu'nu gezârnetî ile mahal-i mezkûrda lengerândâr karar olmuştu. Lakin şedâyid telâtım emvâc gûh endâm bilâ infisâm hücme-zâ-yı iktihâm olmaktan nâşî, vaz' olunan lenger ka'ar deryâde 'adem-i istikrâr ve kalyon-ı merkûmu rabt-ı hebâl istivâr edemediklerinden tedâbir-i meknetleri bî-tâ'il ve bi'z-zarûre taraf-ı sâhile mâ'il olmağla derûnunda olan ricâl ve melâhîn her cendeki ihtimâm-ı tâm ve keşâkeş ikdâm ile zabt u rabtına sarf-ı nîrvâ iktidâr eylediler ise mukaddeme-i sa'îleri netice pezyer ve baht-ı legazîde pâleri destegîr olamayıp reşte-i tâkatleri berîde-i mikrâz rûzgâr ve metâ' meknetleri rebûde-i dest-i ıztırâr bî-ıstıbâr olduğundan çâr nâ-çâr hal-i 'ikâl ihtiyâr ile ol at başlı kalyon mânendâsib Harûn-ı Âher kapı ile Çatladıkapı yanında Arabacılar Kârhânesi müşerref olduğu sâhilin pîşekâhında taşlık ve sağacık olan mahle sevk-i kazâ ve kader ile üftâde olamğla taraf-ı sâhilden istimdâd kasdıyla bir kaç defa top atıp i'lâm-ı hâl ve isti'ânet-i ahvâl ettiklerinden hükkâm haberdâr olup, imdâd ve i'ânet kaydında eğerçe kusûr etmediler. Lakin haylûlet şebtâr ve şedes rûzgâr ile telâtım-ı emvâc hıtar bârden nâşî, bir tarikle hılâsına çâre-sâz ve dest-i i'ânet-i bâz etmeğe hıdâmegân olmadığından, bi'z-zarûre rûşnâ bahşâyî-i sabh-ı münîr zuhûruna tevkîf ve te'hîr iktizâ eyledi. Bu keyfiyet-i kehfe'l-emân fakr imlacâ'e râhat risân za'fâ bahr-ı zehâr-ı merhamet (?) her şefkat ve 'inâyet-i hemem deryâ kerem sebab-i emniyet-i 'âlem bâ'is-i esâyîş melel ve evem-i sâye-i kerem vâye-i hıdâ-pîrâye-i cemâl ârâ-yı zühd ve takvâ cenâb-ı pâdişâh te'lîf [36a] te'lîf sâz kalıp i'lâ ve ednâ hazret-i şehinşâh refâh bahşâ-yı umûm-ı re'âya ve berâyâ lâzâle'd-dehr-i müftehiren be-vücûde'l-a'lâ ve mâ-berha'l-halk mütene'men bi't-tafa vücûde'l-isnâ hazretlerinin ma'lûm 'utûfet-i mersûm hadîvâneleri oldukta kalyon merkûmun mütahmel olduğu eşyâ ve zâde ve zevâde Âsitâne-i Sa'âdet âşiyânelerinden âsûde-i muzalle-i refâh olan 'ibâda'l-lah için isticlâb olduğundan sâye-i 'inâyet vâye-i hasrevânelerinin hûş-ı nişîn-i râhat güzîni olan 'umûmen zîr-i destâz ve husûsen vücûh-ı a'yânın refâh-ı hâl ve etmînân be-elleri aksâ-yı murâd-ı Hümâyûn Malûkâne ve müntehâ-yı makâsad mâ fîyü'l-fevâd-ı şefkat nemûn mün'amâneleri olmak hasebiyle lece-i bîkrân merhametleri mevc-i hayz ve 'mân bî pâyân 'inâyetleri nesîm-i letâfet ve sîm ile kûmerrîz olup, kalyon-ı merkûmun istihlâsı ve derûnunda olan eşyânın istihrâcı bâbında şeref sūdûr eden Emr-i Hümâyûnları mâcebince melâz-ı fukarâ nâsır ze'âfen mesnet ârâ-yı Sadâret-i 'Uzmâ revneka-i ifzâ-yı vekâlet-i kebîr olan Vezîrû'l-kerem ve efham-ı sadâkat 'alemleri es-Seyyid Hasan Paşa hazretlerini kalyon-ı merkûmun giriftâr-ı 'ikâl kazâ ve üftâde-i rîzesinin ibtelen olduğu mahle nâzır olan Arabacılar Kârhânesi'ne bi'n-nefs varmalarını irâde buyurup Cenâb-ı Sadr-ı 'Âlî hazretleri dahi der-'akab mahalle-i merkûme kâdeme

cenbân rehevâr-ı himmet ve Vezîr-i Mükerrer Kapdân-ı Deryâ Sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretleri ve bi'l-cümle Tesâne-i 'Âmire ricâli vesâ'ir rü'esâ sefâyin ve melâhlar ve deryâ ehvâline vâkıf olanların ve iskelelerde mevcut mâ'ûne ve kebîr kayıkların ihzârına emr ü fermân buyurmalarıyla derhâl müşârün-ileyh Kapdân-ı Deryâ hazretleri 'umûmen tersâne-i 'âmire ricâli ve rü'esâ-yı sefâyin ve neferâtlarıyla gelüp kesret-i 'amele ve 'imâl ve vefret edvât hıbâl ve âlât-ı cer-esfâl ile berzede-i dâmân-ı ihtimâm ve teşmîr sâzsâk ikdâm olmada eğerçe kusûr ve fütûr etmediler lâkin bi-emr-i hitâşedet rüzgâra hiffet ve sükûnet gelmeyip kalyonun yanına yanaşmak makvele-i mahâl iken, mücerret natk-ı pâk cenâb-ı katab zemân ve mahz-ı meyâmen tevcîh halîfe-i deverân bir kâtiyle ricâl 'amelenin her biri nehnek deryâ-yı cür'et ve gavâs kalzem-i cesâret olup, letemât-gûh mânında dehşet-i nemâ ve mûce-i pîderpî merdem ribâyâ asle't-tefât etmeyip ol-gün akşama dek mâ'ûne ve kayıklarıyla yüz yirmi ferde yalnız kahve ve katı (?) gazveleri vesâir eşyâ-yı ihrâc olunmuşken anınla iktifâ olunmayıp cenâb-ı şehriyâr gerdûn iktidâr efendimiz mecelâ-yı ilhâm rebânî olan nihâ-yı levh âşgâ-yı melûkânelerinden hemen o gün Tersâne-i 'Âmire'lerinde mevcut bulunan sallarından mikdâr-ı kifâye sallar 'icâleten nakl ve tesyîr ve kalyondan karaya dek tanzîm ve tertîb ve ashâbı eşyâlarını ayaktan çıkarmak üzere ta'biye ve terkîb olunmasını Emr-i Hümâyûn buyurmalarıyla ber-vechi muharrer tâ'ir üç pervâzı rebûde-i çenkâl şikâr-ı ilyân böyle hurûş-ı hoş rebâ-yı bahr-ı tufân nemâ-hengâmında sallar gelmesi 'adîmü'l-îmkân iken, yemen-i himmet hazret-i zillü'l-lehî ve mahz-ı tevcîh nîm-negâh cenâb-ı hilâfet penâhî inzimâmiyle hemen ol-gün öyle sıhhat ü zân bâd-ı tûfânzâd esnâsında kader-i kifâye sallar Tersâne-i 'Âmire'den nakl ve tesrîb ve tesrîb ve mahal-i merkûme vaz'u tertîb olunmağla, Fermân-ı Hümâyûn kazâ cereyân şâhâneleri imzâ pezîr-i infâz olunmuştur. [36b] Ertesi güne yine re'fetlü Sadrı'azam hazretleri çay-ı merkûm teşrîf buyurup kâ'l-evvele Kapdân Paşa hazretleri 'umûmen a'mâl olunan ricâl-i tersâne sarf-ı ihtimâm kûşeş ederek nısfından ziyâde eşyâ-yı sâhile ihrâc ve tahfîf-i ihmâl ve eskâl ile ol-gün dahi akşama dek ikdâm-ı tâm eylediler. Üçüncü günü berü nevâl 'adîmü'n-nihâyeti mebzûl 'âme'i enâm ve der-'inâyet bî gâyeti meşmûl kâfe'i hâs ve 'âmm olan cenâb-ı Padişâh İskender ihtişâm ve şehinşâh dâr-ı iğlâm meda'l-lahi Te'âla zılâlen ra'fete ve saltanata 'alâ mefârîku'l-enâm ilâ âhirü'l-eyyâm hazretleri mezâhame'i merâhim zât ve muhâceme'i mekârim safât-ı ferşete semâtalrı muktezâsınca rahme'l-'ibâde bi'z-zât sâlifü'l-beyân Arabacılar Kârhânesi'nden nezâret olunan mahal meşrefe şeref-i kudûm meymenet lüzumların erzânı ve nûr-ı cemâl mihr-i incilâleriyle ol berc ma'da iftirânî neverânî buyurup ol-gün Devletlü Sadrı'azam hazretleri ve semâhatlü

Şeyhülislâm Efendi ve Kapudân Paşa hazrâtı vesâ'ire ricâl-i Devlet-i Âliye cidâr-ı hassanın haricinde vâki'sahilde hîme nişîn ikâmet ve cümlesi nezâret ile bakya kalân eşyâ-yı metnû'ayı peyâpî ihrâca sarf-ı himmet ve yevm-i mezbûrde bazergân fikrâsının ekser-i emvâl ve eşyâsı rehâyeb sâhil-i selâet olduktan sonra, kalyon-ı merkûmun dahi istihlâsına işâret-i 'aliye-i Hümâyûn ile mübâderet ve gavâslar ve bahrîler götürdülüp Karaderyâ'da mütevârî olan mahalleri yoklandıkta teknenin ve satî taş üzerine tesâdüf etmekle, başı ve kıçığı düşüp ve tahtında olan düşme vâsıl mebnâsı olan onurgası senekrede-i inkisâr ve 'ârıza-i fenâ ile târ-ı mâr olduğu ihbâr ve kayd hibâl-i ihtimâm ile ihrâcına ibtidâr olunsa dahi ba'de zîn-i medâr isti'mâl olacak metn-i esâsî pâyidâr olmayacağı âşikâr olmağla hâlî üzere terk olunup, ancak derûnunda olan eşyâ ve âlâtın ihrâcıyla iktifâ olundu. bu güne bahtiyârü't-tâf hüdâvendigârında kâre gîr sâhil-i zuhûr virüz olan isdâf-ı lü'lü-e bârahim ceyb-i emâle îşâr mervârid 'inâyet ve kerem olarak emvâl ve eşyâları istihlâsına ibtidâr olunan sevdâ-girân tüccârın bu hâlet-i per-bereket ve bu himmet-i me'âlî nihmet-i meşhûd bâ-sara'î yakınları oldukta ziyânları mâye-i sûd ve hazenleri vâye-i sürûr ve sürûd olup, cümlesi mübtehic ve memnûn olmuşlar iken, ancak kalyon-ı merkûmun sâhibi olan mûmâ-ileyh Arap Ömer Kapdân-ı 'ârza-i ikdârdır yâpâr ile mağmûm ve mahzûn olmasına mür'et-i kirâmet-medâr şehriyârî ve 'utûfet Cevdet-i asâr-ı tâcdârî cevâz-dâde olmayıp ol hatem-i şîm basîta'n-ne'am cenâbları mahiyyet-i 'âlem olan kalzem girmelerin kû herândâz bir hisân ve bilâ bedel-i ihsân mecân olmak üzere Tersâne-i 'Âmire'lerinde merbûd olan 'atîk kalyonlarından uzun kıçlı kalyonu Kapdân-ı merkûme 'inâyet ve i'tâ ve vech ile anâ dahi mesrûr ve ihyâ buyurdular. sahîha-i beyân mestar zede-i yerâ'a-i sadâkat berâ'a olduğu üzere husûs-ı mezkûre bu güne bezl-i himmet beyhimtâ ve sarf-ı dikkat diyânet-i intimâ ve husûsan ber-vechi muharrer misli nâşîde ve nâdîde pîrâye-i ser-levha-i asâr tâcdârî olan 'inâyet ve ihsân hüdâvendigârı zuhûru eğrice zâhir hâlde Âsitane-i Sa'âdet'lerine zehâyir nakl eden tüccâr hakkında bedîdâr olmuştur. imâmelen haza [37a] imâmelen haza olunsa zımnen 'âme-i 'ibâdallaha mahz-ı şefkat ve merhametten kinâyet bir hâl ve dergâh ahdiyât rabbü'l-'izzetde makârenet kabûl ve mazhar ucûr cezvele olacak bir mizmet memdûha-i mahmûde'l-'âkıbe olmağla sekân Âsitane-i Sa'âdet âşiyân olan bi'l-cümle kehân ve mihân yekdel ve yekzibân ferîza-i zimmet-i sadâkat nişânları olan ed'iyye-i devâm 'umûr-ı devlet pâdişâhî ve kavvâm fûrûşekûh saltanat-ı şehinşâhî manzûmesini müstezâd evrâd-ı lisân ve fevâû ederek her biri bu vech-i ile zımnen hâ'iz kerem men'âm olduklarına harem ve dilşâd oldular.

Tevcih-i Şimhâli’i Kamvak Bahâ Sapû Lâd-hân Dere’l-kâ-yı Dağistan

Mâlik-i rikâb-ı milel ve emem bâsita iyâdi-i lütüf ve kerem cenâb-ı pâdişâh ‘âlem ve şehinşâh-ı mu‘azzam edâma’l-lahi Te‘âla devlete ve saltanata mâdâm el-insân fi’l-‘âlem hazretlerinin ittâf şâmilete’l-itrâf bî pâyân ve fîzân ‘amân bir ve ihsânları ‘ale’l-‘umûm cihân ve cihâniyâne şâmil ve husûsan tenvîr menâr-ı sinîn-i seniye ve izâlâ’i zalâm-ı küfr ve ref‘i bede‘ sî’e için fî sebîli’l-lah sa‘î ve ictihâd eden havâs zeviyü’l-ihtisâsa mütevârid ve vâsıl olduğuna binâ’en bundan akdem sâl-i gezişte halâlinde ümerâ’i Dağistan Cengitây Hanı Ahmed Han hazretleri askeriyle Kars Kalesine gelip hizmet-i muhâfazada esbâ-ı vücûd ve Hıdemât-ı Hümâyûn edâsında bezl-i mechûd eyledikten sonra, Âsitane-i Sa‘âdet’e gelip pâye’i serîr-i a‘lâ-yı hasrevâneye rûmâl ile kesb-i kemâl ve âmâl mâfiyü’l-bâlî husûlüne müsâ’ade-i ‘Aliye-i ‘adivâne erzânı buyurulmağla ol vakitte elkâ-yı Dağistan’Devlet-i Âliye olan mesânîd ‘ulyâdan (?) mesned-i metsebân Devlet-i Âliye’den hâlî olmak hasebiyle bazı ahâlî-i Dağistan’nın inzimâm re’îleriyle bi’l-iktizâ zikr olunan şemhallik mûmâ-ileyh Cengitây Ahmed Han’a taraf-ı Hümâyûn şehinşâhîden ‘inâyet ve ihsân ve yedine şemhallik Berât-ı ‘Âlişânı eğrice teslîm ve i’tâ buyurulmuştu. Lakin mukaddeman kamûk şemhâlî olan ‘Âdilgirây Han’ın oğlu Haspolat Han hazretleri ebâ’in ced kamûk şemhâlî olmaktan nâşî, mesned ve alâ-yı şemhâlîde anların nesilleri mevcûd ve der-sıhhat oldukça ahara tevcih ve in‘itâf eylemek menâfi-i de’b ve ‘âdetleri iken, ber-vechi muharrer mukaddeman müşârün-ileyhden tahli‘î mücerred oldukça cânib-i Devlet-i Âliye’ye tahsîl intisâb ve ‘ubûdiyet ve kesb-i mefâharet-i rakkiyyet edemediğinden neş’et edip, ve’l-hâleti hazihi müşârün-ileyh Haspolat Han hazretleri fitrat-ı pâkize tînetinde mahmer olan mâye’i kiyâset ve sadâkat ve zamîr-i safvet semîrinde muzmârâ cevher-i hulûs ve istikâmet muktezâsınca taraf-ı muhâlif bed-mezheb olan i‘câm hîbet-i incâmdan rû-gerdân ve inhirâf ve Devlet-i Âliye-i bâhirü’l- ‘unvâne ve keزالik hânân ve umerâ ve müte‘ayyinân Dağistan’a meyl ve intisâb ve in‘itâf ve lütf âmîzeş ve hüsn-i imtizâc sadâkat ve zireş ile iktisâb mâye-i itlâf etmekle, Han-ı müşârün-ileyh mâdâmka Devlet-i Âliye-i rûz-efzûnun rabaka’i ‘ubûdiyeti zebûr gerden itâ‘at yani beher hâl dostuna dost ve düşmanına düşman olmak merâsimini îfâyâ mübâderet ede kendisi ve ihlâf ve a‘kâbî der-hayât oldukça medned-i vâlâ-yı şemhâlî müşârün-ileyh ‘inâyet ve ihsân has-revâne buyurulması kanûn ve kâ‘ide-i Dağistan’a üftâ ve ahare ve zâbıta-i hüsn-i nizâm memlekete el-yak ve evlâ olduğuna [37b] tâife-i lezkî hanlarından mukaddeman taraf-ı bâhiru’s-şevk Devlet-i Âliye’den mansûb olan usmâ Ahmed Han vesâir müntesebân Devlet-i Âliye olan umerâ-i Dağistan kâğıtlarıyla i‘lâm ve tahkîk ve evrâk-ı merkûme ile der-bâr ‘inâyet-

medâra gelân ricâl-i Dağıstan dahi keyfiyeti şifâhan beyân ve tasdîk etmeleriyle i'lâm ve inhâ olduğu vech ile mûmâ-ileyh Cengitây Ahmed Hân hükûmet-i mevrûse olan Cengitay Hanlığı ile iktifâ ve kanâ'at eylemek beynlerinde cârî ve mu'teber ve mer'â tutulan kavânîn-i kadîmelerine muvâfık olmağın, lezlek-i mûmâ-ileyh Ahmed Hân s Cengitay Hanlığı ile iktifâ ve müşârün-ileyh Haspolat Hân dahi fîmâ ba'd hulûs-ı tâmm ve hânân ve umerâ ve a'yân ve ricâl Dağıstan ile sâlik-i mesâlik ittifâk ve iltiyâm ve izhâr-ı cevher fütüvvet mâle'l-kelâm ederek rakz ve el-hâd âyinini icrâd a'yasında olanları hayta-i hükûmetine takrîbden men' ü sudû ol-makûleleri külliyen def' ü tard birle mûmâ-ileyhimâ her bâbda kuvvet izhâr-ı metânet ve kezalik hukûmetinde olan sığâr ve kibâr ve bi'l-cümle ahâlî-i kamûktan ve ricâl-i Dağıstan'dan 'ulemâ ve sulhâ ve ibrâr ve ihyâra nevâziş ve ittifât birle da'vât hayriyye isticâline sarf-ı himmet ve dîn-i Devlet-i Âliye'ye dâir umûr-ı lâzimenin infâzına bezl-i meknet ve şimhâllik rûtbe'i celîlesi dahi Devlet-i Âliye'ye hulûs-ı taviyyet ve dîn-i mezhebe sıdk-ı niyet ile hizmet ibrâzına sarf-ı kudret üzere oldukça müşârün-ileyhin hândânına mahsûs olmak şartıyla i'lâm ve inhâ olduğu ve cehle hakkında bahren hâr 'âtıfet cenâb-ı şehriyârî mevc-i engîz ve âfitâb-ı 'inâyet cihândârî pertevzîr olup, mâh-ı merkûmun dördüncü gününde kamûk-ı şemhalliği müşârün-ileyh Haspolat Hân hazretleri'ne tevcih ve ihsân buyurulduğundan ma'da emhas-ı i'nâyât-ı 'ademü'L-gâyât pâdişâhânedden semûr bâhire'l-habûrede ve hata ber-sûb hıl'at-i bâhirü'l-behcet ve bir kabza şimşîr bark-ı te'sîr vr hazîne-i kerem defîne-i melûkânedden iki yük sikke-i hasene-i zer-mahbûb 'atye-i behiyye-i hâkânî 'nâyet ve i'tâ ve yine elkâ-yı Dağıstan'da vâki'karîm-i şemhalliği ta'bir olunan şemhallik dahi müşârün-ileyh Haspolat Hân hazretleri'nin birâder (?) Se'âdetgirây Bey hazretlerine tevcih ve 'inâyet ve yine ol 'ândândan neş'et eden nevsâl beğe dahi bu hilâlde rûtbe-i mîr-i mîrânî ihsân buyurulup teşrifât-ı Hümâyûn olan ferve'i zâhire ve hal'-ı fâhire ve hadlerine göre 'itâyâ-yı vâfire ile ahâlî- Dağıstan mahzar-ı kerem veliyü'n-ne'am 'âlem olmalarıyla her biri 'atebe-i 'aliye-i saltanat-ı seniye bendeleri mülküne münselik olduklarına fahr ü mübâ'ât ile mübtelic ve habûr-ı mevfûr ile mesrûr oldular.

Tevcih-i Seraskeri Cânib-i Kars ba-Sadr-ı Sâbık Ali Paşa vâlî-i Haleb ve Eyâlet-i Halebü's-şehbâ be-Seraskeri Sâbık el-Hâc Ahmed Paşa

Sübhânehü ve Te'âlâ sene-i cedîde Kars ve Diyarbekir taraflarından iki koldan Sefer-i Hümâyûn nusret-i makrûn mukarrer ve muhakkak olduğuna binâen, Kars kolunda tecemmü' ve tehaşşüd edecek sunûf-ı askeriyenin zabt-ı zamâm umûrlarıyla fen-i

sipahsâlârîye vâkîf ol havâlîde vâki' serhidât İranyânın keyfiyâtına 'ârif bir vezîr-i gayret semîrin bu halâlde cânib-i mezbûr seraskerliği ile [38a] ile ol-tarafta bulunması ve ecbâsı umûrdan olduğu zamirü'l-hemâm pezîr-i cenâb-ı halife-i deverâne lâyah olmağla sâbıkan Sadrı'azam olup, hâlen Haleb Vâlisi olan Vezîr-i Zîşân Sa'âdetlü Ali Paşa hazretleri zikr olunan ta'rîfe mâ-sadaka ve vâki'â bundan esbak bi'd-defa'â mahvil-i 'uhde-i müşîrânesi kılınan İran Seraskerlikleri henkâmende mevbûl zâtî olan celâ'il-i liyâkat ve isti'dâd ve mehâ'il-i himmet-i hüdâdâd muktezâsınca hudûd-ı a'câmın keyfiyâtına vukûf-ı tâmî olduğundan başka, be-tahsîs Revân ve Tebrîz ve Şîrvân ve Tiflis havâlîlerine mukaddemân kirât ile eyâb-ı zehâbları vukû' takrîbiyle havâlî-i merkûmede bulunan ahâlî ve ru'esâ-yı kavmin dahi etvâr ve girdârları belki esâmî ve asârları ma'lûm fetânet-i mersûmları olmak hasebiyle asker-keşlik ve düşman-keşlik hâlen tende derbet ve derâbeti âşikâr ve umûr-ı askeriyede hüsn-i kifâyet-i ve azh ve bedîdâr olmağla bi'-tefa Te'âla ma-asker-i Hümâyûn'un karargâhı olan Erzurum'a mu'accelen ve sûle müsâre'at ve anda müştâ nişîn ikâmet ve ol bahar-ı zafer âsâre dek umûr-ı lâzimenin te'diye ve temşîline bezl-i meknet eylemek şartıyla hakkında bahr-ı bîkrân 'inâyet padişâhâne mevc-i hayz ve nîr-i ra'fet nişân şihînişâhâne pertevzîr olup, mâh-ı merkûmun on birinci gününde 'avâtıf celîle-i melûkâne ve'avârefe-i cezîle-i hasrevânededen şeref ifrâ-yı sudûr olan Hatt-ı Hümâyûn mevhibet makrûn mücebince Anadolu Eyâlet-i inzimâmıyla Kars Cânib Seraskerliği müceddeden Vezîr-i müşârün-ileyh hazretlerine tevcih ve 'inâyet ve zemâm umûr-ı gayret gesteri kabza-i himmet ve şehâmetine ihâle ve teslîm buyurulmağın temli' kadr ve şân ve tevkî' menşûr 'azz ü 'unvânı için seraskerlere mahsûs olan teşrîfât-ı Hümâyûn ve on beş bin kuruş 'atiye-i behçet nemûn i'tâ buyurulup be-'avne Te'âla sene-i cedîdede Diyarbekir ve Bağdad kullarına dahi tertîb ve Birecik tarafından tesyîr olunacak mühimmât ve zehâyir ve edevât ve asâkirin ihrâc ve tesyîrleri hususu akdem-i mihâm-ı lâzımül-ihtimâmdan olmak hasebiyle bu mihâmın dahi bir vefk-ı merâm hayr-ı incâm pâdişâhâne ru'yet ve itmâmı için bu esnâda bir vezîr delîrin dahi Halep Eyâletiyle anda vucûda elzem ve hemân peyderpey tesviye-i umûr-ı mezkûreye mübâşeret ve kıyâmı emr-i mütehattem olmaktan nâşî, Halep Eyâleti dahi halen Serasker müşârün-ileyhin selefi Sadr-ı sâbık vezîr setûde tedbîr sa'âtlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretlerine yevm-i merkûmeden bâ Hatt-ı Hümâyûn tevcih buyurulup Serasker müşârün-ileyh Ali Paşa hazretleri mu'accelen Erzurûm'a vardığı saat müşârün-ileyh Ahmed Paşa hazretleri mensubu olan Haleb'e müsâre'at 'azîmet ve emr-i me'mûriyeti temşîtine mübâderet eylemesi husûsu kendiye tefhîm ve tevsiye olunduğunu ber-vechi muharrer bu halâlde Serasker müşârün-

ileyh birân evvel Erzurum'a vusûl-i Van'da bulunması nice fevâ'id cemâbî müstetbi' bir keyfiyet idüğünü müş'ir iktizâ eden mufassal ve meşrûh Emr-i 'Aliye'nin 'unvânına Hatt-ı Hümâyûn celâdet-i makrûn keşîde ve hâssaten mübâşir ile irsâl ve tesyîr buyuruldu.

İhrâc-ı Asâkir Masar ve Tesyîr-i İşân be-Cânib-i Diyarbekir

Bi-'inâyetullahü'l-melikü'l-müste'ân sene-i âtiye dek Kars ve Diyarbekir [38b] kullarından sefer-i zafer eser-i muhakkak ve mukarrer olmağla Diyarbekir kavlinde tecemmü' edecek tevâyif-i askeriye ile me'â cânib-i mezbûr ordusunda bulunmak üzere muharrer ve se'i Mısır'dan dahi ber-vechi mu'tâd-ı kadîm pâk ve a'lâ üç bin nefer asâkire kıyâs ile bir esvab me'mûre tesyîr olunmalarına senesinde ihrâc olunan asâkire kıyâs ile bir esvab-i me'mûre tesyîr olunmalarına İrâde-i 'Aliye-i hazret-i şehriyârî te'alik etmeğın hâlen Mısır Vâlisi olan Vezîr-i Mükerrrem Se'âdetlü Râğıb Mehmed Paşa hazretleri ve ümerâ-i Mısravîdiocak zâbitleri ve ihtiyârları ma'rifetleriyle bölûkân seb'a neferâtın ibtâl ricâl-i şecâ'at girdârlarından temyîz ve intihâb olunarak üç bin nefer tâme'l-ıslaha güzîde ve tevânâ Mısır askeri tahrîrine mübâderet ve ümerâ'i Mısır'dan a'mâl-i askere kâdir-i mu'teber ve bahâdır olan bir emîr-i istikâmet semîr asâkir-i mezkûre üzerlerine te'mîr kılınıp bezl-i cidâ vefâ ve sarf-ı sa'î müstevfâ olunarak 'ale'l-'acele tahrîr ve techîz ve mühimmât-ı lâzimeleri her ne ise tertîb ve tanzîm ve de'b-i kadîm üzere bir senelik mevâcibleri ber-vechi pîşîn zâbitleri yedine teslîm ve inşâ'allahü Te'âla nevrûz-ı firûzdan mukaddem mahal me'mûrlarında bulunmaları şartıyla sâbıkı mücebince beksemâd ve mühimmât sâ'ire-i mu'tâdeleri elli yedi senesi Mısır irsâliyesi mâlinden görülüp bilâ kusûr-ı tekmîl olunduktan sonra, ber-a'le't-ta'cîl Diyarbekir tarafına sevk ve tesbîl olunmaları için şurût ve kuyûdu hâvî 'ale't-tafsîl şeref-sudûr eden emr-i 'âlişânın 'unvânına Hatt-ı Hümâyûn şevket-mâkrûn geşîde buyurulup taraf-ı Devlet-i Âliye'den mahsûs ta'yîn olunan mübâşir ile mâh-merkûmun evâselinde irsâl buyuruldu.

Me'mûriyet-i Vüzerâ-yı 'Azâm ve Mîr-i Mîrân-ı Kirâm ve Tevâyif-i Askeriye be-ma'iyet Seraskeri Cânib-i Kars

Be-lütfullahi'l-menân hâlen Kars Cânib-i seraskeri vezîr-i zişân hazretlerinin vucûh-ı esbâb zâhirî olan edevât ve mühimmâtıyla emrine bi'külliye takviyet ve kuvvet ez-zahr celâdet olan ecnâs-ı asâkir ve fîre ile ma'asker-i Hümâyûn'un metânet ve cem'yyetine bâ'is olacak keyfiyete ihtimâm ve dikkat-i der-kâr olamaktan nâşî, (zînet-i taht-ı ve

zeyverdîhîm) (hazret-i padişâh haffet-i aklîm) cenâbları mücerred te'sîr ve tatmîn zîr-i destân 'acze ve re'âyâ ve def'a mekîdet-i i'tâ kastıyla şâhid bi'l-ihrâm-ı hemem melûkânelerin pûşeş câme-i hamiyet tırâz ile sâha-i ihtizâzda celvesâz ederek bu bâbda hezâyin ve masârîfa bakmayıp Anadolu ve Rûm İli câniblerinde muvâkîf elviye mutasarrıfları olan mîr-i mîrân kirâma zîrde tahrîr olunacak vucûh ve şurût ile 'ulûfe ve bahşîşleri mîrîden verilip dâ'ireleri hademesi ve kapıları levendi olmak şartıyla mîr-i süvârî levendât tahrîr-i virân-ı akdem kapıları halkını dahi tertîb ve tehcîr eylemeler için Hazine-i Âmirelerinden mebâliğ ve fîre ifrâz ve ihsân buyurmalarıyla izân-ı cümle Anadolu tarafından Hüdâvendigâr Sancağı mutasarrıfı Abdurrahman Paşa üç yüz nefer kapısı halkı ve iki yüz mîr-i süvârî levendât ve keزالik Karasu Sancağı mutasarrıfı Cevher Paşa ve Beyşehir mutasarrıfı Küçük Cafer Paşa ve Akşehir mutasarrıfı Sarı Mustafa Paşa-zâde Ali Paşa ve Karahisar-ı Sâhip mutasarrıfı Emîr Ebûbekir Paşa ve Niğde Sancağı mutasarrıfı olan Abdurrahman Paşa ve Ankara mutasarrıfı Hâlid Paşa [39a] Hâlid Paşa ve Sultan Önü Sancağı mutasarrıfı Zâralı-zâde Mehmed Paşa ve Amasya mutasarrıfı Ömer Paşa ve Çorum mutasarrıfı İbrahim Paşa ve İçil mutasarrıfı Hamîs Paşa ve 'Alânya mutasarrıfı Seyyid Hüseyin Paşa ve Kocaili mutasarrıfı Bekir Paşa ber-vechi münâsib her biri kapı halkından mâ'dâ cümlesi ikişer yüz mîrî levendât Varna Beylerbeğsi Murtaza Paşa dahi beşyüz nefer kapısı halkı ve dört yüz nefer mîrî levendât ve keزالik Rûmili cânibinden dahi İskenderya Sancağı mutasarrıfı Yusuf Paşa ve Ohri mutasarrıfı İbrahim Paşa ve Avlonya mutasarrıfı Kaplan Paşa ve Dolunya mutasarrıfı Mustafa Paşa ve Elbesân mutasarrıfı Ömer Paşa ve Dukâkîn mutasarrıfı Derviş Ahmed Paşa ve Prizren mutasarrıfı Humbaracı Başî-zâde Sâlih Bey ve Üsküp mutasarrıfı Süleyman Bey ve Yanya mutasarrıfı Bosnavî Bektaş Paşa ve Selânik mutasarrıfı Recep Paşa kapıları halkından mâ'dâ ikişer yüz nefer mîrî levendât ve Hersek Sancağı mutasarrıfı Murad Paşa dört yüz nefer kapısı halkı ve dört yüz nefer mîrî levendât ve Kilis mutasarrıfı Mehmed Paşa dahi üçyüz kapısı halkı ve dört yüz mîrî levendât ve Bosna Eyâleti'nden dahi ta'yîn olunan mübâşir ma'rîfetiyle iki bin nefer-i mîrî süvârî levendât tahrîr etmek üzere cümlesi me'mûr olup, gerek Anadolu ve gerek Rumeli'nde zikr olunan paşaların her biri havza-i hukûmetlerinde ism ü şânı ma'lûm kimesnelerden tahrîr edip, müddetleri hıtâmına dek ma'iyetlerinde mevcûd ve me'mûr oldukları hıdmâtda bezl-i mechûd eylemek ve eğer içlerinden birisi firâr veyâhut hîn-i mukâbelede nâ-merzâ harekete ictisâr eder ise o makûlelerin buldukları mahalde bilâ emân cezâları tertîb ve emvâl-i mîrîden zabt olunacağı hüccet-i şer'îye olduğundan gayri, tahrîr eden paşanın dahi bilâ emân hakkında gelinmek şartı derc olup ve anlar

dahi bu vech ile esnâ-yı tahrîrde teyakkuz ve basîret üzere hareket ederek bildikleri ve i'timâd eyledikleri kimesneleri tahrîr ve defter ve hüccetlerini iklâme kayd olunmak için Âsitane-i Sa'âdet'e irsâl etmeleri şurûtu sâdır olan Evâmir-i 'Aliye'nin her birinde musarrih ve tasdîr ve bu vech ile nizâm-ı müstahsen ve taht-ı zâbitaya idhâl buyurulup Vüzerâ-yı 'Azâmdan dahi (?) Sancağı inzimamıyla Sivas Vâlisi olan Vezîr-i Mükerrer Sa'âdetlü Selim Paşa hazretleri bin iki yüz nefer kapısı halkı ve Trabzon Vâlisi Vezîr-i Mükerrer Sa'âdetlü Veli Paşa hazretleri sekiz yüz nefer kapısı halkı ve âdamları ve Karaman Vâlisi Vezîr-i Mükerrer Çelik Mehmed Paşa hazretleri dahi bin nefer tâme's-silâh gezîde kapısı ricâli ve Erzurum Vâlisi olan sâbıkan Yeniçeri Ağası Vezîr-i Mükerrer Sa'âdetlü İbrahim Paşa hazretleri kezalik bin nefer kapısı halkı ve âdamlarıyla ve sipâh ve silahdâr terkîlûlerinden dört bin nefer ve bölükât-ı erba'a bi'l-cümle neferâtlarıyla ve Rûmili ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Ednevarka ve Erzurum ve Kars ve Halep ve Maraş eyâletlerinin 'umûmen ze'mâ ve erbâb-ı timârı ve Rûmili cânibinden yirmi beş ve Anadolu'dan kırk beş aded-i 'atîk ve cedîd yeniçeri serdengeçti bayrakları münâsib olan mahallerden küşde ve her bir ağa yüz yirmişer nefer olmak üzere tashîh ve bedergâh ve tahrîr ve tekâmîl olunduktan sonra, mezkûrünün [39b] cümlesi hâlen Kars cânibi Seraskeri Vezîr-i müşârün-ileyh hazretlerinin ma'iyetine me'mûr buyurulup Sübhânehu Te'âla nevrûz-ı firûzda mahal me'mûrlarında mecût bulunmaları şurûtuna hâvî ve bi'l-edâ tahrîr olunan te'kîd ve inzâr ve tehdîd ve tezkârı muhtevî şeref sudûr eden evâmir-i 'aliyeler mâh-ı merkûmun evâ'ilinde ta'yîn olunan mübâşirler ile taraf-ı taraf mahallerine irsâl buyuruldu.

Zuhûr-ı Te'kîd ve İhtimâm Berâ-yı Tertîb-i Cezâ-yı Sazâ-yı Eşkiyâ-yı Levendât

Bi'l-edâ tafzilen zikri mürûr ettiği üzere bundan akdem Kars Cânibi Seraskeri merhûm Yeğen Mehmed Paşa ma'iyeti ike Sefer-i Hümâyûn'a me'mûriyetlerine binâ'en altışar aylık 'ulûfe ve bahşîşleri Beytü'l-mâl meslemînden ber-vechi peşin verilmişken esnâ-yı cenk ve peykârda asâkir-i mevhâdîne ihânet ve i'tâ-yı bed-mezhebe i'ânet ve emri-ül'l-emre 'adem-i itâ'at ile düşmandan bilâ müceb-i firâr 'ani'z-zahf-i 'ârîni irtikâb ve ihtiyâr ve Memâlik-i Mahrûse'de vâki' bilâd ve 'ibâde îsâl-i envâ' hisâr ve mezâr edip, mazra'n-nâs ve sâ'î bi'l-fesâd olduklarına binâ' buldukları mahallerde demleri heder olmak üzere izâle ve i'dâm ve ât ve besâtları katl edenlere ağnâ olunmak bâbında haklarında mukaddemâ verilen fetâvâ-yı şerîfe mücebince Evâmir-i 'Aliye sâdır olan firârî levendât eşkiyâsının bu âna dek cezâ sezâları tertîb olunanlardan gayri, bakıyyesinin dahi kahr u tedmîrleri ile vucûd-ı habâset âlûdlarından arzın tedhîrî ve şer

ü mukâsedlerinden imsâr ve bilâd ve 'ibâdın te'mîn ve tatmînî iksâ-yı Murâd-ı Hümâyûn Cenâb-ı Şehriyâri olup, ve sâlifü'z-zikr evâmîr-i şerîfenin mezâmîn-i münîfesi tenfîz ve icrâ olunmak bâbında dahi güreten ba'de uhrâ bi'l-cümle Memâlik-i Anadolu'ya kul kul tenbîhât ve te'kîdât olunmaktan eğriçe hâlî olunmuştur. Lakin el-hâlet-i hazîhi mevsim-i şitât havlî hasebiyle zikr olunan levendât eşkiyâsı sahrâ ve peyâbânda meks ve karar edemeyip lâ-mahâlet-i kasabât ve karada ve 'işâ'ir ve kabâ'il göçebe derûnlarında temekkün ve tevattuna muhtâç olacakları emr-i bedîhi olmağla henkâm şitâ-menkaza oluncaya dek temekkün ve ihtifâ eyledikleri gerek kara ve kasaba ve gerek 'işâ'ir ve göçebe derûnlarını tecessüs edip, zikr olunan levendât eşkiyâsının bölükbaşı ve odabaşı birâkdar ve çavuş ve soytârı makûlelerinden olan beş sınıftan ve bunlardan başka, şekâvet ile nâmdâr olanlardan ele girenleri mukaddemâ verilen fetevâ-yı münîfe mûceblerince sâdır olan evâmîr-i şerîfeye imtisâlen izâle ve i'dâm ve ât ve besâdları ahd u iğtimâm olup bu vech ile cezâ-yı mâylıkları tertîb olunan eşkiyânın ser-maktû'ları Derse'âdet'e irsâl ve hemâm bu kış içinde mezbûrların habs-ı vücûtlarından revâ arz-ı tedhîr ve göklerin kesmekle dîn-i mübîne hizmet ve 'ibâdallaha bâ'is-i emniyet olur hâlâta mübâderet eylemeleri bâbında Anadolu tarafında vâki' Vüzerâ-yı 'Azâm ve mîr-i mîrân vesâ'ir zâbitân ve hükkâma mü'ked ve müşedded evâmîr-i şerîfeler esdâr ve mâh-ı merkûmun evâsıdında taraf taraf-ı irsâl buyuruldu.

Vukû'-ı Harîk

Şehr-i Zilhicce'nin dördüncü selâsâ gecesini saat beş buçukta iken, İstanbul'da Kanar [40a] Kanarkapısı ile Bilâdkapısı dâhilî yanında Kiremid Mahallesi demekle ma'rûf olan mahalden kazâ'e'l-İlahü Te'âla âteş-i serkeş zuhûr ve mahal-i mezbûr gâyet sıklık ve birbirine melâsik ekser-i ehl-i zimmet re'âyâ hâneleri olmağla nâr-ı 'ulvidâr pîşerver ve zekâr olarak üst tarafında vâki' bazı büyût-ı ehl-i islâma dahi sirâyet ve yedi sekiz yüz mikdârı menâzil muhterik olup, bi-litfullahi Te'âla hükkâmın ihtimâmı sebebi ile sabâha garîb muntafî ve yine mâh-ı merkûmun yirminci gecesini İstanbul'da Hocapaşa Kurbu'nda Hobyâr mahallesinde dahi bi-irâdetullahi Te'âla ihrâk ve kav'iyle ondan ziyâde mükellef kebîr konaklar muhterik oldu.

Me'mûreyet-i Serasker-i Sâbık el-Hâc Ahmed Paşa be-Mensab Hû-ı Halebü'ş-Şehbâ

Güziştede tahrîr olunduğu üzere halen Kars cânibi seraskeri olan Sadr-ı sâbık Vezîr-i 'âlişân se'âdetlü el-Hâc Ali Paşa hazretleri Erzurum'a vâsıl oluncaya dek selefi

müşârün-ileyh el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri serasker vekâleti ile ol-tarafta mekes ve ikâmet ve temşiyeti ehem olan umûr-ı mehâmın rûyetine ihtimâm ve dikkat eylemek üzere me'mûr olmuştu. Lakin Birecik ol-havâliden Diyarbekir ve Bağdad taraflarına gidecek mühimmât ve zihâyir ve edevât ve asâkirin peyderpey mahallerine sevk ve irsâli için Haleb'de bir vezîrdelerin vücûdundan lâbid ve bu emrâhımın dahi temşiline kıyâm ve mübâşeret lâzime-i hâlden olmağla serasker-i müşârün-ileyh hazretleri varıncaya dek hâlen Erzurum Vâlisi olan Vezîr-i Mükerrer sa'âdetlü el-Hâc İbrahim Paşa hazretleri ol-tarafta temşiyeti lâzime gelen umûr ve husûsları ru'yet edip, Vezîr-i müşârün-ileyh sa'âdetlü el-Hâc Ahmed Paşa hazretleri mu'accelen mensûbu olan Haleb'e varıp me'mûr olduğu sâlifü'z-zikr umûra kıyâm ve mübâderet eylemek bâbında mâh-ı merkûmun evâsıtında emr-i şer-şerîf-i ısdâr ve irsâl buyruldu.

Âmeden Sefîr-i İrân be-Âsitane-i Sa'âdet 'Unvân

İran Şahı Nadir Şah tarafından bundan akdem der-devlet-i ebed karâra ba'as ve tesyîr olunan Feth-'alâ Bey nâm-nâmeres sefîri dört beş ay mukaddem Bağdad tarafına vusûlü haberi hâlen Bağdad Vâlisi Vezîr-i Mükerrer sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri tarafından Âsitane-i Sa'âdet'e 'arz ve inhâ olunmuştu muktezâ-yı vakt ü hâl üzere sefîr-i mezbûrun ol-tarafta ve esnâ-yı rahde bazı mahallerde temkîs ve tevkîf olunarak Âsitane-i Sa'âdet'e gelmesi Fermân-ı Hümâyûn buyurulduğuna binâen, mâh-ı merkûmun on dokuzuncu gününde Üsküdar'a vâsıl olacağı haberi vürûd etmekle, kâ'ide'i kadîme'ida üzere (eğer muvâ'z-zayfî velevkân-ı kâfiren) fehevâsınca mihmân nevâzî merâsimine merâ'ât ile yemeklik tertîbi ve istikbâli vesâir vücûh-ı ekrâmına işâret-i Hümâyûn sūdûr ile yemeklik nâzırını ta'yîn buyurulan, Tersâne-i 'Âmire Emînî el-Hâc Mehmed Paşa Bağçesi ile Matbah-ı 'Âmire Emînî İbrahim Efendi bir güne mukaddem Üsküdar'da vâki' Yemişcibaşı bağçesi pîşekâhında olan fezâ-yı ferah fezâda yemeklik takımını ihzâr ve tertîb ve müstakbel-i ta'yîn olunan Dergâh-ı 'Âlî Kapıcı başlarından Bekir Ağa dahi kırk nefer pâk atlu ile sefî-i merkûma Bostancı Başlı Köprüsü'nde [40b] istikbâl ve yemekliğe götürüp, ba'de'l-ikrâm ol-gece anda beytûtet ve ertesi gün Üsküdar İskelesi'nde âmâde kılınan Bostancı Başlı Sandalı ile İstanbul'a imrâr ve hâline münâsib ikrâm ve alây ile mihyâ kılınan Râgıp Paşa sârayına isâl ve mihmândâr ta'yîn buyurulan, Hâcegân Divân'dan Nazif Mustafa Efendi ma'rifetiyle malzeme'i umûra ru'yet olunup, çend-i rûz mürûrundan sonra, de'b-i kadîm üzere taraf-ı hazret âsafiden da'vet olunmağla, hîn-i mülâkâtında resm-i 'âdî olan ikrâmı icrâ 'akabinde kendüye

ferâc-ı semûr gürek ve mihmândar ve etbâ'ına hal'-i fâhire'l-bâs ve bir re's donanmış at ihsânıyla mutayyiben konağına i'âde buyuruldu.

İhsân-ı Vüzerât be-Eyâlet-i Kıbrıs be-Mîrâhor Ol Şehriyârî Abdullah Bey

Eyâm-ı feyz-i irtisâm cenâb-ı hilâfet makâm-ı cihânbanîde Memâlik-i Mahrûse-i İslâmiye'nin taraf nizâm ve intizâmına nezâret ve bazı mertebe-i nümâyân olan hâlel ve noksanlarının izâle ve etmâmına kemâl-i ikdâm ve himmet olunmak lâzime-i zimmet emnâ-yı Devlet-i Âliye ve vâcibe-i 'uhde-i vekâle-yi Saltanat-ı Seniye olamağla, izân cümle bahr-ı seffidin vasatında ve kefere-i harbiyenin pîşegâh nazarında vâki'olan Kıbrıs Cezîresi fi'l-asl makrûlât ve manasıb-ı vüzerâ-yı hamiyet semât olup, mahall-i mezbûrede bulunan hükkâm-ı gayret irtisâmın taraflarından kalelerinin tahsîs ve tahkîmine ve asker ve re'âyasının te'mîn ve tatmînine ihtimâm ve dikkat oluna gelmiş iken bundan akdem cezîre-i mezbûre bin yüz otuz tarihinde eyâletlikten ref' ve tenzîl ve âhar mahallerde olan Sadâret-i 'Uzmâ havâsından bâzısı Hazine-i 'Âmire'ye tahvîl ve cezîre-i merkûma muhassıllık vechiyle Sadâret Hâslığına tebdîl olunmağla, muhassıl bulunan kimesneler kal'a ve memleket ve askeri ve ra'ıyyetine candân nezâret edemediklerine binâ'en zikr olunan cezîrenin kalâ'sına ve hintârı ve neferât ve askerîsinin nizâmına hâlel-i sârî ve efrenc tüccârı ile mu'âmele ve âmîzeş muktezâsından re'âyâsına dahi za'f-ı küllî 'ârız olduğu ecilden cezîre-i merkûmenin hey'et-i evlâsına ircâ'î ve icâbet-i umûrdan olmak hasebiyle mâl-ı mukarrere her ne ise ol-mikdâr mâl-ı münâsib olan âhara mukâta'ât-ı mîrîyeden ta'vîz olunma şartıyla cezîre-i merkûmen hâslıktan ref' ve Mora Cezîresi misüllü mu'tâd üzere mu'accele ve mâlî dahi muhassıllık tarîkiyle irsâl ve Hazîne-i 'Âmire'ye teslîm ve kalâ'î gereği gibi ta'mîr ve termîm verile züeama ve erbâb-ı timârı ve kezalik kalâ'nın tımarlu ve 'ulûfelü mustahfızları ve bi'l-cümle re'âyâ ve umûr-ı sâ'iresi hey'et-i evlâlarına ircâ' ve tanzîm olunmak üzere vezâret ile erbâb-ı istihkâk ve isti'dâtın birine 'nâyet ve ihsân olunması vücûh ile evlâ ve husûsan bu keyfiyet bâ'is-i 'umrânî'-i memleket ve mücebe-i refâh hâl-i ahâlî ve ra'ıyyet olacak bir ma'nî olduğu el-hâm-ı eşgâ olan nehâ-yı zilliyet ârâ ve zamir mihr-i incilâ-yı hilâfet pîrâ-yı şehinşâhîye lâyah ve rûnemâ olmağın, Devlet-i Âliye-i masvenet'z-zevâlik ricâl-i sadâkat istimâlinden müddet-i medîd ve uhde-i be'îdden berü mübârek rikâb-ı müstedâb cihânbanîleri hademâtıyla tehzîb-i ilhâk ve tenvîr i'râk ve ihlâs ve istikâmet [41a] ve istikâmet ve rüşd ü fetânet ile mahzare'l-hâza-i hasrevâne olmağla kesb-i istihkâk edip, halen Mîr-i Ahur-ı Evvel olan Firârî Hasan Paşa-zâde Abdullah Bey hakkında hüsn-i zan hadîvâneleri derkâr ve bu âna dek istihdâm ile mücerrebü'l-etvâr ve bundan sonra, dahi me'mûl tab'-ı perânvâr

mülûkâneleri üzere hizmet-i celîlü'l-âsâr-ı izhârına ibtidâr edeceği nâsiye-i isti'dâdından bedîdâr olmağla lütuf ve 'inâyetleri katra-bâr olup, 'avâtıf-ı Âliye-i şehriyârîlerinden rütbe-i vâlâ-yı vezâret ihsânıyla bir minvâl-i muharrer cezîre-i mersûme hâslıktan ref' ve kadîmiyesi üzere ber-vech-i eyâlet ve mâlikâne mîr-i mûmâ-ileyh tevcih ve 'inâyet buyurulması müş'ir-i şeref-bahş sudûr olan Hatt-ı Hümâyûn mühebet-makrûn mücebince mâh-ı merkûmun yirmi dördüncü gününde huzûr-ı müstevcebe's-sürûr hazret-i âsafîde vüzerâyâ mahsûs olan serâsere devhate ferve-i semûr mûrisü'l-cebûrî'l-bâs ve bu vech ile düş iftihârı felek memâs buyurulduktan sonra, derbâr-ı be-hüccet âsâr-ı şehriyârîde büyük Mîr-i Ahurluk hizmeti halen Mîr-i Ahur-ı sâni olup, mücerrebü'l-etvâr-ı istikâmet şî'âr Şehsuvâr-zâde el-Hâc Mustafa Bey'e vesânilik dahi Rikâb-ı Hümâyûn'Devlet-i Âliye Kapıcılar Kethüdâlığı ve Mîr-i Ahurluk vekâletlerinde bulunup hizmeti mesbûk ve sadâkati âşikâr olan sûtûde gerdâr-ı Numan Bey'e 'inâyet ve her birine hıl'at-i fâhire eksâ ve bu vech ile mesrûr ve kâmervâ buyuruldu. Eyâlet-i merkûme Vezîr-i müşârün-ileyhe tevcih buyurulduğu eyâmıdan re's-i sene i'tibâr olunan elli dokuz muharremine cend-i rûz kalmaktan nâşî, cezîre-i mezkûrenin cizyesi cibâyeti ve emvâl nezlî tahsîline mübâşeret ve vaz'-ı yed üzere olan Kıbrıs Muhassılı sene-i merkûmede nüzul ve cizyesini isâlet zabt u tahsîl ve hisâb ve kesâbını vaktiyle görmek ve mukâta'ât sâyiresi vezîr-i müşârün-ileyh hazretleri tarafından zabt olunmak üzere kendüsü ol-tarafa varıncaya dek anları dahi yine muhassıl-ı mûmâ-ileyh vekâlet-i ru'yet etmek üzere emr-i şerîf isdâr ve irsâl ve bir menvâl muharrer eyâlet-i merkûme ber-vechi mâlikâne tevcih olunmağla, mu'accele vesâir nizâm-ı emvâl mîrîyesi ve re'fetlü Sadrı'azam hazretlerine münâsib olan âher mukâta'âtın hâs-ı ta'vîzi husûslarını kâ'ide-i kalem üzere tertîb ve tanzîm eylemek için Defterdâr Efendi hazretlerine bi-emr-i Hümâyûn tefvîz ve ihâle buyuruldu.

Vekâyi' Sene-i Tis'a ve Hamsîn ve Mie ve Elf

Ta'yîn Hâhsâ Behnâb Sadr-ı 'Âli ez-Bedel-i Kıbrıs

Ânfâ zikr-i mürûr edip, sahîfe-i bi'l-edâ mufessalen mestûr olduğu üzere müddet-i medîdeden berü Sadrı'azam hazretlerine mahsûs olan Kıbrıs Hâssı hâlet-i evlâsına i'âde ve ircâ' ile ber-vechi eyâlet ve mâlikâne vezîr-i müşârün-ileyh Abdullah Paşa Hazretleri'ne tevcih olunup hâssı mezbûrun senevî mâlî herne ise âhar mukâta'âtın ol-mikdâr mâl-ı ta'vîz olunmak bâbında Emr-i Hümâyûn şeref bahş sudûr olmağla Kıbrıs Hâssı'ndan Sadr-ı 'Âlâ Hazretleri taraflarına verile gelen gayr-ı ez kalenye senevî yüz yirmi iki bin kuruş Kilîs ve i'zâz rû-şevân mukâta'aları mallarından [41b] edâ ve teslîm

olunmak üzere sene-i merkûmeye mahsûben mahalline kayd ve termîm ve bu vech ile tertîb ve tanzîm buyuruldu.

Rahsûden-i Sefîr-i İnan be-Pâye-i Serîr-i Â'lâ ve Teslîm-i Nâme-i Hod

Sâl-i güzeste sehâyifi zeyline nigârende-i yerâ'a-i sadâkat berâ'a olduğu vech ile halen hükümrân İnan Nadir Şah tarafından mukaddeman der-bâr hilâfet-medâr cenâb-ı şehriyâr gerdûn iktidâr ba's ve irsâl olunan feteh'alâ bey terkemân nâm-ı sefîri bi'l-edâ tahrîri güzâr şepzîr olduğu üzere bundan akdem ber-vech-i mu'tâd devletlü sâhib-i devlet hazretlerine mülâkattan cend-i rûz mürûrunda şehr-i Muharremü'l-harâm'ın dokuzuncu salı günü tertîb olunan Divân-ı Hümâyûn seryâ nemûne götürdülüp de'b-i deyrîn ve merâsim pîşîn-i Devlet-i Âliye-i ebed karîn üzere ru'yet umûr-ı enâm ve temşiyet-i mesâlih hâs ve 'âmm ve tenâvil-i ta'âmdan sonra, mesnedârâ-yı vekâlet-i 'uzmâ ru'fetlü es-Seyyid Hasan Paşa ve sadereyn-i muhteremeyn hazarâtı mu'tâd üzere ol-ğraza girip ba'de sefîr-i mûmâ-ileyh taşrada ferâce kâkûm-ı kürek ve mevcûd olan etbâ'ına hal' fâhire'l-bâs ve iki nefer-i mu'teber adamlarıyla huzûr-ı kabze'n-nûr cenâb-ı hüsrevâneye duhûle hastiyâb olup, pâye-i serîr-i a'lâ ve besâd oranın mu'allâya cephesâ ile merâsim 'ubûdiyeti icrâ ve takdîm ve hâmil olduğu nâmesini arz ve teslîm edip, mahzar-ı nazara-i it-tifât cenâb-ı pâdişâh hiffet-i aklîm olunmağla, kesb-i ibtihâc ve mübâhat eyledi.

Vukû'-u Müşâvere-i 'Umûm der-Sarâ-ı Hazret-i Âsafî Berâ-yı Ahvâl-i İnan ve Mukaddeme-i Sulh ve Salâh

Çünkü müceb-i akd-ı incemen müşâvere ve bâ'is-i esâs mâtde-i müstevhabü'l-müzâkere sefîr-i İnan sâlifü'l-beyân feth'alâ terkemânın berdeşte-i dergâh-ı mu'tâd penâh pâdişâhî eylediği nâme ve kâ'imesinde tensîk ve tefsîr ve tenmîk ve tahrîr olunan mevâdın iş'âr ve i'lânına vâbeste olup, tenkîh mutâlib ve tevzîh me'reb için sûret-i tercümeleriyle sefîr-i mûmâ-ileyhin takrîr-i evlâ be-'inhâ nakl ve irâd ve nizam ve kâyi' mazbûta bu vech ile müstezâd olunmak bu mahalle evfak ve enseb ve vücûh ile fehme ikrab ve zikr-i âtî emr-i müşâvereyi dahi be-kemâle derke sebep olnak ve husûsan tanzîm meclis-i şûrâ için şeref-bahşâ-yı sudûr olan Hatt-ı Hümâyûn şevket-makrûnun sûret-i be-hüccet nemûnu nakl bi'l-mastar Zebûr sahîfe-i eser kılınmak lâzime-i hâl ve îzâh me'l-i hayriyet-i iştimâle dâl olmağın, binâen 'aleyh kalem-i çâpak kadem bir zerede emân-ı hemem ve 'uhde-i istikâmet şi'ârına elzem ve akdem olan beyân-ı vâki'ü'l-hâl beyne't-tafsîl ve'l-icmâl hayrâye-i levha-i makâl eylemiştir ber-vechi tevşete-i güzeste re'fetlü Sadrı'azam ve Vekîl-i mutlak-ı efham hazretlerine hitâben şeref-bahş sudûr olan

Sûret-i Hatt-ı Hümâyûn Kerâmet Temûnder

Senki Vezîr-i ‘A‘zam’sın rikâb-ı müstedâbıma İran tarafından irsâl olunan tahrîrâtın sûretleri mukaddeman akd olunan incemende kır’at ve i‘lân olunup muktezâlarına göre hareket olunmak husûsu asıllarının gelmesine tevkîf olunmuştu ba’s olunan sefir gelip tahrîrât-ı mezkûrenin asılları dahi manzûr ve ma‘lûm-ı Hümâyûnum olup, Allahü'l-hamd ve'l-menâ kul kul cenûd ve mevhadîn dahi tertîb olunmağla, bundan böyle ittifâk [42a] ittifâk-ı ârâ ile işlerin iktizâsı icrâ olunmak için bi-menhü Te‘âlâ hamîs günü Efendi de‘âcîmî ve Vüzerâ ve i‘lâm ‘ulemâ-yı ve ocaklarım ağalarını ve anlardan başka, hâzır olmaları de‘b olan ricâl-i Devlet-i Âliye’me yânına da‘vet ve senet-i seniye-i meşvereti icrâ edip, müzâkere ve müşâvere ile keyfiyet-i cümlenin ma‘lûmları olduktan sonra, dîn-i mübîn ve Saltanat-ı Hilâfet karînma lâyük olan her ne ise bi'l-ittifâk karârdâdesini a‘z-ı huzûr-ı melûkâneme ‘arz ve telhîs eylesin cenâb-ı rabbü'l-‘izzehu dîn-i Devlet-i Âliye’me her halde fevz-i behçete muvaffak edip hayr-i havâhân Saltanat-ı Seniye’müşârün-ileyh ber-haverdâr eyleye emîn.

Sûret-i Tercüme-i Nâme-i Şâh-ı İran

Bismillahirrahmanirrahim (a‘lî-hazret-i Hurşit Tal‘at müşteri sa‘âdet behrâm-ı salâbet keyvân mehâbet-i halîfe-i hâkkîn sânî-i İskender zülkarneyn birâderi Süleyman câh-ı pâdişâh-ı İslâm-penâh zillüllahi halidallahu mülke hazretlerinin bezm-i erem nizam-ı Hümâyûnlarına sünûf-ı da‘vet ve efyât-ı icâbet nemûn ve elvef tahiyât-ı tayyibât dostu meşhûn-ı ferd ihlâs ve kemâl-i ihtisâstan nâşî, ihdâ kılındığı siyâkında meşhûd re‘yi cihân arâ-yı âfitâb ziyâları kalunur ki mukaddeman rûkn için ve İmâm-ı Cafer-i Sâdık raziyallahü te‘âla ‘anhu hazretlerinin ser-mezhebliği için Devlet-i Âliye-i kâ-âtiyeye teklîf olunmuştu anınla böyleki akl-ı ‘indende anın mâni‘ ve mahzûru görünmez iken, ‘ulemâ-yı a‘lâm ve a‘yân Devlet-i Âliye-i ebed-fercâm îrâd a‘zâr ile kabûlünden tehâşî ettiler. Serasker Yiğen Mehmed Paşa Kazyesinden sonra, bu kadar tasvîr ve hayal eyledi. ki ehl-i İslâm beyninde dostluk ve tahsîl-i intizâmdan gayri, garz ve maksûdumuz yok iken, bu kadar sefindemâ vâki‘ oldu. andan sonra, bu bâbda ısrâr eder isek ihtimâldir ki sefindemâ dahi ziyâde ola binâen aleyh hüsn-i niyet iktizâsıyla dindarlık yolundan ziyâdeye cür’et olunmayıp, zikr olunan tekâlifden nükûl ü terk ve ferâgat eyledik. İran’ın beyt-i şerîfe gidenleri mezâhib-i erbe‘anın cemâ‘atiyle ittifâkan kangî tarafta bulunurlar ise namazların edâ eylediler. Vallahü'l-hamd ittihâd-ı mezheb

ve millet-i hâsıl ve merâtib-i halet ve muhabbet zâhir o bâtına kâmindir her husûsta nezâ‘ gâ‘ilesi merfû‘ ve rüšte-i külfet ve kelâl-i maktû‘ olmuştur. Bir dahi da‘va ve güfteki bâkî kalmamıştır. Re-‘inâyet bî gâyet yezdânî ile beyne'l-hazareteyn dostu ve birâderlik kıyâmete dek bir karâr ve esâs muvâlefet ve muvâfakat pâyidâr olsa kür-keder başka kâime-i mahsûsamızda zikr olunduğu üzere hizmet-i Hümâyûnlarından ricâ ve niyâz olunan nesnenin red ve kabûlü lütf-i cihân bahşâ ve re‘yi ‘âlemkişâlerine havâle olmuştur bâkî eyâm-ı hilâfet ve ‘uzmet müstedâm bâd.

Sûret-i Tercüme-i Kâime-i Şâh-ı Müşârün-ileyh Satır- der-Derûn Nâme eş Mevzû‘ şode Bûd

Matrah-ı eş‘a-i envâr cenâb-ı bî-için olan zamîr-i Münîr-i Hümâyûn’larına ma‘lûm ve hüveydâ olaki te‘bîdât ilhâ ile mukaddeman seb ve rakz ve bed‘at eserlerin İnan’dan mahv ve nesnah eyleyip ve muhabbet ve ittihât ve dostluğa binâen, ta‘yîn rûkn ve İmâm-ı Cafer-i Sâdik Raziya’llahü Te‘âla ‘anh hazretlerinin sermez heblağı için ol Devlet-i [42b] ede pîvende tarafına teklîf olmuştu bu tekliften garzamız mücerrede't-tebâm beyne'l-islâm vâmet hazret-i seyyidü'l-enâmın ılgıtları için olup, çünkü andan gayri, murâd-ı mezyû gaydı derece-i kabûl ve irtizâda bulunacağı zan-ı külli olunur idi. Serasker Yiğen Paşa Kazyesi vukû’undan sonra, tefekkür edip, emnâ-yı şer‘i itharın ve erbâb-ı Devlet-i Âliye’nin inkâr ve tehâşî eylediklerini ber-mürtebe müşâhede eyledik ki bu kadar sefin demâya râzı olup, tekâlîf-i merkûmeyi kabûle râzı olmadılar Hülefâ-yı Râşidîn rızvanullahi te‘âla ‘aleyhim ecma‘în hazerâtının hakkıyetlerini kabûlden ibâret olup ve mübted‘âtı terk-i ma‘nâsına olan ehl-i sünnet ve cemâ‘at mezhebi el-hâleti hazîhi ‘inâyet bârî ile İrânyan beyninde kemâl-i rüsûh ve şüyû‘ ve istikrâr bulmuştur ve ekser-i ahâlî İnan ‘an samîmü'l-kalb-i tû‘â kâ‘il ve mu‘terefler olup, eğerçe bazıları cehilleri hasebiyle râzı olmamışlar idi. Anlar dahi hâh ve nâ hâh işbu mezheb-i sünnet ve cemâ‘ate tâbi‘ ve râzı ve mu‘tekad ve mukallid eyledik. Bizim murad ve maksûdumuz tarafının hayriyet ve salâhî olmaktan nâşî, çünkü iki taraf tekâlîf-i mezbûreye râzı olmayalar bizim dahi bu emre ısrârımızın lüzumu yoktur. ehâlî-i ‘acem ve İnan halkının akılları olsa idi ibtidâ-yı hâlde bu güne bed ‘atları Şah İsmail’den kabul etmezler idi. Bizim ibtidâ-yı hâlden Ümmet-i Muhammed’İN salâhı ve hayriyyetleri maksûdumuz olmağla Cenâb-ı hüdâvend ‘âlem hazretleri dahi nîmetimize göre nazar-ı merhametlerin dirîğ buyurmadılar. ‘alâ-yı hâl asl-ı nerâ‘ ve mâdde-i da‘va iki taraftan tekâlîf-i ma‘hûde için olduğundan, biz dahi tekâlîf-i mezbûreden ferâgat eyledik. Müde‘â mevkûf olduğu halde, da‘va dahi mevkûf olmak iktizâ eder (güziştem ezser

mutlab tamâm şod mutlab). Allahü'l-hamd cümlelerin maksûdu olan Ehl-i Sünnet ve Cemâ'a mezhebi şâyi' ve istimrâr üzere olup, şâ'ibe-i rayb ve halelden 'ârîdir ve Allahü Te'âla göstermesin mademki hayatımız bâkidir mülk ve mal için bundan sonra, bir dahi bâdî-i nizâ' ve muhâlefet olup, teyğ hilâf-ı gılâf ve niyâmdan çıka ve lakin karındaşlığa binâ-i i'lâm olunur ki Irak ve Azerbaycan memleketleri kadîmü'l-eyyâmdan beri terkemân padişahlarının olmağla muhib hayır hâhlarının fi'l-hakika irsîdir Şah İsmail'in devleti zamanında memâlik-i mezbûrenin nısfı Devlet-i Âliye'nin tasarruflarına dahil olmuştu mezbûr iki memleket ki Azerbaycan ve Irak'tan ibârettir ittihâda binâen, birisi işbu muhib sâdık el-vilâllerine i'tâ ve ihsân buyurulur ise o yerinin nısfı ki taht-ı tasarruflarında der-Devlet-i Âliye-i bâhireye hilâl olsagerek ve ol hazretlerinin bu birâder-i ihlâs perverleri hakkında senûh eden hüsnü iltifatları 'âlemyâne zâhir ve mîr-i hin olur ve bu teklifimiz dahi muhabbet ve ittihâd-ı tarîki ile olup, isrâr ve ibrâm vech ile değildir red ve kâbulünde muhtârsız her ne güne tab'-ı Hümâyûnlarına güvârâ ola bu muhlislerine dahi güvârâ olur nev'-i diğeri hamel buyurulmaya bâkî iftâb-ı hilâfet ve cihândârî lâ-yüzâl bâd.

Sûret-i Takrîr-i Sefîr-i İnan Mûmâ-ileyh Feth 'Ali Türkmân der-Huzûr-ı Hazret-i Âsafî

Re'fetlü [43a] re'fetlü Sadrı'azam ve Vekîl-i mutlak-ı ifham hazretlerine Nadir Şah'ın ferzende-zâdesi ve güyâ i'timâdüd'devlesi makâmında olan Şâhruh Mîrzâ tarafından olmak üzere sefîr-i mûmâ-ileyh hâmil olduğu mektûbu teslîm için Sarâ-ı Âsafî'ye geldikte ber-vechi mu'tâd resm-i ri'âyet ve icrâ ve kendüye kürk ve etbâ'ına hil'â-i fâhire iksâ olunduktan sonra, halvet-i taleb etmekle, meclis tahliye olunduktan sâhib-i devlet hazretlerine hitâb edip, Şah hazretlerinin hâssaten cenâb-ı vekâlet me'bekze selamları vardır. Hatırınızı su'âl buyurdular ve bize şöyle emr eylemişlerdir ki sen Sadrı'azam hazretlerine varırsın herne ki vardırırlara ifâde ile şevketlü kudretlü Padişah rû-yı zemîn hazretlerine vardığında, ancak nâmemi 'arz ve teblîğ ve zemînûs edip, geri çekilirsen anda cevâp olmaz bakya merâmı ki müşârün-ileyh hazretlerine ifâde ile deyü buyurdular ve ben üz-zâtımda bir hayır-hâh ve havş-ı kadem âdemim İnan Şâhı'nın yanında herkes nifâk güne kelâm ede geldiklerine binâ'en cümlesi i'dâm edip, benim sadâkatim ya'ni Devlet-i Âliye'nin vesâ'ir devlet aleyhlerine dâ'ir başka tekellüm eylediğim için beni ibkâ edip, bu defa Der-'aliye'ye irsâl eylemişdir ve etrâfa gönderdiği adamların ma'iyetlerine birer ikişer kimesne terfîk ede gelmişken bana i'timâdâtını yalnız gönderdi size yemin edeyim İslâm'ın âyini kısma inanmaktan

vallahu ve billahi te'âla sadaktan gayri ve hayır-hâhlıktan başka nesne bilmem deyip, ba'de geçen sene Şah cenâbı kendi hanlarından Mustafa Han'a emr edip, Serasker Paşa'ya yaz ki eğer gelir ise Arpa Çayı'nın kenarına dek gelüp anda tevakkuf eylesün. Biz dahi varalım cenk iktizâ eyler ise cenk ve eğer sulh olmak mukadder ise sulh olalım demiş idi. Kazâra Serasker-i merhûm içeriye girmiş ve Abârân havâlilerine gelmiş kezalik sâh dahi istikbâl eyledi. Bed'-i askerinin 'avdeti istimâ' olunmağla, te'accüp olunup anda meks olundu ve beni Bağdad üzerinden bu cânibe irsâl ve kendüsü İsfahân'a gidip sana anda muntazırım dedi ve Devlet-i Âliye'nin 'azm-ı şânı ve 'ulu mekânı ma'lûmdur ve İran'dan rafzâ kaldırmak ve mezâhib-i erbe'adan kankîsini diler ise ona girsinler deyü cümleyi yola komak tarîfi ile kendinin hizmet-i 'zîmesi vardır. ve'l-hâleti hazâ sulha talib olmağla bu iş bu dâ'îleri ve sâtatıyla hayr ile hitâm bulmak ümîd olunur dedikte taraf-ı Sadr-ı 'Âlîden dahi iktizâ eyleyen cavapları verilip ve'l-hâsıl Devlet-i Âliye'ye bir nesne hafî değildir ve îrâd olunan hizmetler ma'lûmdur Devlet-i Âliye'-i rûz-ı efzûnda dahi bir nesneye müzâyeka olmadığı beyânda müstağnîdir ferzâ bundan sonra, nice müddet dahi cenk ve harb olursa Allahü'l-hamd bir be'is görünmez. Ancak Ehl-i İslâm beyninde itlâf ve ittifâk bulunup düşman-ı dîn olan kefer ve müşrikînin gönlünce olmamak belki ittihâda hareket birle her bâbda İslâm'a kuvvet verilmek farz ve vâcib olmağla bundan böyle mazî mâ-mazî denilip bir türlü devletinin şân ve 'unvânına hâlel gelmemek ve şer' ü kânûna muhâlif olmamak vecihle sulh [43b] ve salâha şevketlü kudretlü 'azametlü mehâbetlü Padişah 'âlem-penâh ve Halife-i hazret ile veliyü'n-ne'am 'âlem efendimiz hazretlerinin müsâ'de-i 'aliye ve Ruhsat-ı Hümâyûn erzânı buyurmalarını ümîd ederim deyü cevap verdikde çünkü böyle derân şâ'allahu te'âla bu husûsun hayr ile hitâmı cenâb-ı rabbü'l-izzetten ben dahi me'mûldür dedi bir mikdar dahi Devlet-i Âliye'nin nâ-nahurdesi olduğu îrâd etmekle, taraf-ı Sadr-ı A'zamîden dahi pek güzel niyet-i hayr 'âkıbet-i hayr be-menhü te'âla kâğıtlarına bakılıp ve nâme'-i şâ'î dahi mübârek rikâb kâmiyâb hazret-i hâkânîye 'arz ve teblîğ olunduktan sonra, yine görüşülüp müzâkere olunur deyü meclise hitâm verildi (tetimme-i mukâle-i müşâvere). yerâ'a-i sâdıke'l-mekâl bi'l-itrâz mukaddeme-i hâl ya'ni berâ'at istihlâl vâdîsinde terkîb bend-i me'l olduğu üzere serîr ârâ-yı hilâfet keberî erîne pîrâ-yı Saltanat-ı 'Uzmâ eskîr-i terkîb nizâm-ı 'âlem melâz ve melce' benî âdem rûh-ı eşbâh-ı hadem ve haşem mâlik-i rikâb Arap ve Rum Acem cenâb-ı padişah e'azzim ve şehinşâh-ı mu'azzam medallahu zilâl-i ru'fete ve saltanata 'alâ mefâriu'l-melel ve'l-emem hazretlerinin irâde-i 'aliyye-i hasrevâne ve işâre'-i seniyye-i had-yevâneleriyle Sarây vekîl saltanatlarında mâh-ı merkûmun on ikinci mübârek hamîs günü 'akid

olunan encümen-i şûrâya dîdene-i kadîme-i Devlet-i Âliye-i ebediyyü'l-istimrâr üzere semâhatlü Şeyhülislâm Efendi hazretleri ve Kapdân-ı Deryâ Vezîr-i Mükerrer Sa'âdetlü Mustafa Paşa ve hâlen Kıbrıs eyâletine mutasarrıf olan Vezîr-i Zîşân Firârî Hasan Paşa-zâde Sa'âdetlü Abdullah Paşa ve mensûb ve ma'zûl sudûr-ı kirâm hazerâtı ve bi'l-fi'il İstanbul Kadısı Efendi'ye değin sâ'ir 'ulemâ-i a'lâm ve bi'l-cümle ricâl-i fehâm ve ocakların ağvât ve zâbitânı da'vet ve basd-ı kâliçe-i meşveret olundukta ola ber-vech-i muharrer bâlâ ârâyış sahîfe-i beyzâ olup, 'uyûn-ı hizârî tenvîr için irsâl ve tesyîrî 'inâyet-i melûkâne buyurulan hatt-ı kerâmet-i nukad Hümâyûn fâl-i kemâl ta'zîm ve iclâl ile istikbâl ve (?) olan tenbiye nebiye nusret-i ihtifâl şehriyârî hizâr-ı sadâkat şî'ârı ve benkân istikâmet gerdâr-ı tâcdârîye efhâm ve iş'âr olundukta ibtidâ hûrşîd âsumân-ı hilâfet şebşirâğ 'ummân-ı zılliyyet olan vücûd-ı 'âlem-mesûd-ı Hümâyûn şehinşâhî kemâl-i 'afiyet ve iftidâr ve tamâm-ı refâhiyyet ve istibşâr ile aksal-merâd pâdişâhânelerine makrûn ve râbita bend-i mülk ve millet olan irâ-yı cihân ârâ-yı melûkâneleri hemîşe tevfikât-ı seniyye-i samdâniyyeye merhûn olmak de'âvâtına bi'l-cümle huzzâr-ı 'an samîmü'l-kâlb ibtidâr ve âğâz ve dest-i niyâzî der-gâh bî-enbâze güşâde ve bâz eylediklerinden sonra, sefâret ile İran tarafından ba's olunan mûmâ-ileyh Feth-'alâ Bey terkemânın bi'l-edâ mestûr hâmil olduğu nâme-i ve kâ'ime-i şâhî ve makâm-ı sadâret ve mesned meşîhat-ı İslâmiye'ye olan mekâtib ve sefir-i mûmâ-ileyhin kaleme aldırıldığı takrîri bi't-tertîb kırâ'at ve i'lân ve mazmûnlarının zîr ve bâlâleri kerkî gibi 'ayân ve beyân olup vekîl-i saltanat hazretleri bu bâbda ifâ-yı resûm dîn-i mübîn ve icrâ-yı şevket ve şükûh devlet-i ebed karîn üzere hareket olunmak [44a] olunmak husûslarında ne güne vâdiye selûk ve kankî tarîk-i meslûk olmak pâ-yı rehevâr-ı istikâmete ehven ve cevelân-ı eşheb taba'ane güne kazâ-yı Rast-nâme müstahsendir deyü cümleye hitâb ve hayır hâhlık vechiyle her birinden istencvâb buyurdıklarında tahrîrât-ı merkûmenin hâvî olduğu ta'bîrât ve'l-fâz ve me'ânî ve nikât-ı mine'L-mutla' ale'l-mukadda' bâser-i hâ-tefhim ve istiksâ olunduktan zımnında sefir-i mûmâ-ileyhin lisânen efhâmına ihâle birle kaleme alınan takrîrinin mazmûnları dahi tefükkür ve mülâhaza olup işlerin şer'î ve kânûnîsi etrâf ve inhâsıyla istikrâ olunarak hülâsa-i efkâr-ı hisâr bu vech üzere pezîrâ-yı karar olunduğuna fi'l-asl mâdde-i nizâ' ta'yîn rûkn ve tasdîk ser-mezheb-i teklîfi olup, çünkü el-an o keyfiyyetler nesh ve teklîf-i mezbûr dahi fesh olunmak hasebiyle husûmet bir taraf olmak görünür ve eğerce hudûda dâ'ir bazı nesnelere dahi kaleme almış ma'âzallahi te'âla Memâlik-i 'Âliye-i Mahrûsedan bir şebr-i mahle ecinbînün vaz' kadem eylemesi mugâyir Rızâ-yı Hümâyûn Hilâfet Makrûn cihânbanî idüğü zâhir ve nümâyân ve şer'an ve kânûnen 'adîme'l-imekân olduğu Şâh-ı

müşârün-ileyhin ve cümlelerin ma'lumu ise dahi, ancak yine teklîfinin red ve kabûlüne re'yi 'âlem ârâ-yı şehinşâhîye havâle eylediğine ve 'adem-i kabûlüne 'ilme'l-yakîn böyle böyle yazmasına binâ'en hudûd-ı kadîme üzere sulh ve salâha rağbeti fehm olunur deyü zâhir hâle kıyâs ile izhâr mâfiyü'l-bâl eylediler. Ve derbâr hilâfet medâr şehriyârîden matlûb Îrânyân olduğu üzere başka bir sefirin ba's ve tesyîri husûsunda dahi idâre-i gö's kıl-ü kâl ve ser-şâr-ı nişâh haseb hâlden ittifâk ârâ ile netîce-i me'l bu keyfiyet ile karâr dâde-i sıdk-ı iştîmâl olduna muktezâ-yı hâl üzere 'atebe-i 'aliyeden müstekıl sefir ba'sında te'hîr olunduğu sûrette gelân sefir-i İran ile gidecek Nâme-i Hümâyûn'un cevâbı irsâlinde ihtimâlen tesâhil ve teğâfil eylediği takdirce Serasker Paşa hazretleri ne emre teşbis edeceğini fehm ve mülâhaza edemediğinden nâşî, nevâ muzdarib olmak iktizâ eyler binâ'en 'aleyh mukaddeman Âsitane-i Sa'âdet 'unvânına Bâkî Hân ve ba'de Hâcî Hân ile gelân nâmelere cevâb Nâme-i Hümâyûn yazılıp ve terfîk kılınan seferâ-yı Devlet-i Âliye yedlerine dahi yerir Nâme-i Hümâyûn ebhet makrûn verildiği husûsuna kıyâsen şimdi dahi taraf-ı Saltanat-ı Seniye'den Sefîr-i Îrân mûmâ-ileyh mu'âdil bir âdeme tahsîs ve yedine başka Nâme-i Hümâyûn i'tâ ve teslîm ve be-'avnillahi te'âla mahline varup ve ba'de 'avdetine müddet ta'yîn ve bu vech ile sevk ve tesyîr olursa 'inâyet-i rabbü'l-izzet ile savb-ı maksûde 'icâlete ve savle müsâre'at ve matlûb olan umûr ve husûs ne sûrette ve harekât ve sekenât ne keyfiyette olduğuna ru'yet ve vâki' hâlî 'alâ vech-i es-saha serî'an gerek Serasker Paşa hazretlerine ve gerek der-devlete i'lâm ve efhâma bezl-i meknet ve dikkat eyler idi. Ve'l-hâsıl ma-'asker-i Hümâyûn zafer-i esrâ 'Âsâkir-i Mansûreyi kâl-evvel sevk ve tesyîr ile hudûd ve sînûr-ı İslâmiyenin muhâfaza ve muhâresesine kemâ-kân bezl-i cell-i himmet ve ber vechi muharrer der-devlet-i münâsib bir kimesnenin [44b] sefâret ile ba's ve irsâline ruhsat verilmek husûsları ittifâk-ı ârâ ile tasvîb ve tercîh olunup ve yine her emrin temyîz ve tenfîzi re'yi münîrû'l-hâm semîr cenâb-ı şehriyâr keşvergire tefvîz ve havâle birle emr-i müşâvere ve esâs müzâkere resîde-i hüsn-i encâm ve ser-halka-i meşâyih kirâm olan Efendi Hazretleri zât-ı kerâmet âyât padişâh rû-yı zemîn nice edvâr ve sinîn tamâm-ı sıhhat ve 'âkıbet ile kambîn ve devlet-i rûz-ı efsûnların müşrikeyn ve muhâlefeyn üzerlerine gâlibiyet-i mutlaka ile demebdem fevz ve nusrete karîn olması de'avâtına âgâz ve dest-i Niyâzî dergâh bî inyâze bâz etmekle, bi'l-cümle hısâr rakt-ı eşkibâr ile emîn güyân ve fâtiha hân olarak meclise hüsn-i hitâm verildiğın mesned ârâ-yı sadâret ru'fetlü sâhib-i devlet hazretleri mübârek rikâb müstedâb cihândârîye 'arz ve telhîs edip Manzûr-ı Hümâyûn buyuruldukta (mâre'hi'l-me'nûn hüsnâ fehv-i 'indallahi hasen), musaddakca bu bâbda hayır-hâh ricâl-i devlet ebed iktirânın zeybinde cemâl

şâhid ârâları mer'et 'âlem-nemâ olan tab' safâ intimâ-yı mülûkânede ihsan-ı sûret ile nümâyân ve bi-lütfullahi'l-mülkü'l-menân hayriyet-i 'âkıbet ile netice yâb olmasına rabt-ı cenân buyurmalarıyla bi'l-edâ tahrîr ve beyân olunduğu üzere müstekillen ba's sefir ve merâ'ât-ı merâsim hazm ve ihtiyâd kaydıyla 'asâkir-i me'mûreyi mu'accelen savb-ı maksûde sevk ve tesyîr ve kemâkân sagûr ve hudûdun muhâresesine sâk-ı ihtimâm teşmîr olunmak bâbında irâde-i Hümâyûnu müş'ar hatt-ı celâdet makrûn şeref-bahşâ-yı sūdûr olmağın, Sefîr-i İran mûmâ-ileyh Feth-'alî Bey terkemâne tahsîs kılınan cevâb-nâme-i Hümâyûn teslimi için mâh-ı Saferü'l-hayrın on beşinci günü tertîb olunan Dîvân-ı Hümâyûn'a götürülüp merâsim-i 'âdî icrâsından sonra sefir-i mûmâ-ileyh ferâce semûr kürek ve üç nefer-i mu'teber adamlarına kâkûm kürekler ve mihmandâr ve etbâ'-ı sâiresine otuz sevb-i hıl'atleri el-bâs olunup Vüzerâ-yı 'Âzam vesâir 'arza girecek ricâl-i tamâm olduğu hinde sefir-i mûmâ-ileyh üç nefer adamlar ile huzûrî'l-emplâkı'u'n-nûr şehriyârîye duhûle ruhsatyâb ve pâye-i serîr mu'allâya cehre sây olmağla şeref iktisâb eyledikten sonra, ber-vechi mu'tâd Nâme-i Hümâyûn 'inâyet makrûn teslim olunup taşraya çıktıkta bir re's donanmış esb-i bâd peymâ ve mukaddeman i'tâ buyurulan beş kese akçeden mâ'da bu def'a kendüye otuz kese ve etbâ'ına altı kese dîvânî 'inâyet ve ihsân ve mübtehiç ve şâdân buyurulduktan sonra, Devlet-i Âliye tarafından hâssa ta'yîn olunacak sefir dahi hâh-kân dîvândan olup, bundan akdem cânib-i İran'a ba's ile hizmet-i sefârette mustahdem olan yene-tâz muzmâ henrimendi Nazîf Mustafa Efendi'nin rüşd ve sedâd-ı hidâdâd ve kiyâset ve isti'dâd mâder zâdî fi'l-asl ma'lûm ve muharreb ve bu defa dahi emr-i mezkûre me'mûrini vücûh ile inseb olmağın, mâh-ı merkûmun yirmi gününde huzûr-ı cenâb-ı âsafî'ye da'vet ve mâliye tezkireciliği ile İran Elçiliği hizmeti 'uhde-i ihtimâmına ihâle ve elbâs-ı hil'at fâhire buyurulduktan sonra, re'fetlü Sadrı'azam hazretleri ma'yyeti ile Sara-yı Hümâyûn 'azîmet ve pâye-i serîr-i a'lâya cebehe sâ-yı 'ubûdiyet ve kesb-i mefâharet ve ba'de Paşakapısı'na gelip şân.

2. 3. METNİN TBMM NÜSHASINDA BULUNMAYAN BÖLÜMÜ⁵⁰

İcmâl-i Hâl-i İran⁵¹

Tavti'aten-li'l-makâl; sinîn-i çendînden berü berhemzen-i âsâyîş-i cihâniyân olan zuhûr-ı tâ'ife-i Afgâniyân ile inkılâbât-ı İran'ın *ba'de'l-lüteyyâ velletî* nihâyet keyfiyyeti ne gûne umûra müntehî ve âhirü'l-emr, sirâyet-i şerleri Devlet-i Aliyye'de⁵² [4b] ne gûne emr-i azîm ve ne misillü hatb-ı cesîm zuhûruna bâ'is ü müeddî olduğu alâ-vetûreti'l-icmâl zikr ü beyân olunmak havâdis-i mazbûta-i âtiyye tahrîrine vesîle-i irtibât olmak mülahazasıyla mahall-i merkûmdan ibtidâ olundu.

Silsile-i Safeviyye'den otuz seneden berü fermân-fermâ-yı memâlik-i İran iken şu'le-i tûz-hîz-i fiten ve âşûb-ı Afgâniyân ile tâk-ı mu'allâ-revâk-ı saltanatı 'alevgîr-i inhidâm ve Mahmûd Hân-ı Afgânî'nin giriftâr-ı pençe-i kahr u demârı olmağla, üftâde-i çâh-ı hizlân u hirmân olan Şah Hüseyin-i Safevî'nin ibtidâ-yı mahsûriyyet-i Isfahân'da veli'ahd eylediği Şehzâde Tahmasb hılâl-i mezbûrda bir takrîb ile deryâ-yı âteş-mevc-i ma'rekeden keştî-i vücûd-ı nâ-sûdını endâhte-i sâhil-i necât ü rehâ ve bir zamân hod-be-hod Mazenderân taraflarında serserî-i geşt-i kûh u sahrâ olup, ne semte azîmet ve ne kâra mübâşeret ideceğinde meslûbü'ş-şu'ûr ve perîşân-hâtır serâsime-gerd-i e'âzım-ı⁵³ aşâyir ü kabâyil ve imdâd ü igâse-hâh-ı ekâbîr ü asâgîr olarak âhirü'l-emr Harezmi ve Horasan taraflarına hatt-ı râhl-i azîmet ve ol havâlîde bâst-ı bûriyâ pâre-i otağ u çerâ iden ba'zı kabâil ve oymaktan istimdâd u isti'ânet eylediği cihetten, mahall-i merkûmda olan Feth Ali Hân-ı Türkmân dahi kendü aşîretinden gayri Afşar ve Bayat ve Çemişgezek aşîretleriyle bi'l-ittifâk şehzâde-i müşârun-ileyhin cânibine meyl ü iltihâk ve cümlesi hizmet-i⁵⁴ ubûdiy-yette olmak üzre kemerbend-i ahd ü mîsâk olduklarından sonra, ibtidâ Meşhed şehrine istîlâ ile rütbe-i iştihâr u istiklâli peyveste-i sipîhr-i mu'allâ

⁵⁰ Mesut Aydınar tarafından mevcut tüm yazma ve basma nüshalar karşılaştırılarak elde edilen Tarih-i Sâmî nüshasıdır ki, TBMM kütüphensinde bulunan ve çalışmamıza temel olan nüshadaki eksik kısmın tamamıdır.

⁵¹ *Subhî Târihi*, Atf Efendi Ktb., nr.1884 (Metinde A olarak kısaltıldı); *Subhî Târihi*, Bayezid Ktb., Velîyüddin Efendi nr. 2371 (Metinde V olarak kısaltıldı); *Subhî Târihi*, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye, nr. 905 (Metinde H olarak kısaltıldı.) Başlık basmalarda ilâve edilmiş, H+V+A'da yok; *Sâmî Târihi* ise "*Vekâyi'-i sene selâsetiün ve erbaîn ve miete ve elf*" serlevhası ile buradan itibaren başladığından tarih lafzı aynen sayfa başlarına konuldu. Metin *Subhî* tarafından yapılmış değişiklik ve ilâveler ile devam ediyor.

⁵² H+V+A'da "*Devlet-i Aliyye'de dahi ne gûne*" şeklinde.

⁵³ V+A'da "*serâsime-gerd-i e'âcem-i aşâyir ü kabâyil*" şeklinde.

⁵⁴ Hizmet kelimesi, devamlı olarak yazmalarda hizmet, basmalarda hizmet şeklinde geçtiğinden hizmet şeklinde kullanım tercih edildi.

olan Melik Mahmûd Sistânî'yi belde-i merkûmeden ihrâca ikdâm, ba'dehû i'dâm ü ifnâsı husûsuna dahi şedd-i nitâk-ı sa'y ü ihtimâm eylediklerinden başka, hâlâ mesned-ârâ-yı memleket-i İran olan Nâdir Şâh-ı Afşar ki ol hılâlde bir hânın eşik ağalığı hidmetiyle şöhet-şiâr ve Ricâl kabilesi beyninde kiyâset ü zekâ ve şecâ'at ü sehâ ile kesb-i iftihâr itmiş bir şahs-ı mikdâm ve kâr-güzâr olmakdan nâşî, eyyâm-ı mezbûrede şehzâde-i merkûmun hidmet-i ubûdiyyetinde mesâ'î-i mebrûresi zâhir ü âşikâr olup, kendüye sûretâ bâ'is-i mübâhât ü iftihâr olmak için fi'l-asl ismi Nâdir Ali iken kâide-i A'câm üzere Tahmasb Kuluhan lakabını unvân-ı ser-nâme-i i'tibâr eyledikten sonra, cây-gîr-i süveydâ-yı zamîr-i garâ-met-tahmîri olan sevdâ-yı saltanatına bu hâdis-e-nâgeh-zuhûru vesîle-i husûl-i me'mûl addidüp teksîr-i adde vü atâd ve tevfir-i asâkir ü ecnâd ile teshîr-i darü'n-nasr-ı saltanata mıntaka-bend-i ictihâd ve resîde-i serhadd-i iştihâr olduğu üzere bir def'a Dâmgân ve bir kere Derehâr ve def'a-i uhrâda kurb-ı Isfahân'da Eşref Şâh-ı Afgânî ile tarh-ı bâzâr-ı gîrüdâr ve Afgâniyân'ın metâ'-ı zindegânîlerin arza'-i âteş-i tûğ-ı âbdar itmekle şehir-i merkûmu tekrâr yedlerinden nez' ü istirdâd ve sâir memâlik ü büldânı dahi kemâ-fi'l-evvel idhâl-i dâire-i itâ'at ü inkıyâd eylediklerinin akabinde, ber-vech-i muharrer öteden berü hân-ı mûmâ-ileyhin semîr-i zamîri olan ihrâz-ı rütbe-i saltanata medâr-ı temşiyet olmak için Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-kârâr ile zâhiren akd-i sulh u salâha ibtidâr ve derhâl Rıza Kulu nâm bir hanı ruhsat-ı kâmile birle 'atebe-i aliyye-i mülûkâneye irsâl itmekle, ba'de'l-vusûl asr-ı merkûmda sadria'zam olan İbrâhim Paşa dahi ber-muktezâ-yı vakt ü hâl âsâyış-i bilâd ü emsâr için egerçi cânib-i sulhu tercîh ve hân-ı mûmâ-ileyh ile birkaç meclis mükâleme vü müzâkere ve Tiflis ve Şirvan'dan mâ'adâ dâhil-i kutr-ı Irak olan mahaller tekrâr taraflarına teslîm ü ihsân olunmak üzere esâs-ı musalâhayı akd ü temhîd idüp, lâkin Tahmasb Kuluhan'ın bu âna dek tarh-endâz-ı mücellâ-yı zuhûr olan etvâr-ı mütecellidânesinden ahz [5a] u ihtilâs olunan televvün ve desîseye binâen, taraf-ı Devlet-i Aliyye'den virilen esâs temessükünü cânib-i İran'a irsâl ve ber-vech-i muharrer akd olunan musâlahaya rızâ-dâde olmadıkları sûrette üzerlerine sefer-i Hümâyûn'un tahakkukunu i'lân u ızhâr için ba'de'l-müşâvere mâh-ı muharremü'l-harâmın sekizinci günü tûğ-ı Hümâyûn ihrâc olunup, lâkin takarrub-ı hulûl-i şitâ sebebiyle bu sene-i mübârekede temşiyet ve tekmîl-i mehâmm-ı seferiyye ve cem' ü ihzâr-ı zehâyir ve mühimmât-ı askeriyeye vaktin adem-i musâ'adesi nümâyân ve mukâbele husûsu sene-i âtiyyeye te'hîr olunmak tensîb ü istihsân olunup ancak, el-hâletü hâzihi, hıfz u hirâset-i serhadd ü sügûr kasdıyla mevkib-i Hümâyûn'un dahi ol cânibe semt ve münâsib olan bir mahalde meştâ-nişîn-i ikâmet olması ittifâk-ı ârâ ile karâr-dâde olduğuna binâen,

hemân birkaç gün zarfında tedârük ve tekmîl-i lâzime-i hareket ü kıyâm ve Üsküdâr Sahrâsı'na darb-ı otak u hıyâm olunduktan sonra, yine mâh-ı merkûmun on sekizinci perşembe günü ruhsat-ı hümâyûn-ı mülûkâne ile tertîb-i alaya mübâderet olunup, bir gün mukaddem bi'l-cümle a'yân u erkân-ı Devlet-i Aliyye ve umûmen ocakların ağaları, neferât ve zâbitânı karşı tarafa güzâr ve irtesi herkes yerli yerinde ârâm u karâr ile kudûm-ı şehriyâr-ı enâma dîde-dûz-ı intizâr oldukları esnâda, Vezîriâzam İbrâhim Paşa Sarây-ı Hümâyûn'a varup vakt-i hareket hulûl eylediğini taraf-ı mülûkâneye inhâ ve fî-mâ-ba'd ihrâc-ı livâ-i muhterem-i Hazret-i Resûl-i Ekrem *sallallâhü aleyhi ve sellem* ile süvâr-ı zevrak-ı devlet ü ikbâl olup, mukaddem hümâyûnlarına çeşm-dâşt-ı intizâr olan vüzerâ vü ulemâ ve sâir a'yân u ricâl pertev-endâz-ı câh u iclâl olmaların niyâz u recâ eyledikte, pâdişâh-ı kerâmet-âsâr hazretleri, bu hareketin encâmı vehâmet ve bu kârın netîcesi nedâmet olduğunu fikr ü mülâhaza ile bu bâbda isti'câlî tasvîb ve karşı tarafa ubûru bir vechile tecvîz ü tensîb itmeyüp, lâkin vezîr-i müşârun-ileyhin kemâl-i tehâlükünden nâşî, bu rütbelere resîde olan keyfiyyeti sûret-i âhara sarf u tahvîl eylemek dahi imkân-pezîr olmayacağı karîn-i yakînleri olmağla, müstağrak-ı lücce-i hayret ü ıztırâb ve ne gûne hareket idiceklerinde ızhâr-ı pîç ü tâb ile, gâh azîmete niyyet ve gâh bu emr-i vahîm-i encâma mübâşeretten istinkâf ü mücânebet zımnında birkaç sâ'at mikdârı tereddüd ızhâr ve ba'dehû seyf-i sârim-ı lisân-ı bâhirü'l-bürhânlarıyla kat'ı rişte-i müddeî buyurup, "Bir tarîk ile hareket ve Üsküdâr'a ubûr itmek ihtimâlim yoktur" deyü cevâb virdiklerinde, vezîr-i müşârun-ileyh mütehayyir ü bî-şu'ûr ve âkıbet-i kâr neye müncer olacağı fehm ü derke gayr-ı makdûr olmağla, bir zamân dembeste vü mebhût ve ba'dehû tedârük-i kâra azîmet ü şürû idüp, a'mâl-i letâyifü'l-hıyel-i hakîmâneye âgâz ve esnâ-yı merkûmda muhzır olan İsmail Ağa'yı mahrem-râz eyledikten sonra, Üsküdâr tarafında muntazır-ı kudûm-ı hüsrevâne olan ricâl ü a'yânın keyfiyyetinden isti'lâm ve karşı ubûr olunmak husûsunu vakt-i âhara tevkîf için cânib-i hümâyûndan me'zûnen ağa-yı merkûmu mahall-i mezbûra irsâle ikdâm eylediler.

Pes merkûm dahi derhâl Üsküdâr'a güzâr ve Dergâh-ı âlî yeniçerileri ağası Hasan Ağa'ya beyân-ı hakîkat-i hâl idüp, ba'dehû mûmâ-ileyh Hasan Ağa'nın lisânından olmak üzre, el-hâletü hâzihi, tâ'ife-i Bektâşiyân nısfü'l-leylden bu vakte değin mukaddem cenâb-ı pâdişâhîye muntazır u nigerân iken, el-ıyâzü billâhi te'âlâ, re'sü'l-mâl mülâhazalarından mahrûm ve şehriyâr-ı adâlet-medâr hazretlerinin Üsküdâr'a ubûr itmeyecekleri ma'lûmları olur ise cem'iyetlerinin tefrikası müteassir ü düşvâr ve belki

bir hadîse-i mekrûhe zuhûruna müeddî olacağı zâhir ü âşikâr olmağla, hemân lutf u inâyet buyrulup, “mütevekkilen alallâh bir gün akdem devlet ü ıkbâl ile teşrîfsâz-ı [5b] meymenet ü iclâl olsunlar” meâlini rikâb-ı müstetâb-ı mülûkâneye arz u inhâ eyledikleri ecilden, hazret-i pâdişâh-ı cemm-mikdâr dahi bundan sonra tevakkuf u karâr idemeyüp, nâcâr ihrâc-ı livâ-yı Hazret-i mefhar-i mevcûdât

⁵⁵ عليه أكمل التحيات وأزكى التسليماته isti‘câl ve derhâl kemâl-i şevket u ıkbâl ile süvâr-ı keşî-i devlet ü iclâl olup, rûh-ı âlem-misâl Üsküdâr’a güzâr ve müretteb ü müzeyyen alay ile otağ-ı hümâyûn-ı mülûkânelerine sâye-endâz-ı şeref ü iclâl oldular.

Pes Üsküdâr’a ba‘de’l-ubûr ve vezîr-i müşârun-ileyh cenâb-ı tâcdârînîn bizzât İran tarafına teveccüh ü azîmetleri husûsu mugâyir-i tab‘-ı safâ-makrûnları olduğunu fehm ü derk itmekten nâşî, fî-mâ-ba‘d hılâf-ı rızâ-yı hümâyûn vaz‘ u harekettten ictinâben ol ma‘nâyı kat‘â lisâna almayup, ancak kendüsi Ordu-yu Hümâyûn ile Halebü’ş-şehbâ yâhud Tokad ve Amasya’dan birinde kışlamak üzere izn ü ruhsat aldıktan sonra, esnâ-yı râhda vâki menâzil ü merâhile iktizâ iden zâd u zehâyiri tertîb ve cenâb-ı pâdişâhî dahi Burusa taraflarında yahud yine Üsküdâr’da ikâmet buyurmaların tasmîm ü tasvîb eylediğine binâen, erbâb-ı seferden celîl ü hakîr mehâmm-ı seferiyyelerin tedârük ü tekâmîl eylemek üzere fermân itmekle, zamân-ı kalîlde kudreti olmayanlar dahi istidâne ile tedârüklerin görüp harekete hâzır u âmâde olmuşlar iken, ber-vech-i muharrer vezîr-i müşârun-ileyhin televvünü sebebiyle sefere azîmet ü hareket olunmak husûsu, giriftâr-ı ukde-i te’hîr ü ta‘vîk olup gâh saferü’l-hayrın on sekizinci günü gâh gurre-i rebû’l-evvel ve gâh a‘kâb-i mevlid-i şerîfte nehzat olmağa cezm ü niyyet ve kendüsi dahi gâh pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleriyle ma‘an ikâmet ve gâh Ordu-yu Hümâyûn ile refâkat 75ve gâh ser‘asker irsâl eylemek âvâzelerini i‘lân u işâ‘at ile sagîr ü kebîri mübtelâ-yı elem-i hayret eyledikten mâ‘adâ, esnâ-yı mezbûrda A‘câm-ı bed-fercâmın dahi ber-vech-i muharrer irsâl olunan esâs-ı temessükü taraflarına vâsıl olmazdan mukaddem, ibtidâ Kirmanşâhân ba‘dehû Hemedan’a istîlâ eyledikleri haberi şâyî olup ve der-‘akab Tebrîz’e dahi hücum üzere oldukları gûş-ı havass u a‘vâma resîde olmağla îkâ‘-i fitne vü fesâda müterassıd olan erâzil ü esâfil miyânelerinde niçe güft ü şenîd ve envâ‘-ı ekâzib ü erâcif zâhir ü bedîd olup, Tebrîz kal‘ası gibi sevâd-ı a‘zam ve cebehâne ve mühimmâtı mükemmel bir şehr-i muazzam, derûnu tavâif-i askeriyye ile mâlî ve hîn-i iktizâda ehl ü

⁵⁵ En mükemmel, en temiz sâlât u selâm, tüm övgüler onun üzerine olsun.

ıyâl u evlâdları için ednâsının pâresine hezâr cân u ser fedâ olunmadıkça istîlâ-yı düşmen ihtimâli olmayan serhadd-i metîni, hâlâ muhâfız bulunan vezîr Çavuşbaşı Kara Mustafa Paşa sadrıa'zamin re'y ü emrine binâen bilâ-zarûre terk-i muhâsama vü cidâl ile A'câm-ı bed-fercâma teslîme ictisâr idüp ve derûnunda olan guzât-ı muvahhidîni dahi haberdâr itmeden bir gice firâr ve bu sebepten niçe ehl-i İslâm evlâd u ıyâli ile tâ'ife-i Kızılbâş'ın giriftâr-ı pençe-i istîsâl ü demârı olup ve “bu husûs hâlâ pâdişâh-ı enâm hazretlerinin Tahmasb Kuluhan'a bedel-i sulh olmak üzere Tebrîz memleketini i'tâ ve muhâfız paşaya hitâben, bir an akdem tahliyye vü teslîm edesiz” deyü tehdîd ve inzârı mutezamın irsâl eyledikleri kâğıdlardan neş'et itmiş bir mânâdır. Hattâ muhâfız-ı müşârun-ileyh dahi kat'â muhâfaza kaydına düşmeyip, hengâm-ı şebde firârı sebebiyle tavâif-i askeriyeye dahi za'f-ı hâl ârız olmağla zarûrî herkes mal ve cânların istihlâs sevâsına düştüğü cihetten, ehl-i sünnet ve cemâ'atten Tebrîz kâdısı Debbagzâde Birâderzâdesi ve sâir aceze makûlesinden cem'-i kesîr esnâ-yı tarîkde ni'met-i hoşgüvâr-ı hayâta sîr ve ehl ü 'ıyâlleri melâ'în-i Ravâfız'a esîr olmak ancak Vezîr İbrâhim Paşa'nın emr ü mektubundan iktizâ eylemişdir” deyü câ-be-câ ba'zı bedhâhân-ı devletin ilkâ vü igvâsıyla, “zeban-güzâr-ı cümle-i enâm ve Tebrîz'den hurûc iden derd-mendân dahi cumhûr u cem'iyet ile İstanbul tarafına gelecekler imiş” deyü mûcib-i îkâz-ı fitne vü fesâd olacak niçe ekâzib ü türrehât zâhir [6a] ü nümâyân olduğu hâlde, müntehîz-i vakt ü fırsat olan eşkıyâ tarafından Şeyhülislâm Abdullah Efendi ve Ayasofya-i Kebîr vâizi İspirîzâde Ahmed Efendi'ye tezkireler îsâliyle arz-ı mâ-fi'z-zamîr olunup, bu ma'nâyı mutazammın Orta Câmi'ye dahi kâğıd bırakmağla, derûnlarında olan mel'anet ü fesâdı ızhâr idiceklerinden ocak ihtiyârlarını âgâh u habîr eyledikleri beyne'n-nâs resîde-i rütbe-i tevâtür ü şöhret ve herkes bu keyfiyyetten havf u hırâs ile müstağrak-ı deryâ-yı hayret olup, bu esnâda ba'zı hayır-hâh ve sâhib-i basîret sadrıa'zam kethüdâsı olmağla umûr-ı Devlet-i Aliyye'ye istîlâ-yı tâmmı olan Mehmed Ağa'ya mahfîce varup beyne'l-enâm tevâtür-yâb-ı iştihâr olan ahvâl-i müdhişeyi ihbâr ve “âteş-i fitne vü fesâd-ı zâtü'z-zirâm işti'âl olmadın tedbîr ü tedârük ile ıtfâ ve ihmâdı husûsuna mintaka-bend-i ibtidâr olmanız münâsibdir. Sonra iş düşvâr olur” deyü îrâd-ı hakk-ı kelâm eyledikte, kethüdâ-yı mûmâ-ileyh ol makûle sadâkat-kârların kelâmına kat'â havâle-i sâmi'a-i iltifât ü i'tibâr itmediğinden gayri, ba'zı şetm-i nâ-ber-câ ile arzını hetk idüp huzûrundan tard u teb'id eylediği şöhret-şi'âr olmağla, verâ-yı sürâdık-ı takdîrden âlem-i vücûda nâzil olan tîr-i kader u kazânın hüsn-i tedbîr merdüm-i dâna ve kesret-i a'vân u ensâr ve zor-ı bâzû-yı tüvânâ ile men ü def'i imkân-pezîr olmadığı zâhir ü âşikâr oldu.

لا مرد لقضائه ولا مانع لحكمته يفعل الله ما يشاء ويحكم ما يريد⁵⁶

Pes bi-hikmeti'llâhi te'âlâ bu kazâ-i mübrem, mahremân-ı harem-sarây-ı esrâr-ı devlet ve müdebbirân-ı umûr-ı kâr-gâh-ı saltanatın çeşm-i basîretlerine perde-keş-i gaflet olup, sadâ-yı iştiâhârı velvele-endâz-ı zemîn ü zamân olan âvâze-i fitne vü fesâda, kat'â havâle-i gûş-ı ısgâ vü i'tibâr ve yek-mâha tarîkdan nümâyân u hüveydâ olan âteş-i şakâvet ü mel'aneti, âb-yârî-i tedbîr-i dilpezîr ile ihmâd u itfâya kıyâm ü ibtidâr itmedikleri cihetten, ol dâhiye-i dehâyâ def'a-yı zâtü'z-zirâm-ı iltihâb u işti'âl olmağla hânümân u sâmânların sûzân u harâb eyledi.

Zuhûr-ı Fitne vü Fesâd ve Çigûnegî-i Keyfiyyet-i İbrâhim Paşa ve Kapudan Paşa ve Mehmed Kethüdâ ve Kabûl-ı İnzivâ-kerden-i Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis be-Hüsn-i Rızâ⁵⁷

Mâh-ı rebû'l-evvelin onbeşinci perşembe günü dahve-i kübrâda yeniçerilik iddiâsında olan erâzil ü eşhâstan on yedi nefer-i şakâvet-istinâs beynlerinde akd-i rişte-i mu'âhede vü peymân ile Sultân Bayezîd Câmî'-i şerîfi hareminin Kaşıkçılar tarafında olan kapusu önünde ref'-i livâ'-i bağy u tuğyân ve “da'vâ-yı şer'îmiz vardır. Ümmet-i Muhammed'den olan dükkânlarını kapayup bayrak altına gelsün” deyü çarşu-yı cihâna gulgule-endâz olarak Bezzâzistân-ı atîk'a doğru sür'at ü şitâb ve bu hey'et ile bir kapusundan duhûl ve bâb-ı âhardan hurûc ile erbâb-ı sûkı pür-dehşet ü ıztırâb itmeleriyle, ol havâlîde bulunan ehl-i ticâret câ-be-câ dükkânlarını sedd ü bende mübâşeret eylediler. Pes eşkıyâ-yı merkûm çarşu içinden çıkup Dîvânyolu'yla Et Meydânı'na varınca erbâb-ı hırfet ü san'at ve sâir her zümreden derûnu fesâd ü mel'anete mecbûl olan katı vâfir hamâkat-me'âb-ı kilâb, selh-hâne-misâl gürûh-ı mekrûhlarına munzamm u iltihâk ve nekbet ü idbâr gibi verâlarından şitâb itmeleriyle, gitdikçe cem'iyetlerine kesret ve seri mel'anet olan şakâvet-pîşelere emniyyet hâsıl olup, meydân-ı mezbûrun kapusuna ba'de'l-vusûl cebren küşâd itdirüp, derûnuna duhûl itdiklerinden sonra mübâşeret eyledikleri kâr-ı hatar-nâkin uhdesinden hurûca kıyâm ve malzeme-i takviyyet ü istihkâmı cem' u ihzâra sa'y ü ikdâm idüp evvelâ dûdmân-ı Bektâşiyye'de [6b] kul

⁵⁶ Allâh'ın takdir ve kazâsını döndürüp çevirebilecek, hikmetine mani olabilecek yoktur. Allâh istediğini yapar ve istediği şekilde hükmeder.

⁵⁷ *Sâmî Târîhi*, Özel Koleksiyon ve *Sâmî Târîhi*, BDK nr.14036 (tam, metinde Sâmî olarak kısaltıldı). Sâmî'de başlık yok, metin ise “*Mâh-ı rebû'l-evvelin*” şeklinde başlayıp, yer yer değişiklikler ve yapılan ilâvelerle devâm ediyor.

kethüdâsının ortası olan birinci bölüğün kazânını cem'iyet ile ihrâca mübâderet ve esnâ-yı mezbûrda dellâk Arnavudları⁵⁸ zümresinin beyninde hubs-i sîret ve mel'anet-i cibilliyet ile tahsîl-i şöhret ü nâm iden Patrona Halil didikleri ırgâd-ı Ehrimen-endâm⁵⁹ bir bölük şakî-i mâder-be-haram ile Ağakapusu'na azîmet idüp mahbusları ıtlâk murâd eylediklerinde, Yeniçeri ağası Hasan Ağa müdâfa'alarında istinkâf eylediklerinden gayri, tebdîl-i hey'etle firâra şedd-i nitâk itmekle şakıyy-i merkûm ağa-yı mûmâ-ileyhin bu hareketinden tahsîl-i kuvvet-i kalb idüp, derhâl kârhâneliyi dahi istishâb ve tâ'ife-i cebeciyânı meydâna da'vet için Cebehâne tarafına şitâb eylediler.

Pes bu hâl ile Cebehâne'ye varup andan dahi beşinci bölüğün kazânını hâh-nâ-hâh ihrâc ile meydâna îsâl esnâsında mevcûd-ı ma'iyeti olan haşerât-ı şakâvet-intâc Sipâh Çarşusu ve Batbâzârı dükkânlarında buldukları eslihâ vü elbiseyi gâret u târâc ve derhâl Sarrâchâne'yi dahi kapatup, âmme-i nâsı iz'âc eylediler. Ve yevm-i mezbûrda İstanbul kâimmakâmı olan sâbıkâ Kapudan Mustafa Paşa dahi ale's-seher Çengelköyü kurbunda Bâğ-ı Ferâh tesmiye itdiği sâhil-sarâyına gitmiş bulunmağla, bu keyfiyyet resîde-i samî'a-i intibâh u dehşeti olduğu sâ'at Âsitâne-i sa'âdet tarafına avdet ve "Uzunçarşu taraflarında olan dükkânları açın" deyü ashâbına tenbîh iderek geldiği yoldan Üsküdâr'a azîmet idüp ve leyle-i merkûmede hânelerinde bulunan Mehmed Kethüdâ ve Yeniçeri ağası Hasan Ağa dahi tebdîl-i kıyâfet ordu tarafına müsâra'ât eylediler. Pes bu haber-i müdhiş ol gün Sadrı'zam İbrâhim Paşa'nın dahi sâmi'a-hıraş-ı 'akl u hûşu oldukda derhâl şeyhülislâm efendi ve vüzerâ-yı 'izâm ve sudûr-ı ulemâ ve vücûh-ı a'yân ve bilcümle meşâyih ve ocaklar ağaları ve sâir zâbitânını halîle-i celîleleri Sultân hazretlerinin sâhil-sarâylarına da'vet ile akd-i meclis-i meşveret idüp, bir mikdâr kîl ü kâlden sonra, cümle ittifâkıyla âteş-i fitne vü fesâdın itfâ' u ihmâdı için pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri Sancağ-ı Şerîf ve umûmen a'yân u erkân ile İstanbul'a azîmet eylemeleri husûsu istihsân ü istisvâb olunmağın, bu keyfiyyet rikâb-ı müstetâb-ı şehriyârîye ifâde vü inhâ ve der-'akab Sarây-ı Hümâyûn'a güzâr için iktizâ iden çekdirme seffnesi âmâde vü müheyyâ kılındıktan sonra, cenâb-ı pâdişâh-ı felek-dest-gâh Sancağ-ı Şerîf ve bilcümle şehzâdegân-ı devlet-redîf ile ba'de'l-'işâ zikr olunan çekdiriye süvâr olup, sâ'at üç buçukta iken Yalı Köşkü'nden Sarây-ı Hümâyûn'a vusûl

⁵⁸ Basma metinlerde genelde Arnabud, yazmalarda Arnavud şeklinde kullanılmış. Metinde Arnavud tercih edildi.

⁵⁹ H'de "bedbâht Ehrimen-endâm", V+A'da "evgâd-ı Ehrimen-endâm" şeklinde.

ve İstanbul ve Üsküdâr'da bulunan bilcümle vüzerâ-yı 'izâm ve ulemâ-yı a'lâm ve sadreyn-i muhteremeyn ve İstanbul'dan ve bilâd-ı erba'adan ma'zûl mevâlî-i kirâm ve sâir mahrec ma'zûlleri ve kibâr-ı müderrisîn-i fihâm be-tebdîl-i câme vü hey'et ile Sarây-ı Hümâyûn'a cân atup akd-i cem'iyet-i müzâkere için ol gice sâ'at sekizde Hırka-i Şerîfe Odası hâricinde Mâbeyn Kapusu yanında cümlesi huzûr-ı hümâyûna duhûl itmekle, bu gâile-i hâilenin indifâ'ı bâbında sece-kerdân-ı meşveret üzereler iken Sadria'zam İbrâhim Paşa birkaç gün mukaddem ba'zı desâyisine tahsîl-i ittilâ eylemek hasebiyle Florya'da vâki çiftliğinde ikâmete me'mûr kılındığı, İstanbul'dan ma'zûl Zülâlî Hasan Efendi gibi bir müfsid ü mekkâr taşrada bulunmak takrîbiyle hamîr-i mâye-i fesâd olan Arnavud tâ'ifesinin ber-muktezâ-yı cinsiyyet işti'âl-i [7a] nâire-i bağı u tuğyanların mûcib olacak mefâside cesâret ve îkâz-ı fitne vü mel'anet-i şakâvet ile müşâreket eylemek gâlib-i ihtimâl olduğunu mülâhaza ile derhâl bostancıbaşı ağaya mezbûru ihzâr için fermân ısdâr itmekle mahsûs hasekiler ta'yîn olunup, ol hıyânet-kârı çiftliğinden ıcâleten sandal ile Sarây-ı Hümâyûn'a îsâl eylediler. Ve yine bu esnâda Sancağ-ı Şerîf'in ihrâcı husûsunda feth-i kelâm olunup, yeniçeri ağası "taşradan kimesne gelmediği sûrette nesne müfîd olmaz" deyü bir mikdâr mu'ârazadan sonra re'y-i sadria'zamî üzre ihrâcı savâb addolunup, umûmen vüzerâ-yı 'izâm ve ulemâ-yı a'lâm mübâşeretleriyle Ortakapu üzerine nasb ve bâb-ı merkûm dâhilinde olan nişîmengâhda erkân ü ricâl ile halka-bend-i cem'iyet olup, aşçı ve helvacı ve sâir sarâyda bulunan-lardan bir mikdâr serdengeçti tahrîrine mübâderet ve Cebehâne'den tığ u tüfeng ve malzeme-i harb ü cenge mübâşeret olunmağın, bu keyfiyyeti şehirliye i'lân u işâ'at ve nihânî mâ-fi'z-zamîr-i eşkıyâya tahsîl-i vukûf u şu'ûra dikkat eylemeleri için, müte'allikâtından ba'zıları dahi taşra irsâl olunup ve der-'akab haseki ağaya yirmi mikdârı bostancı koşulmakla meydân ricâline, "ma'kûl ve meşrû olan merâmlarına müsâ'ade olunur. Hemân cem'iyetlerini perîşân etsünler" deyü taraf-ı şehriyâr-ı enâmdan peyâm irsâl olundu.

Pes haseki ağa meydâna vardıkda, tâ'ife-i merkûme kendüye hitâb idüp, "Pâdişâhımızdan her vech ile hoşnud ve râzîlarız, lâkin devletlerine zarar u hıyânetleri zâhir olan dört nefer kimesneyi iki sâ'ate dek hayyen tarafımıza irsâl buyursunlar" cevâb-ı nâ-sevâbı ile avdet itdirdiler. Ağa-yı merkûm dahi doğru sadria'zama gelüp, nihânî vukû' bulan keyfiyyeti inhâ eyledikte mesmû' u ma'lûmları olan ahvâli i'lâm için huzûr-ı hümâyûna irsâl ve ba'de zamân kendüsi dahi yalnızca pâye-i serîr-i

saltanata rû-mâl eyledi. Yevm-i mezbûrda hurûc-ı Livâ-yı Hadrâ için irsâl olunan münâdîler Ayasofya hudûdundan hâric yerlerde ref'-i savta kudret-yâb olamadıklarından nâşî, Sarây Meydânı'na tecemmu iden halk-ı ekall-i kalîl, anların dahi vakt-i asra dek teferruk u avdetleri sarâyda olan erkân-ı devlete îrâs-ı dehşet-zamîr itmeğîn, nâçâr ahşâma karîb Sancağ-ı Şerîf mahalline vaz' u tansîb olunup, sadrîa'zam ve vüzerâ-yı 'izâm hazerâtı Arz ağalarının odalarında beytütet ü ârâm ve Damatzâde Efendi illet-i mizâcî sebebiyle Sultân Murad Odası'nda ve müftî efendi ve sâir efendiler Bostancılar Odalarını makâm eylediler. İrtesi sebt günü efendiler namâz-ı subhı ba'de'l-edâ yine sofada cem'ıyyet ve muktezâ-yı kâra göre meşveret itmek musammem iken, Şeyhülislâm Abdullah Efendi tulû'-ı fecirden mukaddem olduğu odadan Zülâlî Efendi ile ma'an sâir efendilerin cem'ıyyetgâhlarına gelüp, Ayasofya vâizi İspirîzâde'yi dahi dâ'vet ve cümleye hitâb ile, "bu kadar zamân mesned-ârâ-yı fetvâ olmağla nâmûs-ı ulemâyı sıyânet ve müddet-i medîd cümleye hizmet itmiş iken, bu sinn ü sâlde benim katarât-ı hûnum ile rîş-i sefidîm gülgün olmak lâyük u sezâ olmağla bu bâbda cümlelizden isti'ânet iderim" deyü kelimât-ı rikkat-engîz ü girye-âmîz ile tahrîk-i uruk-ı şefkat eyledikte, huzzâr-ı meclis ale'l-ittifâk "el-iyâzü billâhi te'âlâ, bu ma'nâya rızâ-dâde olmak hâric-i akl ü insâftır" deyü cevâb eylediklerinden sonra tekrâr dehen-güşâ-yı güftâr olup, "erbâb-ı cem'ıyyetin [7b] murâdları mukaddemâ biz Mahmûdu'l-fi'âl bir imâm isteriz" deyü yazdıkları tezkireden ma'lûm iken, bîhûde niçin zahmet-keş ve çâresi zâhir u âşikâr olan mâna için ne sebep ile muztarib ü müşevveş oluruz. Hemân namâz-ı subhı edâ ve ale'l-umûm sofaya varup pâdişâhı hal' ile cümlemiz ıztırâbdan halâs u rehâ bulalım. Ben dahi bir mahall-i münâsibde ma'zûlen ikâmet ve bakıyye-i ömrümü sarf-ı zikr ü ibâdet edeyim" deyü hatm-i kelâm idüp, ba'dehû ol vakt-i şâfi'îde namâzı edâya kıyâm ve umûmen efendiler ile Hasbağçe derûnundan Revân Odası hâricindeki mevkûfa vürûd u ârâm eyledi. Esnâ-yı mezbûrda Revân Odası'nda der-hâb olan kapudan paşayı efendilerden birisi bîdâr ve Dâmâdzâde Efendi'yi meclis-i merkûma ihzâr eylediler.

Pes, efendiler ekseri müftî-i enâmın tefevvüh eylediği kelâmdan ser-be-ceyb-i tahayyür ü ıztırâb ve ba'zıları dahi "verâ-yı sürâdık-ı takdîrden ne güne nakş-ı garîb sûret-yâb olacaktır" deyü müterakkıb-ı inkılâb iken, Sadrîa'zam İbrâhim Paşa mahall-i merkûma gelüp, ayağı üzerinde cümle ile isti'lâm-ı ahvâl ve "ben ölüm eri olmuşumdur. Ancak veliyyi'n-ni'metimizin halâsına bir çâre tedârük itmek cümlemize lâzımdır" deyü îrâd-ı

makâl itdiğinin ‘akabinde müftî efendiye, “Pâdişâhımız seni ve kapudanı ve kethüdâyı azl ve nefîyelerinizi fermân buyurdular” deyü hitâb ile hasekilere mezkûrları Bostancılar Odası’na götürmek üzre emr idüp, ba‘dehû Dâmâdzâde Efendi’nin illet-i mizâcından nâşî, adem-i kabûlleri mansûs u meczûm olduğundan Mirzâzâde Efendi’ye, “buyurun” deyüb huzûr-ı hümayûna revâne oldular. Lâkin mevlânâ-yı müşârun-ileyh bu esnâda kabûl-i Fetvâ’dan sûret-i istiğnâ ızhâr ve “taşrada Medîne-i Münevvere Kādısı Mustafa Efendi’yi müftî eyledikleri mesmû’ ve mezkûr olur. Ve mûmâ-ileyh dâileri hadd-i zâtında vakûr ve cihân-dîde bir ma‘kûl âdemdir” deyü i‘tizâr eylediklerinden sonra, sadr-ı Rûm olan Seyyid Abdullah Efendi’nin tavas-sutuyla hâh-nâ-hâh, bâr-ı hil‘at-i Fetvâ’yı zîver-i dûş-ı tahammül idüp, ber mu‘tâd-ı kadîm beyaz çuka tedârüki imkânda olmamağla, sebz-fâm çukaya kaplu semmûr kürk ilbâsıyla terkîm ü tefhîm kılındı. Ve yine bu hılâlde Sekbanbaşı Hasan Ağa’ya dahi yeniçeri ağalığı teklîf olundukda ağa-yı mezbûr, “bu bendeleri mansıb-ı merkûm ile kapuya vardığım sâ‘at cümlesi ızhâr-ı meyl ü rağbet ve kendüler ile ma‘iyyet için meydâna da‘vet idicekleri zâhir ve muhâlefet itdiğim sûretde bilâ-tevakkuf hezâr-pâre kılacakları dahi bâhir olup, bîhûde itlâf-ı vücûdum nesneyi müfîd olmayacağı mukarrerdir” deyü isti‘fâ ve beyân-ı mahzûr eyledikten sonra, yine cümlesi huzûr-ı hümayûna da‘vet olunup gürûh-ı eşkıyânın haseki ağa ile gönderdikleri haberden mâ‘adâ, ba‘zı ulemâ ve küttâb vü vüzerânın dahi katl ü i‘dâmları murâdları olduğunu ta‘dâd u takrîr ve unvânına Başkapu kethüdâsı Kara Mustafa ve a‘vânından İbrâhim nâm kimesnenün ismini tahrîr ve taraflarından bir âdem ile irsâl eyledikleri defterin cevâbları kiminle irsâl olunmak münâsib idiği meşveret olundukda, ulemâdan bir âdem ile gönderilmesi tasvîb ü tahsîn olunup, lâkin [8a] sudûr-ı erkân-ı mevâlî-den bir kimesne irsâlinde ba‘zı hücnat melhûz olmağın, Selânik’ten ma‘zûl İmadzâde Seyyid Mehmed Efendi ile meşâyih-ı selâfından Yeni Cami Şeyhi Seyyid Mehmed Efendi’nin irsâli istihsân, anlar dahi bir mikdâr i‘tizârdan sonra bîm-i cân ile azîmete dâmen-der-miyân olduk-larında, İmadzâde Efendi huzûr-ı Hümayûna ihzâr olunup, “nihânî isterler ise vezîria‘zamı dahi fedâ idicekleri” beyân u ihbâr buyuruldu.

Bu esnâda Deryâ Kapudanlığı Abdi Kapudan’a tevcîh olunmağla Ter-sâne’ye irsâl ve a‘yân-ı ricâlden mîr-i alem Niğdeli Ali Ağa umûr-dîde olmağla, vezîr kethüdâlığı ile iclâl olundu. Egerçi meydânda olan erbâb-ı fesâdın cem‘iyyetleri ânen-fe-ânen müzdâd olup, lâkin hurûc-‘ale’s-sultânın vehâmet ü şeâmetinden dîn ü dünyâsını sıyânet ü

vikâyet iden sadâkat-kârân-ı avâm u havâssın kimi künc-i hâne ve kimi müte'allıkât-ı ahbâbından birinin külbe-i vîrânesinde cân gibi nihân olmağla, cüst ü cû eyledikleri mahallerde takviyyet-i umûrlarına vesîle-i tâm ve hîn-i ik-tizâda devlet lisânı üzre idâre-i kelâm idecek kimesneyi âverde-i fitrâk-ı istiyâd idemedikleri cihetten mağşûşü'n-nizâm iken, ol hilâlde Yeniçeri efendisi bulunan Süleyman Efendi bu vâkı'a-i fâci'adan kat'â tagayyür-yâb-ı infî'âl ve istibâr ve bir mahalle nakl ü ihtifâ ile zahmet-keş-i ıztırâb u ıztırâr olmayup, kendü hânesinde hâzır-ı vakt ü hâl ve müterakkıb u muntazır vârid ü sâdır-ı eşrâr olduğu eşkıyâ-yı merkûmenin ma'lûmları olmağın, derhâl hânesine varup cem'iyet-gâhlarına da'vet eylediklerinde, ol pîr-i nâ-sezâ-etvâr dahi bî-tekellüf süvâr-ı esb-i isti'câl olup, etrâfında dört yüz mikdâr mel'anet-kârlar ile,

Beyit

*Aşk ile girer halka-i rindâna girenler
Gönlünde olandır yine meydâna girenler*

Nesir: nagamâtıyla terâne-senc-i ferâh u sürûr olarak, dâhil-i meydân-ı şekâ ve mültehi-k-ı gürûh-ı eşkıyâ olmağla, cümlesi i'zâz u ihtirâmına ibtidâr idüp, ale'l-ittifâk reîs olmasını ihtiyâr eylediler. Ve yine bu esnâda ocak ağaları ve çorbacılar ve sâir zâbitândan bir ferd dâhil-i cem'iyet olmayup, her biri bir cânibde uzlet-nişîn-i künc-i ihtifâ olmakdan nâşî, mukaddemâ bir takrîb ile cemâ'at çorbacısı olup yine mukaddemâ nişde tecemmu'-i eşkıyâya pîşvâ olmak töhmetiyle ma'zûlen menkûb u mahzûl ve Sarrâchâne'de kesb-i ta'ayyüşe meşğûl olan Sarrâc Mehmed nâm bir bedbahtı yeniçeri ağası ve ocakbaşılardan derbederlerinden Uurlu⁶⁰ dimekle meşhûr bir nekbetîyi dahi sekbanbaşı ve beytûlmâlcılıktan ma'zûl Deli Mustafa'yı Kul kethüdâsı ve Mûsıla-i sahn müderrisi Deli İbrâhim dimekle meşhûr cerrâr makûlesi bir yâve-gû dîvâne-i bî-şu'ûru dahi kendü taleb ü rızâsıyla İstanbul kâdısı nasb idüp, hande-engîz-i erbâb-ı ukûl olacak bir tertîb-i nâ-ma'kûl ile bir alay erâzil ü esâfili menâsıb-ı nâ-münâsibe îsâl ü ser-firâz eylediklerinden sonra, Üsküdâr'dan nakleyledik-leri Orta Çadırları'yla meydân-ı merkûmu yeniçeri ordusuna döndür-düler.

Ve vukû'-ı hâdisenin ikinci sebt gicesi ricâl-i devletin hânelerin yağmâya kıyâm ve bölük bölük bayraklar ta'yîni ile niçelerin evlerin basup, emvâl ü eşyâların nehb ü gâret fezâhatine ikdâm eylediklerinden mâ'adâ, cem'iyetlerinin sebât ü kesretine vesîle olmak

⁶⁰ H'de "Uurlu"dan sonra boş bırakılmış, V'de isim yeri tamamen boş bırakılmış, A'da ise "Uurlu Ahmed nâm" şeklinde yazılmış.

içün bilâ-mûcib, yeniçeri ve cebeci ocaklarından serdengeçti tahrîri ve tashîh ü be-dergâha mübâşeret ve bu bahâne ile beytül-mâl-i müslimînin itlâf u izâ'atine dahi temhîd-i mukaddime-i mel'anet itmişler idi. Pes İmadzâde Efendi ber-minvâl-i muharrer rüfekâsıyla meydâna varup Orta Câmî'de rü'esâ-yı eşkıyâya taraf-ı hümâyûndan merâmıların [8b] ekserine müsâ'adeyi mutazammın teblîğ-i peyâm idüp, "gürûh-ı gilmânın sagîr ü kebîrinden ferd-i vâhidin katl ü i'dâmına taraf-ı hümâyûndan rızâ vü ruhsat ve ne 'âmme-i ulemâdan müsâ'ade vü icâzet vârid-i ragâbet-i mâ-fi'l-bâb iktizâ edenlerin nefy ü iclâlleriyle iktifâ olunur" haberini ifâde vü ifhâm idüp, bir sâ'at mikdârı nush u pend yolundan beyân-ı envâ'-ı va'd ü va'îd etdikten sonra, eşkıyâ-yı merkûm dahi, matlûbları olan kimesneler kendülerine hayyen irsâl ü teslîm olunup ve Zülâlî'nin Anadolu sadrına i'tilâsı ve sâir nasb-kerdeleri olan eşrârın taraf-ı pâdişâhîden dahi makâmlarında ibkâsı murâdları idiği bil ittifâk beyân ü inhâ eylediklerin-de, mevlânâ-yı mûmâ-ileyh ber-muktezâ-yı vakt ü hâl ağa ve kul kethüdâsı olan âdemlere hil'at irsâli lâzım idiğini tahrîr ve çukadârı ile irsâl itmeğin, derhâl mezbûr ile üç hil'at gönderilüp hod-be-hod nâil oldukları mansıblar taraf-ı pâdişâhîden dahi ihsân kılındığı haberi îsâl olundu.

Pes⁶¹ rü'esâ-yı eşkıyâ Şeyh Emir Efendi'yi alıkoyup İmadzâde'yi i'lâm-ı mâ-fi'z-zamîrleri için Sarây-ı Hümâyûn'a i'âde ve üserâ ve reîsleri Süleyman Efendi'yi dahi refîk ve hem-pâ itmeleriyle mezbûrlar ba'de'l-asr Sarây-ı Hümâyûn'a vusûl bulup mu'âyene vü istimâ itdikleri ahvâl-i pür-ehvâli bizzât pâye-i serîr-i saltanata nihânî nakl ü hikâye ve "Zülâlî Efendi bizim için nefy olunmağla Anadolu kâdi'askeri olmasını iltizâm ideriz" didiklerini takrîr ü ifâde ile edâ-yı hidmet-i sefâret itmekle mûmâ-ileyh mekârim-i pâdişâhîden mazhar-ı nazar-ı inâyet ü ikrâm ve nekâbet-i eşrâf ile mesrûr u şâd-kâm kılındı. Ve yine bu hılâlde meydân ricâline, mâdâm ki dâire-i itâ'atden hurûc itmeyeler, taraf-ı saltanattan kendülere ta'arruz ve mu'âheze olunmamak üzere ta'ahhüdü mutazammın, taraf-ı pâdişâhî-den tahrîr olunan takrîr hüccetini mevcûd bulunan kibâr-ı ulemâ imzâ ve derhâl İbrâhim Efendi'ye dahi İstanbul kazâsı emri tahrîr ü imlâ olunup, reîs Süleyman Efendi ile taraflarına îsâl kılınacağı i'lâm ve Bostancılar Odasına iyâb ü zihâbda usret olmağla, ulemâ efendilere Dâire-i Hümâyûnda ta'yîn-i mebît ü makâm olunup ve ahşâma karîb Sadrîa'zam İbrâhim Paşa Silâhdâr Ağa Odası'nda⁶² tenhâ-nişîn-

⁶¹ H+V+A'da "Pes" yok

⁶² Sâdece H'de "Ağa odasında" şeklinde.

i ikâmet iken, Dârüssaâde Ağası Beşir Ağa vesâyetiyle mühr-i vezâret istirdâd olunduktan sonra, ol gice sâ‘at dokuzda mahall-i mezbûrdan Kapuarası’na îsâli fermân ve müşârun-ileyhden mukaddem kâimmakâm paşa ve Mehmed Kethüdâ’nın dahi bostancılardan Kapuarası’na nakilleri bâbında hükm-i kazâ-cereyânı sâdır oldu. Reîs Süleyman Efendi îsâl eylediği haberlerin cevâbıyla avdet itmek lâzım iken, meydânda meks u karâr ve “matlûbları olan kimesneler hayyen irsâl olunmadığı hâlde âteş-i fitnenin humûd u sükûnu emr-i muhaldır” deyü tezkiresiyle ihbâr itmeyin, ol gün mezbûrların irsâli husûsunda müşâvere ve hayyen firistâde kılınmaları vücûh ile nâma‘kûl olduğu karâr-dâde olup, mahnûkan irsâl olunmak müzâkere olunmuş iken hengâm-ı tulû-‘ı fecirde kemâl-i isti‘câl ve sür‘at ile şeyhülislâm efendi ve sadr-ı Rûm huzûr-ı hümâyûna da‘vet olunup, ba‘de’l-vürûd, “mahbuslar hemân bu anda katl ve cesedleri [9a] Alay Köşkü dîvârından taşraya ilkâ olunsun” deyü tenbîh ü işâret buyurma-larıyla sebep-i isti‘câlden suâle cesâret olundukda “erbâb-ı fitne sarâya hücum idüp, Alay Köşkü önündeki zukak mâlâ-mâl olmuş” deyü haber virmeleriyle Rumeli kâdi‘askeri “Pâdişâhım bir iki bendeniz Alay Köşkü’nden istidlâ-‘ı hâl eylesün” deyü irâet-i şah-râh-ı savâb eyleyüp, derhâl Zülâlî ile Ayasofya Şeyhi Alay Köşkü’ne irsâl ve avdetlerinde, zikr olunan mahalde dost ve düşmenden insân değil ferd-i müteneffis dahi olmadığını ihbâr eylediklerine binâen, bu haber eşkıyâ ile müttehid olan bir hîlekârın desîse vü hud‘ası olduğu âşikâr oldu. Ammâ bu esnâda mezbûrların üçü dahi mâr-ı pîçân-ı kemend ile mahnûk u bî-cân kılınup, cesedleri birer öküz arabasına tahmîl ve mecma-ı kilâb-ı eşkıyâ olan Et Meydânı’na irsâl kılınup ve müftî-i sâbık dahi çekdirme ile Bozcaada’ya nefy ü iclâ ve yine ol gün Sarây-ı Hümâyûn’da bulunan vüzerâ-yı ‘izâmdan dâmâd-ı pâdişâhî Silâhdâr Mehmed Paşa sulh mevcûd olmağla mühr-i vezârete sezâ kılındı.

Pes meyyitler meydâna vâsıl ve eşkıyânın makâsıd u merâmları hâsıl olmağın, Horhor Çeşmesi önünde kapudan paşa ve Et Meydânı Kapusu kurbunda dört yol ağzına Mehmed Kethüdâ’nın cesetlerini ilkâ eylediklerinden sonra, netîce-i mefâsid-i derûnların beyân ve zamîr-i hıyânet-tahmîrlerinde cây-gîr olan küfrânü’n-ni‘me-yi i‘lân eylemeğe zu‘mlarınca vesîle tedârük idüp, “Pâdişâhımız, İbrâhim Paşa’yı ketm ü ihfâ ve ehl-i zimmetten Kürkçü Manol’u ona fedâ eylemiş, mesned-ârâ-yı hilâfet olan pâdişâh-ı zillullâha kizb u hilâf lâyıık u sezâ mıdır?” deyü mugâllata ebleh-i firîb ile bir mikdâr Hebenneka-i sâde-dili iğfâl ü idlâl iderek merhûmun cesedini bir bârgîre şedd ü hezâr

tahkîr ü âzâr ile Bâb-ı Hümâyûn mukâbelesine redd idüp, ızhâr-ı kemâl-i terk-i edeb eyledikleri mesmû-‘ı pâdişâhî olıcak, şeyhülislâm efendi ve Dâmâdzâde Efendi ve Rumeli sadrı efendilerini huzûrlarına da‘vet buyurup, “bu kadar zamândan berü İbrâhim Paşa’nın zâtı âmmenin ma‘lûmı iken, erbâb-ı şekânın bu hareket-i nâ-hemvârlarından maksûdları âşikâr ü nümâyân ve benim saltanatımı istemedikleri gün gibi ayân oldu. Lâkin benim dahi mukaddemâ tabîatımda tahammül-i emânet-i kübrâ-yı Hilâfetten fütûr zuhûr idüp, hattâ Üsküdâr’da iken bir iki def‘a şehzâde-i cevân-baht Sultân Mahmûd hazretlerini serîr-i saltanata iclâs hâtırına hutûr itmiş idi. El-hâletü hâzihi, ol dâ‘iye-i müteekkid ve azîmet-i sâbıkâ müteceddid olup, murâdım miyân-ı müslimînden ref‘-i fitne vü ihtilâl için hil‘at-i hilâfeti şehzâde-i ercümend Sultân Mahmûd hazretlerine ilbâs ve serîr-i saltanatına hüsn-i rızâm ile iclâs itmektir. Ancak benim dahi vücûd-ı nâzenîn ve evlâd-ı necâbet-karînime⁶³ bir tarikle sûikasd itmeyeceklerine cümlesine ahd ü yemîn itdirmek için sizlerden birisi meydâna varmaktadır” deyü tevcîh-i hitâb buyurdıklarında, müşârun-ileyhim hazerâtı “Şevketlü pâdişâhım, bizler terbiyet-kerde-i ni‘met-perverde-i hân-ı inâyetin olup, her hâlde vüs‘a-i kudretimiz mertebesi sadâkat ile hizmet ve böyle zamânda hâk-i pâ-yi devletinden bir an adem-i müfârakat farîza-i zimmetimizdir. Lâkin [9b] bu makûle hizmeti edâya bir tarikle tâkâtımız yoktur” deyü kemâl-i ıztırâb u dehşet ile ser-be-ceyb-i hayret oldular.

Pes, Ayasofya Şeyhi İspirîzâde’ye murâd-ı fu‘âdlarını ifâde buyur-duklarında, şeyh-i mezbûr bu hatb-ı azîmin edâsına ızhâr-ı şevk u tarab ve hem-meşreb olduğu Zülâlî Efendi’nin kendüye refîk ü şerîk kılınmasını şevk u taleb itmekle pâdişâh-ı dil-âgâh hazretleri Zülâlî’den adem-i emniyyetlerini beyân u îzâh ve Şeyh Efendi, mezkûrun bu bâbda sadâkat ile hizmetine tekeffül ile gûyâ hâtır-ı enver-i pâdişâhîden ref‘-i gubâr-ı iştibâh itmeğin, semmûr kürk tedârükine vaktin müsâ‘adesi olmadığından, huzûr-ı hümâyûnda Zülâlî Efendi’ye Anadolu sadâreti için Dârüssaâde Ağası Beşir Ağa bir kakum kürk ilbâs u iksâ ve ol gün ahşâma bir sâ‘at kalarak Şeyh Efendi ile ma‘an ol hizmeti edâ için meydâna irsâl ü isrâ kılınup, ru‘ûs-ı eşkıyâyâ tevzî‘ için bir mikdâr altın dahi teslîm olundu. Yine bu esnâda Dergâh-ı âlî kapucubaşlarından enbân-ı fitne vü fesâd olan Derviş Mehmed Ağa didikleri müfsid-i mâder-zâd, “beni taşrada sipâhîler ağalığına da‘vet itmişler” deyü hod-be-hod gürûh-ı eşkıyâyâ mülhak ve bu vaz‘-ı nâ-

⁶³ H’de, “karînime” yok.

hemvâr ile hubs-ı nihâdı ve erbâb-ı fitne ile ittihâdı vükelâ-yı devlet indinde zâhir u muhakkak oldu. Pes şeyh-i merkûm ile Zülâlî meydâna vusûl ve zu'mlarınca edâ-yı hidmet ve tarafeyne tahmîl-i minnet ile kufûl idüp, gice sâ'at üçde iken huzûr-ı pâdişâhîde bu keyfiyyetden meydân ricâlinin cümlesi memnûn oldukların ve Şeyh Efendi, zât-ı huçeste-sıfât ve evlâd-ı ferîşte-simâtlarına bir tarîkle sûikasd olunmamak için müte'ayyinân-ı ricâl-i meydân Mushaf-ı şerîf-i kelâm-ı Rabbü'l-âlemîne el urup ahd ü yemînlerin takrîr ile derûn-ı şehriyârîye ilkâ-yı emniyyet ü itmînân eylediği hılâlde, taşradan çavuş-başılık mansıbı ile avdet iden dervîş-i mel'anet-endîşin lisân-ı eşkiyâdan hâric haytâ-i edeb niçe türrehât îrâd ve taraf-ı pâdişâhânelerin-den adem-i emniyyetletini muktazî ba'zı mevâd ta'dâdı, mir'at-i tab'-ı şehriyârîyi jenk-pezîr ve hayr-hâhân-ı ricâl-i devleti ciger-hûn u tekdîr eyledi.

Vukû'-ı Cülûs-ı Hümâyûn ve Hüsn-i Hitâm-yaften-i Bey'at-i 'Umûm⁶⁴

İş bu leyle-i mübâreke, ki şehir-i rebü'l-evvelin ondokuzuncu isneyn gicesidir, sâ'at üç buçukta iken Sultân Ahmed Hân hazretleri mâye-i kuvvet-i kalb-i cihân, bâ'is-i emn ü râhat-ı âlemiyân Şehzâde Sultân Mahmûd Hân hazretlerini, Mâbeyn Kapusu yanında kendülerinin oturdukları mahalle getirdüp, maşrık-ı hurşîd-ikbâl olan cebînlerini takbîl ve anlar dahi peder-i mânevîleri makâmında olan âmm-i mükerrerlerinin dest-i şerîflerini bûs ile isticlâb-ı du'â-yı hayr ve edâ-yı resm-i tebcîl buyurup, emr ü işâretleriyle şehzâdegân-ı civân-bahtları edâ-yı dest-bûs-ı bey'at buyurduklarından sonra,

Mısra

Gitdi Tûbâ bir yana serv-i dil-ârâ bir yana

mefhûmu üzre, anlar şehzâdeleri ile mekân-ı mu'ayyenlerine revân ve Sultân Mahmûd Hân hazretleri Hırka-i Şerîfe Odası'na hırâman olup, sâ'at dördü bir rub' mikdârı mürûrunda şevket ü ikbâl ve sa'âdet-i iclâl ile serîr-i saltanatına cülûs ve Sarây-ı Hümâyûn'da bulunan erkân ü a'yân bilcümle bey'at-i dâmen-bûs ile teşerrûf hengâmında ser-i sa'âdetlerine bi'l-yümn-i ve's-sa'âde olan [10a] sorgûclu destâr-ı mutallâ-yı mülûkâne vaz' ve Bergûsî Mehmed Ağa kulları ser-destârî-i hidmet-i aliyyeleriyle be-kâm ve mazhar-ı ihsân ü in'âm ile bey'at-i hâssa esnâsında rü'esâ-yı eşkiyâdan birkaç nefer gelüp şevketli efendimizi bi'l-muâyene müşâhede ve icrâ-yı

⁶⁴ Sâmi'de başlık yok, metin ise "İş bu leyle-i mübâreke" şeklinde başlayıp, yer yer değişiklikler ve yapılan ilâvelerle devâm ediyor.

neyl-i atâyâ-yı bî-nihâye itmişlerdir. Ba‘dehû Has Oda ağalarının umûmen bey‘at ü dâmen-bûslarından sonra, Harem-i hümâyûn’a teşrîf ve sabaha karîb ulemâ vü meşâyıhdan taşrada bulu-nanlara umûm bey‘ati için tezkireler irsâl ve meydân ricâline dahi tulû‘-ı fecrden sonraca gelmeleri için haber îsâl olundukda, meydân ahâlîsi iki gice mahbusları olan Vâlide Câmi‘i Şeyhi Emir Efendi’yi hasebi’l-emri’l-âlî geleceklere haberi ile irsâl idüp, mezîd-i izz ü şeref ile yevm-i isneyn salât-ı fecri Hırka-i Şerîfe Odası’nda edâ ve İmâm-ı sâni Sâhib Efendi’ye imâmet-i evvel hizmet-i celîlesiyle ilbâs-ı hil‘at ü ikrâm olundu. Bu esnâda da‘vet olunanlar gelüp ve sarâyda hâzır, cümle ulemâ Eski Dîvânihâne’de mezbûrların vürûduna hayli zamân muntazır oldukları-dan sonra, merkûmların vakt-i mev‘ûdede adem-i kudûmların-dan nâşî, Kuds-i şerîf pâyesiyle Hemedan’dan ma‘zûl Alizâde Mustafa Efendi sebep-i tevakkuflarını suâl için meydâna irsâl olunup, mezbûrlar Sarây-ı Hümâyûn meydânında lağım olmak üzere beynlerinde münteşir olan kavî-i fâsid sebebiyle gâh adem-i emniyeti iş‘âr gâh ocakların eski ağaları kendülerine teslîm olunmak murâdları idiğini ızhâr itdiklerini mezbûrlar gelüp ihbâr idicek, yine Emir Efendi ile i‘âde ve “ağalar Bâb-ı Hü-mâyûn’da teslîm olunur” cevâbı mezbûrlar vesâletiyle i‘lâm ü ifâde olundukdan sonra, meydânda olan tâ‘ife-i hâife bayraklarını çekip Sarây-ı Hümâyûn’a kudûm ve silâh u bisâtlarıyla bey‘ate hücûm eylediler. Bey‘at-i âmme husûsu tamâm ve kâffe-i enâm-ı pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin serîr-i şevket-masîr-i saltanatı teşrîfleri ile mesrûr u şâd-kâm olup Sarây-ı Hümâyûn’da bulunan erkân-ı devlet hânelerine ve zorbalara yine meydândaki çadırlarına avdet kıldılar.

Zillü’l-Bârî ve kutbü’l-arz

ظل الباري وقطب الأرض⁶⁵

lâfızları târîh-i cülûsları olduğu zebân-güzâr-ı enâm ve abd-i râkîmü’l-hurûfun lisân-ı hâmesinden cereyân iden,

Mısra⁶⁶

Eyledi Sultân Mahmûd Hân-ı dâni-dil cülûs

ایلدی سلطان محمود خان دانادل جلوس

mısra‘ı târîh-i tâmdir.

⁶⁵ O Allâh’ın gölgesi ve arzın kutbudur.

⁶⁶ Târih mısra‘ı Sâmi’ye ait.

Merfû‘ Şuden-i Mâlikâne-hâ-yi Muhdese bâ-Hatt-ı Hümâyûn⁶⁷

Pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehinşâh-ı müeyyed min-indillah cenâb-ı hilâfet-meâbları şeref-bahşâ-yı evreng-i dîhîm ve fermân-fermâ-yı memâlik-i heft-iklîm oldukları zamân-ı şeref-iktirânda, def‘-i mezâlîme mübâderet ve neşr-i mekârim ü merâhime mübâşeret buyurup, İbrâhim Paşa merhûm ba‘zı şeyatîn-i insin sevk u idlâl ve zâhir-i emîriye nef‘ olmak mülâhazasıyla iğfâlleri hasebiyle zamân-ı vezâretinde peydâ ve keder ü zararının âmmeye sirâyet ü te’sîri hüveydâ olan bid‘at-ı mâlikânelerinin hatt-ı hümâyûn-ı kerâmet-makrûn ile ref‘ini fermân ve on seneden mütecâviz zamânda hudûs u zuhûr iden mezâlîm ü mekârihin ân-ı vâhidde def‘ ü ref‘i ile kâffe-i ibâdı mesrûr u şâd-mân buyurdular.

Tebdîl ve İbkâ-yı Menâsıb-ı Hâcegân-ı Dîvânî⁶⁸

Erbâb-ı menâsıbdan İbrâhim Paşa’ya şiddet-i ta’alluk u intisâbı olanların çerâğ-ı ikbâlleri muntafî ve sâirleri dahi erbâb-ı fitnenin niçelerine giriftâr olup, zarûrî encümenlerine duhûl vehminden birer köşede muhtefî olmağla sadriâ‘zam hazretleri Sarây-ı Hümâyûn’dan eski Paşa Kapsu’na şeref-bahşâ-yı kudûm oldukları gibi tertîb-i esbâb-ı nizâm-ı devlete [10b] mübâşeret ve Devlet-i Aliyye hizmetinde sadâkat u istikâmetleri mücer-reb ü ma‘lûm olanların kimini makâmında ibkâ ve kimisine münâsib olan menâsıbın tevcîhine mübâderet buyurup ve hâcegân-ı dîvândan on dört seneden mütecâviz mektûbî-i sadr-ı âlî baş halîfesi olan Reîs Abdi Efendizâde Nuh Efendi’yi gâyetle müeddeb ve ahlâkı mühezzeb olmağla Büyük Tezkireci ve Dîvân hocalarından Şerîf Efendi’yi Defterhâne umûruna vukûf-ı tâmmı olmağla Küçük Tezkirecilik makâmlarında istihdâm ve Mektûbî-i sadr-ı âlî İsmail Efendi’yi cümle miyânında kemâl-i edeb ü iffet ile şöretine binâen ibkâ ile şâd-kâm buyurdular. İrtesi günü erkân-ı Devlet-i Aliyye’den şikk-ı evvel defterdârı olup fitne zuhûrunda İstanbul’da bulunmağla zarûrî ihtifâ iden İzzet Ali Beyefendi’nin Defterdârlık umûrunda kemâl-i mahâreti cümleye zâhir ü ayân ve iki seneye karîb müddetten berü ol makûle câh-ı celîlü‘l-i‘tibârda müstah-dem iken, meydân ricâli miyânında dahi nâmı bir nâ-ma’kûl töhmet ile zebâna gelmemek gâyet iffet ü istiğnâsına bürhân olmağla, tengnâ-yı ihtifâdan zuhûru bâbında hânesine fermân irsâl ve dâmen-i Âsafîye rûy-mâl itdikle,

⁶⁷ Sâmi’de başlık aynen mevcut, metin ise “Pâdişâh-ı âlem-penâh” şeklinde başlayıp, yer yer değişiklikler ve yapılan ilâvelerle devâm ediyor.

⁶⁸ Sâmi’de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen devâm ediyor.

kemâ fi'l-evvel umûr-ı mîriyyenin nizâmına sa'y ü ihtimâm itmesi emriyle mûmâ-ileyhi hâiz-i rehîne-i iclâl idüp ve nişancılık ile sâbıkâ mevkûfâtî olan Ebûbekir Beyefendi ve Rûznâmçe-i evvel ile Çelebi Mehmed Efendi ve Yeniçeri kitâbeti ile Yeniçeri baş halîfesi Veli Efendizâde Emin Efendi tebcîl ve dûdmân-ı teberdârândan çıkup hoş-nüvîs ve sâhib-i ma'rifet olmağla dîvân kaleminde kitâbet üzre olan Osman Efendi'yi Haremeynü'ş-şerîfeyn muhâsebesi ve Hindî Mehmed Efendi'yi Cizye Muhâsebesi ve ba'zı menâsib ile mahall-i münâsib görülenleri tevkîr ve Defter Emîni Abdullah Efendi ve Başmuhâsebeci Bosnevî Mehmed Efendi ve Atlu mukâbelecisi Ali Efendi ve niçelerini dahi ibkâ vü takrîr eylediler.

Katl-i Kethüdâ-yı Bektâşiyân ve Nasb-ı Ağa der-Meydân-ı Lahm⁶⁹

Meydânda olan eşrâr beynlerinde kul kethüdâlığına ihtiyâr itdikleri Beytûlmâlcî Deli⁷⁰ Mustafa Ağa serdengeçti ağaları olacak hammâl ü cemmâl ve evgâd u etfâl makûlesinden herkesi tashîh ile kânûn u kâideden hâric teksîr-i sevâd ve dûdmân-ı Bektâşiyey'nin fûrûğ u revnâkını berbâd itdiklerinde tahammül idemeyüp, zu'munca makâmının hükmüne ri'âyet ve zikr olunduğu üzre tashîhe mûmâna'atı mutazammın kelimât ile beytûlmâli himâyet itdiğini göricek, Patrona ve Muslu ve anların adîl ü misîli ba'zı nekebât, “bu dahi devlet tarafını sıyânet ediyor” deyü meydânda beyne'l-‘işâeyn kılıç üşürüp, bîçâreyi hezâr-pâre ve sâbıkâ Hûy(?) Ağası olan⁷¹ bir hasekiyi yerine miyânlarında ağa nasb ü ta'yîn idüp, beytûlmâl-i müslimîne ve kendü ocaklarına gadr ü ihânetlerini âşikâr eylediler.

Azl-i Kâdı-i Haleb Veliyüddin Efendi ve Nasb-ı Seyyid Ahmed Efendi⁷²

Haremeyn teftîşi ile Dârü'l-hadîs müderrisi iken kazâ-i Halebü'ş-şehbâ ile kâm-revâ olmağla pâder-i rikâb-ı azîmet olan Hattât Veliyyüddin Efendi, İbrâhim Paşa ve ba'zı müte'allıkâtına kemâl-i ta'alluk ve intisâbından nâşî, hod-furûşâne evzâ'ı ile ba'zı ricâl-i tarîkı mutazaccir, husûsâ müfettişliği hılâlinde eslâfının [11a] ta'arruz itmedikleri mevâdd u umûra müdâhale ile sudûr-ı ulemâyı mütekeddir itmekle, mansıbının ref'i ile

⁶⁹ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise “*Meydânda olan eşrâr*” şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁷⁰ H+V+A'da ve Sâmi'de “*Deli Mustafa Ağa*” şeklinde.

⁷¹ Sâmi'de H +V'de basmalar gibi isim hanesi boş, A'da “Abdullah Ağa nâm” şeklinde bir isim var.

⁷² Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise “*Haremeyn teftîşi*” şeklinde başlayıp, Veliyyüddin Efendi'den hep Veli Efendi diye bahserecek aynen devâm ediyor .

ta'zîr ve kazâ-yı mezbûr ile Süleymâniye Medreseleri'nin cümlesinden eski bulunan Seyfîzâde dâmâdı Seyyid Ahmed Efendi tevkîr olundu.

Reften-i Pâdişâh-ı Cihângîr Berây-ı Bostân-ı Şemşîr be-Türbe-i Ebâ Eyyûbi Ensârî be-Alay⁷³

Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü cum'a günü pâdişâh-ı âlem-penâh halledellâhü ve ebkâhu cenâb-ı şevket me'âblarına, âyîn-i dîrîn ve kânûn-ı selâtîn-i pîşin üzre, teberrüken Hazret-i Ebâ Eyyûbi Ensârî radiyeanhü'l-Bârî'de takallüd-i şemşîr-i kişver-güşâ için tertîb-i alây fermân buyurul-mağla, bilcümle a'yân u e'âli ve müderrisîn ü mevâlî esvâb-ı dîvâniy-yeleriyle ale's-seher Sarây-ı Hümâyûn'da cem' olup, sâ'at ikide iken pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri sa'âdet ü ikbâl ile hâne-i zeynî-makâm ve güzergâhlarının tarafeyninde sâf-beste olan âhâd-ı ecnâda nigâh-ı kahramânî ile îmâ-yı selâm iderek alay ile Edirne kapusu'ndan Câmi'-i Ebâ Eyyûb'a hırâm eylediler. Ber-mûceb-i resm-i mukarrer Nakîbüleşrâf İmadzâde Seyyid Mehmed Efendi du'â vü senâ ile miyânına⁷⁴ türbe-i şerîfede taklîd-i şemşîr-i zafer-cevher itdikden sonra, teşrîf buyurdıkları şâh-râhtan avdet ve namaz-ı cum'âyı ecdâd-ı emcâdlarından Ebülfeth Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî Câmi'-i Şerîfi'nde ikâmet buyurup, ba'dehû Sarây-ı Hümâyûn'larına şeref-bahşâ-yı kudûm oldular.

Sudûr-ı Fermân Berây-ı Hedm-i Kusûr-ı Sa'dâbâd⁷⁵

Ricâl-i devletin ba'zılarının rağbet ü taleb ve ekserinin İbrâhim Paşa tarafından me'mûriyyetleri hasebiyle Sa'dâbâd'da altı yedi sene mukaddem binâ ve etrâfını kürûm u eşcâr garsı ile ihyâ itdikleri yüz yirmiden mütecâviz kasırların, bilâ-teşbîh şehri-kefere-i fecere gibi muhterik olmasını, İstanbul kâdısı olacak dîvâne-i hâne-harâbın ictihâdı ile rü'esâ-yı eşkıyâdan ba'zı serdengeçti ağalarının zu'm-ı fâsid ve i'tikâd-ı kâsidlerine göre, mühimmât-ı dîn ü devletden bir müstahsen hâlet addolunduğuna binâen, pâye-i serîr-i cihân-bânîye arz olunmasına ikdâm olundukda, "ihtirâkına rızâ-yı hümâyûnum yoktur. Bu kadar a'dâ-yı dîn ü devlet olan milel-i Nasârâ'ya bâ'is-i hande olacak bir mevâdd olmağla, ancak hedm ü tahrîbine ruhsat u iznim olmuşdur" deyü üç gün tamâmına değin bilâ-kusur zikr olunan kusûru ashâbı hedm ü i'dâm itmeleri için

⁷³ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "*Mâh-ı mezbûrun*" şeklinde başlayıp, küçük değişiklikler ve ilâvelerle devâm ediyor.

⁷⁴ Sâmi ve H+V+A'da "*miyânelerine*" şeklinde.

⁷⁵ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "*Ricâl-i devletden ba'zılarının*" şeklinde başlayıp, yer yer değişiklikler ve yapılan ilâvelerle devâm ediyor.

fermân-ı cihân-mütâ‘ ısdâr olmağın, ol gün vech-i meşrûh üzre münâdîler nidâ ve kûşe-be-kûşe bu husûsu i‘lân için ref‘-i sadâ eylediler. Ashâbından mukaddem haşarât u nekebât makûlesinden niçe erâzil ü esâfil, zikr olunan kasırların hedmine mübâşir ve havâflerinde olan eşcâr-ı müsmirenin kal‘ u kam‘larından⁷⁶ mâ‘adâ, enkâzını gasb u gârete mütecâsir olup, mânend-i bûm-ı şûm kâdı olacak mecnûn u mezmûnun nühûseti, ol mesîreyi vîrân ve ümmet-i Muhammed’in emlâkine mücerred fısk u fesâd olmak töhmetiyle hedm ü tahrîbi, esbâb-ı ‘izâm-ı devletten olmak üzre sevk u tasvîb eyleyen dîvânenin Âsitâne-i sa‘âdet’te kazâ ve hükûmeti, ukalâ-yı rûzgârı deng ü hayrân eyledi.

Dâden-i Hil‘at u Rahş be-Ağayân-ı Serdengeçti⁷⁷

Serdengeçti ağaları bayrakdar ve onar nefer hasekileri ile [11b] ellerinde hıştlar alay erbâbının yemîn ü yesârlarında Eyyüb’e varup gelince, piyâde vü alayda olan ricâl-i devlete bakup, ağaları nâmına olan erâzil ü eşkıyânın derûnlarında atlanmak dâ‘iyesi nümâyân olmağla, ma‘rûfların-dan birkaç la‘în-i şakâvet-âyîn murâdlarını kemâl-i huşûnet ile sadrıa‘zam hazretlerine tebyîn itdiklerinde, iktizâ-yı hâle göre merâmlarına müsâ‘adeden gayri çâre olmadığı âşikâr olmağla, ol gice sîm-raht ve mükellef zeyn-pûşlar ile müzeyyen rahş ve Karahisar rahtı ve sade çuka kesmeli at tedârüküne sarf-ı nakdîne-i himmet ve irtesi gün cümlesini götürüp bayrakdar ve hasekilerine virmek için on beşer altun ihsân ve murâdları olan atlardan mâ‘adâ, zu‘mlarınca karîn-i zuhûr olan hid-metleri mukâbelesinde ikrâm sûretinde serdengeçti ağalarının cümlesine ilbâs-ı hil‘at buyurdular.

Tevcîh-i Livâ-yı Alâiye bâ-Vezîr Peçûyî Hasan Paşa⁷⁸

Mukaddemâ Kirmanşâh gibi bir şehr-i meşhûru ednâ hareketleri sebebiyle A‘câm-ı bed-fercâma teslîm ile hetk-i nâmûs-ı vezâret itmiş iken⁷⁹, tertîb-i cezâyâ bedel Musul eyâletiyle mübeccel kılınan Peçûyî Hasan Paşa’ya mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü günü Alâiye sancağı ihsân ve gelüp mansıbını kendüsi zabt eylemesi fermân olundu.

⁷⁶ Sadece Sâmi’de “kat‘ u kam‘larından” şeklinde.

⁷⁷ Sâmi’de başlık aynen mevcut, metin ise “Serdengeçti ağaları” şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁷⁸ Sâmi’de başlık aynen mevcut, metin ise “Mukaddemâ Kirmanşâh” şeklinde başlayıp, yer yer değişiklikler ve yapılan ilâvelerle devâm ediyor.

⁷⁹ Sâmi H+V+A’da “hetk-i perde-i nâmûs-ı vezâret itmiş iken” şeklinde.

Kapudan-ı Deryâ Şuden-i Hâfız Ahmed Paşa⁸⁰

Serdengeçti nâmına olan rü'esâ-yı eşkıyânın îrâde vü iltizâmlarıyla mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci günü deryâ kapudanlığı Âsitâne-i sa'âdet'te bulunan Vezîr Ahmed Paşa'ya tevcîh ü in'âm kılındı.

İtlâk-ı Seyyid Mustafa Efendi ve Seyyid Mahmûd Efendi ez-Kayd u Nefy⁸¹

Bin yüz onbeş târihinden berü mahrûse-i Burusa'da ikâmete me'mûr ve ehîbbâ vü akribâlarından mehcûr olan Anadolu sadâretinden ma'zûl Müftü Seyyid Feyzullah Efendi merhûmun mahdûmu, Seyyid Mustafa Efendi ve İstanbul kazâsı'ndan ma'zûl Seyyid Mahmûd Efendi'ye şeyhülislâm efendi hazretlerinin işâret ü iltimâslarına binâen Âsitâne-i sa'âdet'e da'vetlerini mutazammın hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-makrûn mu'cebince emr-i şerîf tahrîr ve Rumeli sadâretinden ma'zûlen Burusa'da ikâmet üzere iken Çelebi Sultân Mehmed Hân Medresesi'ne arpalık bedeli olmak üzere ızhâr-ı rağbet ve müdâreseye müdâvemet iden Seyyid Mehmed Dedeefendi merâhim-i âlem-şümûl-i pâdişâhîden 'şevki var ise İstanbul'a gelip, rağbeti olmadığı sûrette Burusa'da ikâmet beyninde' tahyîr olundu.

Afv u İtlâk-ı Kâtib-i Yeniçeriyân ve Hısım Mehmed Ağa⁸²

Vezîriâzam İbrâhim Paşa'nın birer takrîb ile kendülerinden inhirâf-ı zamîri hasebiyle Âsitâne-i sa'âdet'ten nefy ü tagrîb olunan ricâl-i devletten on iki sene mikdârı Gelibolu'da mukîm olan yeniçeri kitâbetinden ma'zûl Abdullah Efendi ve beş seneden berü kapucubaşılığı ref' ve Kastamonu'da ikâmete me'mûr Hısım Mehmed Ağa ve sinîn-i adîdeden berü Selânîk'te ve sâir yerlerde ikâmete me'mûriyyetle mübtelâ-yı gurbet olan silahşorân-ı şehriyârîden Mahtûmî Ağa taraf-ı Âsafî'den mazhar-ı merhamet ü eşfâk ve Âsitâne-i Sa'âdet'e gelmeleri bâbında emirler ile cümlesi kayd-ı nefyden itlâk olundu.

⁸⁰ Bu başlık altındaki metin Sâmi'de yok, sadece iki satırlık bilgi yukarıdaki paragrafa eklenmiş.

⁸¹ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Bin yüz onbeş târihinden" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁸² Sâmi'de başlık küçük değişiklik ile mevcut, metin ise "Vezîriâzam İbrâhim Paşa" şeklinde başlayıp, yer yer değişikliklerle devâm ediyor.

İhsân-ı Pâye-i Sadâret-i Anadolu bâ-Şeyhzâde Efendi⁸³

Rüesâ-yı tarîk-ı ulemânın müteayyinlerinden olup İstanbul kazâsı, halefi Zülâlî Efendi'nin selefi iken mezbûrun tarîk içre kendüsüne rehzen-i nevbetinden mukaddem Anadolu sadrına i'tilâsından neşâtâbâd-ı derûnu beytü'l-hazen olan Vardârî Şeyhzâde Mehmed Efendi âlim ü fâzıl ve ricâl-i tarîkın [12a] mâ'dûdlarından bir merd-i kâmil olmağla, tatyîb ü ikrâmı murâd ve şeyhülislâm efendi hazretlerinin işâret-i aliyyeleri üzre Anadolu pâyesiyle mesrûr u dilşâd kılındı.

Maktûl Şuden-i Kara Mustafa ve Uzun Abdi der-Meydân-ı Lahm⁸⁴

Niçe zamân baş kapu kethüdâsı olup yaya beğliği ihsân olunan Kara Mustafa, bulunduğu hidmetin muktezâsı üzre niçe kimesneleri habs u ta'zîr ve fi'l-hakîka tasallut u istîlâsı ekser nâsı tekdîr itmekle, meydânda olanların ekseri katre-i hûnuna teşne ve katl ü i'dâmı kasdıyla niçe zamân dest-zen-i kabza şemşîr ü deşne olmağın, muhtefî olduğu mahalden ihrâc ve bir iki gün meydânda habs ile iz'ac eylediklerinden sonra, merkûmu ve bu makûle ef'âlde mezbûra şebîh ü misil olan Uzun Abdi nâm bir şahs-ı mezmûmu

Mısra

Meseldir dinsizin ey dil gelür hakkından îmânsız

medlûlü üzre, mukaddemâ zahm-hurde-i tâziyâne-i âzârı olan eşrâr Et Meydânı'nda pâreleyip lâşelerini meydân hâricine ilkâ eylediler.

İhsân-ı Bahşîş-i Hümâyûn⁸⁵

Piyâde vü süvâri envâ-ı asâkir-i mûr-şumâr hân-ı ihsân-ı pâdişâhîden mazhar-ı ni'am ve Hazîne-i Hümâyûn'dan an-nakd cülûs-ı Hümâyûn bahşîşi ile âhâd u ecnâd müstağrak-ı in'âm u kerem buyurulup, esnâ-yı fitnede da'vâ-yı siyâdet ile ref'-i livâ ve meydânın bir tarafında akd-i cem'iyet ve bir Halebî sandalcı arabı kendülerine nakîb ü pîş-vâ idüp, ızhâr-ı envâ-ı kâht iden üç bin kadar fitne-engîz müfsid ve şeref-i siyâdetten hisseleri ancak alâmet-i hadrâya münhasır olup, silsile-i nesebleri cenâb-ı Ebü'l-Beşer'den gayri bir peygamber-i âlîşâna müntehî olduğu mahall-i şübhe vü nazar olan müteseyyidler

⁸³ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Rüesâ-yı tarîk-ı ulemânın" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁸⁴ Sâmi'de başlık biraz değişik, metin ise "Niçe zamân" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁸⁵ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Piyâde vü süvâri" şeklinde aynen devam ediyor. Metne ilâve ilave bilgi olarak ise Sâmi'de ve yazmalarda "..... bin kese bahşîş" dağıtıldığı belirtilirken, sadece A'da "yüz yirmi beş bin kese akçe" cülus bahşîşi, müteseyyidlere ise "yüz otuz bin gurus" dağıtıldığı belirtiliyor.

dahi sâdât-ı kirâmından olmak üzere kendülerine ta'yîn itdirdikleri onar akçe vazîfeye kanâ'at itmeyüp, âgâz-ı güft ü gû ve Cülûs-ı Hümâyûn bahşîşi için gulüvv itmeleriyle, anlara dahi bir mikdâr 'atıyye vü ihsân kılındı.

Vukû'-ı Harîk der-Fındıklı⁸⁶

Mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci gicesi Fındıklı'da Çubukcu limanında vâki bir dükkânda sâ'at dörtte iken bi-kazâillâhi te'âlâ âteş-i ser-keş zuhûr ve işti'âl-i nâr-ı fitne vü âşûb henüz ber-taraf olmamışken, harîk vukû'ı ahâlî-i şehri tehî-dest-i sermâye-i şû'ûr idüp, vâfir emâkin ü mesâkin sûzân ve ahâlîsinin derûnları tâb-ı nâr-ı ıztırâb ile mânend-i külhân fûrûzân oldu.

Azl ü Nefy-i Serbostâniyân Karakulak Osman Ağa⁸⁷

Dört buçuk ay mikdârı⁸⁸ Bostancıbaşı olan Karakulak Osman Ağa, ağaların recâsıyla ma'zûl ve yerine haseki ağalık hizmetinde olup bir iki def'a taraf-ı pâdişâhîden meydâna varmakla mezbûrlar ile tahsîl-i ma'ârif ü ülfet iden haseki ağa mevsûl⁸⁹ ve yerine odabaşı ağa⁹⁰ ve yerine Kanfûzâde nasb olunmağla⁹¹, her biri tarîkleri üzere nâil-i me'mûl kılınup, Osman Ağa Midilli cezîresine nefy ü iclâ olundu.

Vefât-ı İspirîzâde Vâiz-i Ayasofya-i Kebîr⁹²

Ayasofya-i kebîr Şeyhi İspirîzâde Ahmed Efendi eyyâm-ı fetret ü ihtilâlde Sultân Ahmed Hân hazretleri tarafından meydân ricâline irsâl olun-duğunda, "Pâdişâhım serîr-i saltanatdan siz nüzûl itmedikçe cem'iyet-i nâs perîşân olmak muhâldir" kelâm-ı vahşet-engîzini sem'-i hümâyûn-larına sarâhaten ilkâ ile îrâs-ı keder ve Hüdâvendigâr-ı müşârun-ileyh hazretlerinin kemâl-i hüzn ü inkisârlarıyla pîrân eyledikleri nâvek-i du'â, şeyh-i merkûmun cânına eser itmeğîn mâh-ı mezbûrun selhi olan cum'a günü, kürsîde va'z u⁹³ tezkire bedel tahte-i tenşûyi⁹⁴ makâm-ı esb-i çûbîne-pây-ı tâbût ile musallâ-yı

⁸⁶ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Mâh-ı mezbûrun" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁸⁷ Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Dört buçuk ay" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor

⁸⁸ Sâmi'de ve yazmalarda "Dört buçuk ay mukaddem" şeklinde.

⁸⁹ Sâmi'de "Arnavud Hüseyin Ağa", A'da ise "Elhâc Mehmed Ağa" şeklinde.

⁹⁰ Sâmi'de "Kara Hüseyin Ağa", A'da ise "İbrâhim Ağa" şeklinde.

⁹¹ Sâmi'de "Katkûoğlu Osman Ağa", V+A'da "Katkûoğlu" şeklinde, V+H'de, haseki yeri ve odabaşından sonraki kısımlar boş bırakılmış.

⁹² Sâmi'de başlık aynen mevcut, metin ise "Ayasofya-i kebîr Şeyhi" şeklinde başlayıp, aynen devâm ediyor.

⁹³ Sâmi ve H+V+A'da "kürsî-i va'z u" şeklinde.

⁹⁴ H+V+A'da "teşşûyi" şeklinde.

Câmi‘-i Mehmed Hânî‘den kûy-ı hâmûşâna hırâm eyledi. Muktezâ-yı tarîk üzre riyâset-i meşâyih ile Kösec Süleyman Efendi ve Sultân Ahmed meşîhati ile Arabzâde [12b] Hasan Efendi ve Süleymâniye şeyhliği ile Yenibağçelizâde Çelebi Efendi ve Sultân Bayezid kürsîsi ile Amasyalı Ali Efendi ve Sultân Mehmed va‘zıyyesiyle Hızırzâde Hasan Efendi ve Sultân Selim şeyhliği Hazreti Eyyûb vâizi iken on gün mukaddem Kādızâdeli gürûhundan Risâleci Bekir nâm ilm ü amelden âtil bir şahs-ı cerrâr-ı bâtilin, rü‘esâ-yı eşkıyâya takarrubu hasebiyle hakkında envâ‘-ı türrehât ü müfteriyât ihtiyârıyla ızrârı ve “meşâyih-ı ehl-i sünnet içinde tahta-tepen yakışmaz” deyü İspirîzâde‘nin mücerred hasedinden nâşî, ısrârı sebebiyle muktezâ-yı vakte binâen meşîhati şahs-ı mezbûra virilmekle, mağdûr olan Him-metzâde es-Seyyid Abdüssamed Efendi‘ye tevcîh ü in‘âm kılınup, Eyyûb kürsîsi muktezâ-yı tarîkı olduğundan mâ‘adâ esnâ-yı fetretde Sarây-ı Hümâyûn‘dan bir iki def‘a meydâna gönderilüp, Devlet-i Aliyye‘ye hizmet-i hamîdesi sebkât iden İstanbul‘da Yeni Câmi Şeyhi Seyyid Mehmed Efendi‘ye inâyet ve merkûmun vazîfesi ile mukaddemâ Isfahân seferinde ordu şeyhi olmağla Eyyûb kürsîsi münhal oldukda kendüsine virilmek üzre hüdâvendigâr-ı sâbık zamânlarında yedine ru‘us i‘tâ olunan Kıbrısî Abdullah Efendi mazhar-ı kerem ü tesliyyet kılındı.

İrtifâ‘-i Hıyâm ez-Meydân-ı Lahm ⁹⁵

Meydânda tecemmu‘ iden eşkıyâ tasaddî itdikleri kabâyih ü fezâyihin vehâmet-i âkıbetini mülâhaza idüp, “*el-hâinü hâifün*”⁹⁶ mukaddemesince şîrâze-i cem‘iyyetlerini perîşân itmemek için, “gâh Nemçe gâh Moskov’a sefer ideriz ve kışla için Edirne‘ye gideriz” deyü beynlerinde hayret-efzâ-yı erbâb-ı ukûl olıcak niçe kelâm ve nihâyetinde serdengeçti ağaları cem‘iyyetle imâdülislâm ve müftî‘l-enâm hazretlerine varup, taraf-ı pâdişâhîden her vech ile şâyeste vü sezâ oldukları üzre tertîb-i cezâ olmasından hırâsân itdiklerini i‘lâm itdiklerinde, muktezâ-yı vakt ü hâl üzre bî ceng ü cidâl cem‘iyyetlerini tefrîk ile tertîb-i esbâb-ı nizâm-ı devletin tarîkını tefekkür ü teemmül ve sadrıa‘zam-ı Âsaf-makâm ve hayr-hâhân-ı Devlet-i ebediyyü‘n-nizâm ile müşâvere vü müzâkereden sonra çadırlarını bozup, ba‘del-yevm dâire-i ubûdiyyet u itâ‘atten bir hatve tecâvüz ü ta‘addî ve bâ‘is-i ihtilâl-i nizâm olacak umûr-ı devlete müdâhale vü tasaddî itmedikleri hâlde, sahîfe-i cerâyim-i sâbıklarına rakam-ı afv çekileceğine şeyhülislâm efendi tekeffül buyurup,

⁹⁵ Sâmi‘de başlık “*Def‘-i hıyâm ez-Meydân-ı Lahm*” şeklinde, metin ise “*Meydânda tecemmu‘ iden*” şeklinde başlayıp, küçük değişiklikle aynen devâm ediyor.

⁹⁶ Hain korkaktır, hainler korkak olur manasında Arapça bir söz.

minvâl-i meşrûh üzre hüccet tahrîr ve keştî-i tûfan-zede-i devletin lenger-endâz-ı limân-ı emân olmasına rûzgâr-ı zor-kârın bu makûle ihtilâfâtı esnâsında aceb hakîmâne tedbîr olundu.

Pes mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci çarşamba günü şeref-yâb-ı sudûr olan hükm-i hümayûn-ı pâdişâh-ı rub‘-ı meskûn mücebince, cebeciler serdengeçti bayraklarını pîçîde ve meydân çadırlarını ber-çîde idüp Cebehâne’ye revân ve yeniçeriler dahi çadırlarını bozup ancak serdengeçti ağaları küşâde kıldıkları livâ-i nekbet-iltivâlarını sarmayup, meydândan müntesib oldukları odanın derûn-ı dervâzesine çekilmekle, sûretâ ser-nihâde-i hükm-i fermân oldular.

Küşûden-i Bezzâzistan ü Dekâkîn⁹⁷

Esnâ-yı zuhûr-ı fitnede ehl-i sûkdan niçesinin emvâl ü eşyâsı telef ve erâzil ü evbâş leylene ve nehâren menâzil-i müslimîni basup, mâllarını gâreti âdet itmeleriyle âlemden emniyyet ber-taraf olmağla, Bezzâzistan ve etrâfındaki dükkânlar cümle mesdûd ve miyân-ı nâsda dâd u sitâd nâ-büd olması muhall-i nizâm-ı memleket ber-keyfiyyet olduğundan gayri gurre-i rebîü’l-âhirde pâdişâh-ı âlem-penâh-ı [13a] cihân

⁹⁸ cenâbları Bezzâzistan ve sâir çarşu vü dükkân-larının açılmasını fermân ve erâzil ü eşkiyâdan ırz u mâllarına te‘addî ider olursa, kendülerinin ta‘ahhudü üzre bilâ-emân katline erbâb-ı sûka ruhsat ihsânıyla, emniyyet-i erbâb-ı ticârete tedbîr ü dermân buyurdular.

Tebdîl-i Menâsıb-ı Ba‘zı Vüzerâ-yı ‘Îzâm⁹⁹

Gurre-i şehir-i rebîü’l-âhirde Özi eyâleti sâbıkâ Resmo sancağı mutasarrıfı Vezîr Moralı Ali Paşa’ya tevcîh ve Tebrîz ve Revân tarafları ser‘askerine Erzurum eyâleti münâsib ü çesbân olmağla, mâh-ı mezbûrun üçüncü günü eyâlet-i mezbûre ile Ârifî Ahmed Paşa terfîh olunup, Haleb eyâleti sâbıkâ Erzenürrûm Vâlisi İbrâhim Paşa’ya ve selefi Vezîr Küçük Mustafa Paşa’ya İçel sancağı tevcîh ü in‘âm ve Musul eyâleti ile Rişvânzâde Mehmed Paşa mazhar-ı ikrâm kılındı.

⁹⁷ Sâmf’de başlık ve metin aynen mevcut.

⁹⁸ Allâh onu (saltanatını-devletini) âhir zamâna kadar ebedî kılsın.

⁹⁹ Sâmf’de başlık ve metin aynen mevcut.

Nefy ü İtlâk-ı Feyzullah Efendi ve İmâm-ı Sultânî Abdurrahman Efendi ve Râşid Efendi¹⁰⁰

Serdengeçti Ağaları nâmına olan rü'esâ-yı eşkıyâ sâbıkâ Rumeli kâdı'askeri Feyzullah Efendi ve sâbıkâ İstanbul kâdısı İmâm-ı Sultânî Abdurrahman Efendi ve İstanbul'dan ma'zûl Râşid Mehmed Efendi'nin "İbrâhim Paşa ve Mehmed Kethüdâ'ya kemâl-i ta'alluk u ittisâlleri vardır" deyü her biri hakkında niçe nâ-sezâ kelâm ve birer tarafa nefy olunmalarına ibrâm itmeleriyle Feyzullah Efendi Midilli, İmam Efendi Sakız ve Râşid Efendi İstanköy cezârelerine nefy olunup, birkaç gün mürûrunda zümre-i makhûrenin müte'ayyinlerinden¹⁰¹ birer küşteni mezbûrların afv ü itlâklarını iltizâm u şefâ'at ve birkaç gün mukaddem hânelerini bayrak ile basup, mâl ü eşyâlarını nehb ü gâret eyleyen erbâb-ı mel'anet, "sizleri nefiyden halâs itdik" deyü bir mikdâr müsâdere ile dahi mezbûrları rahnedâr itdiklerinden gâyri, niçe ricâl ü kibârın nefy ü itlâklarını ancak celb-i emvâle vesîle itmeleriyle ızhâr-ı şenâ'at eylediler.

İhrâc-ı Mevâcib-i Tavâif-i Askeriyye¹⁰²

Şehr-i rebû'l-âhirin dördüncü salı günü Sarây-ı Hümâyûn'da tertîb-i dîvân ve envâ'-ı tavâif-i askeriyeden müstehıkk olanlardan mâ'adâ meydânda tashîh olunanlara dahi, ikişer kıst mevâcib¹⁰³ Hazîne-i Hümâyûn'dan inâyet ü ihsân olundu.

Zuhûr-ı Harîk der-Nezd-i Hammâm-ı Şengül¹⁰⁴

Mâh-ı mezbûrun beşinci çarşamba günü vakt-i dahve-i kübrâda vezîr-i sâbık İbrâhim Paşa'nın hazînedarı Mustafa Ağa'nın Şengül Hammâmı'na muttasıl hânesinden sebebi nâ-ma'lûm vechile harîk peydâ ve zamân-ı yesîrde ejder-i âteşin hayli serkeşliği hüveydâ olup, sadria'zam hazretleri derhâl yetişip itfâsına gûşiş ü himmet ve etrâfına tecâvüz ü sirâyet itmemesine sarf-ı nakdîne-i dikkat itmeleriyle, bi-fazlillâhi te'âlâ, ancak hâne-i mezbûrenin ihtirâkından sonra muntafî ve şerer-i zarârının etrâfına sirâyeti vehmi müntefî oldu.

¹⁰⁰ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁰¹ Yazmalarda "ma'iyyetlerinden" şeklinde.

¹⁰² Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁰³ Sâmi dahil diğer yazmalarda metin "Hazîne-i Hümâyûn'dan bin kise akçe" şeklinde devam ederken A'da "Hazîne-i Hümâyûn'dan iki yüz doksan bin kise akçe ihsân kılındı" şeklinde bir ek bilgi mevcut.

¹⁰⁴ Sâmi'de başlık aynen ve metin mevcut.

Nefy ü İtlâk-ı Reîs-i Sâbık Mehmed Efendi¹⁰⁵

İktizâ-yı vâkt ü zorkâr üzre birkaç gün verâ-i perde-i ihtifâda karâr iden Reîs-i sâbık Mehmed Efendi on iki seneden mütecâviz müddetde hidmet-i riyâsette olup Devlet-i Aliyye'nin mezâyâ-yı umûr ve habâyâ-yı esrârına mahrem ve hidmet-i devlette bulunması lâzım âkıl ü hayr-endîş âdem olmağla, vâkıf-ı ahvâl ve mekâdîr-i ricâl olan sadrıa'zam-ı Aristo-hayâl hazretleri mûmînâ-ileyhi defter emâneti ile mazhar-ı ikrâm u inâyet buyurmuşlar iken, üç gün mürûrunda serdengeçti ağalarından birkaç eşkıyâ huzûr-ı Âsafî'de niçe kelimât-ı nâ-be-câ ile mezbûru Bozcaada'ya nefy ü iclâ ve defter emânetini selefi [13b] Ramazânzâde Abdullah Efendi'ye ibkâ itdirdiler. İki gün mürûrunda merkûmun evâil-i fitne vü fetrette mecmû'u mâmelekini nehb ü gâret iden Muslu Beşe'nin kendü haberdâr olmaksızın nefy olunduğundan gayret-i câhiliyyesi hareket ve itlâk olunmasını iltizâm ü şefâ'at idicek merkûmun tagrîb ü iclâsı sadrıa'zam hazretlerinin hilâf-ı marzîleri olup, ancak vaktin iktizâsına binâ olmağla hânesinde ikâmet itmeğe me'zûn ve Bozcaada'ya vusûlü esnâsında 'afv ü itlâkını mutazammın fermân-ı âlîşânın irsâliyle memnûn kılındı.

Tevcîh-i Sadâret-i Rumeli bâ-Dürrî Mehmed Efendi¹⁰⁶

Sadr-ı âlî-i kadr Başmâkcızâde es-Seyyid Abdullah Efendi hazretlerinin müddet-i mansıbları on sekiz aya bâliğ olmağla, ni'met-i şîrîn-güvâr-ı sadâretten hazz-ı derûnların istîfâ ve husûsâ illet-i mizâcî kendülerini hareketten alıkoyup muhtâc-ı tedbîr ü ilâc itmekle isti'fâ itmeleriyle, Anadolu ma'zûllerinin akdemi olup kudemâ-yı sudûr-ı ulemâdan olan Dürrî Mehmed Efendi muktezâ-yı tarîkı üzre Rumeli sadâretiyle mazhar-ı ikrâm ve seleflerine Konya ve Tatarbazarı ve Plevne ve Bergama arpalıkları ihsân ü in'âm buyuruldu.

İbkâ-yı Sipehsâlârî-i Vâli-i Bağdâd ve Me'mûriyyet-i Ârifî Ahmed Paşa Ser'askeri Cânib-i Havâlî-i Tebrîz be-Muhâfaza-i Gence vü Revân¹⁰⁷

Acem Şâhı'nın Âsitâne-i Sa'âdet'e irsâl itdiği murahhas elçisi Rıza Kuluhan ve mukaddemâ gelen elçi Veli Mehemmed Han'ın recâ vü istid'âlarıyla sûret-pezîr ve tarafeynden temessükler tahrîr olunup, şah tarafına irsâl olunan temessüklerin vusûlü haberi ve tahrîr olunduğu vech üzre sulhu kabûlünü müş'ir cevâbı vârid olmamağın,

¹⁰⁵ Sâmi'de başlık aynen ve metin mevcut.

¹⁰⁶ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁰⁷ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

haber vusûlüne değin muhâfaza-i memâlik-i pâdişâhîde cidd-i tâm ve şâhın askeri tarafından sûikasd olunur ise def'lerinde takayyüd-i tâmm itmek için, Bağdâd vâlisi ve ol cânibde sipehsâlâr olan Ahmed Paşa ve Karaman vâlisi olup Tebrîz tarafı ser'askeri olan Ârifî Ahmed Paşa'nın evâil-i şehri mezbûrda ser'askerlikleri ibkâ vü takrîr ve Gence muhâfızı Vezîr İbrâhim Paşa'dan Gence ve havâlîsinin muhâfazasına takayyüd-i tâm lâzım idiğini muhbir i'lâmı gelmeğın, Ârifî Ahmed Paşa'ya yanına me'mûr olan sipâh-ı mansûr ile Karabağ'da kışlayıp Gence ve Revân ve Tiflis kal'alarının kangisine Ravâfız taraflarından hücum ve ta'aruz olunur ise, derûnlarına kifâyet mikdârı asker koyup, kendüsi taşradan müdâfa'alarına kıyâm itmek için emri âlî tahrîr olundu.

İhsân-ı Vezâret bâ-Sipehsâlârî-i Cânib-i İnan be-Rüstem Paşa vâli-i Karaman¹⁰⁸

Sâbıkâ Erdebil muhâfızı olup Ravâfız-ı bed-kîşin Tebrîz'e istilâlarından sonra Âsitâne-i sa'âdet'e rû-mâl iden Bosnevî Rüstem Paşa, hadd-i zâtında şecî' ü dilîr ve mukaddemâ Erdebil'de bir iki def'a Şahseven ve İsmail Kalender ile vukû' bulan muhârebelerde merdâne cünbüşi 'alemgîr olmağla tanzîm-i umûr-ı devletde mücerred zor-ı bâzû-yı şecâ'at kifâyet itmek zu'munda olan erâzil-i idbâr-medârın müte'ayyin ü namdârlarından Patrona Halil didikleri müfsid-i mezmûm, paşâ-yı merkûmu bir gice hânesine dâ'vet ve hem-pâ vü kafâdârları olan haşerâtın ittifâklarıyla vezîria'zam itdirilmeğe müte'allık [14a] bast-ı bisât-ı sohbet itdiğinde, paşa-yı mezbûr ri'âyet-i insâf ve kendüsünün harb ü darbden gayri umûr-ı devlete vukûf u ittılâ'ı olmamağla, min-küllî'l-vücûh vekâlet-i mutlakâya adem-i ehliyyetine i'tirâf idicek, merkûmu Ağakapusu'na götürüp bilcümle serdengeçti ağaları mezbûrun matlûbu olan vechile ikrâm olunmasını iltizâm ve Karaman eyâleti Revân cânibinde ser'asker olmak üzere vezâret ile ihsân olunmak bâbında Yeniçeri ağası Mehmed Ağa arz u i'lâm itmeğın, iltimâsları üzere rütbe-i vâlâ-yı vezârete terfî ve mâh-ı mezbûrun on beşinci günü Revân cânibi ser'askeri olmak üzere tahrîr-i menşûr u tevkî' kılındı

Tevcîh-i Eyâlet-i Sayda bâ-Kapudan-ı Deryâ Hâfız Ahmed Paşa ve Kapudan Şuden-i Cânım Hoca Mehmed Paşa¹⁰⁹

Kapudan-ı Deryâ vezîr-i mükerrem Hâfız Ahmed Paşa hazretlerinin kapudanlık umûruna vukûf ve şu'ûru olmamağla, çendan ol makâmda istihdâm olunmaları münâsib ü çesbân

¹⁰⁸ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁰⁹ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

olmadığından gayri, ol hizmete kemâl-mertebe ehliyeti ve sâbıkâ kapudanlığında azm-i nâm ü şöhreti olan Cânım Hoca Mehmed Paşa'nın kapudan olması Devlet-i Aliyye'nin murâdı iken, serdengeçti ağalarının mezbûr hakkında, “yigittir, elbette yiğide sâhip çıkar” deyü kendülerinin selâmet ü devâmlarına sa'y ü ihtimâm itmesi zu'muyla kapudan olmasına recâları münzam ve fi'l-hakîka da'vete icâleten adam gönderilüp, Âsitâne-i sa'âdet'e vâsıl olduğu gibi kapudan kılınması musammem olmağın Ahmed Paşa'ya Sayda eyâleti ihsân u inâyet ve mâh-ı merkûmun on beşinci günü ilbâs-ı hil'at kılındı.

Kethüdâ Şuden-i Osman Efendi be-Hazret-i Vâlide Sultân¹¹⁰

Haremeyn-i şerîfeyn muhâsebeciliği tevcîh ü ihsân olunan Osman Efendi gevher-i şâh-vâr-ı efser-i ismet ve ahter-i tâb-dâr-ı sipihr-i iffet Vâlide Sultân hazretlerinin kethüdâlıkları hizmet-i celîlesi ile tebcîl ü tevkîr ve Haremeyn-i şerîfeyn Muhâsebeciliği ru'ûsu Dârüssaâde Ağası Kâtibi Halil Efendi'nin nâmına tahrîr olundu.

Tebdîl-i Voyvoda-i Eflâk¹¹¹

Eflâk Voyvodası İskerletzâde Nikola iki ay mukaddem azm-i diyâr-ı adem ve hufre-i gûra vaz'-ı kadem itdiğinde, mesfûrun hânedânının Devlet-i Aliyye'ye çok zamândan berü sadâkat ü istikâmetleri mücerreb ü nümâyân olmağla, mezbûr voyvodalık oğlu Kostantin Bey'e ihsân olunmuş iken sâbıkâ Boğdan Voyvodası olup Kuruçeşme'de yalısında ikâmet üzere olan Mihâl Bey matlab-ı a'lâsı olan Eflâk Voyvodalığı'nın tahsîline dâmen-der-miyân ve hılâl-i mâh-ı mezbûrda Dîvân-ı Hümâyûn'da mu'tâd üzere kuka giyip emsâli miyânında tekmîl-i şân ü unvân eyledi.

Azl-i Kethüdâ-yı Sadr-ı âlî Ali Ağa ve Nasb-ı Mîrâhûr-ı evvel Mustafa Bey¹¹²

Kethüdâ-yı sadr-ı âlî Niğdeli Ali Ağa baba-yı âlem ve Devlet-i Aliyye emekdârlarından pîr-i vakûr âdem olup, ri'âyet-i hürmet-i makâm ve serdengeçti ağaları olacak haşerât u nekebâtın türrehâtlarına çendan tevcîh-i sâmi'a-i iltifât itmediğinden mâ'adâ, meclisine iyâb ü zihâbların-da melhûz olan vech üzere adem-i ikrâmı, mezbûrların kendüsinden nefretlerini iktizâ itdiğine binâen, alel-ittifâk sadrîa'zamın huzûrunda mezbûru irtişâ ve emvâl-i mîriyyeyi sirkat töhmetiyle ithâm ve “icâlete'l-vakt iki oğlunu mahsûldâr-ı

¹¹⁰ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹¹¹ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹¹² Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

ze‘âmet ve selâtîn tevliyetleri ile kayırıp, selefi gibi menâfi‘-i devleti kendü dâiresine tahsîse başladı” deyü azl ü habs olunmasını iltizâm itmeleriyle, mâh-ı mezbûrun on ikinci çarşamba günü Cizye başbâkî kulu Sungur Ali Ağa ile azl ve sarây-ı Âsafî’den büyük oğlu Mehmed Bey ve mezbûr Ali Ağa ile başbâkî kulu Ahmed Ağa’nın hânesine [14b] naklolunup Mîrâhûr-ı evvel Çavuşbaşı İbrâhim Paşazâde Mustafa Bey sadr-ı âlî kethüdâlığında merkûma cânîşîn ve büyük mîrâhûrluğa Kapucular kethüdâsı Kara Mehmed Paşazâde Mustafa Bey ve Kapucular kethüdâlığına Mîrâhûr-ı sâni Ahmed Ağa naklolunup Küçük Mîrâhûrluğa Kapucubaşı Rikabdâr Süleyman Ağa nasb ü ta‘yîn olundu.

Vefât-ı Bosnevî Mehmed Efendi ve Tevcîh-i Başmuhâsebe bâ-Siyâhî Mehmed Efendi¹¹³

Mâh-ı mezbûrun on üçüncü günü hâcegân-ı dîvândan Başmuhâsebeci Mehmed Efendi nûş-ı zehr-âbe-i merg ve meclis-i dehr-i fânîyi terk itmeğîn, mansıb-ı mahlûlüyle kudemâ-yı hâcegândan birkaç gün makeddem şehremâneti tevcîh olunan Siyâhî Mehmed Efendi nâil-i me‘mûl kılınup, şehremânetine sâbıkâ Mâliye tezkirecisi olan İsmail Efendi mevsûl oldu.

Tevcîh-i Pâye-i Sadâret-i Anadolu be-Seyyid Mahmûd Efendi ve Hacı Mehmed Efendi¹¹⁴

Hüdâvendigâr-ı cennet-mekân merhûm Sultân Mustafa Hân hazret-lerinin evâhir-i zamân-ı saltanatlarında bilfi‘l İstanbul kâdısı iken Müftî-i şehîd Feyzullah Efendi merhûmun dâmâdı olmak töhmetiyle ol esnâda nefy ü iclâ kılınup, yirmi yedi sene müddet Bursa’da ikâmete me‘mûr ve cülûs-ı meymenet-me’nûs-ı pâdişâhî esnâsında Âsitâne-i sa‘âdet’e da‘vet ile mehbûr u mesrûr kılınan, Seyyid Mahmûd Efendi efrâd-ı fuzalâdan âlim ü âmil ve mekârim-i ahlâkı şâmil bir zât-ı şerîf-i kâmil olmağla, mâh-ı mezbûrun on yedinci günü Anadolu sadâreti pâyesiyle tebcîl ü tercîb ve yirminci günü Hüdâvendigâr-ı sâbık Sultân Ahmed Hân hazretlerinin evâil-i saltanatlarında Süleymâniye hatîbi iken şeref-i imâmetleri ile nâil-i me‘mûl ve bin yüz on târîhinde¹¹⁵ bilfi‘l İstanbul kâdısı olmuş iken imâmetten azl ve perîşân-ı hâl ve ol zamânda bir pâye-

¹¹³ Sâmi’de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹¹⁴ Sâmi’de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹¹⁵ Sâmi dahil tüm yazmalarda “bin yüz on ...tarihinde”, A’da “bin yüz on beş tarihinde” şeklinde.

i sadârete adem-i vusûl ve i'tilâdan nâşî, münkesirü'l-bâl ve mükedderü'l-ahvâl olan Hacı Mehmed Efendi dahi sadâret-i Anadolu pâyesiyle tatyîb olundu.

Vefât-ı Kâzasker Sâlih Efendi¹¹⁶

Mâh-ı mezbûrun yirmi birinci cum'a günü Rumeli pâyesiyle Anadolu sadâretinden ma'zûl Sâlih Efendi vâfir zamândan berü mübtelâ olduğu maraz-ı felçden irtihâl ve teng-nâ-yı cihândan fûshat-sarây-yı cinâna intikâl eyledi. Mûmâ-ileyh-i rahmetullahi aleyh Üsküdâr' da Vâlîde Câmi'î'nde hatîb-i hoş-nevâ ve lisân-ı hâlî,

Beyit

Bu nefesle bu mücevvedlik¹¹⁷ ki vardır âkıbet

Hazret-i Sultân-ı devrâna imâm eyler beni¹¹⁸

Nesir: mazmûnuyla zemzeme-pîrâ iken, hüsn-i edâ ve letâfet-i savt u nevâsı merhûm-ı firdevs-âşiyân Sultân Mustafa Hân *aleyhirrahmet-i vel-gufrân* hazretlerinin sem'-i hümâyûnlarına vâsıl olacak, getirüp kendülerilerine imâm ve zamân-ı kâlîl mürûrunda Anadolu sadâreti pâyesiyle vâlâ-makâm buyurmuşlar idi. Fevka'l-gâye mazhar-ı ni'am ü garîk-ı lücce-i bî-pâyân-ı keremleri olmuş iken, ba'de'l-azl iktizâ-yı hilkat ve ibtilâ-yı sehâ-yı tabî'at ile düyûn-ı kesîreye mübtelâ olup, dâyinleri iz'âc ve zarûrî bir mansıba ızhâr-ı rağbete muhtâc itmeğîn, Filibe ba'dehû Haleb kazâlarına ferş-i sâye, ba'dehû Mekke-i Mükerreme ve İstanbul kazâları ve Anadolu sadâretini ihrâz ile tahkîk-i pâye idüp sadâret ile ikrâm u tesliyet olunmuşlar idi. Manend-i bülbül-i hoş-âvâzı eimme-i selâtîn miyânında hüsn-i savt u edâ ile mümtâz olup, sehâ vü mekremet ve hukûk-ı sâbıkâya ri'âyetde dahi fâikü'l-akrân ve niçe erbâb-ı isti'dâd u fazîlete mürebbî-i velîni'met olmuş müzeyyâf ve hande-rû-i sadr-ı âlî-şân idi.

Âmeden-i Kaplan Giray Hân be-Âsitâne-i Sa'âdet ez-Burusa ve Tevcîh-i Hânî-ı Kırım¹¹⁹

Rüesâ-yı eşkıyâdan niçe küştenî-i nâ-be-kâr tasaddî itdikleri kâr-ı nâ-hemvârın vehâmet-i [15a] âkıbetini beyinlerinde müzâkere ve Devlet-i Aliyye tarafından muâheze murâd olduğunda, Kırım Hân'ı dergâhın-dan gayri penâh-kâr tasavvur itmediklerine

¹¹⁶ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹¹⁷ Sâmi'de "mücevvedlikle" şeklinde.

¹¹⁸ Sâmi'de "eyler seni" şeklinde.

¹¹⁹ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

binâen, zu'mlarınca kendülerine mu'ayyen vaktinde halâslarına medâr olmak mülâhazasıyla Burusa'da ikâmet üzere olan Kaplan Giray Hân hazretlerinin yine hân itdirilmesini ittifâk ile sevk u iltizâm itmek üzere müşâvere itmeleriyle, birkaç nefer müte'ayyinleri huzûr-ı Âsafî'ye varup, beyân-ı murâd-ı fuâd ve hân-ı müşârun-ileyh hazretleri elbette hanlık için Âsitâne-i sa'âdet'e da'vet olunmak cümlesinin murâdı idiğini îrâd itdiklerinde, sadria'zam hazretleri hanlığın müşârun-ileyh hazretlerine tefvîz olunması Devlet-i Aliyye'ye göre ehemm ü elzem olan umûrdan idiği müsellemler olup, ancak kendüsi Kırım'da hân iken, Mengli Giray Hân hazretlerine âvâze-i azl vusûlü şâyet ki Devlet-i Aliyye'den bâ'is-i vahşet ve tarafdarlarının tahrîk ü iğvâsıyla girîve-i isyâna sülûk idicek olur ise, böyle ihtilâl-i ahvâl hengâmında a'dâ-yı dîne karşı nâme-kül hâlet olmamak için şimdiki hâlde hâkânlıkları ibkâ vü takrîr ve taraf-ı Pâdişâhî'den in'âmât-ı mülûkâne ile tevkîr olunmuşlardır. Kaplan Giray Hân hazretlerinin hanlıkları hadd-i zâtında emr-i hüsn ve re'y-i cihân-ârâ-yı pâdişâhîye göre dahi müstahsen olup, ancak mahzûr-ı mezkûra binâen biraz müddet te'hîr ve Mengli Giray Hân hazretlerine itmi'nân-ı hâtır geldikten sonra, ba'zı umûr-ı külliyye müzâkeresi için da'vet-nâme tahrîr olup, Kırım'dan hareket ve Âsitâne-i Sa'âdet'e azîmet itdiklerinden sonra azl ve buldukları mahalden münâsib görülen mahalle nakl olunmaları muktezâ-yı hâl idiğini beyân ve her çend ki bast-ı makâl eylediler. Lâkin zümre-i mezbûra beyân ittikleri kazâyâ-yı müselleme kat'â tevcîh-i sâmi'a-i kabûl itmeyüp, mukaddemât-ı vâhiye ile mukâbele ve bu husûsun bir an mukaddem husûl-pezîr olmasına ısrâr ve âteş-i haspûş-ı fitneyi iş'âl idiceklerini iş'âr idüp, kemâl-i huşûnet ile mu'âmele itmeleri ile sadria'zam hazretleri tarafından rikâb-ı sultânîye ifâde-i keyfiyyet-i hâl ve evâsıt-ı şehri mezbûrda taraf-ı hümâyûn-ı şehriyâr-ı rub'-ı meskûn-dan Kapucular Kethüdâsı Kara Mustafa Paşazâde Mustafa Bey Hân-ı müşârun-ileyh hazretlerini da'vet için çekdirme ile Burusa'ya irsâl olup maktûl Mehmed Kethüdâ'nın Bağçekapusu'ndaki hânesini mahall-i karârları olmak üzere tehyie vü âmâde kılındı. Müşârun-ileyh hazretlerinin mizâclarına sefer-i deryâ muvâfık olmamağla taraf-ı berden azîmet ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü günü Üsküdâr'dan geçüp menzil-i mu'ayyenlerinde istînâd-ı visâde-i istirâhat itdiklerinden sonra irtesi günü sarây-ı Âsafî'ye varup, taraflarından tekrîm ve müzeyyen-rahş çekilip ilbâs-ı hil'at-ı semmûr kılındıktan sonra, sadria'zam hazretleri ile Sarây-ı Hümâyûn'a revân ve duhûl-ı huzûr-ı Hümâyûn ile şeref-yâb ve def'a-i sâlisede Kırım Hanlığı ile mübtehic ü kâmyâb olup, hanlara mu'tâd olan vech üzere teşrîfât-ı pâdişâhânedan sorguçlu kalpak ve ferve-i semmûr-ı necâbet-mevkûr ve miyân-ı celâdet-iktirân-ı mübâhâtime mücevher

şemşîr ve bir İncüli tırkeş-i münakkaş-ı bî-nazîr ve ceyb-i ihsânına on keselik altun-ı safâ-makrûn ilâve ve kerem-i bî-nihâye ile kâm-revâ buyuruldu.

Tevcîh-i Trablusşâm be-Muhassıl Osman Paşa¹²⁰

Trablusşâm eyâleti mukaddemâ cerde mesârifi için mîrîden virilegelen on beş bin guruşu talep itmeyüp, bin nefer asker ile Hediye-eşmesi nâm mahalde hüccâcı istikbâl ve âminen ve sâlimen Şâm-ı Şerîf'e îsâl idüp cerde hidmetinde bezl-i nakdîne-i kudret eylemek şartıyla Haleb muhassılı Osman Paşa'ya evâhır-i şehri-i mezbûrda [15b] hatt-ı Hümâyûn ile tevcîh ü ihsân ve rütbe-i sâmiye-i vezâretle vâlâ-yı şân kılındı.

Nefy-i Cebecibaşı Abdullah Ağa ve Kethüdâ ve Çavuş ve Cebeciyan¹²¹

Sâbıkâ cebecibaşı olan Abdullah Ağa'nın mütekâ'iden Burusa ve cebeciler kethüdâsı Abdülkadir Ağa ve Beleş Çavuş İsmail Ağa'nın maskat-ı re'sleri olan Tosya ve Divriği kazâlarında ikâmet ile dâire-i devletten tard u ib'âdları, cebecibaşı nâmına olan Kalaycı Halil Ağa tarafından arz u murâd kılınmağın, üçü dahi mezbûrun hâtır-hâhı olan mahallere âzim ve rû-be-râh-ı kılındı.

Tevcîh-i Kazâ-i Kuds-i şerîf ve Selânik ve Galata¹²²

Hilâl-i şehri-i mezbûrda muktezâ-yı tarîk üzere Süleymâniye medreselerin-den Şerîâtî Abdullah Efendi Kuds-i Şerîf ve Kabasakalzâde Abdurrahman Efendi Selânik kazâlarıyla mesrûr kılınup Abdullah Efendi bir gün libâs-ı erbâb-ı tehniyet ile hareket ve kibâr-ı tarîkı ziyâret itdikten sonra

¹²³ اذا لم تستحى فاصنع ما شئت¹²³ mefhûmu üzere her zümrenin muktedâ ve pîşvâlarından adem-i şerm ü hayâ ile terk-i ri'âyet ve hürmet-i makâm ve ber-fehvâ-yı ¹²⁴ كل اناء يترشح بما فيه¹²⁴ mâ-fi'z-zamîrlerini icrâya ikdâm eyledikleri eyyâm olmağla, Kuds-i Şerîf'in bu'd mesâfesini adem-i kabûle vesîle-i i'tizâr ve Galata kazâsını tercîh ü ihtiyâr itmeğın birkaç gün mürûrunda matlabı üzere mansıbını Galata'ya tebdîl ve kazâ-i Beytû'l-mukaddes ile Filibe'den ma'zûl Hâşimzâde Seyyid Mehmed Efendi tebcil olundu.

¹²⁰ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹²¹ Sâmi'de başlık ve metin küçük değışikliklerle aynen mevcut.

¹²² Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹²³ Eğer utanmayacaksan (utanmazsan) dilediğini yapabilirsin.

¹²⁴ Her kap, her küp içinde ne varsa onu dışarı sızdırır ancak.

Me'mûr Şuden-i Hân-ı Sâbık bâ-İkâmet der-Yanbolu¹²⁵

Sâbıkâ Kırım Hanı olan Mengli Giray Hân hazretlerinin Yanbolu'da ikâmetleri istihsân ve mahall-i mezbûrda iskanları için evâhır-ı şehr-i mezbûrda mübâşir ta'yîn ü irsâli emr-i âlîşân kılındı.

Tevcîh-i Kazâ-i Mekke-i Mükerrerme ve Mısır-ı Kâhire ve Burusa¹²⁶

Bin yüz kırk dört senesi muharreminden zabt itmek üzere bilâd-ı erba'a ma'zûllerinin akdemi olmağla, mukaddemâ bi-hasebi't-tarîk Mekke-i Mükerrerme kazâsı ihsân olunan Pîrî Mehmed Efendi gâyetle giran-bâr-ı düyûn ve giriftârî-i maraz-ı ihtiyâcdan elif-kâmeti mânend-i hemze dü-tâ ve ser-nigûn olmağla, İstanbul'dan harekete adem-i sermâye-i kudretini beyân ve mansıb-ı mezbûra bedel bi-hasebi'z-zâhir ta'ayyüş ve tahfîf-i bâr-ı düyûna vesîle olan arpalıklar kerem olunmak bâbında recâ-yı afv ü ihsân itmeğın, hil'at-i şeref-tırâz kazâ-i ümmü'l-kurâ duhte-i kâmet-i istîhâl ü liyâkâtleri idiği bî-reyb ü riyâ olan mısır-ı Kâhire'den ma'zûl Mirzâzâde Neylî Ahmed Efendi kazâ-i merkûm ile teşrîf ü terhîb ve Pîrî Efendi dilhâhı üzere arpalıkları ile tatyb olunup, kazâ-i mısır-ı Kâhire ile Kudüs'ten ma'zûl La'lîzâde es-Seyyid Abdülbâkî Efendi terfîh ve Burusa kazâsı Galata'dan ma'zûl Samtîzâde Mehmed Reşîd Efendi'ye tevcîh olundu.

İhsân-ı Pâye-i Mekke-i Mükerrerme bâ-Mestcizâde Efendi¹²⁷

Burusa kazâsından ma'zûl Mestcizâde Abdullah Efendi takrîr ü tahrîri müfîd ü nâfi ve bilcümle eşât-ı ulûmu câmi bir molla-yı vâlâ-şân ve fuzalâ-yı mevâlî-yi 'izâm miyânında kemâl-i ta'zîm ü ikrâma şâyân olmağla Mekke-i Mükerrerme pâyesiyle tevkîr ü tekrîm ve ri'âyet-i ilmîne binâen mertebelerine tasdîr ü takdîm olundu.

Nefy-i Ağa-yı Bektaşiyân-ı Sâbık ve Kethüdâ-yı Dûdmân-ı Bektâşiyeye¹²⁸

Sâbıkâ Yeniçeri ağası olan Hasan Ağa ve kul kethüdâlığından azl olunan Ahmed Ağa birbirleriyle müttetik ü yek-dil ve bünyân-ı rasîfü'l-erkân-ı nâmûs-ı saltanatı tîşe-i cevri ü tuğyân ile rahnedâr iden müfsidlerin zu'mlarınca mezbûrların İstanbul'da meks ü ikâmetleri nizâm-ı devlete muhâl idiğini, Yeniçeri ağası makamında olan Sarrâc Mehmed Ağa arz itmeğın, ikisi dahi evâil-i cumâde'l-ülâda Rodos Cezîre'sine nefy ü

¹²⁵ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹²⁶ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹²⁷ Sâmi'de küçük değişiklikle başlık ve metin aynen mevcut.

¹²⁸ Sâmi'de başlık ve küçük ilave ile metin aynen mevcut.

tagrîb ve mukaddemâ teskîn-i [16a] âteş-i fitnede zuhûr iden tekâsül ü tesâmuhlarının cezâsı min-taraf'illah mezbûrlar vâsıtasıyla tertîb olundu.

Tertîb-i Cezâ-yı Rûesâ-yı Eşkiyâ der-Sarây-ı Hümâyûn¹²⁹

Muktezâ-yı vakt ü zamân üzre râyet-efrâz-ı bağy ü tuğyan olan erbâb-ı udvânın mutlakâ Devlet-i Aliyye'nin muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mübteğâ-yı kânûn-ı kadîm ile görüle gelen umûruna ta'arruz itmek şartıyla, tîğ-ı kahramânîden emân virilmiş iken, serdengeçti ağaları nâmına kadd-ı keşîde-i zuhûr olan evbâş ve Arnavud ve bir gürûh dellâk ve kaldırımcı makûlesi mefsedet-pîşelerin ekseri kendüsini müdebbir-i devlet ve 'atebeg-i saltanat makâmına koyup, hemşehrîlik râbitasıyla bî-hadd ü kıyâs şeyâtîn-ı nâsı zu'mlarınca çerâğ itmek için tîmâr ü ze'âmet ve mukâta'a vü tevliyet ashâbının hilâf-ı şer' ü kânûn nan-pârelerini yedlerinden nez' ve fitne zuhûrundan cülûs-ı Hümâyûn vukû'una değin, leylek ve nehâren niçe dükkânlarla dalıp tahsîn ü iddihâr itdikleri mâl-ı bî-pâyâna kanâ'at itmeyüp, nev-be-nev ricâl-i devletten kimini tahvîf ü terhîb ve kimini ba'zı menâsıb u hidemâta sevk u tergîb tarîkı ile celb-i nefy idüp, her gün bir gûne dehân-ı enbân-ı fesâdı bâz ve kâmet-i mel'aneti dirâz eylediler.

Ezcümle Patrona Halil didikleri vâcibü'l-izâle, Şikk-ı evvel Defterdârı Ali Beyefendi'yi peder-i mânde menzilleri vezîr sarâyına gâyetle ba'îd olmağla, mukaddemâ Sadrıa'zam İbrâhim Paşa merhûmun fermânıyla naklitdüğü selefi İbrâhim Efendi'nin cânib-i mîrîden zabtolunan hânesinden kendüsü hem-pâlarından vâfir erbâb-ı mekr ü ihtiyâl sâkin olmak hayâl-i muhâli ile ihrâc ve merhûmun akribâsından olmağla, ağaların mu'înlerinden olan Körmumcu'nun kemâl-i ibrâm u iltizâmına binâen, bir kassab yazıcısı kâfir küştenîyi voyvoda-i Boğdan ittirince vezîria'zamı teklîf-i anîf ile iz'ac eylemek ve biraz zamân mukaddem vesâtet-i töhmeti ile ocakdan merdûd olup fitne zuhûru gününe değin sûk u bâzârda kahve-füruşluğu san'at ve kâr iden Muslu Beşe nâm menfûr-ı kulûb-ı enâm miyânlarında ağa nasb itdikleri Sarrâc Mehmed Ağa'ya kethüdâlık hizmeti ile intisâb ve irsâl-i lihye itdiğinden kırk gün mürûr eylemeden kul kethüdâlığı gibi bir câh-ı celîlü'l-i'tibâra hâh-nâ-hâh vusûl ü i'tilâ ile nâmûs-ı dûdmân-ı Bektaşî'yi harâb idüp ve İstanbul kâdısı itdikleri şâhid-i zûr ve mecnûn-ı bî-şu'ûr dahi bir ay mikdârı Yeni odalarda yetmiş dokuzuncu cemâ'at odasını mahkeme ittihâz ve

¹²⁹ Sâmi'de başlık, küçük değışiklik ve ilavelerle metin aynen mevcut.

anda ikâmet ve evlâd-ı mâneviyyesi olan haşerât-ı müezziyeye arz-ı kadd u kâmet itdiğinden sonra, Sofular Hammâmı kurbunda ferş-i sâye-i neket eylediği menzilin besâtını salyâne ile tedârük ü tekmîl itdirmek ve hem-seri olıcak câriye-i gîsu-bürîde vedî‘a-i meşîmesi olan nutfe-i zemîmeyi germâbe-i nüh-tâk-ı cihâna ilkâ itdiğinde, kâffe-i ricâl-i devlet, hattâ gevher-i yek-dâne-i dürc-i ismet Vâlîde Sultân hazretlerine dahi âyîn-i ehl-i belde üzre şerbet göndermek gibi hayret-engîz-i erbâb-ı şu‘ûr olacak pey-der-pey niçe kabâyih ü fezâyihleri zuhûr idüp ve bilcümle pâdişâh-ı âlem-penâh ¹³⁰الله وابقاه cenâb-ı şevket-me‘âblarından tertîb-i cezâla-rında afv u tegâfûl ve sadrîa‘zam ve sâir erkân-ı Devlet-i Aliyye‘den vaz‘-ı nâ-sâz u recâ vü niyâzlarına müsâ‘ade ve tahammül gördükçe, ol zümre-i bâgıyenin habâset ü mel‘anetleri rûz-efzûn ve agrâz-ı fâsideye binâen şer‘î vü kânûnî umûrun cümlesine müdâhaleleri mertebe-i tahrîrden bîrûn olmağla, Devlet-i Aliyye‘nin umûru muhtell ü müşevveş ve hayır-hâh-ı devletin mülâhaza-i encâm-ı kâr ile derûnları mânend-i külhân pür-âteş olup ve bu esnâda pâdişâh-ı gayûr vedî‘a-i tab‘-ı [16b] ilhâm ve zuhûrları olan adâlet-i İskenderâne ve hamıyyet-i sâhibkırânîleri muktezâsınca tanzîm-i umûr-ı devlet ve terfîh-i ahvâl-i ra‘ıyyet ile hâr-ı dâmengîr-i saltanat olan hâss u hâşâk-i fitne vü fesâdın, âbyârî-i kahr-ı kahramânî-leriyle izâle vü tathîrlerine teşmîr-i sâ‘id-i ihtimâm buyurmağa niyyet ü azîmet itdikçe, sadrîa‘zam hazretleri fi‘l-asl bu makûle umûrda bulunmayıp ve keyfiyyet-i askerîye çendan vukûf u şu‘ûru olmamaktan nâşî, hazm u ihtiyâtda ifrât ve “haşerât-ı merkûmenin izmihlâlleri husûsu tedârükât-ı külliyyeye muhtâctır” deyü beyân-ı mahzûrat ile tertîb-i cezâlarına şürûdan i‘râz iderler idi.

Lâkin bu hengâmda hayr-hâhân-ı ricâl-i saltanat-ı uzmâdan Dârüssaâ-detî‘ş-şerîfe ağası bulunan sa‘âdetlü Beşir Ağa öteden berü hânedân-ı Devlet-i ebed-müstakarda perverde olmuş ve içerüde ve taşrada nîk ü bed niçe emr-i azîm görmüş mücerreb ve umûr-dîde ve serd ü germ-keşîde olduklarından nâşî, eşkıyâ-yı merkûmenin fi‘l-asl içlerinde esrâr-ı devlete vâkıf ve lisân-ı saltanata ârif hîn-i iktizâda kelâm-ı nâfiz ferd-i vâhid olmayup. cümlesi Arnabûd u evgâd ve hammâl u cemmâl makûlesi bî-idrâklerden olmağla, hâss u hâşâkın vücûdları bir kere tünd-bâd-ı kahr-ı kahramânîye rastgelse cümlesi müteferrik ü perîşân ve remâd u gubârları bî-eser ü nişân olacağını mülâhaza vü tezkîr ve bu ma‘nâyı hod-be-hod tefekkür idüp, ancak sadrîa‘zam hazretlerinin ifrât-ı ihtiyâtı sebebiyle bu

¹³⁰ Allâh onu (saltanatını) baki-ebedî kılsın, devletini ebed-müddet eylesin.

kâr-ı dürüste şürû'dan imtinâ vü ictinâbı dahi ma'lûmları olmağın, husûs-ı merkûm mahfice müzâkere ve temşiyet-i mehâmm-ı mezkûrede tarîk-ı ensebi müşâvere için leyl ü nehâr bir zât-ı Aristo-isti'dâd talebiyle sece-şumâr-ı intihâb u ihtiyâr olduğuna binâen, esnâ-yı mezbûrda sâbıkâ Mısır vâlisi Vezîr mütevaffâ Mehmed Paşa'nın müddet-i medîd kethüdâlığı hizmetinde kıyâm ve öteden berü bi't-tab' fesâd u şakâvete mecbûl olan ferâine-i ümerâ-yı Mısriyye ile gâh peder-i mânevî ve gâh hasm-ı kavî olup i'mâl-ârâ-yı saîbe¹³¹ ile iklîm-i-Mısır'da ref'i elviye-i tuğyân ve isyân ve meydân-ı fitne vü fesâda,¹³² منم دیکر نیست¹³² zemzemesiyle velvele-endâz-ı zemîn ü zamân olan Çerkes nâm şakîy ve anın gibi niçe bedbahtları âverde-i fitrâk-ı kahr u demâr ve hâh-nâ-hâh ahâlî-i Mısır'ı taht-ı zâbitaya idhâl idüp, tanzîm-i evâmir-i Mısriyyede ızhâr-ı yed-i tûlâ ve ervâh-ı habîse-i eşkıyâ ve haramzâdeden meşîme-i Ümmü'd-dünyâyı tanzîf ü musaffâ eyledikten sonra, ber-muktezâ-yı hikmet-i Rabbânî ba'zı es'ile vü ecvibe zımnında bâ-fermân-ı âlî der-i devlet-medâra gelüp, hâlâ hânesinde ikâmet üzre olan İbrâhim Ağa kudemâ-yı ricâl-i devletten sadâkat u istikâmeti müsellemler umûr-dîde ve kâr-âzmûde bir âdem olduğu, müşârun-ileyh Beşir Ağa'nın ba'zı hayır-hâhları vesâtetiyle vâsıl-ı sem'-i intibâhları olmakdan nâşî, bu keyfiyeti müzâkere için İbrâhim Ağa ile mahfice görüşüp mahrem-i esrâr ve ref'-i gâile-i eşkıyâ husûsunda mûmâ-ileyhden vech-i suhûletini istifsâr eylediklerinde ol dahi cevâb virüp, "bu makûle fetkîn retk ü iltiyâmı re'y-i vâhid ile hüsn-i encâm bulmak imkânda olmayup, bu dâ-i idâl elbette hayr-hâhân-ı devletten nabz-ı âleme âşinâ ve mizâc-ı umûr-ı saltanata vukûf u şu'ûru hüveydâ, re'yinde hâzık birkaç kimesnenün ittifâk ve teâdüd-i âkılâne ve tedbîr-i hakîmâneleriyle nefîce-pezîr-i ilâc olıcak bir emr-i düşvâr olduğu ta'riften müberrâ olmağla, sadrıa'zam hazretlerinden mâ'adâ hayr-hâhân-ı ricâl-i saltanattan hâlâ Kırım Hânı ve sadâkat u istikâmette anların akrânı birkaç aded sâhib-i basîret ile hem-dest-i te'âvün ü i'tidâd oldukdan sonra, eşkıyâ-yı merkûmenin tedbîr ü istisâlleri husûsu, yine ocakları mübâşeretiyle sûret-yâb-ı kat-'ı zuhûr [17a] olmak niçe muhassenâtı hâvî bir emri celîldir" deyü beyân-ı hakîkat-ı hâl itmeleriyle, ibtidâ ağa-yı mûmâ-ileyh bilâ-tekellûf sarây-ı Âsaffi'ye âmed-şüd eylemeğe vesîle olmak için rikâb-ı hümayûnda kapucular kethüdâlığı ile mesrûr ve gâh u bî-gâh, husûs-ı merkûmu vezîria'zam ile müşâvere vü müzâkereye me'zûn u me'mûr olup, ba'dehû ber-vech-i muharrer hân-ı âlî-şân hazretleri dahi dâire-i ittifâka idhâl ve Devlet-i Aliyye'nin emekdârzâdelerinden¹³³ hâlâ

¹³¹ Harput 96'da "ihmâl-i ârâ" şeklinde.

¹³² Ben varım sadece, başkası yok.

¹³³ H'de "emekdârlarından" şeklinde.

Defterdâr-ı şikk-ı evvel Ali Beyefendi¹³⁴ ve Kethüdâ-yı sadr-ı âlî Mustafa Bey dahi temşiyet-i merâm için mahrem-i esrâr kılınup, bu bâbda sâhib-i devlet ile müşâreket eylemeleri husûsu taraf-ı pâdişâhîden cümleye telkîn u işâret ve beynlerinde güzerân iden ahbârı cânib-i mülûkâneye îsâl için ağa-yı mûmâ-ileyhe başkaca tavsiye vü tenbîh ile tedârük-i kâra mübâşeret olunup, fî-mâ-ba'd dûdmân-ı Bektâşiyye'den bu husûsun uhdesinden hurûca kâdir bir recül-i mikdâm tahsiline nitâk-bend-i ihtimâm ü dikkat oldular.

Pes bu hengâmda Patrona Halil'in odası olan on yedinci bölüğün çorbacısı iken mebâdi-i zuhûr-ı fitnede kemâl-i sadâkatinden nâşî, cem'iyetlerine duhûlden i'râz u tebdîl-i hey'et ile ahbâbından birinin hânesinde beytûtet ittihâz itmekle, bölüğü âhara virilen Pehlivân Halil Ağa bu hizmet kendüne teklîf olunmak lâzım gelse, bi-lutfillâhi'l-meliki'l-Kadîr uhdesinden geleceğini ba'zı kimesnelere takrîr ile¹³⁵ keşf-i mâ-fi'z-zamîr idüp ve mezbûr Halil Ağa Defterdâr Dâmâdı Mehmed Paşa merhûmun hazînedârı olan Kapucubaşı Ali Ağa'nın karındaşı olup, kavî ü re'yine itimâd olunacak ebtâl-i ricâlden olmağla, mezbûr ile binâ-yı ahd ü peymânı muhkem ü üstüvâr ve zümre-i makhûrenin mezbûr vesâtetiyle tedbîr-i kahr u tedmîrlere tasaddî olunmanın münâsebet-i külliyyesini sadrîa'zam hazretlerine ifâde vü iş'âr eylediklerinde, müşârun-ileyh hazretleri böyle ser-rişteye dest-res müyesser olduğundan kesb-i sürûr ve mezbûr Halil Ağa ile bu husûs kemâ-yenbagî müzâkere ve kendüleriyle bîgâne vü âşinâ vâkıf olmaksızın buluşdurmağa Devlet-i Aliyye'nin umûr-dîde ve kâr-âzmûde huddâmından müdebbir ü ketûm ve mukaddemâ vezâret ile kâm-yâb olduklarında kethüdâlıkları hizmetinde olmağla hayır-hâhlığı kemâl mertebe derûnlarına ma'lûm olan Mustafa Ağa'yı memûr eylediler. Ağa-yı merkûm kendü etbâ'ı dahi bu kaziyeye müte'allık bir şey mülâhaza itmeleri bâbında dikkat ve ismetlü Vâlîde Sultân hazretleri için iştirâ olunacak câriyelerin sâhibi esirci olmak üzere gûyâ kıymetlerini müzâkere için sâikin delâleti ile ale's-seher Halil Ağa hânesine varup, husûs-ı merkûma müte'allık feth-i kelâm eylediğinde Halil Ağa dahi îrâd-ı kelâm idüp, “evvelâ sadrîa'zam hazretlerinin mezbûrlar ile zâhir hâlde olan hareketleri taraflarına meyl ü mahab-betden mi, yoksa iktizâ-yı vakt ü hâle ri'âyet için midir” deyü suâl ve ağa-yı merkûm dahi cevâba âgâz

¹³⁴ Sâmi'de “*Damad Mehmed Paşazade Ali Beyefendi ile Çavuşbaşı İbrâhim Paşazade Mustafa Bey*” oldukları bilgisi var.

¹³⁵ H'de “*uhdesinden geleceğini ba'zı kimesnelere takrîr*” ile kısmı yok.

ile “otuz sene sarây-ı pâdişâhîde perveriş bulup silâhdâr-ı vâlâ-i‘tibâr, ba‘dehû şeref-i musâheret ile kâm-kâr olan vezîr-i Âsaf-mikdârın العياد بالله تعالى¹³⁶ Devlet-i Aliyye’ye sûikasd u fesâd niyyeti ve mühîn-i devlet ü dîn olan eşkıyâ-yı nekbet-karîne meyl ü mahabbeti emr-i muhâl idiğini delâlet-i akliyye ile beyân ve rûz u şeb endîşeleri ümmet-i Muhammed mutazzarır olmaksızın tedbîr-i hakîmâne ile izâle-i vücûd-ı bed-bûdları idiğini ayân itmekle, Halil Ağa’nın derûnundan ref‘-i hayâl-i muhâl itdikden sonra tekrâr görüşüp husûs-ı merkûma tasaddî ve teşebbüs tarîkını müzâkere eylediler.

Ba‘dehû bir gece vakt-i fecirden makeddem ağa-yı merkûm mezbûre câriyelerin sâhibleri olmak üzere Halil Ağa ve atîk serdengeçti ağalarından sâbıkâ bölük-i mezbûrun oda [17b] başısı olan Deli Hasan Ağa’yı ve Yeniçeri Ocağı’ndan Ömer Efendi nâm kimesneyi sarây-ı Âsafî’ye götürüp, mezbûrlar sadrıa‘zam hazretlerinin zümre-i mezbûreye gayz u gadabları ne mertebe idiğini bi’l-müşâhede tahkîk ve Mustafa Ağa’nın kelimâtını ez-dil ü cân tahkîk idicek, avn-i Îlâhî birle bu emrin itmâmına ahd ü peymân, velâkin beher-hâl bu makûle emr-i hatar-nâkin tenhâlikla vücûd-pezîr olması emr-i muhâl olmağla, teshîr-i kulûb-ı âleme tılsım olan dînâr ü dirhem ile mu‘temedleri olan yoldaşlarından bir mikdâr bahâdır-ı nâmdârı kendülerine hem-pâ ve tarafdar itmek muktaazî idiğini beyân itmeleriyle, matlûbları olan beşbin altun rikâb-ı hümâyûna arz ve taraf-ı pâdişâhîden ihsân buyurulmağla kendülerine teslîm ve re’yleri üzere Yeniçeri Ocağı’nın haseki ve sâir ağaları ve ocağın ihtiyâr u emek-dârlarına hitâben, eşkıyâ-yı mezbûreden yeniçeri ağası ve kul kethüdâsı ve Muslu ve Patrona’nın kâtilleri bâbında buyuruldu tahrîri ile esâs-ı bünyâd tedbîr ü tetmîm olundu. Mezbûrların levs-i vücûdları mukaddemâ Ağakapusu’nda tathîr olunmağı tedbîr, ba‘dehû ba‘zı mahzûrât mülâhazasıyla sarây-ı Âsafî’de mübâşeret olunması istisvâb olunmuşiken, Sarây-ı Hümâyûn’da olması cümleden enseb idiği bi’l-ittifâk fikr ü hayâl ve ancak Patrona didikleri şakıyy-i mâder-be-hatânın kemâl-i vahşetinden nâşî, içerüye girmesinde istişkâl olunmağla, hân-ı müşârun-ileyh hazretleri vesâtetiyle bu maddeye bir gün mukaddem gelen Kapudan-ı Deryâ Cânım Hoca Mehmed Paşa dahi mahrem kılınup, Patrona’ya i‘timâd u itmi’nân virmek husûsu tenbîh ü te’kîd ve bünyân-ı tedbîr-i te’yîd ü teşyîd olundu. Egerçi bu tasmîm olunan emre mücellâ-yı zuhûr-ı sarây-ı pâdişâh-ı gayûr olmak münâsib görülmüş idi.

¹³⁶ Allâh korusun, onun şerrinden, bu kötülükten Allâh’a sığırız ki..

Lâkin taşrada dahi fırsat düşerse fevt olunmamak maslahatı yine derpîş kılınmağla, mâh-ı cumâde'l-ûlânın on üçüncü perşembe günü, hân-ı âlî-şân hazretleri ve şeyhülislâm efendi ve emîrî'l-hâc olmak bahânesiyle da'vet olunan Rumeli vâlisi Muhsinzâde Abdullah Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa ve Cânım Hoca Mehmed Paşa ve ma'zûl ü mansûb sudûr-ı ulemâ ve bilcümle ocakların ağaları ve zâbitleri sarây-ı Âsafî'ye da'vet ve Acem ahvâlini müzâkere için akd-i encümen-i meşveret kılınup, evvel emirde meşveret için şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı kerâmet-meşhûnun mazmûn-ı şerîfi defterdâr efendi mübâşeretiyle cümleye işâ'at ve Bağdâd vâlisi Ahmed Paşa tarafından gelen kâğıdlar ve Acem Elçisi Rıza Kuluhan tarafından gelmek üzere tahrîr olunan tezkire cümle beyninde kırâ'at olunup, hân hazretleri tarafından İbrâhim Paşa vaktinde müzâkere olunduğu üzere sulha müsâ'ade olunsun mu, yoksa sefer ihtiyâr olunup gidilsin mi? Lâkin Moskov ile Acem'in ittihâdları melhûz olmağla, üzerlerine sefer-i Moskov ile dahi muhârebeyi muktazî olacak iki tarafa sefer tedârüki görülüp, bir cânibe vezîria'zam ve taraf-ı âhara ser'asker ta'yîn kılınsın mı unvânıyla feth-i kelâma mübâderet kılındıkta, rü'esâ-yı eşkiyâdan niçe tedbîrat-ı acîbe zuhûr, husûsâ nasb-kerde ve tarafdarları olan kâdı-i dîvânenen şark u garba müte'allık sudûr iden kelîmât-ı garîbe tekdîr-i hâtır-ı erkân [18a] u sudûr idüp, âhir-i kâr hân-ı âlî-şân hazretleri, "bu makûle emr-i azîme meclis-i vâhidde karâr virilmek müşkildir. Hâzır olan a'yân u erkân sulh u cengin kabâyih ü muhassenâtını gereği gibi mülâhaza eyleyüp, biz dahi Devlet-i Aliyye'nin Moskov ve kefereden düvel-i sâire ile olan ahid-nâmelerini mütâla'a idüp ba'dehû müşâvere ve ne vechile hareket münâsib idiğini müzâkere idelim" deyü yine müşâvere bahânesiyle da'vetlerine temhîd-i mukaddime eylediler.

Ol gün eşkiyânın sarây-ı Âsafî'ye kudûm-ı nekbet-lüzûmları gâyetle kesret ü cem'iyet ile olmağın, katl ü tedmîrlerini niçe bî-günâhın üftâde-i hâk-i siyâh olmasından ihtirâza binâen meclis-i âhara te'hîr idüp, lâkin rü'esâ-yı eşkiyâdan Patrona ve Muslu sadria'zam hazretlerinin ba'zı mevâdd-ı fâsidede evvel emirde recâlarına müsâ'ade itmediklerinden mütezaccir, husûsâ Muslu Beşe'ye kul kethüdâlığı tevcîhinde hayli tereddüdlere mütekekkir olduklarından mâ'adâ, zu'm-ı fâsidleri üzere vezârete lâyıq gördükleri Benli Mustafa Paşa Âsîâne-i sa'âdet'e gelince zamîrlerinde cây-gîr olan mel'ânetlerini bilcümle murâdları üzere icrâ itmek mülâha-zasıyla sadria'zam ve dârüssaâde ağası ve şeyhülislâm hazerâtını ve sâirleri azl itdirüp, Hâfız Ahmed Paşa'yı kâimmakâm-ı vekâlet-i kübrâ itmek için yine cem'iyete azîmet itdiklerini ifrît-i cin ve

ol şeyâtîn-i ins gürûhuna müftî-i mâcin olan Anadolu kâdı‘askeri Zülâlî lakab delâlî-mezheb Hasan Efendi cum‘a günü vakt-i fecirde hân-ı âlî-şân hazretlerine varup nakl ü beyân ve müşârun-ileyh zu‘munca bu kâr-ı nâ-hemvâr istisvâb olunur mülâhazasıyla murâdlarını ayân idicek, hân hazretleri derhâl bu fitnenin te’hîriyle tedbîrini mülâhaza ve gürûh-ı eşkıyânın vücûdları ber-taraf olduğundan gayri yine bu makûle fesâd-ı azîme mübâşeret itmelerinden cümleyi muhâfaza buyurup cevâbında, “ağaların murâdları olan mevâd pek güzel velâkin Patrona’yı tarafımıza bugün irsâl idiniz, kendüsiyle biz dahi hâtırımıza gelen tedbîrâtı müzâkere itmeksizin bu husûsâ mübâderet itmesin” deyü buyurduklarında, mezbûr fi’l-hâl Patrona’ya âdem irsâl ve Patrona dahi vakt-i zuhra karîb varup huzûr-ı İlhânîlerinde vâfir-i bast-ı makâl eyledi. hân-ı âlî-şân hazretleri ri‘âyet-i muktezâ-yı vakt ü hâl ve kendülerine hayr-hâhlık yüzünden nush u pend iderek, “murâd itdiğiniz husûslar ma’kûl u münâsib, ancak şevketlü pâdişâh-ı alem-penâh hazretlerinin tûğ-ı hümâyûnlarında sizlerin bulun-duğunuz hizmet makbûl u matlûb ve merâmırlarınıza müsâ‘ade-i mülûkâ-neleri mebzûl iken, bîhûde cem‘iyyeti ikdâm ile kendünüzü zorbalık nâmıyla ithâm itmek muktezâ-yı akıldan pek ba‘iddir. İnşâallâhü te‘âlâ musammem olan meşveretde, huzûr-ı hümâyûna varup Rumeli eyâleti ve vezâret ile mazhar-ı inâyet-i pâdişâhâne olduklarından sonra, melhûz olan husûsları huzûr-ı hümâyûnda beyân edin, biz dahi müstahsen olduğuna şehâdet ve tertîb-i nizâm-ı umûrda sizlere müşâreket idelim” deyü küştenî-i mezbûru igfâl itdiklerini ale’s-sabah defterdâr efendi ve ba‘de’l-asr Kapucular kethüdâsı İbrâhim Ağa vesâtetiyle sadrıa‘zam hazretlerine iş‘âr ve merkûmların def‘lerine bir an makeddem mübâşeret lâzım idiğini ihbâr eylediler.

Pes sadrıa‘zam [18b] hazretleri cumairtesi günü, ki mâh-ı mezbûrun on dördüncü sebt günüdür, bilcümle ricâl-i devlet ve sudûr-ı ulemâ-yı ‘izâm ve İstanbul ve Haremeyn-i muhteremeyn kazâlarından ma‘zûl ü münfasıl olan mevâlî-i kirâmı yine Acem ahvâlini meşveret bahânesiyle dâ‘vet ve fırsat düşerse ol zümre-i bâğiyenin kendü sarâylarında izâle vü i‘dâm-larına azîmet buyurup, merkûm Pehlivân Halil Ağa ve kafâdârlarından otuz iki nefer merdân-ı meydân-ı ceng ü vegâyı huddâm-ı hâsları mahrem olmayacak vech üzre, ikişer üçer gayr-i ma‘hûd kıyafetleriyle şenbih gicesi sarâylarında cem ve hîn-i işâretde me‘mûr oldukları kâra mübâşeret eylemek üzre Kâşili Oda’da pinhân eylediler. Ale’s-seher hân-ı âlî-şân ve ulemâ vü avâmdan dâ‘vet olunan ricâl-i devlet ve rü’esâ-yı eşkıyâdan yeniçeri ağası ve Kul kethüdâsı Muslu Beşe ve Sekbanbaşı Boynu

Urulu ve Patrona Halil ve serdengeçti ağalarının söz sâhiblerinden beş on nefer erbâb-ı mel‘anet gelüp¹³⁷, huzûr-ı Âsâfî’de akd-i meclis-i meşveret ve “sinîn-i sâbıkada müzâkere olunduğu üzere ahid-nâmelere bakılıp Acem ile muhârebenin zâhir hâlde Moskov ve sâir kefere ile fesh-i sulhu iktizâ itmediği ma‘lûm oldu. Bu cünbiş ü hareketlerine göre şimdiki hâlde şark tarafına sefer elzem olup Moskov’un dahi Acem tarafına meyl ü rağbet ve nakz-ı ahdi mûcib hareketi mütehakkık olur ise, anın dahi ol vakitte çaresi bulunsun ve hemân bu niyyete fâtiha okunsun” deyü sefer husû-suna müte‘allık kelimâtı karîn-i hitâm itdiklerinden sonra, Patrona’ya vezâret ile Rumeli eyâleti ihsân olunmak sadedi der-miyân kılındıkta, makhûr-ı mezbûrun, “bu arada kürk giymem” cevâbıyla mukâbele ve sadria‘zam hazretlerine gayz u adâveti ızhâr idicek vechile mu‘âmele itmeğin, sefer husûsuna vech-i meşrûh üzere huzûr-ı hümâyûnda fâtiha kırâat ve Patrona’ya huzûr-ı pâdişâhîde ilbâs-ı hıl‘at olunmağı hân hazretleri istihsân ve meclis-i mezbûrda bulunan havâss-ı eşhâsın cümlesi Sarây-ı Hümâyûn’a atf-ı inân eylediler.

İktizâ-yı meclise göre izâleleri mâbeyninde olan tedbîri mütebeddil ve sezâ oldukları cezâları Sarây-ı Hümâyûn’da icrâ olunmağa mütehavvel olmağın, sarây-ı Âsâfî’de âmâde kılınan otuz üç nefer Yeniçeri Ocağı’nın âteşpâre dilâverleri, Soğukçeşme Kapsu’ndan Sarây-ı Hümâyûn’a idhâl ve sofa bekçisinin odasına îsâl olunup hân-ı âlî-şân ve şeyhülislâm efendi ve Muhsinzâde Abdullah Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa ve Cânım Hoca Mehmed Paşa ve bilcümle sudûr-ı ulemâ ve mevâlî-i ‘izâm ve yeniçeri ağası ve kul kethüdâsı ve sekbanbaşı ve Patrona Revân Köşkü’nde ve sâir ocakların ağaları ve kethüdâları Arslan-hâne ta‘bîr olunan odada karâr ve pâdişâh-ı âlem-penâh ايد hazretlerinin şevket ü ikbâl ile Harem-i hümâyûn’dan taşrayı teşrifleri haberini intizâr üzereler iken, şehriyâr-ı İskender-vakâr hazretleri Sofa Köşkü’ne hırâm ve hân-ı âlî-şân ve şeyhülislâm efendi hazretlerini huzûr-ı hümâyûnlarına dâ‘vet ile mazhar-ı ikrâm buyurdular. Müşârun-ileyhimâ derûn-ı kasrdan bîrûn oldukları gibi sadria‘zam hazretleri Halil Ağa’ya ve hem-pâlarının me‘mûr oldukları kâra mübâşeretlerine işâret itmeleriyle, nihân oldukları odadan hurûc ve derûn-ı kasra [19a] vülûc eyledikte angafletin hücumu dilâverlik tavrına münâfî additmekle, evvel emirden sûret-i tecâhül-i irâet ile, “Yeniçeri ağası didikleri herif kimdir” deyü sayha idicek, Patrona didikleri

¹³⁷ V+ Sâmi’de “onnefer”, A’da “on sekiz nefer” şeklinde.

¹³⁸ Allâh onu yardım ve kuvvetiyle takviye edip, güçlendirsin. Te’yûdiyle onu kuvvetlendirsin.

la'în cân havfıyla kıyâm ve yanında olan palasını çıkarup hücûma ikdâm itmeğîn. Halil Ağa sol kolunu siper idüp, hamlesini def' eyledikten sonra, Patrona'yı zor-ı bâzû ile zîr-i dest ve darb-ı tîğ-ı bî-dirîğ ile pest itmek hılâlinde yeniçeri ağası nâmına olan nekbeti ve Zağarcılar Odası'ndan olmak iddiâsında olan Kul kethüdâsı Muslu Beşe birkaç merd-i sâhib-i ikdâmın yediyle katli ü i'dâm ve Sekbanbaşı Boynu Urulu bir pîr-i müdebbir olmağla ol mahalde katli sezâ görülmeyüp, Bostancılar Odası'na nefyi için irsâle ikdâm kılındı. Bu kazıyye-i garîbe zuhûrunda efendiler, kasr-ı mezbûrun sofalarına ve pencerelerine çıkup, küşterlerin lâşeleri ihrâc olunduktan sonra, cümlesi huzûr-ı hümâyûna varup tebrîk-i gazâ zımnında du'â ve vürûd-ı ümerâ-yı Hümâyûn ile cümlesi pîşgâh-ı pâdişâhîde ku'ûd eylediler.

Bu esnâda Bâbüssaâde'nin taşrasında mütevakkıf olan beş on nefer¹³⁹ serdengeçti ağaları keyfiyyet-i kazıyyeden habîr ü agâh olamayup, Ortakapu ve Bâbüssaâde kapandığından başlarına geleceği belâ-yı tırâş ile ka'r-ı zemîne vülûc ve kasr-ı âsuman-ı berîne urûc etseseler dahi pençe-i kahr-ı kahramânîden halâs u necât mutasavver olmamağla, ızhâr-ı telâş idüp ikişer üçer miyân-ı meydânda hareket-i mezbûhâneye başladılar. Ammâ mezbûrların cümlesi mâye-i hamîr-i şerr ü fesâd olan eşkıyâ-yı bed-nihâddan olup, izâleleri lâzım olmağla taraf-ı hümâyûnda hil'atler ilbâsıyla i'zâz ve ayakdaşları gibi iltifât-ı mülûkâne ile ser-efrâz kılınmak bahânesiyle birbiri ardınca Bâbüssaâde'den içerüye alınup, birer hil'at giydirildikten sonra Halil Ağa ile gelen dilâverler ve Enderûn-ı Hümâyûn ağaları ve zümre-i Bostâniyân'ın bir mikdârı müsellağ u müheyâ olmalarıyla yeniçeri ağası hazretlerinin emirleriyle anlar dahi tîğ-ı kahr ile sîne-çâk ve Bâb-ı Hümâyûn sedd itdirilüp, Ortakapu'dan taşra sarây meydânında haseki ve bayrakdarlarından mevcûd bulunan birkaç nefer küştenî-i bî-nûr u fer dahi bostancıbaşı ağa habsine irsâl ile safr-ı zâyid vücûdlarından defter-i eyyâm-ı pâk kılındığı gibi on sekiz nefer-i eşkıyânın mu'teberlerinin lâşeleri Bâb-ı Hümâyûn karşısındaki çeşmenin önüne ilkâ olunup,¹⁴⁰ cesed-i düzâhü'l-hadleri galtîde-i hâk-i hân ve mezbûrların itlâfı u i'dâmları hengâmında serdengeçtiyân ve rü'esâ-yı eşkıyâdan biri Arz Odası pîşgâhında bîm-i cân ile tabanca boşaltmağın ve taşradan tabanca sadâsını istima' iden bakıyye-i kavm-i mel'anete hâl-i hem-hâllerinden haber-i mânevî mün'akis ve her biri sadede icmâlen henüz vâkıf olmağla birbirine, “ne durursun, iş işden geçdi,

¹³⁹ V'de “onnefer”, Sâmi'de “on nefer” ve A'da “on beş nefer” şeklinde.

¹⁴⁰ Sâmi ve H'de “birakdırılıp”

kaçalım, kendü başımız tedârükin görelüm!” deyü, kimi Bâb-ı vasat ve kimi Ahûr-ı hâssa ve kimi dahi dolap kapularına ilticâ idüp cümlesi mesdûd olmağla rehâ-yâb olmak mümkün olmadığı müteyakkın oldukda, zarûfî tebdîl-i sûret ve tagyîr-i hey’et üslûbuna sâlik ve omuzlarında olan âlât u eslihâların kimi köşelere ilkâ ve kimi sürâh-ı müsterâha sokup ve kimi emâkîn-i hâliyeye bıragup, ziyâde vehm ü hırâslarından durup oturmağa kudretleri olmayup matbahlara ve Helvâhâne’ye firârları vezîria’zam hazretlerinin gûş-zedi olmağın, emr-i tahsîllerin Serkilârî Halil Ağa’nın uhde-i ihtimâmına havâle itmeğın mübâşeretleriyle tekrâr üç nefer mikdârı¹⁴¹ dahi ahz ve bostancıbaşı habsine teslim olundu. [19b] ¹⁴² بحمدالله الملك المنان Müdebbirân-ı devletin sevk u ihtiyârları ile rü’esâ-yı eşkıyânın katl u i’dâm oluduklarını muhbir ve ba’zı hâşeratın bîhûde kelîmâtı ile dükkânların kapanmasına rızâ-yı hümâyûnları olmadığını müş’ir üç kıt’a hatt-ı şerîf tahrîr buyurup, birini Büyük Mîrâhûr Mustafa Bey ile Atîk ve Cedîd yeniçeri odalarına ve birini dahi bostancılar odabaşısı ile Bezzâzistan ve Sarrâchâne’ye irsâl buyurmuşlar, sükî ve sipâhî ve ahâlî-i İstanbul’un sepîd ü siyâhı eşkıyâ-yı mezbûrenin mâl u ıyâllerine ta’arruzlarından muztarib ve bir an mukaddem gazâb-ı İlâhî’ye mazhar olmalarına bin cân ile tâlib ü müterakkıblar iken, bu hâleti gûş itdikleri gibi edâ-yı secde-i şükr-i Hüdâ ve “bâ’is-i âsâyiş-i halk-ı cihân olan pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin hem-vâre bed-hâh-ı devletleri hûr u zâd olsun” deyü du’â birle ref’-i sadâ itdikleri peyâmı vürûd eyledi.

Bu esnâda Muhsinzâde Abdullah Paşa’ya yeniçeri ağalığı ve Cânım Hoca Mehmed Paşa’ya deryâ kapudanlığı ve Pehlivân Halil Ağa’ya kılıcı ekmeği olmak üzere kul kethüdâlığı ve sâir ocakların ağalarına mukarrer hil’atleri ilbâs ve yedlerine bir hatt-ı hümâyûn-ı mülâtefet-meşhûn i’tâ buyur-dulular ki bi-ibâreten naklolunur.

Sûret-i Hatt-ı Şerîf¹⁴³

“Siz ki dergâh-ı mu’allâm yeniçerileri, çorbacıları, ağaları ve odabaşılar ve eskiler ve bayrakdarlar ve zâbitân ve neferât kullarımsız. Sizi selâm-ı meserret-peyâm-ı mülûkânem ile taltîf iderim, berhûrdâr olasız. Ecdâd-ı ‘izâmım zamân-ı sa’âdet-iktirânlarında bu Devlet-i Aliyye’de niçe gûne hizmetiniz sebkât eyledikten mâ’adâ,

¹⁴¹ Bu bölüm Sâmî’de yok. H+ V’de sayı yeri boş, A’da “on üç nefer” şeklinde.

¹⁴² Melik ve Mennân olan Allâh’a hamd ile.

¹⁴³ Sâmî’de başlık küçük değişiklikle ve metin aynen mevcut.

husûsâ bu def‘a cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnumda azîm hizmetünüz zuhûra gelmekle du‘â-yı hayr-ı pâdişâhâneme mazhar olmuşsuzdur. Nân u nemekim size halâl olsun. İmdi taraf-ı hümâyûn-ı mülûkânemden nasb olan ağanıza kemâ-yenbagî itâ‘at ve ocağımızın kânûn-ı kadîmine ri‘âyet idüp, ulü‘l-emre imtisâl ile âlemleri yoktan var iden Allâhü azîmü‘ş-şânın ve peygamber-i âhirü‘z-zamânın emrini yerine getüresiz. Ve erâzil ü eşkıyâ makûlelerini içlerinize kabûl itmeyüp, merkez-i itâ‘at ve ubûdiyyette sâbit-kadem olasız. Cümlemenizi cenâb-ı Hakk’a emânet eyledim’’¹⁴⁴

Zümre-i eşkıyanın iltizâm u ibrâmlarile hılâf-ı resm ü kânûn İstanbul kâdısı olmağla kâffe-i erbâb-ı tarîkı ciger-hûn iden menfûr-ı kulûb-ı âşinâ vü bîgâne Deli İbrâhim didikleri cerrâr u zarrâr dîvâneyi huzûr-ı hümâyûnlarından Bostancılar Odası’na irsâl ü ib‘âd ve Anadolu pâyesiyle İstanbul ma‘zûllerinin akdemi iken Zülâlî Efendi’nin mecrûh-ı gaddâre-i gadri olan Mirzâzâde Mehmed Sâlim Efendi mağdûriyyetlerini nâzikâne iş‘âr ve hakîkati-hâl taraf-ı hümâyûndan şeyhülislâm efendi hazretlerine suâl buyuruldukta, nevbet-i sadâret kendülerinin idiğini ihbâr itdikleri gibi mûmâ-ileyhi Anadolu sadâretiyle ve Medîne-i Münevvere’deden ma‘zûl Nuh Efendizâde Bekir Efendi’yi mertebelerinin akdemi olmağla İstanbul kazâsı ihsânıyla ber-murâd buyurup huzûr-ı hümâyûnlarında semmûr kürkler ilbâs ve ba‘d zümre-i makhûrenin müdebbir-i umûrî ve Arnavud tâifesinin mâye-i kuvvet-i kulûb u sudûrî olan Zülâlî Efendi’yi dahi kâdî-ı dîvânenin yanına îsâle işâretleriyle, hâssaten bu madde için celb-i du‘â-yı âmme-i nâs buyurdular. Ba‘de müstağrak-ı ni‘âm-ı devlet ve sarây-ı pâdişâhîde terbiyet bulmağla hizmet-i devlette kendüsinden kemâl-i sadâkat me‘mûl olan Dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Mîr-i ‘alem Derviş Mehmed Ağa’nın habâset-i cibilliyyesi zâhir ve zümre-i eşkıyâ ile ülfet ve ittihâd peydâ [20a] idüp, muttalî olduğu esrârî fırka-ı eşrâra ihbâr itmekle habâset ve mel‘aneti bâhir olmağın, Bostancıbaşı Ağa’ya “kaldırılması” fermân buyurulup, mezbûrlar ile Bostancılar Odası’na refîk ve cem‘iyyet-i rü‘esâ-yı eşkıyâ tevfiğ-i Yezdânî ile tefrîk olundu.

¹⁴⁴ Sâmi’de “*temmet*” denilerek Hatt-ı Hümâyûn’un bittiği belirtilmiş.

Tevcîh-i Eyâlet-i Halebü’ş-şehbâ bâ-Vezâret be-Kethüdâ-yı Bevvâbân-ı Şehriyârî Elhâc İbrâhim Ağa¹⁴⁵

Kethüdâ-yı bevvâbân-ı şehriyârî Elhâc İbrâhim Ağa fi’l-asl vezîr-i saîd Köprülüzâde sadr-ı şehîd merhûmun kemâl-i dâniş ve isti’dâdı hasebiyle nazar-kerde ve nevâl-i iltifât ü ikbâl ile perverdesi olup, müşârun-ileyh hazretlerinin eyyâm-ı sadâretlerinde iç çukadârlığı ile vâlâ i’tibâr ve ol sadr-ı âlî kadrin kantara-i tîğ-ı a’dâ-yı dînden hırâman-ı riyyâz-ı rıdvân olduklarında vüzerâ-yı ‘izâmndan birinin dîvân kitâbeti hidmetiyle evkât-güzâr olup¹⁴⁶, ba’de ez-zamân İstanbul’a kudûmlarında ol makûle zât-ı sûtûde-sıfâtın dâire-i devletten hâricte bulunması lâyık u sezâ-vâr olma-mağla dâhil-i idâd-ı hâcegân-ı dîvân ve piyâde mukâbelesi ve sâir mansıb-lar ile mazhar-ı nazar-ı re’fet ü ihsân kılındıktan sonra, cevher-fürûş, tab’-ı reşîd Şehid Ali Paşa’nın mihekk-i tecrîbe ve i’tibârlarında kâlem-‘ayyâr¹⁴⁷ olmağla mîr-i mîrânlık ile kadr u şânını âlî ve bin yüz yirmi târih-lerinde¹⁴⁸ Bosna serhaddine nigezbân ve vâli itmiş iken, ken-dülerinin niyyât ü iltimâslarına binâen mîr-i mîrânlıkları terkîn ve ancak Nemçe küffârının Bosna câniblerine sûikasd ve ızrârı mülâhazası der-kâr olmağ-la, ol serhadd-i azîmin takviyyet-i sügûr ve temşiyet-i kâf-fe-i umûruna bezl-i nakdîne-i hüsn-i tedbîr itmek için, Bosna vâlisi olan velîni‘met-zâdesi Vezîr Nu‘man Paşa merhûma kethüdâ nasb ü ta’yîn olunup, fi’l-hakîka küffâr-ı hâk-sârın ol taraflarda beher-hâl hamle-i gürâzâneleri emr-i mukarrer olduğu hasebiyle¹⁴⁹ علاج واقعه بیش از وقوع باید کرد¹⁴⁹ mantûku üzre biraz müddet ta’mîr-i bilâd ve tevfiir-i ecnâda sarf-ı dest-mâye-i himmet ile¹⁵⁰ الرؤى قبل شجاعة الشجعان¹⁵⁰ mefhûmuna ri’âyet ve mahtûbe-i Dârülcihâd-ı Belgrad bi-kâzaillâhi te’âlâ kemend-i teshîr-i küffâra giriftâr u mübtelâ olmağla asker-i İslâm’ın za’f-ı kalb ve perîşânlığı dü-bâlâ olduğu esnâda, Nemçe’nin gâyetle mu’tenâ vü cengâver askerinden Bosna memleketini zu’mularınca zabt u teshîre nâmzed olan otuz bin nefer düzehî-i sakarmakar mânend-i seyl-i hâyil ve belâ-yı nâzil-i pîrâmen diyâr-ı mezbûra vâsıl olduklarında, serhad-nişîn-i mücâhidîn-i dînden ancak birkaç bin kadar¹⁵¹ ser-bâzân-ı

¹⁴⁵ Sâmi’de başlık ve küçük değişiklik ve eksikliklerle metin aynen mevcut.

¹⁴⁶ Sâmi’de “..... valisi Paşa’nın”, H ve V’de “..... valisi Paşa’nın”, A’da “Silistre valisi Paşa’nın” şeklinde.

¹⁴⁷ H’de “cevher-fürûş, tab’-ı reşîd Şehid Ali Paşa’nın mihekk-i tecrîbe ve i’tibârlarında kâlem-‘ayyâr”

¹⁴⁸ H ve V’de “bin yüz yirmi”, A’da “bin yüz yirmi yedi” şeklinde.

¹⁴⁹ Takdirde önce tedbir almak gerek, ki ilacın iyisi hasta olmadan önce kullanılan, yani senin hasta olmanı önleyendir.

¹⁵⁰ Fikir ve bilgi her zaman cesâretten öndedir. Gerçek cesûr cesâretini fikirle süsler, bilgi ile desteklenmeyen cesâret yel değirmeni ile savaşmak gibidir.

¹⁵¹ Sâmi ile H ve V’de “... bin”, A’da “yirmi bir bin” şeklinde.

adû-şikâr ile men ü def'lerine müsâra'at ve ber-mûceb-i ¹⁵²السيف اصدق انباء من الكتب bî-kîl ü kâl ceng ü cidâle mübâdaret idüp, tevffik-i Yezdânî ile yirmi binden mütecâvizini endâhte-i hufre-i cahîm itmekle, hümâ-yı memleketi himâyet itdikleri mâ'lûmü'l-enâm, ba'de vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri âzim-i gül-geşt-i darü'n-na'îm olduklarından sonra, biraz müddet İzmir'de mukîm oldukları esnâda Mısır vâlisi Mehmed Paşa merhûmun niyâz ü recâlarına binâen taraf-ı Devlet'ten kendülerine kethüdâ nasb olunup, bir mikdâr zamân diyâr-ı Mısır'da teferru'un iden ümerânın makdem ü pîş-vâları olan Çerkes Mehmed Bey nâm hâin-i nâ-kesin kemâl-i tasallut u istiklâlî hasebiyle diyâr-ı Mısır'ın ahvâli tedbîr-i vükelâ-yı Devlet-i Aliyye ile ıslâh-pezîr olmayacak mertebe berhemzede-i ihtilâl olmuş iken, hâin-i mezbûr ve hevâdârı olan bir niçe müfsid ü makhûrun ahlât-ı fâside-i vücûd-ı bed-bûdlarından meşîme-i Ümmü'd-dünyâyı tenkîh ü tasfîyede tedâbîr-i hakîmâneleri pesendîde-i havâss u avâm olduğundan mâ'adâ, vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin Cidde'de ihrâm-pesend-i [20b] tavâf-ı beytü'l-ma'mûr olduklarından sonra, Mısır vâlisi Vezîr Köprülüzâde Abdullah Paşa'ya kethüdâ nasb olunmuşlar iken ¹⁵³الخانن خائف muktezâsınca ba'zı havene-i ümerâ-i vülât-ı Mısır haklarında âdetleri olan tenzîl husûsunu mûmâ-ileyh hakkında dahi icrâ itmeleriyle, fi'l-hakîka kadr ü şânlarını terfî'-i a'lâ itdiklerinde, iktizâ-i hikmet-i Rabbü'l-izzet ile Âsitâne-i sa'âdet'e da'vet olunup cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı pâdişâhî vukû'undan sonra Âsitâne-i Sa'âdet'e vusûlleri mahz-ı sa'âdet ve tûfân-ı fitne vü fesâdın cûş u tuğyânı zamânında mânend-i Hızır ferah-kadem-i kudûmları kulûb-ı hayr-endîşân-ı devlete mâye-i cem'iyet olup, ancak Âsitâne-i Sa'âdet'te tekevvün iden haşerât-ı müziyyenin dahi i'dâm u tedmîrleri husûsunda ikdâm u tedbîrlerinde gâyet isâbete muvaffak olmaları maşrık-ı envâr-ı ilhâm olan zamîr-i şehriyâr-ı enâmda vücûh ile sezâvâr oldukları hil'at-i vâlâ-menzilet-i vezâret ile teşrîfleri cây-gîr olmağın, Hatt-ı Hümâyûn ile ihsân-ı vezâret ve mâh-ı cumâde'l-âhirenin on yedinci perşembe günü Sadriâ'zam Mehmed Paşa'nın huzûrunda Halebü'ş-şehbâ eyâleti ile Bağdâd tarafında seferde bulunmak üzere ilbâs-ı hil'at kılındı.

Sadriâ'zam Şuden-i Elhâc İbrâhim Paşa Vâli-i Halebü'ş-Şehbâ¹⁵⁴

Ânifen nakş-ı perniyân-ı sahîfe-i beyân kılındığı minvâl üzere bünyân-ı izz ü şânı rütbe-i vâlâ-yı vezâret ile ma'mûr ve Halebü'ş-şehbâ eyâleti ile Bağdâd ser'askeri ma'iyetine

¹⁵² Gerçekleri açıklığa kavuşturmada kılıç bazen kitaplardan önde gelir.

¹⁵³ Hâin ancak korkaktır, hâinler korkak olur.

¹⁵⁴ Sâmi'de başlık aynı, metinde değışiklik ve ilâveler mevcut.

me'mûr olan vezîr-i Âsaf-nazîr İbrâhim Paşa hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdet'te meks ü ârâmını Sadrîâzam Mehmed Paşa hazretleri istiskâl ve bir ân mukaddem savb-ı me'mûra atf-ı inân itmeleri için tazyîk ü isti'câl itmesi hasebiyle, müşârun-ileyh hazretleri Üsküdâr'a geçüp cânib-i Haleb'e pâ-der-rikâb-ı azîmet ve hayr-hâhân-ı Devlet-i pâdişâhî olan havass u ulemâ vü avâm iktizâ-yı vakt ü hâl ile mesned-i vekâlet-i mutlakâya terfî' birle iclâl olunup, müddet-i ömri Sarây-ı Hümâyûn'da geçmekle etrâf u aknâfın ahvâlinden bî-haber ve evzâ' u etvâr-ı şütür-gürbe vü nâdir-berâber Mehmed Paşa gibi nâdîde-kârın henüz geştî-i tûfân-zede-i devletin lenger-endâz-ı âsâyiş¹⁵⁵ olmadığı zamânda makâm-ı vezâret-i kübrâda kalup, müşârun-ileyh hazretleri gibi germ ü serd-keşîde ve şîrîn ü telh-çeşîde müdebbir ve gayûr bir vezîr-i sâhib-i tedbîr ü vakûrun bir eyâlet ile hizmet-i pâdişâhîden dûr olmasına müteessif ve ser-be-zânû-yı hayret iken, pâdişâh-ı kerâmet-penâh ve şehinşâh-ı müeyyed min-indillâh halledellâh ve ebkâhu cenâb-ı şevket-meâbları husûs-ı mezbûra mülhem ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin kapucular kethüdâlığı hizmetiyle şeref-yâb iken evzâ u etvâr ve refât u güftârlarından ne makûle hizmetlerinde istihdâmına liyâkâtlerini bilâ-vâsita müşâhede ve mu'âyene buyurup, derûn-ı ilhâm-meşhûnlarında vekâlet-i mutlakâ ile ser-efrâz buyurmak musammem olmağla, mâh-ı recebül-ferdin on üçüncü yevm-i düşembihde ba'de ez-zuhûr biniş ile Soğukçeşme'yi şeref-bahş-ı iclâl ve hem kevkebe-i mihr-i azamet ü celâl buyurdukda, Vezîriâzam Mehmed Paşa kulları rikâb-ı hümâyûn-ı necâbet-meşhûn-ı hazret-i cihândârîye rûmâl-i ubûdiyyete azîmet üzre iken, andan mukaddem şehriyâr-ı bülend-iktidâr hazretleri hatt-ı hümâyûn-ı itâ'at-makrûn ile kozbekçi kulların henüz vâli-i Halebü'ş-şehbâ olan İbrâhim Paşa kullarına irsâl u da'vet ve sadr-ı âlî hazretleri mukaddemce gelüp bir mikdâr âhar mahalde meks ü tevkîf olunmak esnâsında Silâhdâr Ya'kûb Ağa vesâletiyle emânet-i kübrâ-yı saltanat [21a] ve vedî'a-yı uzmâ-yı hilâfet olan mühr-i sadâreti ahz ve huzûr-ı hümâyûna arz olunup müşârun-ileyh İbrâhim Paşa kulları dahi med'uvven gelmiş bulunmağla, teslîm-i Mühr-i Hümâyûn ile vezâret-i uzmâ teşrîfi için serâsere kaplu bir ferve-i semmûr-ı girân-bahâ ilbâs ve kânûn-ı kadîm üzre cümle ocak takımı solak ve peykân-ı Hümâyûn ile pîşgâh-ı kasr-ı mezbûrdan Paşakapu'suna sâye-endâz-ı Âsafâne ve ubûr-ı necâbet-mevfûru pâdişâh-ı ma'delet-mahsûrun nigâh u manzûr-ı iltifât-ı şehriyârîleri oldukda, vezîr-i ma'zûl müşârun-ileyh dahi bağçe-i hâssa içinde Üsküdâr'da vâki Kasr-ı Şeref-âbad

¹⁵⁵ H'de "âsâyiş-i dâmen"

mahalline irsâl ve Bağdâd ser'askerinin ma'iyyetinde bulunmak şartıyla 'icâleten hareket itmek üzere Halebü'ş-şehbâ eyâleti ile tekrîm buyuruldu.

Cem'iyet-i Erbâb-ı Şakâvet der-Meydân-ı Lahm ve Def'-i Fitne-i İşân¹⁵⁶

Mukaddemâ tafsîl ü beyân olunduğu üzere eş'âl-i nâire-i fesâda dâmen-der-miyân olan eşkıyânın rüesâsı olacak nekebât-ı bî-ser ü sâmmânın hâr-ı merdüm-âzâr-ı vücûd-ı bedbûdları dâmen-i şemşîr-i hüsrev-i cihângîr ile pîrâmen-i gülşen-sarây-ı saltanattan izâle vü tathîr olundukda, şehriyâr-ı enâm ve tacdâr-ı Behrâm-gulâm cenâbları¹⁵⁷ العفو زكاة الظفر¹⁵⁷ mazmûnuyla hareket ve âsâr-ı gubâr-ı fitnede mezbûrlar ile hem-pâ olanların sezâvâr oldukları cezâlarını afv ile derûnlarına ilkâ-yı emniyyet buyurmuşlar iken, ol zümre-i bâgiye husûsâ kemâl-i şakâvet ü mel'anet ile her diyârda şöhret-şîâr olup, fitne-i sâbıkada mâye-i¹⁵⁸ hamîr-i fesâd olan Arnavud ve Lâz tâ'ifesinden niçe keştî-i vâcibü'l-izâlenin habâset-i cibilliyyelerinden mâ'adâ, ekseri müdebbir ü derbeder iken vak'a esnâsında nihâde-i cilbâb-ı intihâb itdikleri nukûd-ı eşyâ-yı nâ-ma'dûd yanlarına kalmakla, lezzet-i hân-ı yağmâ derûnlarında cây-gîr ve ba'zı mülâhaza ile nehb ü gârette mezbûrlara müşâreket itmeyen sâde-dilân-ı erbâb-ı nekbete dahi, merkûmların tertîb-i cezâlarında vâki olan afv ü tegâfûl hasebiyle bir fitne-i hâbîde îkâzı sevdâsı nakş-ı süveydâ-yı zamîrleri olmuş idi. Lâkin cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı pâdişâhî akabinde ocakların ağaları bulunan erbâb-ı fitne vü vegânın dilhâhları üzere, tahrîr itdirdikleri defterleri mûcibince niçe bin ism-i bî-müsemmânın¹⁵⁹ neferleri olmak üzere cülûs bahşişi ve ikişer kıst mevâcibleri ba'de kâbil-i ramazânda iki kıst mevâcibleri dahi ihsân buyurulmağla, sûretâ bahâne-i cem'iyet olacak bir hâlet mutasavver değil iken, zikr olunan tâ'ife-i fesad-âyîn vak'a-i sâbıkada ağalarından katl olunan havene-i devlet ü dîn ve serdengeçti ağalarından birkaç nefer-i la'înin kanlarını da'vâ itmeyi miyânlarında vesîle-i ref'-i livâ-yı tuğyan, ve'l-iyâzen billâhi te'âlâ kâffe-i ulemâ ve erkân-ı devlet ve erbâb-ı ticâretten olan ashâb-ı servetin kendülerini katl ü ıyâl ve emvâllerini nehb ü istirkâk ve Bezzâzistan ve cevâmi'-i selâtinde olan emvâli bi'l-cümle gâret itmek kasd-ı fâsidiyle akd-i peymân eyleyüp, zu'mlarınca temhîd-i esâs-ı fitne vü fesâd ve hakîkat-ı hâlde müstehkik oldukları cezânın illet-i tâmmesini i'dâd eylediler.

¹⁵⁶ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹⁵⁷ Afv etmek zafer kazananın şânındandır ve zâferin zekâtı ancak afv etmekle ödenebilir.

¹⁵⁸ H'de "+sermâye-i"

¹⁵⁹ H'de sadece "müsemmânın" şeklinde.

Pes sadrîa'zam-ı Eflâtun-fıtrat hazretleri evzâ-'ı âlem ve [e]tbâ-'ı envâ-'ı benî Âdem'den habîr bir zât-ı Aristo-nazîr olmağla, tâ'ife-i mezbûrenin her ne kadar dâire-i edebden hâric hareketleri sûret-i zâhirde iktizâ ider hâlet yok ise dahi, hubs-i nihâd u fesâd-ı mâder-zâdlarına binâen mezbûrlar hakkında الجزم سوء الظن¹⁶⁰ müfâdına ri'âyet ve ef'âl ü akvâllerine tahsîl-i vukûf için, şehrin her tarafına âdemler ta'yîni ile humâ-yı devleti himâyet buyururlar iken, mâh-ı mezbûrun on sekinci yekşenbih gicesi tâ'ife-i mezbûrenin ref'-i livâ-yı şakâvet ve yine akd-i cem'iyet [21b] itmeğe tasmîmleri haberi sâmi'a-i râhat ü âsâyîşlerini tahdîş idicek, ba'de'l-ışâ Yeniçeri ağası Abdullah Paşa ve Kul kethüdâsı Halil Ağa ve Cebecibaşı Abdullah Ağa'yı huzûr-ı Âsafâne'lerine da'vet buyurup bu husûsu der-miyân itdiklerinde, mezbûrların bu maddeden bil-külliyye gaflet ve zâhir-i hâle nazar ile ocaklardan bilâ-mûceb bu makûle hareket-i şenî'a zuhûrundan kemâl-i emniyyetleri müte'ayyin olıcak, cümlesini ol gice gaflet ve âsâyîşten men ü tahzîr ve konaklarına vardıkları gibi bilâ-te'hîr kola binüp dahve-i kübrâ zamânına değin, şehrin her tarafından geşt ü güzâr eylemeyi fermân ile def'-i fitne vü fesâda tedbîr eylediler. Lâkin bu mertebe tenbîh ü îkâzdan sonra, yeniçeri ağası kapuya vardığında rubûde-i hâb-ı gaflet ve gunûde-i pîster-i râhat olup, kul kethüdâsı mukaddemâ Sarây-ı Hümâyûn'da i'dâm-ı eşkıyâ-yı bed-fi'âle tasaddî iden ricâle pîş-i kadem olmağla, meydânda olan erbâb-ı tuğyânın cümlesi kendüye düşmen-i cân idiğinden mütefekkir ü hirâsân olduğu hasebiyle birinci odaya varup, zâbit ü ihtiyârlarıyla bu husûsâ dair güft ü şenîd ve bağy u tuğyânın vehâmet-i âkıbetinden neferâtını men ü tehdîde meşgûl iken, galeyân-ı dîk-i fitne vü fesâda tahrîk-i dâmen-i ittihâd iden evbâş ve Arnavud ya'ni hammâm u dükkânlarda sâkin ü mutavattın olan Arnavud melâ'îni ittifâkları üzre üçer beşer Süleymâniye Câmî'i sâhasına her taraftan kudûm ve sâ'at yedi buçukta iken iki yüz mikdârı murdâr, Ağakapusu'na silâh u bisâtlarıyla hücum idüp, kârhânelilerin ekseri ile yek-dil ü hemşehrî olmağla, duhûllerine mûmâna'at değil, belki evvel hânegî düşmenler fesâdlarına i'ânet eylediler. Yeniçeri Ağası Abdullah Paşa mezbûrların kapuyu basıp üzerine hücumlarını göricek, hezâr zahmet ile ellerinden pazusına isâbet iden kurşun zahmı ile tahlîs-i cân idüp, ard kapudan firâr ve zikr olunan eşkıyâ müşârun-ileyhin hazînesinde bulunan nukûd u eşyâyı bilcümle gâret ve nihâde-i ceyb ü kenâr itdiklerinden sonra, Cebehâne'ye varup anların dahi kendüleri ile müşâreketini murâd ve hâh u nâ-hâh bir iki kazanlarını çıkartmak ile anlar ile dahi tahsîl-i ittihâd eyleyüp, bu esnâda niçe hazele-i bî-nevâ

¹⁶⁰ Gerçeği öğrenmeden bir meseleyi kesip atmak, acele kanaat getirerek kesin konuşmak sû-i zandır.

Sipâh ve Batbâzârı ve Vezneciler’de vâfir dükkânları kırıp, içinde bulunan eslihâ vü edevât ve sâir eşya vü melbûsâtı târâc ü yağmâ eylediklerinden sonra, münbit-i şecere-i fitne olan Et Meydânı’na varup, yine âgâz-ı ictimâ ve odaların kazanlarını ve çadırlarını çıkarmak esnâsında Allâh Allâh sadâsını heft-gân-ı etrâf-ı şehre isma’ eylediler.

Pes vakt-i fecirde ma’zûl ü mansûb sudûr u ulemâ vü a’yân-ı mevâlî Sarây-ı Hümâyûn’a da’vet olunup, sadrîa’zam hazretleri bizzât Cebe-hâne’ye hareket ve kulûb-ı sagîr ü kebîr belki sahra-i summâda nakş-pezîr olıcak kelimât-ı mufîde ve tenbîhât-ı ekîde ile rızâ-yı sa’âdet-iktizâ-yı pâdişâhîden hâric bir hatve hareket itmemeleri bâbında iktizâ-yı hâle göre hakîmâne ve hâkimâne nush u pend ve kemend-i hüsn-i tedbîri cümlesine gerden-i bend itdiklerinden sonra Sarây-ı Hümâyûn’a varup, zümre-i mezbûrenin şer’î ve kânûnî sözleri olmayup fesad-ı niyyetleri ma’lûm ve bâ’is-i cem’iyyetlerinden su’âl ü cevâb izâ’at-ı vaktiden gayri izdiyâd-ı cem’iyyetlerine bâdî olacağı meczûm iken, Sarây-ı Hümâyûn’da hazır bulunan ba’zı ricâl-i devlet kusûr-ı mülâhazalarından nâşî, mezbûrların bâ’is-i cem’iyyetleri taraf-ı pâdişâhîden istihbâr ve cevâbları vürûduna deġin tevakkuf u intizâr kılınmak tarafını [22a] tercîh ü ihtiyâr itdikleri gûş-güzârları olıcak, sadrîa’zam hazretleri mezbûrların baġy u tuġyanları mahall-i reyb ü gümân olmamaġla hemân Sancaġ-ı Şerîf ihrâc ve üzerlerine bilâ-tevakkuf varılıp cem’iyyetlerini perîşân eylemek lâzım idiġini beyân ve pâdişâh-ı gayûr ¹⁶¹خلد الله على آخر الدهور cenâb-ı şevket-me’abları ve huzûr-ı hümâyûnlarında bulunan hayırhâhân-ı ricâl-i devlet dahi re’y-i rezînlerini istihsân itmeleriyle, hemen Sancaġ-ı Şerîf’i çıkarup Sarây-ı Hümâyûn’da mevcûd bulunan huddâm-ı devlet ve cebeci ve teberdâr ve bostancılar ile dahve-i kübrâda Sarây-ı Hümâyûn’dan hareket ve avn-i Bârî ile cem’iyyetlerini tefrika azîmet eylediler. Ve sükî vü sipâh yine âvâze-i şûr u gavgâdan ve fitne-i hâbîdenin bîdâr olduğundan habîr ü âgâh olıcak, encâm-ı kâr neye müncer olacağından mütehayyir ve tedbîr-i def’lerinde terâhî vü te’hîr olunur ise evvelki vak’adan ziyâde mel’anetleri zuhûr ideceġini mütefekkirler iken Sancaġ-ı Şerîf ihrâc olunduġu haberi münâdîlerden gûş-güzârları olduğ u gibi, ¹⁶²هرکس بقدر خویش گرفتار mefhûmu üzre fitne-i sâbıkadan mutazzarrır ve askerî tâ’ifesinden olan erbâb-ı

¹⁶¹ Allâh onu (saltanatını-devletini) zaman sona erene kadar ebedî kılsın.

¹⁶² Kişi kendi kıymeti kadar mihnete giriftâr olur, mihnet ve zahmet her işin ve kişinin kendi aġırlığı ile doġru orantılıdır.

‘ırz u diyânet ve kâffe-i ashâb-ı kesb ü ticâret, ol tâ’ife-i fitne-engîzden müteneffir olmalarıyla ahâlî-i şehrin ekseri dest-res oldukları âletler ile Sarây-ı Hümâyûn semtine seyl gibi sür’atle revân ve Sancağ-ı Şerîf yanında bulunmağa şitâbân oldular. Sadria‘zam hazretleri Livâ-yı Hadrâ-yı Resûl-i Kibriyâ ile Dîvânyolu’ndan Sultân Bayezid Câmî‘-i şerîfi kurbunda Okçularbaşı’na vardıklarında bir bayrak ile yüz elli nefer mikdârı şakiyy-i bed-kirdâr sancağ-ı Resûl-i muhtâr sâyesinde bulunan ümmet-i Muhammed’e seng-i râh olmak mülâhazasıyla mukâbele ve içlerinde Zeynelan nâm la‘în-i bî-dîn Sancağ-ı Şerîf’e kurşun atup âgâz-ı mukâtele itdiklerini göricek, gedikli zu‘amâdan Kayın Ahmed Ağa ve sadria‘zam hazretlerinin huddâmlarından birkaç nefer-i dilîr-i şehbâz zümre-i mezbûrenin birkaçını ol mahalde katl ile gazâ sevâbını ihrâz itdikleri gibi, bâkileri çâre-cûy-ı tahlîs-i cân ve her biri bir cânibe girîbân u perîşân oldular. Pes ol mahalden Et Meydânı’na azîmet olunup, meydân kapusuna vardıkda zu‘mlarınca duhûle sedd-i bâb[1] mûmâna‘ât itmek hayâlinde olan birkaç nefer-i ehl-i nekbet-i tâb-âver mukâvemet olamayup, şüc‘ân-ı fârisândan mezbûr Kayın Ahmed Ağa ve Deli Ömer Ağa ba‘zı dilâverler ile¹⁶³ ve İskemleci Mustafa Ağa cümleden evvel meydâna dâhil ve seyl-i deryâ-cûş-ı sipâh-ı pâdişâhî karârgâhlarına vâsıl olduğunu göricek, ol tâ’ife-i hâifeden meydânda bulunan erbâb-ı tuğyânın ekseri Tâlimhâne Kapusu’ndan firâr u hurûc, niçeleri hufre-i gûrlarından nümûdâr olan birer tengnâya duhûl ü vülûc idüp firâra kudret-i refâtî olmayan birkaç neferin miyân-ı meydân-ı merkûmda kelleleri perrân ve şemşîr-i kahr-ı kahramânîden necât bulmak hayâl-i muhâli ile gürîzân olanlardan kırk elli nefer küştenînin esvâk-ı şehirde hûn-ı fâsidleri rîzân kılındı. Derhâl cem‘iyyet-i eşkiyâ perîşân ve meydân-ı mübâhâtta

¹⁶⁴منم ديكر نيست dâvâsıyla gerden-ifrâz-ı bağı u tuğyân olan nekebâtın kem-nâm u bî-nişân olduğu haberi ma‘rûz-ı pâye-i taht-ı şehinşâh-ı fîrûz-baht olıcak, kelle getüren serbâzları kazâ-i ihsân-ı mülûkâneleri ile hoş-hâl ve sadria‘zam hazretleri ve yanlarında bulunup itfâ-yı nâire-i fitne husûsun-da hidmette bulunan kullarına du‘â ve kendülerinden ızhâr-ı kemâl-i rızâyı müş‘ir hatt-ı [22b] hümâyûn-ı nevâziş-makrûnları ile iclâl buyurmaları ile odabaşı ve zâbitân ve ihtiyârlar muvâcehesinde kırâ‘at ve mefhûm-ı münîfi cümlesine işâ‘at olunduktan sonra, cümlesi du‘â-yı Devlet-i pâdişâhîyi tekrâr ve ocaklarına bâ‘is-i luhûk-ı şeyn ü âr olan bed-kârlara sâhib çıkmak değil ahz ve ağalarına teslîm itmeyi

¹⁶³ Yazmalarda “..... ağa” şeklinde boş bırakılan yer basmada “ba‘zı dilâverler ” şeklinde doldurulmuş.

¹⁶⁴ En büyük benim, ben varım sadece, başkası yok.

ta‘ahhüd ü ihtiyâr itdiklerinden,¹⁶⁵ sadrîa‘zam hazretleri Sancağ-ı Şerîf’i alup yeniçeri ağası ve cebecibaşı ile Sarây-ı Hümâyûn’a revân ve avâtîf-ı aliyye-i husrevânîden semmûr hil‘at ilbâsıyla mazhar-ı nevâziş ü ihsân buyurulup, şeyhülislâm efendi hazretleri dahi vak‘a zuhûrunu istimâ‘ itdikleri gibi bîm-i cân ile gürîzân oldukları mahalden Sarây-ı Hümâyûn’a destâr-ı şebâne ve katîbî yenli sincâp kürk ile gelmeleriyle semmûr kürk ilbâsıyla mübeccel ü mesrûr buyuruldu.

Bu def‘a belâ-yı âteş-i fitnenin zuhûr u işti‘âlî evvelki vak‘adan hezâr mertebe füzûn-ter ü bâlâ ve darî‘l-mülk-i İstanbul’un bi’t-temâm besâtîn ü hammâmılarına ervâh-ı habîse gibi müstevlî olup, mecmû‘-ı ahâlî-i şehrin bî-şübhe öşri miktârı olan kefare-i müslim-nümâ Arnavud tâ‘ifesinin bilcümle bu maddede sâk u vâhid üzre kıyâmları âşikâr olmağla, keyfiyyet-i def ü ref‘leri hayret-engîz-i ukalâ iken sadrîa‘zam hazretlerinin bî-tevakkuf u ârâm şemsîr-i cihân-gîr-i celâdet ile tefrîk-i şîrâze-i eczâ-yı cem‘iyyetlerine ikdâmları bâ‘is-i devâm-ı Devlet-i Osmânî ve bâdî-i nizâm-ı saltanat-ı cihân-bânî olduğu bî-reyb ü gümân ve kendüleri hakkında müceddid-i nizâm-ı devlet olmak i‘tikâdında olan sığâr u kibârın cümlesine yakînen müzekkir ma‘nâ-yı ليس الخير كالعيان¹⁶⁶ olup ol rûz-ı firûz kâffe-i ahâlî-i şehîr ü diyâra mânend-i ıyd-i ekber ü nevrûz oldu. حمداً كثيراً دائماً والحمد لله رب العالمين¹⁶⁷

Azl ü Nefy-i Emîn-i Defter Abdullah Efendi ve Ruznâmçe-i evvel Mehmed Efendi¹⁶⁸

Defter emîni Ramazân Efendizâde Abdullah Efendi ve Büyük rûznameci Yirmisekiz Çelebi dimekle şehîr Mehmed Efendi’nin a‘yân u ricâl-i devletten iken hevâ-perestâne cünbüş ü hıffet husûsâ iklîm-i mısır-ı Kâhire’de İsmail Bey ve Çerkes Bey’in cânib-i mîrîden zabtı iktizâ iden emlâk ü eşyâlarını fîrûhta me‘mûr olduklarında, mugâyir-i nâmûs-ı devlet niçe nâ-ma‘kûl vaz‘ u hareketleri sem‘-i hümâyûn-ı şehinşâh-ı rub‘-meskûna vâsıl olmağın, mâh-ı şevvâlin¹⁶⁹ on birinci günü ikisi dahi Lefkoşe Cezîresi’ne nefy ü tagrîb ile te’dîb ve defter emâneti ile erkân-ı Devlet-i Aliyye’den sâbıkâ

¹⁶⁵ H’de “+sonra”

¹⁶⁶ Bir mesele hakkında başka kanallardan bilgi edinmek onu görmek kadar etkili değildir. Bir olayı haber vermek, onu görmek-göstermek kadar etkili değildir.

¹⁶⁷ Hamd ve şükür âlemlerin rabbi Allâh’adır. Uygun bulup verdiği, uygun görmeyip vermediği her şey için daimâ ve bol bol hamd ve şükür ederiz ona.

¹⁶⁸ Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁶⁹ Sâmi’de “mâh-ı şa‘banın” şeklinde.

Reîsülküttâb olan Mehmed Efendi ve Büyük rûznâmçe ile iki üç def'a riyâset-i küttâb ile kâm-yâb olan Süleyman Efendi tevkîr ü tevhîb olundu.

Nefy-i Feyzullah Efendi ve Râşid Efendi¹⁷⁰

Rumeli sadâretinden ma'zûl Feyzullah Efendi ve sâbıkâ İstanbul kâdısı Mehmed Râşid Efendi¹⁷¹,nin muktezâ-yı makâmlarına mugâyir hareket ve sadria'zam müteveffâ İbrâhim Paşa ve Mehmed Kethüdâ ile kesret-i ülfet ü sohbetleri beyne'l-enâm kendülerine bâ'is-i âlâyiş ü ithâm olmağla, mâh-ı şevvâlin yirmi birinci günü ikisi dahi sarây-ı Âsafîye da'vet olunup ol mahalden Feyzullah Efendi Kal'a-i Sultâniyye'ye ve Râşid Efendi Burusa'ya nefy ü iclâ ve bir iki gün mürûrunda Râşid Efendi

Beyit

Fülk-i dil çıkmadın kenâre dahi

Rûzgâr attı bir diyâre dahi

Nesir: mazmûnu üzre Burusa'dan Limni Cezâresi'ne nakl-i raht-ı ikâmet-i me'mûriyyet ile sefer-i zarûfiye mübtelâ kılındı.

Azl-i Pehlivân Halil Ağa Kethüdâ-yı Dûdmân-ı Bektâşiyye ve Sekbanbaşı¹⁷²

Kul kethüdâsı olan Halil Ağa bölük çorbacılarından iken mukaddemâ Patrona ve emsâli olan eşkiyâ-yı [23a] zamânenin katl u i'dâmlarına teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm itmekle, avâtıf-ı şehriyâr-ı çâker-i bî-rûzdan mazhar-ı ihsân-ı celîl ve Yeniçeri Ocağı a'yânının nazargâhları olan kul kethüdâlığı ile tebcîl olunup, hakkında karîn-i zuhûr olan lutf-ı amîm ve kerîm-i azîme göre kendüsinden kemâl mertebe teyakkuz u basîret ile hareket me'mûl u manzûr iken, murabba'-nişîn-i mesned-i âsâyiş ü râhat ve neşve-i merd-efgeni ikbâl ü devlet ile evâsıt-ı şehir-i ramazânda tahrîr olduğu üzre fitne-i nâime bî-dâr olunca ser-nihâde-i visâde-i gaflet olmağın, mâh-ı ramazân-ı mübârekin yirmi birinci çarşamba günü azl ve Burusa'ya nefy ü iclâ ve kul kethüdâlığı ile ocak ağalarının temkîn ü vakâr ve kâr-güzârlık ile şöhret-şi'âr olan a'yânından Saksoncubaşı İsmail Ağa'nın kadr u i'tibârı dü-bâlâ kılınup gaflet ü rehâvette mezbûr ile müşâreketi olan ocak ağalarından sekbanbaşı bulunan Abdurrahman Ağa dahi ma'zûl ve sekbanbaşılık ile mukaddemâ mansıb-ı mezbûrda tahsîl-i nâm u şân iden Nemçe Hasan Ağa ve

¹⁷⁰ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹⁷¹ Harput 96'da sadece "Râşid Efendi" şeklinde.

¹⁷² Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

saksoncubaşılık ile mansıb-ı mezbûrdan ma'zûl bulunan Abdülbâkî Ağa nâil-i me'mûl kılındı¹⁷³.

Azl-i Ağa-yı Yeniçeriyân Abdullah Paşa ve Nasb-ı Şâhîn Mehmed Paşa ve Tevcîh-i Adana ve Tefâtîş-i Anadolu¹⁷⁴

Yeniçeri ağası olan Abdullah Paşalığından azli'nin tedbîr-i tedmîr-i bugât-ı eşkıyâda tesâmuh u gaflet ve muktezâ-yı hâle mugâyir ifrât-ı rehâvet ve şiddet-i mülâyemetinden gayri, mansıb-ı mezbûr fi'l-asl Yeniçeri Ocağı ahâlîsinden gayrıya tefvîz oldundukta neferâtının zabt u rabtlarında niçe kusûr zuhûr itmesi ma'lûm ve elsine-i sıgâr u kibârda mezkûr olmağın, Yeniçeri Ocağı'nda nâm u şânı ma'rûf ve ağa vekâleti ile İran taraflarına me'mûr olduğundan, kemâl-i şecâ'at ve neferâtının zabt u rabtlarında mahâret ile mevsûf olup Adana vâlisi olan Şâhîn Mehmed Paşa Âsitâne-i sa'âdet'e dâ'vet ve mâh-ı ramazânın yirmi üçüncü cum'a günü yeniçeri ağalığına ilbâs-ı hil'at olunup, selefi Muhsinzâde Abdullah Paşa Yeniçeri Ağalığı'ndan Adana valiliğine Adana eyâletinde mûmâ-ileyhe halef ve birkaç gün mürûrunda Anadolu'nun ba'zı mertebe ihtilâlîne binâen tefâtîş hizmeti ile karîn-i 'izz ü şeref buyuruldu.

İhsân-ı Vezâret be-Kethüdâ-yı Bevvâbân-ı Şehriyârî Ahmed Bey Nu'man Paşazâde¹⁷⁵

Kethüdâ-yı bevvâbân-ı şehriyârî Ahmed Bey vezîria'zam Nu'man Paşa merhûmun mahdûm-ı zî-şânı ve Devlet-i Aliyye'de hânedân-ı vezâret olan Köprülü dûdmânının şem'-i ziyâ-paş u pertev-efşânı olup, tevfik-i Rabbü'l-ibâd ile âbâ vü ecdâdları gibi kendüsinden hidemât-ı celîle-i devlette bulunmak me'mûl ü muntazar bir mîr-i adîmü'n-nazîr olduğundan kat-ı nazar, mürâ'at-ı hukûk-ı kadîme şîme-i müstedîmleri olan sadria'zam hazretlerinin nûr-ı dîde ve ferzend-i dil-bendleri mesâbesinde olmağın, hüsn-i tedbîrleriyle avâtîf-ı şehriyâr-ı bende-nüvâzdan mazhar-ı nazar-ı i'zâz ve mâh-ı şevvâlin on dördüncü perşembe günü huzûr-ı Âsafî'de kubbe-nişîn olmak üzere, ilbâs-ı hil'at-ı vezâret ile ser-efrâz buyurulup Kapucular kethüdâlığı ile Dergâh-ı âlî kapucubaşılarının kudemâsından olup Büyükmîrâhûr vekîli olan Osman Ağa mübtehic ü kâm-revâ kılındı.

¹⁷³ H'de "sekbanbaşılık ile mukaddemâ mansıb-ı mezbûrdan ma'zûl bulunan Abdülbâkî Ağa nâil-i me'mûl kılındı" şeklinde.

¹⁷⁴ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁷⁵ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

Tevkî‘ Şuden-i Vezîr-i Mükerrerem Ahmed Paşa¹⁷⁶

Devlet-i Aliyye’de hidmet-i tevkî‘ bir câh-ı refî‘ ve mansıb-ı menî‘ olup Âsitâne-i sa‘âdet’te vüzerâ-yı ‘izâmdan biri bulunduğ u hâlde dîvân hâcelerine ihsân olunması çendan münâsib ve çesbân olmamağ la, karîbü’l-ahdde rütbe-i sâmiye-i vezârete terfî vü i‘lâ ve kubbe-nişînlîk ile kadr u şânı [23b] vâlâ kılınan Vezîr Ahmed Paşa hazretleri mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü şenbih günü mevki-i tuğrâ-yı refîü’ş-şân ve me’mûr-ı hidmet-i celîle-i tevkî‘ ü nişân kılındı.

Azl-i Şeyhülislâm Mirzâzâde Efendi ve Nasb-ı Seyyid Abdullah Efendi¹⁷⁷

Revnağ-efzâ-yı makâm-ı vâcibü’l-ihtirâm-ı fetvâ olan Mirzâzâde Şeyh Mehmed Efendi hazretleri bi’t-tab‘ tahammül-i meşğale-i enâmdan mu‘arraz, husûsâ dîde-i dekâyık-bînlerine gâyetle za‘f ‘ârız olup eşğâl-i âmme ile iştigâlden istinkâf ve pey-der-pey ol câh-ı mu‘allâ-i pâ-y-gâhtan¹⁷⁸ sa‘âdet-hânelerinde ikâmet itmek üzere istîfâ ve rikâb-ı müstetâb-ı pâdişâhîden isti‘tâf itmeleriyle recâları karîn-i kabûl ve Üsküdâr’daki sa‘âdet-hânelerinde meks ü ârâm itmek üzere, mâh-ı zilkâ‘denin onuncu perşembe günü ma‘zûl kılınup, sadr-ı celîl-i kadr-i iftâya bi’l-istihkâk iki def‘a Rumeli sadâretini ihrâz ve Başmâkızâde merhûm Ali Efendi hazretlerinin mahdûm-ı pesendîde-i rüsûmları olup, hadâset-i sinn ü sâllerinden berü Devlet-i Aliyye’de mahrem-i esrâr ve umûr-ı külliyyede müsteşâr olmağ la, emsâl-i kirâmları miyânında tahsîl-i kemâl-i imtiyâz iden Seyyid Abdullah Efendi hazretleri terfî vü i‘lâ ve birkaç gün mukaddem nakl buyurdıkları Fındıklı’da vâki Emn-âbâd’a muttasıl mîrî sâhil-sarâydan kozbekçibaşı ağ a vesâtiyle huzûr-ı hümâyûna da‘vet buyrulup, ilbâs-ı semmûr ve makâm-ı mevrûslarının kendülerine ta’yîni ile sadr-ı vâlâ-kadr-i fetvânın revnağ u şânı dü-bâlâ kılındı.

Azl-i Kapudan-ı deryâ Cânım Hoca ve Nasb-ı Abdi Paşa¹⁷⁹

Kapudan-ı deryâ Cânım Hoca lakabıyla ma‘rûf olan Hacı Mehmed Paşa hadd-i zâtında hafif ü sebük-seyr ve neşv ü nemâsı Cezâyir’de olmağ la lisân-ı devlet ve muktezâ-yı şân-ı vezâretten bî-haber olup Cezâyir Dayıları vâdîsinde hareket ve iktizâ-yı hâle göre cem‘iyyet-gâh-ı erâzil ü esâfil olan kahvehâneler İstanbul ve havâlîsinde bilcümle hatt-ı

¹⁷⁶ Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁷⁷ Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁷⁸ Harpu 96’da “bâriğâhtan” şeklinde.

¹⁷⁹ Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

Hümâyûn ile men' u def olunmuş iken, Tersâne'de müceddeden metîn ve müstahkem bir büyük kahvehâne binâ ve hem-pâları olmak nâmıyla bir iki yüz levende makarr u me'vâ itmeye cesâret itdiğinden mâ'adâ, Âsitâne-i sa'âdet'te zuhûr iden bugât-ı eşkiyânın niçeleri, henüz zevâyâ-yı şehirde muhtefî vü nihân ve zarûrî iktizâ iden şark seferine ta'yîn olunan asker-i bî-pâyân u leşker-i firâvânın tekâmîl-i levâzım u mühimmâtlarıçün sarf-ı hazâyin lâzım geldiği ayân iken, zu'munca tahsîl-i nâm u kâma vesîle olmak kasdıyla niçe sînin ü şuhûr ve belki a'sâr u dühûrdan berü Devlet-i Aliyye ile musâdakat üzre olan ba'zı mülûk-i Efrenc'in sulh u emâna mugâyir, diyârlarını nehb ü târâca azîmet ü mübâderet ve şer'an ve kânûnen bu husûsâ tasaddîyi mûcib hâlet yok iken, mecmû-'ı mülûk-i Efrenc'e îrâs-ı telâş, belki ihdâs-ı ceng ü perhâş idecek emre şürû ve bilâ-fermân donanma gemilerini hazırlamağa mübâşeret idüp, bu hâletin vehâmet-i âkıbeti mümâyân ve müşârun-ileyhin azl ü tebdîli mahz-ı isâbet idiği ayân olmağın, mâh-ı zilkâ'denin on birinci günü ba'de ez-zuhr haseki ağa taraf-ı hümâyûndan da'vet nâmıyla varup, Yalıköşkü'ne geldiğinde bostancıbaşı ağanın sandalına konulup Fenerbağçesi'ne, andan gice çekdirmeye konulup Resmo sancağı tevcîh ve selefi Abdi Paşa Deryâ Kapudanlığı ile iclâl olundu. Hemân ol gün merkûmun binâ eylediği kahvehâne hedm ü i'dâm ve Kapudan Paşa'nın vusûlüne değin vekâlet makâmında Liman reîsi Murâbıt Elhâc Hüseyin Kapudan istihdâm olundu.

Azl-i Kādı-i İstanbul Abdurrahman Efendi ve Nasb-ı İmâm-ı Benâm-ı Sultân Pîrî [24a] zâde Efendi¹⁸⁰

İstanbul kādısı Mektûbî Abdurrahman Efendi'nin cümlelerin muhtâc oldukları me'kûlât ve meşrûbâtın, narh-ı cârîleri üzre harîd ü fûrûht olunmasına takâyâyüd ü ihtimâmı husûsunda hareketleri hilâf-ı me'mûl ve niçe eşyânın narh u si'rlerini tebdîl ü tağyîrde sadria'zam hazretleriyle müzâkere ve erkân-ı devlet ile müşâvere lâzım iken, hod-be-hod ba'zı zehâyirin narh-ı cârîsini tebdîl ve kıymetlerine birer kaçır akçe ziyâde zamm u tahmîl itmesi tama'-ı hâm ile ithâmına mahmûl olmağın, mâh-ı zilkâ'denin yirminci yek-şenbih günü ta'yîn olunan arpalık ile ma'zûl¹⁸¹ ve yerine Mekke-i Mükerreme pâyesi ile Burusa kazâsından münfasıl İmâm-ı evvel-i sultânî Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi fâzıl u kâmil ve envâ'-ı fezâil ü ma'ârifî şâmil bir zât-ı hamîde-sıfât olmağla kādı-i İstanbul kılındı.

¹⁸⁰ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁸¹ Yazmalarda "..... arpalığına ma'zûl" şeklinde, A'da yer ismi belirtilmiş ancak okunamadı.

Katl-i Rikabdâr Hüseyin Hân der-pîş-i Kasr-ı Alây¹⁸²

Devlet-i Safeviyye'nin müte'ayyin hânlarından olmağla şâh-ı şeyâtîn-sipâh Tebrîz'den hareket ve neuzübillâhi te'âlâ kal'a-i Revân'a istîlâyâ 'azîmet itdiğinde, Revân Hanlığına nâm-zed) eylediği Rikabdâr Hüseyin Hân nâm nâmerd-i bî-îmân esnâ-yı dâruğırde esîr olmağla, Revân ser'askeri Vezîr Ali Paşa istihbâr-ı dekâyık-ı ahvâl için mukaddemâ ba'zı hizmet ile ol tarafa revâne kılınan Abdi Paşazâde Ali Bey ile merkûmu Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl itmeğın birkaç gün habâyâ-yı ahvâl-i devlet ve mezâyâ-yı âmâl ü niyyetleri istintâk olunduktan sonra, pâdişâh-ı âlem-penâh اید الله¹⁸³ cenâb-ı hilâfet-me'âbları, mezbûrun nokta-yı bî-cây-ı vücûdunun kezâlik şemşîr ile sahîfe-i âlemden nâ-bûd kılınmasını fermân buyurmalarıyla, mâh-ı zilkā'denin on sekizinci cum'a günü Alay Köşkü pîşgâhında ser-i nekbet-efseri bürîde ve pîrâhen-i hayât-ı müste'ârı derîde kılındı.

Habs u Tevkîf-i Elçiyân-ı Acem¹⁸⁴

Hayli müddetten berü Âsitâne-i sa'âdet'e ferş-i sây-e sıklet iden Acem elçileri Rıza Kuluhan ve Veli Muhammed Hân ile bir iki def'a Reîsülküttâb İsmail Efendi ve Defter emîni Mehmed Efendi ve Sadr-ı âlî mektûbcusu Hâlisâ Osman Efendi ve Atlu mukâbecisi Firdevsî Seyyid Ebûbekir Efendi mükâleme ve müzâkere-i emr-i musâlaha vü müsâleme itdiklerinde, zu'm-ı fâsidleri üzre şâh-ı ber-geşte hâllerinin nâsiye-i devletinde pertev-i ikbâl mülâhaza itdiklerine binâen, mukaddemâ Rıza Kuluhan ruhsat-ı külliyyesi hasebiyle kabûl idüp, Veli Muhammed Hân ile ma'an temessük virdikleri vech üzre kavillerinden rücû ve kelimâtı sahîfe vü mukaddemât-ı za'îfe ile bir tarîkle Devlet-i Aliyye tarafından müsâ'ade olunmayacak tekâlîfe şürû itmeleriyle, vüzerâ-yı 'izâm ve ulemâ-yı kirâm ile müzâkere vü müşâvereden sonra merkûmlar Bağdâd Ser'askeri Vezîr Ahmed Paşa'nın yanlarına revân ve şâh-ı gümrâhın za'f u kuvvet ve A'câm-ı nekbet-encâmın kasd u niyyetlerine müşârun-ileyhin vukûf-ı tâmmı olmağla, mezbûrlar ile mükâleme ve Devlet-i Aliyye'ye nâfi olan vechile hareket itmeleri re'yelerine ihâle kılınmak istihsân olun-duğuna binâen, sipâhîler ağası olan Mustafa Bey merkûmları müte'allı-kâtlarıyla ser'asker-i müşârun-ileyhin huzûruna îsâl itmek fermân ve elçilerin levâzım-ı harc-ı râhları taraf-ı mîrîden ihsân

¹⁸² Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁸³ Allâh onu yardım ve kuvvetiyle takviye edip, güçlendirsın. Te'yîdiyle onu kuvvetlendirsın.

¹⁸⁴ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

buyurulmağla, evâil-i ramazân-ı şerîfte Üsküdâr'dan cânib-i Bağdâd'a hareket itmişler idi. Lâkin mezbûrların Diyârbekir'e vusûllerinden mukaddem şâh-ı güm-râhın Tebrîz'den hareket ve Revân'a istîlâ kasd-ı fâsidiyle nehr-i Aras'ı ubûr ve serhadd-ı memâlik-i pâdişâhîyi tecâvüz ü mürûra tasaddî ve ızhâr-ı adâvet idüp, tebrîk-i cülûs-ı şevket [24b] me'nûs-ı pâdişâhî için elçi irsâl itmesi, zu'm-ı fâsid ü re'y-i kâsidi üzre vükelâ-yı Devlet-i Aliyye'yi iğfâl ve akâvil-i bâtıla ile tedbîr-ı umûr-ı serhadd ü sügûrdan işgâl için olduğu müte'ayyin ve şâh-ı şeyâtîn-sipâhın روی اسلام نمايد دل کافر دارد¹⁸⁵ mâsadâkı idiği mütebeyyin olmağla tebrîk-i cülûs bahânesiyle irsâl itdiği elçisi Veli Muhammed Kuluhan birkaç nefer-i mu'teber âdemi ile müsâdefe eylediği mahalden Bozcaadası'na götürüp Dersa'âdet'de itmek üzre bir mikdâr mübâşir ta'yîn ve Âsitâne-i Sa'âdet'ten giden elçileri Mardin kal'asında tevkîf, ba'dehû Dersa'âdet'de olunmak üzre fermânlar irsâl olunup kal'a-i Mardin mahbes-i şeyâtîn-i mâridîn kılındı.

VEKÂYİ'-İ SENE ERBA'A VE ERBAİN VE MİETE VE ELF

İrsâl-i Hil'at-i Semmûr ve Atıyye-i Hümâyûn be-Sürhây Hân ve Hâkim-i Vilâyet-i Sîrvân ez-Taraf-ı Hazret-i Şehinşâh-ı Rub'-ı Meskûn¹⁸⁶

أيدہ اللہ تعالیٰ علیٰ اعدائہ وابد سلطنتہ ما دامت السموات والارضون¹⁸⁷

Dağıstan vilâyetinde olan kabâil-i İslâmiyye-i pâkize-akîdet ve tavâif-i fırka-i nâciye-i ehl-i sünnet ve cemâ'atin ebâ an-ceddin asâlet ile hâkimi olan Sürhây Hân mukaddemâ Şâh Tahmasb-ı bî-mezheb cânibinden gönderilüp şehir-i Şemâhî'da çend müddet ikâmet üzre olan Acem elçisinin ba'zı etvâr-ı nâ-hemvârına kemâl-i gayret-i diniyye-i Sünniyâne ve hamiyet-i fitriyye-i şeci'ânesinden nâşî, tahammül idemeyüp tevâbi ü levâhıkı ile katl u i'dâm ve ru'ûs-ı maktû'aların Gence muhâfızı vezîr-i mükerrrem İbrâhim Paşa hazretleri tarafına irsâl ve keyfiyyeti i'lâm eyledikten sonra, Karabağ ve sâir hudûd-ı İslâmiyye'ye îsâl-i mazarrat kasdıyla müterassıd-ı kemîn-gâh-ı intihâ vü fırsat olan, hizb-i şeyâtîn erbâb-ı rafz u ilhâd üzerine dilâveran-ı Dağıstan'dan intihâb u i'dâd eylediği kümâk-ı şüc'ân-ı şâmihü's-sebât ile Şemâhî'dan hareket ve teşettüt-i şeml ü cem'iyetleri için azîmet eyleyüp, her hâlde hidemât-ı dîn ü Devlet-i Aliyye'ye nehc-i sedâd u istikâmet üzre şedd-i nitâk-ı sadâkat iderek sâbit u karâr-dâde olduğun, vezîr-i müşârun-ileyh teşekkür ü sitâyîş ile atebe-i refî'a-i dergâh-ı hilâfet-penâha inhâ vü ifâde

¹⁸⁵ Müslüman görüldüğüne bakma onun kalbi kafirdir. Görünüşü seni aldatmasın o münafığın, Müslüman görünür ama aslında kalben kafirdir, şeklinde mânalandırılabelecek Farsça bir söz.

¹⁸⁶ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

¹⁸⁷ Allâh düşmanlarına karşı onu yardım ve kuvvetiyle takviye edip, güçlendirsün. Te'yîdiyle onu kuvvetlendirsün. Onun devlet ve saltanatı ebede kadar, semâ ve arz yokolana kadar devam etsin.

itdiğinden mâ'adâ, sinîn-i sâbıkada Şahseven gürûh-ı murdârı ve Sağnak ahâlîsi eşrârının kat'-ı peyvend-i 'urûk-ı mefsedetlerinde ve hudûd-ı Devlet-i Aliyye'nin tatarruk-ı mekâyîd ve şürûr-ı a'dâdan vikâye vü sıyânetine bezl ü sa'y u ikdâm ve sarf-ı miknet ü ihtimâm eylediği, ol taraflara âmed-şüd iden sikât-ı hademe-i devletten kerrâren ve merrâren istimâ' ile mütehakkık u şöhret-yâb ve resîde-i sem'-i hümayûn-ı hıdivv-i mâlikü'r-rikâb olmağın, hakkında bahr-ı bî-girân-ı eltâf-ı husrevânî mütemevvic ü şiryân-ı re'fet ü ihsân-ı cihân-bânî müteheyyc olup Şirvan eyâleti bilcümle medâhil ü mevâridi ile ber-vech-i yurtluk ve ocaklık kendüye te'bîden hanlık rütbe-i âlîyesiyle lutf u inâyet ve berât tevcîhi ve müstakil nâme-i hümayûn-ı sultânî ve semmûr-ı fâizü's-surûra kaplı hil'at-ı mûrisü'l-behce-i hâkânî sâbıkâ bostancıbaşı olan Osman Ağa mübâşereti ile firistâde-i savb-ı hânî kılınup, kemâl mertebe mazhar-ı nevâziş ü iltifât ve şâyeste-i eltâf-ı bî-gâyât buyurulmuştu. Bu def'a Revân cânibi ser'askeri vezîr-i mükerrerem Ali Paşa hazretleri tarafından kâimeleri gelüp, hân-ı müşârun-ileyh ma'iyetinde otuz binden mütecâviz leşker-i zafer-peykeri ile a'dâ-yı li'âm-ı A'câm üzre mutasallıt olup, taraf taraf irtikâb-ı cürm ü ma'sıyyete kıyâm iden akvâm-ı ke'l-hevâmın cebren ve kahren nizâm u intizâmına sa'y-i müdâm üzeredir. Lâkin mâlik-i [25a] servet ü yesârı olmadığından, be-her-hâl yanındaki cünûd-ı mevcûd-ı mütekâsirenin harc u masârifî için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den isti'âne vü istizhâr ve zuhûr-ı atıyye-i behiyye-i pâdişâhîye ihtiyâc ü intizârda olduğun ifhâm u ihbâr itmeleriyle, avâtıf-ı seniyye-i mülûkânededen yüz elli kise olmak üzere otuz bin adet zer-i mahbûb ihsân-ı Hümayûn buyurulup, ser'asker-i müşârun-ileyh hazretlerinin re'y-i isâbet-ârâları mûcibince vaz' u hareket ve her husûsta fermân-ı celâdet-unvânına inkıyâd u mutâva'at itmesi için mâh-ı muharremü'l-harâmın ikinci sebt günü hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn ile mu'anven sâdır olan emr-i celîlü'ş-şân-ı cihân-mutâ' rikâb-ı müstetâb-ı hilâfet-me'âbda Haseki Ağa olan Ömer Ağa ile firistâde vü isrâ kılındı.

Azl-i Köprülüzâde Abdullah Paşa ez-Mısır-ı Kâhire ve Nasb-ı Silâhdâr Mehmed Paşa¹⁸⁸

Köprülüzâde Abdullah Paşa hazretleri Vâli-i Mısır olduklarından berü ekser-i eyyâm-ı sinîn ü şühûru ihtilâfât-ı ümerâ ve feterât-ı şettâ ile mürûr idüp, mu'ayyen olan cevâiz-i hümayûnun tût duhûlünde cümleden mukaddem rikâb-ı sa'âdet-intisâb-ı şehinşâhîye

¹⁸⁸ Sâmi'de başlık ve değişikliklerle metin mevcut.

edâ vü teslîmi elzem ü ehemm iken, üç seneden berü lâzım gelen câizelerin îsâlinde kesret-i gavâil ve eşgâl-i bâ'is-i terâhî vü imhâl olduğundan mâ'adâ, hükûmet-i eyâlet-i merkûmeden ânen-fe-ânen istîfâ ve mansıb-ı âhar recâsı zımnında Âsitâne-i sa'âdet'e tehâlük ü ikdâm ile pey-ender-pey arz u inhâ itmekle azilleri iktizâ itmeğin, sâbıkâ Basra vâlisi olup hâlâ Şehrîzor eyâletine nasb ü ta'yîn buyurulan Silâhdâr Mehmed Paşa hazretlerine bin yüz kırk dört senesi tût'undan bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn zabt itmek üzere Mısr-ı nâdiretü'l-asr mansıb-ı celîlü'l-unvânı, mâh-ı merkû-mun evâsıtında tevcîh ü ihsân buyurulup, kapu kethüdâlığı sâbıkâ Ser-gulâm-ı bâki Mehmed Emin Ağa'ya tefvîz ü tahmîl ve mûmâ-ileyh Ka'be'de bulunmak takrîbiyle bu tarafta vekîl-i umûru olan Mustafa Ağa'ya ilbâs-ı hil'at olunup tevkîl olundu. Re's-i sene-i Kıbtıyye ve evvel-i zabt-ı eyâlet-i Mısrıyye olan tût'un duhûlü karîb olmağla, elli nefere menzil ahkâmı tahrîr ü irsâl ve müşârun-ileyh hazretleri Kerkük eyâletine gelmek üzere pâ-de'r-rikâb-ı nehzat olup, her ne mahalde bulunurlar ise 'akablarında te'hîr ü ahmâl ü eskâl ile alâ-cenâhi'l-isti'câl bir gün mukaddem eyâlet-i merkûmeye vaz'-ı kadem itmeleriçün fermânda tasrîhan te'kîd-i ahvâl olundu.

Mu'âheze-i Eşkiyâ-yı Mel'anet-kârân der-Havlû-yı Câmi'-i Şerîf-i Sultân Bayezid Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân ve Def'-i Fitne-i İşân¹⁸⁹

Sene-i merkûme şehr-i saferü'l-hayrının yirmi dokuzuncu günü Dergâh-ı âlî cebecilerinden beşinci cemâ'atin Odabaşısı Ali ve Karakullukçusu Süleyman Beşiktaş'a azîmet kasdı ile Balıkpazarı İskelesi'nden kayığa süvâr olurlar iken, mezbûrun Süleyman Paşa Hanı'nda sâkin altıncı bölüğün sâbıkâ Odabaşısı Mustafa nâm kimesnenün odasında akçe kesesi kalup, tahsîl ü tefakkudu îrâdesiyle karakullukçuyu ircâ vü i'âde itdiğinde sür'at ile giderken, Kitapçılar Çarşusu kurbunda Haseki Hammâmı muhtubında görür ki, on beş nefer erbâb-ı fitne vü fesâd halka-bend-i ittihâd olup oturmuşlar. Mezbûr manzûrları olıcak cebr ü ilhâh ile yanlarına da'vet ve dâhil-i encümen-i meşveret idüp, esbâb-ı iyâb u zihâbından ba'de's-su'âl ve'l-cevâb ser-meclis-i şakâvetleri olan Cebeci Kürd Bektâş [25b] ve Yeniçeri Çalık dimekle şehîr iki nefer şerîr-i vâcibü't-tedmîr, Karakullukçuyu "pâdâş sana sözümüz vardır. Yoldaş!" deyü azm-i râh-ı pür-bîm ü telâş iderler. Esnâ-yı tarîkda ref'-i livâ-yı bağı u fesâd idiceklerin iş'âr ve "bu gice vakt-i gurûbda hurûcumuz tasmîm-kerde-i kavî ü karârdır"

¹⁸⁹ Sâmi'de küçük değişikliklerle başlık ve metin aynen mevcut.

deyü mâ-fi'z-zamîrlerin ızhâr ile Mahmûd Paşa Câmi'i harîmi hazîresine geldiklerinde, anda dahi çend nefer eşhâs-ı dû-zah-menâs ma'hûdâne musâhabet üzre olmağın meydân-ı bağy u şikâkta bunlar ile yek-zebân-ı ittifâk olıcaklarını beyân ve miyân-ı ittihâda şedd-i nitâk-ı ahd ü peymân itdiklerinden sonra, ol iki la'în kişi yine mezbûru hem-pâ-yı ma'iyyet idüp, Dîvânyolu'nda Derzî Hasan nâm bergeşte-encâmın dükkânına varırlar. Üzerindeki odasına çıktıklarında yedi-sekiz nefer-i melâ'în dâire-nişîn olup bunların gelmesine muntazırlar imişler, mülâkât u cem'iyet vâki olıcak, meğer kim mukaddemâ Yedikule'de erâzil ü eşkıyâ-yı debbâğın bâğîlerinden ba'zıların dahi bu maddede kendüleriyle hem-râz ve abede-i İcl-i Sâmirî gibi sadâ-yı gâvsâle-i mel'anetlerine dem-sâz u enbâz itmişler imiş. Hayyât-ı merkûmu taraflarına firistâde vü ta'yîn eyledikleri vakitte hâzır u âmâde olmaların tavsiye vü ifâde itdiklerinden sonra, içlerinden birisi zîr-i bağlından bir boğça çıkarup der-miyân ve derûnundan on dokuz kıt'a bayrak şukkalının ihrâc ile pîş-i nihâd-ı refikân idüp, birer ikişer tevzî'-i erbâb-ı tuğyân eyledi. Ba'dehû merkûm Karakullukçu Süleymân'ı cebeci odalarına gönderüp yoldaşlarını bu kazıyyeden haberdâr u ta'lîm eyledikleri vech ile, Orta Sofa ta'bîr eyledikleri mahalle ahşâma karîb cemm ü ihzâr eylemek üzre tenbîh ü ısrâr eylediler.

Mezbûr dahi ibtidâ kendü ortasına gelüp güzerân iden müzâkerâtı ve vâkı' olan keyfiyyâtı görüp bildiği gibi çorbacı ve aşçısına ihbâr ü ifhâm, anlar da cebecibaşıya i'lâm idicek, fi'l-hâl asdikâ-ı zâbitândan merkûm ile ma'an birkaç kimesneye tebdîl-i şekl ü câme itdirüp, tahrîk-i silsile-i mefâsid idicek şeyâtîni buldukları mahallerde mu'âhaze itmelerin sipâriş eyledikten sonra, sadrîa'zam hazretlerine ve yeniçeri ağasına ale'l-acele bu vak'a-i garîbe-i hâilenin mâverâ-yı perde-i fezâdan rû-nümâ olduğun arz u inhâ eyledi. Evvelâ Derzî Hasan ile İsmail nâm mader-be-hatâ ahz olunup cevâblarında, "Serdengeçti Ağalarından Salyâneci Laz Süleyman teftîş-i eşkıyâ için me'mûren Trabzon'a gitmek üzre olmağla birkaç güne dek onunla gidecek idik. Dükkân-ı mezbûrda cem'iyet ü müşâveremiz bu idi" deyü mütelâşiyâne kelimât-ı bî-meâl ile ızhâr-ı kemâle infi'âl itmeleriyle, Laz-ı mesfûr olduğu yerden vezîria'zam huzûruna ihzâr olunup istintâk u istihbâr olundukda

Beyit

İnkâr olur müeyyed ikrârı kâzibin

سکرانه وضعی شاهد ید رمست شار بک¹⁹⁰

Nesir: medlûlünce evzâ' u etvâr-ı fitne-nümâ ve emârât-ı beşere ve güftâr-ı nâ-becâsından sû-i hâline istidlâl olunmağın, zecr u ta'nîf ile habs u tevkîf olunması fermân olundu. Yeniçeri ağası dahi kavî ile kâbîl-i gurûbda câmi'-i merkûm havâlîsini bastıkta, ahşâm namazı vaktinde râyet-efrâz-ı hurûc u isyân olmak kasdıyla bayrak kıt'aları derûn-ı ceyblerinde mevcûd u pinhân on sekiz nefer-i ehl-i tuğyân ahz olunup, bundan mâ'adâ ekser Laz-ı arbede-sâz u fitne-bâz ve Arnanud u runûd-ı anûd tâ'ifesinden olup, mukaddem zuhûr iden vak'alardan, bakıyyetü's-süyûf olan niçe melâ'în-i bî-dînin cezâ-yı sezâları tertîbiyle kârları gümâşte-i şemşîr-i kazâ-te'sîr-i kahr-ı kahramânî ve ihâle-bend-i kemend-i adl ü siyâset-i [26a] cihân-bânî kılındı. Karakullukçu Süleyman'ın şecere-i nevreste-i bâğ-ı sadâkati müsmir ü âlî ve mevâid-i simât-ı sa'y ü himmeti ni'am-ı kesîre-i tevîk-i Perverdigârî ile lebrîz ü mâlî olup, necm-i siyâh-tâli'i iktisâb-ı envâr-ı kâmyâbî ile matla'-ı fevz ü sa'âdetden lâmi' vü sâti' olunmağın, avâtıf-ı aliyye-i pâdişâhî ve inâyet-i celîle-i zıllullâhîden bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn yevmî doksan akçe tekâ'üdlük sadaka vü ihsân ve beşinci bölüğün odabaşısı Elhâc Halil'in gerek bu husûsâ ve gerek sâir ocak hidemâtına mesâ'î eylemesi sebkât itmekle merkûma dahi yüz yirmi akçe ve oda-yı mezbûr aşcısı olan Elhâc Süleyman'a doksan akçe ile bâ-fermân-ı âlî tekâ'üdlük inâyet buyuruldu.

Azl-i Sadrıa'zam İbrâhim Paşa¹⁹¹

Şehr-i rebû'l-evvelin altıncı ehad günü ba'de'l-asr ricâl-i Devlet-i Aliyye'den ma'lûm-ı gayr-i mezkûr ba'zılarının azl ü nasb ve nefy ü iclâları zımında hâk-i pâ-yi cenâb-ı pâdişâhîye arz u inhâ ve lisânen i'lâm ü inbâ olunacak umûr-ı mühimme iktizâ ve zuhûru ile yarınki gün ale's-seher pâye-i hümâ-sâye-i serîr-i saltanata vaz'-ı nâsiye-i ubûdiyyet, ba'dehû kendüye ihsân-ı Hümâyûn buyurulan müteveffâ Mehmed Kethüdâ'nın Ortaköy'deki sâhil-hânesine azîmet eylemek üzre istîzânı tensîs ve rikâb-ı müstetâb-ı şehriyârîye telhîs idicek, ahşâm namazından sonra hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn vürûd idüp, nefy idecekleri kimesneler için ol gün Sarâyburnu açığına tesyîr ü

¹⁹⁰ Ama onun sarhoşluğu bile içki içtiğine dair açık bir delildir.

¹⁹¹ Sâmi'de başlık ve metin küçük değişikliklerle aynen mevcut.

ihzâr eylediği çekdirme seffinesini gice Yalıköşkü pîş-gâhında âmâde ve der-kâr itdirüp, tulû‘-ı şemsden mukaddem Sarây-ı Hümâyûn‘a gelmesi fermân buyuruldu.

Beyit

Peyâm-ı lutf o la‘l-i cân-fezâdan geldi hoş geldi

Gedâya tuhfedir kim pâdişehden geldi hoş geldi

mısdâkınca fi‘l-hâl kemâl-i şevk u sürûr ızhâr iderek çekdirme-i merkûmenin kasr-ı mezbûr mehâzîsinde keşîde itdirilmesini tenbîh ü te‘kîd idüp, reîsülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve tezkireci efendiler ve sâir kendü hademesi vakt-i seherde hâzır u mevcûd bulunmaların emr-i ekîd eyledi. Cümlesi tulû‘-i fecirde gelüp, âmâde-i hareket ve müterakkâb-ı azîmet iken teberdârân-ı Sarây-ı atîk kethüdâsı ‘icâleten tekrâr da‘vet için gelmekle, sür‘at ile Soğukçeşme kapusundan Hasbağçe‘ye duhûl ve sofa-i kasr-ı Hümâyûn mahalline vusûl buldukta, Revân Köşkü‘nde te‘hîr ü tevkîf ve me‘mûr-ı meks-i hafîf olduktan sonra, emânet-i kübrâ-yı saltanat ve vedî‘a-i uzemâ-yı hilâfet olan mühr-i sadâret silâhdâr ağa vesâtetiyle engüşt-i şâhid-i kûtâh-dâmân-ı câh u ‘unvânından ahz u istirdâd ve eltâf-ı bî-gâye-i mülûkânedden bilâ-tazyîk ü müsâdere Eğriboz muhâfızlığına nasb ü ta‘yîn olunup,

Beyit

حافر البئر في طريق أخيه

واقف فيه لا محالة فيه¹⁹²

neşîdesi muktezâsınca¹⁹³ هرکه کندجنود کند کر همه نیک وبد کند¹⁹³ ma‘nası muvâfık-ı hasb-ı hâl-i eyyâmı olmağın, ma‘hûd çekdiriye îsâl ü tahmîl ve sâhil-i dergâh-ı selâmet-penâh-ı saltanattan tard u ib‘âd kılındı. Şeyhülislâm efendi ve yeniçeri ağası ve defterdâr efendi ve cebecibaşı mukaddem da‘vet ile sarây-ı pâdişâhîye gelmişler idi. Huzûr-ı hümâyûnda Ağa-yı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı âlî Şâhîn Mehmed Paşa‘ya sadrıa‘zam hazretleri Âsitâne-i sa‘âdet‘e gelinceye dek kâimmakâm olmak üzre hil‘at-i semmûr-ı vezâret zîver-i dûş-ı mufâharet kılınup, Kul kethüdâsı İsmail Ağa‘ya yeniçeri ağalığı ve Zağarcıbaşı Abdülbâkî Ağa‘ya kul kethüdâlığı tevcîh ü inâyet buyuruldu. Ve defterdâr efendi [26b] ve reîsülküttâb efendi ve çavuşbaşı ve cebecibaşı ağalar mazhar-ı hüsn-i hitâb ve nevâziş ü iltifât u ikrâm olunarak huzûr-ı şehinşâh-ı Dârâ-gulâmda ilbâs-ı hila‘-ı fâhire ile meziyyet-i kadr u i‘tibârları tekmîl ü itmâm buyrulup, şeyhülislâm efendi ile

¹⁹² Kardeşinin yoluna kuyu kazan, şüphesiz ona önce kendi düşer..

¹⁹³ Her kim, iyi kötü ne yaparsa, kendine yapar aslında..

kâimmakâm-ı müşârun-ileyh ma'iyyet üzre Bâb-ı Hümâyûn'dan hem-inân-ı hurûc ve sarây-ı sadr-ı âliye pâ-nihâde-i vülûc oldular.

Tafsîl-i Beyân-ı Hâl ü Şân-ı Sadria'zam-ı Sâbık Elhâc İbrâhim Paşa¹⁹⁴

Veziir-i müşârun-ileyh unfvân-ı şebâbından hengâm-ı sadâretine deĝin ibtidâ sadrû'ş-şehîd Köprülüzâde Mustafa Paşa merhûmun iç çukadârı, ba'dehû Anadolu ve Rumeli eyâletlerinde vüzerâ-yı 'izâm hazerâtının dîvân kâtibi ve kethüdâlıkları ve bil-fi'l Bosna Beylerbeyliĝi ve birkaç sene Sadria'zam-ı esbak merhûm Mehmed Paşa Mısır vâlisi ve Cidde vâlisi iken ilâ-vefâtihî kethüdâlıĝı ve hidemât-ı sâire-i Devlet-i Aliyye'de rüşd ü sedâd ile şöhret-yâb ve kendüden celb-i kulûb ve ref'-ı kürûb iderek dîn ü devlete şâyân hizmet-i pesendîde ityânı ve her vechile melhûz-ı tab'-ı şeyh ü şâb iken, indifâ'-ı vak'a-i ûlâ esnâsında vezîria'zam olıcak,

Beyit

Gönül te'hîr-i ahz-ı intikâm et in ü ân itme

Müsâidken felek tazyî'-i evkât u zamân itme

beytini cerîde-i köhne-evrâk-ı âmâlden intihâb ve ser-nâme-i mecmû'a-i dîvân-ı hasb-i hâline iktitâb idüp, mukaddemâ her kimden bi-gayr-i kasd-ı hilâf-ı rızâsı üzre gûyâ bir vaz'-ı nâ-sezâ-yı müstenkir meşhûd-ı dîde-i galat-manzarı olmuş ise bi-eyy-i hâl giriftâr-ı kemend-i ahz-ı intikâm ve mübtelâ-yı derd-i mihen ü âlâm itmek için bahâne-cûy-i intihâz-ı fırsat ve müterassıd-ı mukâbele-i isâ'et olmaĝla, asdikâ ve ümenâ-yı Devlet-i Aliyye'den hâinân-ı fitne vü şakâveti temyîz itmeyüp, zamîr-i mebgazet-peziiri müşme'iz olduĝu kimesnelerin kâine'n-men-kân hakkında irtikâb-ı ifk u iftirâ-yı bî-sürûbun ve niçe hâtırlara gelmez isnâd-ı mâ-lem-yekûn ile habs u müsâdere ve katl u i'dâm ve mihnetkeş-i nefy ü azl-i nâ-behengâm itmekle bâr-ı ĝîrân-ı vizr ü vebâllerin tahmîl-kerden-i iltizâm itdiĝinden nâşî, kulûb-ı ricâl-i devletten haşyet-i kesr-i 'ırz ü şan ve hırâs-ı fakd-ı mâl u nakd-i cân ile i'timâd u emniyeti münselib ve ahvâl-i âlem bir gûne dahi mütegayyir ü münkâlib olup, havâtır-ı sıĝâr u kibâr müteşettit ü mütelâşî olmuş idi.

Ale'l-husûs âmme-i fukâra vü ağniya ve kâffe-i müteneffis-i berâyâyaya ehemm ü elzem ve mecmû'-ı kârdan ulâ vü akdem olan, ta'dîl-i mevâzin-i narh u es'âr ve ta'yîn-i

¹⁹⁴ Sâmi'de başlık ve küçük deĝişikliklerle metin aynen mevcut.

makâdir-i mebî‘-i sûk u bâzâr farîza-i zimmet-i hükkâm-ı zevî‘l-ıktidâr ve lâzıme-i himmet-i vülât-ı ‘adâlet-şî‘âr iken, ifrât-ı tesâmuh ve adem-i mübâlâtından mertebe-i nisyâna resîde ve ebnâ-yı şehir dahi bu takrîb ile muztarîb ü rencîde olmağın, cem‘î-i nâsdan tarafına silk-i bârîk-i alâka vü incizâb güsiste-i mıkırâz-ı hadşe-i pîç ü tâb olduğundan mâ‘adâ kabîl-i azlinde Sultân Bayezid Câmî‘i havâlîsinde yek-çend nefer hâne-neverd gavâd u evgâd makûlesi eşkıyâ-yı mâder-zâdın ref‘-i livâ-yı fitne vü fesâd idicekleri muhakkak u ma‘lûm oldukda, ânifen mezkûr olduğu üzre cümlesi ahz u katl ü ref‘ ve tertîb-i cezâ-yı sezâları ile gâile-i ictirâları def‘ ü men‘ kılınmış idi.

Bu vak‘a-i cüz‘iyyeyi uyûn-ı nâsa göre Kûh-ı Kâf kadar irâ‘et ve mugâlata-i cüstücûy-ı nâ-becâ ile şöhret-i kibr-i işâ‘at idüp, bu mülâbese ile nişâne-i seng-i melâhın gadr u istihkâr eylediklerin âmâc-ı hadenk-i ihtilâs itmek hevâsıyla, madde-i merkûmeyi i‘zâm u ikbâr iderek âdetâ kal‘a kapuları edâ-yı [27a] salât-ı fecirden sonra açıla-gelmeğın tâ‘ife-i eşkıyâ-i merkûmenin gûyâ tesdîd-ı râh-ı gürîzleri için dahve-i kübrâya yakın küşâde olmasın fermân itmekle, ebvâb-ı sûrun derûn u bîrûnunda husûs-ı mezbûrdan bî-haber olan kimesnelere duhûl ü hurûc için müterakkıbân olup, birkaç gün hayrân ü ser-gerdân olduklarından gayri kemâl-i cübn ü havfindan sarâyında kendüni muhâfaza kaydına düşüp, her ahşâm Dergâh-ı âlî kapucubaşlıları on beşer müsellağ ve tûfeng-endâz etbâ‘ı ve gediklü zu‘amâ ve vezîr ağaları onar ve beşer etbâ‘-ı müste‘ârî ile kendü iç oğlanı ve çukadârları ve hademe ve sâir bilcümle eslihâ vü âlât-ı harb ile şeb-i zinde-dâr oldukları hâlde, tazyî‘-i evkât-ı leyâlî vü eshâr itmeleriyle lisân-ı halkda yeniden bir güft-gûy-ı hayret-efzâ ve asl u faslı yok erâcif-i şûriş-nümâ hâdis olup, tefrika-i efkâr-ı hayr-hâhân-ı dîn ü devlete bâ‘is olmuş idi.

Pâdişâh-ı dûr-bîn ve kâr-âgâh-ı isâbet-kirdâr ve şehinşâh-ı ilham-karîn ü gayret-disâr ¹⁹⁵ hazretleri, mânend-i nakş-ı bukalemûn bu gûne evzâ-ı turfe-nümûnun cilve-ger-i meydân-ı istikrâr olmasının âkıbeti vahîm ve nihâyeti sakîm idiğın, mersûm-ı sahîfe-i istiş‘âr buyurup, icâleten ref‘ ü azli ile serâpâ-yı cihâna neşr-i ibtihâc ve surûr u mezâyâ-yı havâtır-ı mütekeddire-i nâsa ilkâ-yı cilâ-yı şevk u hubûr buyurdular.

¹⁹⁵ Allâh onu belâlardan, kederlerden ve bulanık işlerden korusun.

Hânden-i Nazm-ı Şerîf-i Mevlid-i Peygamberî¹⁹⁶

Ber-muktezâ-yı evvel

اول ما خلق الله نوری آب حیات بخش کو هر وجود نحستین ظهوری باعث آفرنش آباء علویات وافاضه رسان امهات¹⁹⁷
ve müvelledât olan Resül-i ekrem ve Nebiyy-i muhterem, Habîb-i Hudâ Muhammedü'l-
Mustafâ *sallallâhü aleyhi ve sellem* cenâb-ı hatemiyyet-me'ablarının mişkât-ı tecellî-i
leme'ât-ı meşîme-i mâder-i pâkize-güherden avâlim-i hejde-hezâr-ı bedî'atü'l-âsâra
reşş-i envâr iden şem'-i mehtâb-şu'â-ı zât-ı câvid-iltimâ'ları

وما ولدت حواء من صلب آدم ، ولا في جنان اخلد مثلك آخر¹⁹⁸ mısdâkınca, pertev-nisâr-ı bâlâ-hâne-i
'arş-ı Âsitâne vürûd u ziyâ-pâş-ı uyûn-ı kerrûbiyân-ı bezm-i şuhûd oldukları şeb-i
hengâm-ı sürûr-encâmın tavsîf-i latîf ve ta'rîf-i münîfnde sertâc-ı velâdet-nâme hây-ı
dîgerân u tamîme-i nuhûr-ı hûr-ı cinân kılınan, risâle-i manzûme-i müteberrike vü
müteyemminenin âdet-i müstahsene-i Devlet-i âlî-rütbet üzre mâh-ı merkûmun on ikinci
günü İstanbul'da vâki merhûme-i cennet-mekân Vâlide Sultân Câmi'-i şerîfnde kırâ'atı
içün tertîb-i bisât-ı âyîn-i saltanat ve revâyîh-i dûd-ı amber ü 'ûd ve fevâyîh-i nu'ût-ı
feyz-âlûd ile tefrîh-i serv-şân-ı Ravza-i hatem-i nübüvvet ve tatyîb-i rûh-ı pâk-i sultân-ı
risâlet kılınup, ni'am-ı füyüzât-ı ziyâfet-hâne-i sûr-ı peygamberîden hisse-yâb-ı nevâle-i
şîrîn-güvâr-ı fevz ü sa'âdet olmaları ikrâmı ile fazîletlü şeyhülislâm efendi ve sudûr ve
mevâlî vü müderrisîn-i kirâm ve kâimmakâm paşa ve Tevkî'î Ahmed Paşa ve sâir a'yân
u erkân-ı devlet, ol meclis-i hâss-ı şerâfet-i ihtisâsa da'vet olunup, bilcümle mihrâb
sofasında alâ-merâtibihim dâire-nişîn-i cem'iyet olduklarından sonra, pâdişâh-ı âlem-
penâh mahfel-i mu'allâ-tâk-ı zîbende-revâk-ı mülûkânelerin teşrîf ve revzene-i zerîn
kafesden arz-ı dîdâr-ı sa'âdet-âsârlarıyla bendegân-ı saltanatların tatyîb ü taltîf
buyurdıkları akabinde, üç nefer vâiz-i dilkeş-edâ-yı hoş-takrîr söz-i mu'ciz-eser-i
Furkâniyye'den mahall-i münâsib birer âyet-i şerîfe tefsîr ve silkü'd-dürer-i kelâm-ı
belâgat-irtisâmların zamîme-i cevâhir-i da'vât ile ârâyîş-pezîr-i hüsn-i [27b] nizâm
eylediklerinde, mu'tâd üzre birer ferve-i semmûr-ı pür-sürûr iksâ ve surre-i nakdîneler
i'tâsıyla mâlik-i dest-mâye-i şevk u safâ buyrulup, andelibân-ı gülzâr-ı halka-i ezkâr
olan mevlid-hânân dahi telebbüs-i hila'-i fâhire ve bahşîş-i atâyâ-yı vâfire ile güldeste-i

¹⁹⁶ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

¹⁹⁷ Allâh'ın ilk önce yarattığı şey benim nurumdur. O her vücûda benim nurumdan âb-ı hayat bahş etti ve her şeyin yaradılışına ben sebep oldum.

¹⁹⁸ Havva Hz. Adem'in sulbünden yaratılmadı. Ama başka hiç kimse senin gibi cennetlerde ebedî olarak kalamadı.

nagamât-ı rengînlerin beste-târ-ı enfâs-ı hüsn ü karâr ve du‘â-yı devâm-ı ‘ömr ü Devlet-i pâdişâhî ile itmâm-ı kâr eylediler.

Âmeden-i Vezîr Osman Paşa be-Âsitâne-i Sa‘âdet¹⁹⁹

Pâyitaht-ı saltanat-ı aliyye-i Osmâniyye olan Dârü'l-emân-ı Kostantıniyeyi biraz müddetden berü cîfe-i vücûd-ı habîseleri ile ta‘fîn ü telvîs iden Arnavud tâ'ifesinin redâ'et-i fitriyye-i sakîme ve hasâset-i tıynet-i vahîmeleri muktezâsınca ve hükkâm u vülât-ı asrın dahi adem-i takayyüd ü siyâset ve kesret-i tekâsül ü rehâvetleri sebebiyle, merraten ba‘de uhrâ halka-bend-i cem‘iyyet ve dîn ü Devlet-i ebediyyü'l-müddete sûikasd ü niyyet-i ihânet birle nakd-i lâ-yu‘ad nücûm-ı sevâbite kemend-endâz-ı hâhiş-i nehb ü gâret ve firak-ı dâlîle-i heftâd u dû milletden kendülere hem-pây-ı şakâvet ü mel‘anet eyledikleri niçe müfsid ü kallâş ve nebbâş ü evbâşı tahrîk ve sevdâ-yı hâm-ı fitne vü fesâdlarına teşrîk idüp, ref‘-i livâ-yı bağy ü hücûm ile gulüvv-i ale'l-umûm itdiklerinden mâ‘adâ, Alem-i hazret-i Sultânü'l-enbiyâ ve'l-murselîn, râyet-i nusret-i pîş-vây-ı evvelîn ü âhirîn, ²⁰⁰أفضل الصلوة والتحايا ما دامت السماء وما هبت الصبا üzerine küstahâne bî-bâk-i tüfeng-endâz tuğyân u i‘tirâk olan ekser-i melâ‘în-i bî-dîn ü fütûkin mâ-i karâh-ı seyf-i meslûl-i şer‘at-i mutahhara ile levs-i eşbâh-ı pür-iftizâhlarından ol belde-i tayyibe münakkah u pâk kılındık-dan sonra, bakiyyetü's-süyûf olan mürde-i şeyâtünden vâfiri evtân-ı me'lûfe ve menhûselerine cân atup, pey-siper-i râh-ı firâr ve misâl-i haşarât-ı akârib ü mârr maskât-ı re'sleri olan mahallerde sürâhdan sürâha ser-nühüfte-i tengnâ-yı idbâr olmalarıyla pây-ı hâl-i tefahhus ve cüstücüy-ı şenâyî-i ef‘âl ile ahz u batş ve katl u gûşmâlleri murâd-ı hümâyûn-ı şehriyâr-ı gayret-şi‘âr olmağın, vezîr-i mücerrebü'l-etvâr-ı rûşen-râ ve hasm-ı cân-ı erbâb-ı bağy ü şekâ sa‘âdetlü Osman Paşa hazretleri senîha-i mülhemü's-sevâb şehinşâh-ı Dârâ-cenâbdan Arnavud vilâyetlerinde teftîş-i eşkıyâ-yı mütemerridîn için me'mûr u ta'yîn buyrulup, ol havâlîde girifte-i pençe-i fermâmı olan gerden-efrâzâmı der-kemend-i selâsil ü âğlâl-ı kahr u nikâl ve emâha-i vücûd-ı zarâr-âlûdlarıyla ref‘-i gavâil-âşûb u ihtilâl eylediğinden sonra, menzil-be-menzil ve karye-be-karye sû'-i hâl-i bakıyye-i erbâb-ı dalâli teftîş ve Arnavud tâ'ifesinin âteş-i cân-güdâz-ı bîm ü haşyet ile cigerlerin kebâb ve pürhûn u rîş iderek mahrûse-i Selânik tarafına inân-tâb-ı nehzât olup, yek-çend rûze anda meks ü ikâmet üzre iken, evâil-i şehriyâr-ı rebîü'l-evvelde hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve Ağa-

¹⁹⁹ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

²⁰⁰ Gökler varolduğu, sâbâ rüzgarı esmeye devam ettiği müddetçe salât u selâmların en güzeli ona olsun.

yı Dârüs-sa‘âdeti’ş-şerîfe Beşir Ağa hazretlerinden mektûb-ı beşâret-nümûn ile hufyeten mukaddem bir kozbekçi irsâl ve mesned-i vekâlet-i mutlakâya ıs‘âd olunmak üzere birkaç güne dek haber-i da‘vetleri vürûd ideceği inhâ vü îsâl olunmağın, şehri mezbûrdan hareket ve ‘alâ-tarîki’t-teftîş savb-ı maksûda âheste-rû-yı azîmet oldukda, ber-nehc-i müsâra‘at da‘vetler için tesmiye olunan Mîrâhûr-ı evvel-i şehriyârî Kara Mehmed Paşazâde Mustafa Bey Siroz ile Selânik beyninde müsâdefe vü mülâkât idüp, kat‘-ı menâzil ve tayy-i merâhil iderek mâh-ı merkûmun on dokuzuncu sebt günü Âsitâne-i sa‘âdet’e nüvîd-i vusûlleri sem‘-i erkân-ı devlete mevsûl olıcak, mu‘tâd üzere kaymakâm paşa tarafından Davudpaşa’ya karîb [28a] kazâ-yı ferah-fezâda yemeklik tertîbi ile sâyebân u haymeler kurulup, seherî şeyhülislâm efendi ve kâimmakâm paşa ve vezîr-i mükerrem Tevkî‘î Ahmed Paşa ve sadreyn-i muhteremeyn ve nakîbüleşrâf ve İstanbul kâdısı efendi ve defterdâr efendi ve reîsefendi ve çavuşbaşı ağa ve dîvân hâcegânı ve Dergâh-ı âlî kapucubaşı ağalar ve gedikli zu‘amâ ve sadria‘zam ağaları ve Dergâh-ı âlî çavuşları madrab-ı hıyâm-ı zümrüd-fâm olan sahrâ-yı dil-güşâda hâzır u âmâde bulunup, yeniçeri ağası ve sipâh u silâhdâr ağaları ve cebecibaşı ve topcubaşı ve top arabacıbaşı ağalar ve bilcümle ocakların zâbitân ve rüesâ ve neferâtı Topkapusu hâricinden yemeklik karîbine dek tarafeyn-i şâhrâhda süvârî vü piyâde pâ-ber-câ vü istâde oldular. Sâhib-i devlet hazretlerinin geleceklerine yakın müterakkıbîn-i kudûm-ı âlî olan vücûh-ı ehâli ve sanâdîd-i ricâl rub‘ sâ‘at mikdârı hayme-gâhtan ilerü memerre dek istikbâl ve cây-gâh-ı nüzûl olıcak sâyebâna îsâl eylediler.

Pes celse-i ârâm uistirâhat ve tenâvül-i et‘ime-i ziyâfetten sonra, taraf-ı hümâyûndan irsâl ü in‘âm buyrulan esb-i nâzik-hirâm-ı zerkeş-licâm üzere süvâr ve şeyhülislâm efendi hem-rikâb-ı reh-vâr-ı sencîde-reftâr oldukları hâlde, ber-vech-i meşrûh vüzerâ-yı ‘izâm ve vükelâ-yı be-nâm ve ahâlî-i sâire-i Devlet-i zevi’l-ihirâm önlerine düşüp, yolun iki cânibinde sayf-ı keşîde-i mevkîf-ı kıyâm olan ağâyân u zâbitân-ı düde-i Bektâşiyân ve gayri ocakların rüesâ vü neferâtına ser-cünbân-ı selâm olarak alay-ı haşmet-ârây ile bâb-ı mezkûrdan şehri İstanbul’a duhûl ve Dîvânyolu’n-dan doğru sarây-ı pâdişâhîye vusûl ve huzûr-ı sa‘âdet-zuhûr-ı hilâfet-penâhîye şeref-yâbî-i izn-i müsûlden sonra inâyet-uzmâ-yı Rabbânî ve emânet-i kübrâ-yı sultânî olan mühr-i sa‘âdet-nişân yeden-bi-yedin kendüye teslîm ü ihsân buyurulup, yine şeyhülislâm efendi hazretleriyle hem-‘inân ve vezîria‘zamlara mahsûs olan devlet-sarây-ı âlîye kudûm-ı meymenet-lüzûmlarıyla şeref-resân olduklarında, âdet-i kadîm üzere cümleye umûm

hil'atleri giydirilüp makarr-ı hükûmet ve cây-gâh-ı ikâmetleri olan mesned-i sa'âdetlerinde mütevassid-i visâde-i sadr-ı ihtirâm ve müterabbi'-i çâr-bâliš-i gûşe-i ârâm oldular.

Beyit

Teşrîfini Allâh te'âlâ ve Tebârek

Her hâlde halka ide mes'ûd u mübârek

Zabt u Teshîr-i Ülkâ-yı Kirmânşâhân ve Eyâlet-i Erdelân²⁰¹

Hâlâ Bağdâd-ı dârüsselâmda vâli-i sâhib-nişân u nâm olup, kişver-i A'câm-ı felâket-encâmın bilâd-ı fiten-i bünyâdını ahz u târâc u iğtinâm için ser'asker-i ketîberân-ı mîkdâm olan vezîr-i dilîr-i neberd-azmâ ve düstûr-ı düşmen-gîr-i memleket-güşâ, sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri mukaddemâ ma'îyyetinde olan cünûd-ı zafer-mev'ûd ile mıntaka-bend ve ahd u misâk ve yek-dil ü yek-zebân-ı ittifâk olduklarından sonra, İran tarafına tesyîr-i leşker-i hamîyyet-siper ve her ne mahalde Kızılbaş-ı dalâlet-intiâşın mecma'-ı ecnâd-ı neberd-i i'tiyâdına tesâdüf ider ise sell-i esyâf-ı cevşen-güzâr itmek üzre me'mûr olmuşlar idi. Evvelâ feth u teshîr-i Kirmanşâhân me'mûl ile hudûd-ı İrân-zemîne duhûl ve resîde olduğu mahalleri yağmâ vü gâret iderek, vaz'-ı akdâm-ı huyûl eylediği haberi Kündüle nâm mahalde rabt-ı peyvend-i sûtûr-ı ittihâd ve darb-ı evtâd-ı tahzîb ü ihtîşâd iden hanân-ı bî-ser ü sâmânın mesmu' u ma'lûmatları olıcak, yanlarındaki çend Ravâfız-ı tebeh-rûzgâr ile bu mertebe hücum u gulüvv iden şîrân-ı dilîrân-ı guzâta ceyš-i İslâmiyye'nin mukâbele vü müsâdemesine bir vechile tâkat ü mecâlleri olmayacağı [28b] tasavvur u hayâl eylediklerinde istîlâ-yı kemâl-i havf u haşyet tefrika-sâz-ı sebât u cem'îyyetleri olup,

Be-meded savul yolundan bu geliş yaman gelişdir

medlûlünce hübûb-ı avâsıf u dübûr-ı idbâr ile cerâd-ı münteşir gibi perîşan u târ-mâr ve pey-siper-i beyâbân-ı firâr olmaları ile bi-tevfîki'llâhi te'âlâ, leşker-i zafer-rehber sedd-i râh-ı teveccüh ü azîmet olur havâciz ü medâfi' mündefi' olmağın, bir tarîka-i teshîl ü tesyîr-i ülkâ-yı Kirmanşâhan bilcümle tevâbi ü levâhıkıyla ve müceddeden inşâ vü ibdâ eyledikleri otuz iki aded tabyayı hâvî kal'a-yı felek-ittisâ ve sene-i sâbıkada dâhil-i tasarruf-ı hasm-ı pür-kürûb olan yirmi iki aded top-ı kal'a-kûb ve iki kıt'a hâven-i âteş-efgen-i pür-âşûb levâzım u mühimmât-ı cebehânesiyle sene-i merkûme mâh-ı

²⁰¹ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

muharremü'l-harâmının yirmi beşinci isneyn günü feth u teshîr ve zamîme-i memâlik-i sultân-ı âlem-gîr kılınup, kadr-ı kifâye neferât-ı ceş-i muhâfızîni tertîb ü tanzîm ve mümkün mertebesi hıfz u hırâsî-i tekâmîl ü tetmîm olunmak için yek se rûze meks ü ikâmet ve ba'de-itmâmü'l-maslahat Sene cânibine irhây-ı inân-ı azîmet olundukda, inâyet-i hüdâ-yı²⁰² مفتاح الابواب ile Erdilân eyâleti dahi eyâdî-i e'âdî-i erzelândan mülhakât-ı külliyesiyle nez ü intihâb olunup, bu hılâlde Sübhanvirdi Hân-ı bî-îmânın evvelkiden ziyâde akbahı hezîmet ile münhezim ve ser'asker-i müşârun-ileyh Hemedan'a doğru müteveccih ü âzim olduğu haber-i beşâret-eseri sâhib-i devlet hazret-lerinin mesned-i vâlâyı sadâret-i uzmâyı teşrîf eyledikleri şehir-i rebû'l-evvelin on dokuzuncu sebt günü Âsitâne-i sa'âdet'e vâsıl ve kulûb-ı a'yân ü erkânda inşirâh-ı küllî hâsıl oldu.

Vukû'-ı Fevz ü Nusret-i Guzât-ı İslâmiyân der-Sahrâ-yı Kuricân ve Feth ü Teshîr-i Kal'a-i Hemedan²⁰³

Ülkâ-yı Kirmanşâhân dâhil-i havza-i teshîr-i İslâmiyân kılındıkta[n] sonra, şâh-ı bergeşte-câhın Tebrîz'de olduğu ma'lûm u mütehakkık olıcak, kal'a-i merkûmenin feth u güşâyışine bâ'is-i suhûlet ve asker-i zafer-hâhişe vesîle-i kuvvet ü müzâheret olmak tasavvuru ile, belde-i Kirmanşâhân'dan hareket ve Sene cânibine şedd-i râhile-i azîmet olundukda şâh-ı ser-hüsrân-ı pür-hüsrân cüyûş-ı deryâ-hurûş-ı Osmâni-yânın tezâhüm-i efvâc ve telâtum-ı emvâcı ne mertebede bî-hadd ü gîrân idiğinden âgâh u mutafattın ve Tebrîz'den ale'l-acele hurûc ve zerâvî-i şâhika-i utüvv ü udvâna 'urûc ile ol havâfîlerde müte'ayyin olan mu'asker-i firûzî-peykere üç merhale karîb mahalle vürûd itmiş iken,

Hâr u hâs tursun mı seyl-i kûh-fesâdır gelen

mısdâkınca mukâbele vü muhârebeye adem-i kudretin ızhâr u iz'ân ve Kazvin ve Ebher'e doğru bî-zehre vü behre tahrîk-i mihmîz-i acz u hırmân itmekle, ta'kîbi için kadr-ı kifâye asker ile Amasya Mutasarrıfı Selim Paşa ta'yîn olunup, lâkin şâh-ı rûbehfirîb-i bî-intibâhın revîş-i mesâlik-i dîniyyesi gibi tarîk-ı mustakîmden inhirâf ve girîve-i tağlît ü iştibâha na'l-i bâz-güne-i i'tisâf ile 'âzim-i semt-i hilâf olduğu mesmû' u ma'lûm ve dünbâle-revân²⁰⁴ ve cüst-cûy-i vusûl olsalar mücerred ta'b-ı bîsûd u meşakkat-ı bîhûdeden gayri netîce-pezîr-i husûl olmayacağı maktû' ve meczûm olmağın, paşa-yı mûmâ-ileyh şikâr-gâh-ı maksad ü merâmdan tehî-bend-i fitrâk-i

²⁰² Hayırlı kapılar açan, fettâh

²⁰³ Sâmi'de başlık ve metin mevcut.

²⁰⁴ Harput 96'da "dünbâle-devân" şeklinde.

iğtinâm ve ircâ'-ı akdâm-ı mevkib-i ikdâm itmemek için ba'zı yerlerden göçüp kasd-ı i'ânet ü imdâd ile pey-rev-i ecnâd-ı erbâb-ı Rafz u ilhâd olan on kadar kabâil-i îlât ve ahşâmâte kazâ-yı nâgehânî gibi irişüp emvâl ü eşyâ ve devâbb ü mevâşîlerin yağmâ vü gâret ve ferâh u fahûr ordu-yı [29a] Hümâyûn tarafına ric'at ile îsâl-i râyet-i fevz ü nusret eyledi. Pes mülâhaza-i ser'asker-i pâyyân fikr üzre şâh-ı âkıbet-tebâh-ı ber-vefk-i hâtır-hâh tahvîf ü iz'âc ve Tebrîz'de ferâsih-i ba'ideye dek ib'âd u ihrâc olunup, ba'dezîn Sene'de tevakkuf u ârâmı mûcib ve muktazî olur hâlât mürtefî vü münkazî olmağla, evâil-i mâh-ı rebîü'l-evvelde Hemedan havâlîsi gürûh-ı cünd-i Ravâfız'dan hâlî olmak zannıyla menzil-i merkûmdan tâyy-ı bisât-ı ikâmet ve Hemedan-ı refî'ü'l-bünyân semtlerine tahrîk-i kâdime-i müsâra'at kılınup, mâh-ı merkûmun onuncu günü sûr-ı mezbûra karîb karye-i Sâlihâbâd kazâsında rezk-i sinân-ı nusret-nişân-ı Sünniyyân ile bâsîta-i rûy-i zemîn mânend-i lâle-sitân müzeyyen ü pür-zîb kılındı. Şâh-ı hezîmet-sipâh dahi Ebher ve Kazvin'e varup yanındaki cünûd-ı hasâret-mev'ûdundan mâ'adâ Şîrâz ve Isfahân'dan gelüp ol havâlîlerde mevcûd u müheyyâ olan zirih-pûş u siper-berdûş otuz bin mikdârı cüyûş-ı seylâbe-cûş-ı inzimâm u iltihâkî ile Tahmasb Kuluhan ve Lûristân Hânı Ali Merdan'dan gayri bilcümle hânân u ümerâ vü rüesâ ile Hemedan'a yakın mahalle vârid ü nâzil ve mukaddemâ ta'yîn eylediği mi'yârü'l-memâlik mansıbı ile be-nâm Hasan Kuluhan dahi on beş bin güzîde leşker-i ser-hüsrân ile derûn-ı kal'aya vâsıl u dâhil olmağla, anları dahi sakk-ı mîsâk-ı ma'iyetine irdâf u ilsâk ve kasd-ı niyyet-i tekâbül ü pür-hâş ile ref'-i livâ-yı şikâk eylediği peyâmı sâmi'a-güzâr-ı guzât-ı İslâm olıcak, ittifâk-ı ârâ ile mâh-ı merkûmun on birinci günü kal'a-i Hemedan ile şâhın fâsıla-i miyâne-i leşker-gâhı techîz ü tesdîd için ma'iyet-i asâkir-i nusret-me'âsir ile hareket olunup, nısf fersâh mesâfe tayy olundukda, şâh-ı Acem'in ümerâ-yı mu'teberesinden kullar ağası ve korucubaşı ve halîfetü'l-hulefâsı mühürleriyle mahtûm biri ser'asker paşaya ve biri kethüdâsına iki kıt'a mektûb-ı ser-be mühür hadî'at-ı mersûm-ı Tebrîz'i Feth Ali bey nâmında bir şahs-ı mahzûl küştenî vesâtetiyile vârid olup, derûn-ı hiyel-i meşhûnunda hezâr-bâr müdde'âsının hilâfına tecrîbe-i sebkât iden sûret-i musâlaha ve âştî-i irâet-i ile sebt ü tahrîr olunan ekâzib-i kîl ü kâl mahz-ı iğfâl merdüm-i firîb-i keyd ü ihtiyâl idiği zâhir ü âşikâr olmağla, kat'â imrâr-ı nigâh-ı i'tibâr olunmayup iktizâ-yı vakt ü hâle göre ser'asker paşa tarafından mektûb-ı merkûm mukâbili nemîka terkîm ve mezbûr Feth Ali ve Acem'den ma'an gelen Allâhvirdi nâm refîkîn yedlerine tesellüm olunup ta'yîn olunan vakt ü zamân hulûlünde cevâbı gelmek üzre muştusuna kûb-ı dürbâş züill ü ihtikâr ilerü be-kafâ-yı semt-i idbâr kılındıktan sonra, ol gün çend sâ'at mesâfede nüzûl ü ârâm ve irtesi gün dahi irsâl olunan mektûbun

cevâbı intizârıyla ordu-yı Şâh'ın bir buçuk sâ'at karîbinde darb-ı hıyâm-ı zeberced-fâm eylediklerinden sonra, mâh-ı merkûmun on üçüncü günü idi ki, tulû'-ı şemsden bir sâ'at mürûruna dek cevâb-ı mektûba muntazırlar iken, nâ-gâh şâh-ı hizlân-sipâh yirmi sekiz kıt'a balyemez ve beş aded şâhî ve iki yüz zenbûrek ta'bîr itdikleri topların ve çarh-ı feleklerin der-pîş ve cemî'-i humbara havanların yerlü yerinde tertîb ü vaz'idüp kırk binden mütecâviz leşker-i şeni'a-i hûnhâr ile ayak ayak yerinden saff-keşân hareket-i ceng ü peygâr olduğu sahrâ-yı pehnâ-yı fasîhu'l-ercâ-yı Hemedan'da mürtefi' olan sevâd-ı gerd ü gubârından [29b] be-dîdâr bâhirü'l-âsâr olmağla, ser'asker-i müşârunileyh dahi sufûf-ı alay-ı mansûrû'l-livâ-yı zafer-mevsûfları,

Beyit

Olup innâ-fetahnâ²⁰⁵-hân-ı levh-i Mushaf-ı râyet

Melâik oldular şeh-per-güşâ-yı şukka-ı nusret

neşîdesiyle tertîb ü tensîk ve piyâde vü suvârî Dergâh-ı âlî yeniçerileri ve bin nefer mîrî ve süvârî ve sipâh u silâhdâr terakkîlülteri ve sâir cengâverân-ı kâr-güzâr ve cigerdârân-ı kâr-zâr ile pîş-gâh-ı salâbet-destgâhların saf-der-saf tezyîn ü tevîk eyleyüp, eyâleti askeri ve kapusu halkıyla Diyârbekir vâlisi vezîr-i mükerrer Mustafa Paşa hazretleri ve Kürdistan askeri ve eyâleti ve kapusu halkıyla Maraş beylerbeyi İbrâhim Paşa ve Sivas vâlisi vezîr-i mükerrer Hüseyin Paşa ve Mardin Voyvodası Sâdık Ağa'yı kendü tahrîr eylediği üç bin nefer mîrî süvârî levendâtıyla tarafeyn-i yemîn ü yesâra ta'yîn ve kendüleri dahi kapusu halkı ve Amasya mutasarrıfı Abdulcelîlzâde Hüseyin Paşa ile kible-gâh-ı asâkir-i cemîletü'l-me'âsiri cilve-gâh-ı semend-i sa'âdet-mend-i kûh temkîn eyledikten sonra, Musul beylerbeyisi amm-i mükerrerleri Ali Paşa'yı iki bin mikdârı asker-i şecâ'at-kirdâr ile muhâfız ve düm-dâr-ı ordu-yı zafer-medâr eylediler. Bu nesik u âyîn-i şecî'âne ve bu nemat-güzîn-i Nerîmâne üzre,

Beyit

Allâh Allâh diyelim sancak-ı şâhî çekelim

Yürüyüp her yaneden şarka sipâhî çekelim

fehvasıyla na'râ-yı cihân-gîr-i tevîd ü tekbîr-i guzât gulgule-resân-ı nüh-kıbâb-ı semâvât olarak,

²⁰⁵ Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsân ettik. K.K., 48 Fetih, 1

Beyit

چو صبح ایت فتح بوخوددمید
 جگر گاه شب رابخنجردرید
 بخون شفقتیغیر آب داد
 بتسخیر کر دن کشان رونهاد²⁰⁶

leşker-i fevc-â-fevc-i A'câm-ı bed-fer-câm üzre, havâle-i samsâm-ı berk-ibtisâm ve isâle-i bârân-ı sihâm-ı ihtisâm kılındı. Kal'a-i düvâzdeh-burc heft-kulle-i âsumânda bâlâ-i dervâze-i âfâk üzre, alem-i zerîn-fülke-i âfitâb-ı 'âlem-tâb-nişânda olalı iki sâ'at-i nücûmî güzerân itmiş idi ki Kuricân karyesi sahrâsında,

Beyit

دولشکر بنا ورد دبر خاستند
 ده صف چون صف محشرار استند
 زد ست دلیران خارا شکوه
 سنانهانمایان چو رکهای کوه²⁰⁷

ecnâd-ı a'dâ-yı dalâlet-mu'tâd ile muhârebe vü müsâdemeye der-kâr ve sadâ-yı top u tüfeng-i ra'd-âvâz-ı sâikâ-bâr ile velvele-endâz-ı çarh-ı devvâr olup

Arabî

اذا ترنم في حرب صوارمه ، فللرؤس فوق الارض ترفيص²⁰⁸

terânesiyle şemşîr-bâzân-ı ma'reke-gâh-ı meydân fârisân-ı germ-tâzan u hünerverân-ı tüfeng ü sinân olan şehsuvârân-ı şüc'ân-ı mü'minîn ve piyâde-gân-ı gâziyân-ı müslimîn-i astîn-efşân ü raks-künân ızhâr-ı kemâl-i şevk u meyelân iderek, binâyetillâhi te'âlâ tavâif-i Kızılbâş-ı bed-ma'âş üzre açıktan yürüyüş ve cünbüş-i dilîrâne ile zed ü bürd ceng ü peygâra mübâderet ve kûşîş ü dâd u sited-kâr-ı zâr-ı müşâcere vü cidâl ve germiyyet-i bâzâr-ı cân-fürûşân-ı harb ü kıtâl vakt-i asra dek mütamâdî ve savâ'ik-ı samsâm-ı istîsâl tâkat-güzâr-ı husamâ vü e'âdî olıcak, âhir-i kâr Şâh Tahmasb-ı hâk-sâr beş yüz mikdârı has huddâm-ı perîşân-rûz-gârı ile zâr u nâ-çâr Bergüzin üzerinden Kazvin'e doğru rû-be-râh-ı firâr ve mâ'adâyı bakiyyetü's-süyûf olan leşker-i kafâdâr ü pîrâmen-güzârı benât-ı nâş gibi târ u mâr olmalarıyla, mücâhidîn-i Sünniyyân-ı bâ-vifâk nısfü'l-leyle dek ta'kîb ile iriştiklerin katl ü sebiy-yi istirkâk ve ahz u batş u zecr ü terhîb ile tâkatların tâk itdiklerinden sonra, Dergüzinli

²⁰⁶ Fetih âyetlerinin muştuladığı sabah, gecenin ciğerini hançerle yararak orta çıktı; al kan ile su verilmiş kılıçla aydınlandı şafaklar. Böylece yeni ülkeler açmak için yüz gösterdi.

²⁰⁷ İki ordu karşı karşıya geldi ve mahşer saflarını andırırçasına onca saf yaptılar. Ülkeler zabt etmek için kan döken kahramanların elinde mızraklar göründü dağlar gibi..

²⁰⁸ Harp zamanı kılıçlar terennümle şakırdamaya başladığı zaman, kafalar oynamaya başlar yerde.

tâ'ifesi dahi kat'-ı tarîk-ı meferr itmekle, ekseri cüsûr-ı süyûfdan güzâr idüp diyâr-ı ademe sefer ve menzil-i sakarr-makarr eylediklerinden ba'de'l-firâr Muhammed Bülûc Hân etbâ'ından Ordu-yu Hümâyûn'a istîmân ile avd ü ric'at iden [30a] birkaç nefer-i Afgân haber virdiler. Hâsılı tâ'ife-i siyeh-bahtân-ı ser-hüsrân idâd-ı leşker-i İslâmiyândan az'af u muzâ'af ve firâvân iken, hıfz-ı Hudâ-yı müste'ân ile üç yüz kadar muvahhidîn-i nihâd-ı pâkîze-akîdet şüste-rûy-i mâ-i maîn-i havz-ı şehâdet ve çâşniyâb-ı şerbet-i şîrîn-kâse-i mağfiret ve beşyüz mikdârı nîze-güzârân-ı meydân-ı şecâ'at zahm-hurde-i âlât-ı harb-i ehl-i gavâyet olup 'adû-yı kîne-cûyun²⁰⁹ yirmi bin piyâde-i mezellet-peykerinden pezîrâ-yı teneffüs-i hayât ider berâhid-i dâire-i vücûdda pâydâr-ı sebât olmayup, süvârîsinden kezâlik erbâ'-ı selâsesi üftâde be-hâk-i helâk u demâr ve hânân-ı bâ-i'tibâr ve havass-ı kibârından Kazvin ve Şîrâz Hanları ve leşker-nüvîsi ve halîfetü'l-hulefâsı ve bunların emsâli Devlet-i melâhide-i Safeviyye ricâli bî-pâ vü ser'âzim-i tarîk-ı siccîn ü sakarr oldular.

Pes mânde-i cây-gâh-ı hezîmeti olan sagîr u kebîr dürüst ü meksûr otuz iki kıt'a aded havan ve iki yüz aded zenbûrek ve mühimmât-ı cebehâne ve edevât-ı tophâne ve bâr u bengâh ve hayme vü har-gâhları nasîb-i kabza-i cünd-i İslâm ve dâhil-i havza-i tasarruf u iğtinâm olmuşdur. İrtesi gün Hemedan'ın çend sâ'at karîbine nasb-ı Ordu-yu Hümâyûn-ı nusret-makrûn olundukda, fitne-i makhûre-i Kızılbâş'tan derûn-ı kal'ada mahsûr u sergerdân olup, re'âyâ vü ahâlîden hezîmet gicesi şahları ardınca hareket ü firâra kâdir olandan mâ'adâ, aceze vü mesâkîn ve beze-miskîn makûleleri orduya gelüp hazân gibi lertzân u hırâsân serfürû-dâde-i emân oldular. Kal'a-i Hemedan dahi yedi balyemez ve yirmi sekiz şâhî ve iki humbara havanı ve on iki adet zenbûrek topları mühimmât-ı cebehâne-siyle zabt u teshîr ve izâfe-i memâlik-i cihândâr-ı İskender-serîr kılınup, bir gün dahi mahall-i mezbûrda meksden sonra, mâh-ı merkûmun on yedinci perşembe günü pîş-kâh-ı kal'a-i Hemedan'a nakl-i râhile-i azîmet ve rabt-ı tınâb-ı sâyebân-ı sa'âdet olundu. Ferdâsı cum'a günü derûn-ı kal'ada vâki ekber ü eşref cevâmi'-i refî'ada bî-şâibe-i riyâ vü sum'a ikâmet-i farîza-i salât-ı cum'a ve bâlâ-yı minberinde pâdişâh-ı Mahmû-dü'l-fi'âl ve şehinşâh-ı memdûhü'l-hısâl,

²⁰⁹ Yazmalarda "'adû-yı kîne-cûnun"' şeklinde.

Beyit*Cihân-gîr-i adl-âver-i garb u şark**Hüdâvend-i dihîm ü nusret-i be-fark*

خليفة الله في الارض واولى الامر اقاليم سبع بالطول والعرض

لازالتمشموس احكام دولته شارقة من مطالع السنن والفرص²¹⁰

hazretlerinin şüc‘ân-ı bedî‘a-i melâhim ü gazavât ile müretteb ü müsec-ca‘nâm-ı kişver-âra-yı übbehet-matla‘ları esnâ-yı hutbe-i belîgâda kırâ‘at ve ‘unvân-tırâz-ı şeref-nâme-i tezkâr u tahiyet kılındı. Cenâb-ı Hudâ-yı Müte‘âl şibih ve emsal²¹¹ Sultânü’l-berreyn ü hâkânü’l-bahreyn Hâdi-mü’l-Haremeyni’ş-şerîfeyn pâdişâh-ı âlem-penâh Dârâ-sipâh hazret-lerinin bâ‘is-i âsûde-gî ve refâh-ı ‘ibâd ve mûcib-i nizâm u intizâm ıktâ‘-ı bilâd u sebeb-i red‘ ü kam‘-ı ahâlî-i Rafz ü ilhâd ve ru‘ûs-ı âmme-i re‘âyâ vü berâyâyâ bast-ı cenâheyn-i nısfet ü dâd olan, vücûd-ı hümâyûn-ı hümâ-sâye-i sa‘âdetmakrûnların nevâ‘ib-i âfât-ı mülimmât ü nevâzil-i beliyât u ihtiyâtdan mahfûz u masûn ve ömr ü Devlet-i merhûnların taht-ı âlî-baht-ı saltanat-ı kâm-revânîde şevk u sürûr ve safâ-yı câvidânî ile medîd ü efzûn eyleyüp, niçe niçe bu gazve-i kübrâdan bi’l-eser fütûhât-ı celîleye mazhariyyet ile dâimâ bed-hâh-ı devletlerin ma‘zûl u mağlûb ve münhezim ü menkûb eyleye, âmin, bi-hürmeti Hâtemi’l-enbiyâi ve’l-mürselîn.

Sûret-i Hatt-ı Hümâyûn der-Vakt-i Firistâden-i Şemşîr ü Hil‘at-ı Semmûr ve Sorgûc be-Ser‘asker Paşa-yı Müşârun-ileyh²¹²

Bi-tevfîki’llahi’l-meliki’l-Mennân zuhûra gelen gayret-i cemîlin ve seninle ma‘an bu gazâ-yı garrâda [30b] fedâ-yı bâş u cân ve bezl-i tâb u tuvân iden kullarımın hizmetleri makbûl-ı hümâyûnum ve bâ‘is-i inşirâh-ı tab‘-ı safâ-makrûnum olmuştur. Ve cümleiniz berhûrdâr olasız, nân u nemek-i pâdişâhânem sizlere halâl olsun ve yüzleriniz ak olsun. Fî-mâ-ba‘d dahi rızâ-yı hümâyûnuma muvâfık ve Devlet-i Aliyye’me lâyık mesâ‘î-i cemîle ızhârına bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eyleyesiz” deyü hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı hâss ve tergîb-i guzât-ı asker ve nevâziş ü tatyîb-i ser‘asker-i zafer-me’âsiri mutazammın sâdır olan fermân-ı celîlü’ş-şânın zîver-i sertâc-ı ‘unvânı kılınup, ser‘askerân-ı sâireden istisnâ vü imtiyâzların beyân ve mazhar oldukları kemâl-i fevz u nusretin vukû‘una dek kendülerden sudûr iden hidemât-ı mebrûre ve mesâ‘î-i mevfûre

²¹⁰ O Allâh’ın yeryüzündeki halifesi, genişliğine ve uzunluğuna yedi iklimin sahibidir. Devletinin hüküm sürdüğü yerlerin güneşleri, farzların ve sünnetlerin doğduğu yerde parıldıyor hâlâ..

²¹¹ Her türlü benzer,. misal ve ortaklardan münezzeh oldu.

²¹² Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

memdûh-ı tab‘-ı hümâyûn-ı kişver-sitânî olduğun işâ‘a vü i‘lân için, şeh-per-i hümâ-yı hümâyûn-sâyeden e‘azz u es‘ad olan bir kıt‘a mücevher sorgûc-ı ser-firâzî vü serdârî ve bir kabza şemşîr-i memâlik-gîr-i sipeh-sâlârî ile semmûr-ı fâizü’s-surûra duhte bir hil‘at-i fâhire-i sa‘âdet-i endûhte î‘tâ ve mevhibet ü ma‘iyyetlerinde olan vüzerâ vü ümerâ ve rüesâya dahi semmûra kaplu sade hil‘atler ihsân u inâyet buyrulup, mâh-ı rebû‘l-âhîrin yirmi üçüncü perşembe günü, Dergâh-ı âlî kapucubaşı-larından Silahşor-i hassâ-i rikâb-ı sultânî ve vekîl-i Mîrâhûr-ı sâni Abdî Paşazâde Ali Bey mübâşeretiyle irsâl olundu. Gönderilen emr-i âlî-şânın tesâdüf-i feyz-i vakt ile inşâ-yı edâ-yı rengîni hayli mergûb u dil-nişîn vâki olmağın, istihsânen bi-aynihî sûreti sebt-i sahîfe-i beyân kılındı.

Sûret-i Emr-i Celîlü’l-Ünvân Ba‘de ez-Elkâb²¹³

Bu esnâda atebe-i aliyye-i Hüsrevâneme irsâl eylediğın kâğıdların dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşılardan mukaddemâ ma‘iyyetine me‘mûr Halil dâme mecduhû ile gelüp vâsıl ve mezâmîn-i beşâret-zamînleri muhtevî olduğı tefâsîl-i vekâyî‘-i feth ü nusrete harf-be-harf ilm-i âlem-arâ-yı mülûkânem muhît ü şâmil olmuştur. Sen irsen ve aslen ve zâten ve neslen Devlet-i Aliyye’min sadâkat-kâr u hayr-hâhı ve vüzerâ-yı ‘izâmımın müdebbir ü mücerreb etvâr-ı sâhib-i intibâhı olmağla, zâtında olan gayret ü himmet-i vehbiyye ve hamiiyyet ü istikâmet-i gayr-i kesbiyye muk-tezâsınca vedî‘a-i uhde-i kifâyet ve emânetin olan emr-i sipehsalârîde dîn ü Devlet-i Aliyye’me lâıyk ve şân u şevket-i saltanat-ı seniyyeme muvâfık meâsir-i cemîle ve mefâhir-i celîle ızhârına nakdîne-nisâr-ı iktidâr olmak hulâsa-i hayâl ve nekâve-i efkârın olduğı ecilden, ma‘iyyetine me‘mûr olan vüzerâ-yı ‘izâm-ı sâ’ibetü’l-ârâ ve beylerbeyiyân-ı sadâkat-intimâ ve sâir rüesâ-yı zâbitân-ı asâkir-i zafer-peymâ ile dâimâ icrâ-yı sünnet-i seniyye-i meşveret ve kâide-i ittihâd ve yekcihetîye ri‘âyet eylediğine binâen, ittifâk-ı vükelâ-yı hîred-mendân-ı umûr-ı azmâ ve istihsân-ı rüesâ-yı kâr-dânâyân-ı savâb-âşinâ ile takdîm-i ehemmiyet ü resm ü râhı mu‘teber ü meslûk tutulup, ibtidâ şâh-ı güm-râh-ı bî-intibâhın tefrîk-i şeml ü cem‘iyyet ve temzîk-i zeyl-i ‘ucb ü nahvetine sıdk-ı niyyet ile azîmet olduğı şeyatîn-i Ravâfız-ı dalâlet-ımtâk istimâ‘ u istirâk itmeleriyle mahzâ asâkir-i İslâm’ı iğfal için firifte-i dâne-i mekr ü ‘âl ve girifte-i dâm-ı keyd ü ihtiyâl itmek fikr-i fâsidiyle sûret-i rağbet-i musâlaha irâ’etine mu‘tenâ kerrâren ve merrâren tarafına irsâl

²¹³ Harput 96’ da “ba‘de elkâb” şeklinde. Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

eyledikleri rüsül ü resâillerinde yâfte-i kâr-gâh-ı mekîdetleri olan kâlâ-yı kâsid-i dekk²¹⁴ ü mefâsidlerine rüşd ü kiyâset-i zâtiyye ve hamîyyet-i fitriyyenden nâşî tamgâzen-i i'tibâr u i'timâd olmayup, cünûd-ı muvahhidînin tekâmîl-i nevâmîs-i devlet ü dîn husûsunda [31a] ahz-ı intikâm ile galeyân-ı kudûr-ı gayret ve feverân-ı tenevvür-hâhiş-i hamîyyetlerin fi'l-hayr fevz u nusrete haml ve avn ü inâyet-i Rabbi'l-İzzet'e istinâd ü tevekkül ile muhârebe vü mukâtelelerine ıkdâm u azîmet ve Hemedan'a altı sâ'at mesâfede vâki Kuricân nâm karye sahrâsında mukâbele ile sevk-i ketûbe-i mübâderet olunmağla, mahall-i mezbûrda tekâbül-i ferîkayn vukû'unda vesâyâ-yı sekîne ve sebâtı ecnâd-ı zafer-i'tiyâd-ı İslâmîyye'nin temîme-i sevâ'id-i tahammül ü ıztıbâr ve ta'vîz-i ciyâd-ı²¹⁵ gayret ü iktidârları iderek, tavnî-ı kalbleriyle temkîn-i pâ-yı sabr u şekîblerinde dakîka fevt olunmamağla, nehengân-ı deryâ-yı dilîri ve şecâ'at ü pelengân-ı sahrâ-yı şîr-gîr ü şehâmet olan asâkir-i rezm-azmâ dahi kehfü'l-emân-ı vikâyeye-tullâha istizhâr u ilticâ ile satevât-ı a'dâ-yı dalâlet-âyîne açıktan siper-keş-i sîne olmalarıyla, lillâhi'l-hamd vel-minne, nesâyim-i feth u zafer cânib-i İslâmîyân'a vezân ve tâ'ife-i Kızılbaş-ı bed-ma'âş sarsar-ı hızı ü hızlân ile üftâde-i hâk-i demâr u hüsrân ve bilcümle esâfil ü a'yân-ı leşker-i habîs-nişânı 'alâ-tarikı'l-istîsâl pâmâl-i metâyâyı esinne vü esyâf-ı gâziyân ve şâh-ı âkıbet-tebâh ve güm-kerde-i râh-ı ahzâb yesîre-i mahsûsa-i menhûsesiyle من نجا برأسه فقد ربح²¹⁶ ticâretin ihrâz ile eyne'l-mefer²¹⁷-guyân be-vâdî-i firâra şitâbân olduklarından sonra dahi, meydân-ı dilîrân u kârzâr ve cigerdârân-ı mesâff-ı sitîz ü peygâr الفرار ينفعكم²¹⁸ na'râların resîde-sımâh-ı idbârları iderek 'akab-dârlıklarına musâbakat u ibtidâr ve niçelerin 'alef-i şemşîr-i âbdâr eylemeleriyle bi-avn'illâhi ve hüsn-i tevfikihî, bilcümle bâr u bengâh ve hayme ü hargâhları ale'l-husûs Hemedan kal'ası ve ordusunda mevcûd bulunan ma'lûmü'l-mikdâr top ve havan ve zenbûrekleri ve mühimmât-ı cebehâne ve edevât-ı tophâneleriy-le dâhil-i havza-i zabt u teshîr olunduğu, kapucubaşı mûmâ-ileyhin şifâhen takrîrinden dahi tekrâren karîn-i sem'-i yakîn-i pâdişâhânem olmağla

الحمد لله الذي اعز جنده ونصر حزبه وعبده هذا من فضل ربي يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم²¹⁹

²¹⁴ Harput 96' da "kâsid-i mekr" şeklinde.

²¹⁵ Harput 96' da "ecyâd" şeklinde.

²¹⁶ Kellesini kurtarabilen kazançlıdır, kendini kurtaran kârdadır.

²¹⁷ Kaçış nereye; Nereye kaçabileceksin ki?

²¹⁸ Fîrâr kime ne fayda sağlamış ki size sağlasın.

²¹⁹ Ordusunu, askerini ve kulunu üstün ve muzaffer kılan Allâh'a hamdolsun. Bu onun fazl ve keremindedir, dilediğini dilediğine verir. Çünkü en büyük fazl ve kerem sahibi Allâh'tır. K.K., 62 Cum'a, 4

Hakkâ ki sadâkatkârân-ı Devlet-i Aliyye ve hayrhâhân-ı saltanat-ı seniyyem olan vükelâ vü rüesânın sâk-ı vâhid üzre kıyâm ve hüsn-i tedbîr ü ihtimâmları ve cânsipârâne ugûr-ı dîn-i mübîn olan mücâhidîn-i kûh-temkînin sebât-ı ikdâm ve tesebbüt ü akdâmlarıyla,

Beyit

Bir gazâ ettin ki hoşnûd eyledin Peygamberi

Belki Cibrîli bile vallâhü âlem bi'r-reşâd

Nesir: mefhûmuna mâ-sadâk ve dîbâce-i sahâyîf-i melâhim ü megâzî-i rûzgâr olmağa ehakk u elyak olan bu gazve-i uz mâ ve melhame-i kübrâda zuhûra gelen meâsir-i sa'îdeleri ve tekmîl-i ırz u nâmûs-ı saltanatım bâbında cilve-ger-i mir'ât-ı şuhûd olan mefâhir-i pesendîdeleri makbûl-i hümâyûnum ve bâ'is-i imbisât-ı tab'-ı safâ-makrûnum olduğundan gayri, âmme-i ibâd-ı mü'minîn ve kâffe-i müslimîn ü muvahhidîne sermâye-i sürûr u şâd-mânî ve sebeb-i ücûr-ı mevfûr-ı câvidânî olmağla, sanki ser'asker-i hamîyyet-şi'âr-ı celâdet-güsterim ve sipehsâlâr-ı sûtûde-etvâr-ı marzi'l-eserimsin. Hâssaten senin ve ma'îyyetine me'mûr olan vüzerâ-yı 'izâmımdan gayret-keşân-ı dîn ü devlet ve hâkgüzârân-ı nân u ni'met olan hâlâ Diyârbekir ve Sivas vâilileri düstûrîn-i mükerremîn mübeşşirîn-i müftehimîn, nizâmü'l-âlem²²⁰ vezîr-i dilîr-i sâhib-i tedbîrlerim, Mustafa Paşa ve Hüseyin Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehümânın ve mîr-i mîrân-ı kirâmımın bahâdır-ı celîlü'l-me'âsirinden Maraş beylerbeyisi İbrâhim Paşa ve hâlâ Musul beylerbeyisi Ammin Ali Paşa ve sâbıkâ Amasya ve hâlâ Kangırı mutasarrıfı Selim Paşa ve sâbıkâ Musul mutasarrıfı Abdülcelîlzâde Hüseyin Paşa ve ümerâ-yı Kürdistan ve eyâlet ve elviye alaybeyleri ve sâir rüesâ vü zâbitân ve asâkir-i nusret-irtisâmımın husûsâ [31b] kerem-sâzân ve tays-ı vegâ ya'ni semenderân-ı nâire-i heycâ ve hünerverân-ı arsa-i gavgâ olan yeniçeriyân-ı şemşîr-bâzân ve cebeciyân-ı ma'reke-perdâzân ve serdengeçtiyân-ı cân-nakdiyân ve terakkîlüyân-ı sâhib-i sinân ve topcuyân-ı âteş-efşân ve arabaciyân-ı top-keşân ve zu'âma ve erbâb-ı tîmâr ve bilcümle piyâde vü süvâr efrâd-ı ecnâd-ı zafer-kirdâr kullarımın sâ'yleriniz marzî vü meşkûr ve hizmetleriniz vücûh ile makbûl ü mebrûr olmuştur. Yüzleriniz ak ve kılınçlarınız dâimâ keskin ve dimâ-yı a'dâ-yı dîn ve hûn-ı firâk-ı mürtedîn ü mülhîdîn ile âlûde vü berrâk ve sebîl-i dîn-i mübîninde mücâhede-i sâdikâneniz mukâbelesinde nân u nemek-i pâdişâhânem sizlere halâl olsun. Ni'am-ı izzet ve temettû'-ı dünyâ vü ukbâdan hissedâr ve ganâyim-i ücûr-ı cezîle-i uhrâdan cümleleriniz berhûrdâr olasız. Hâlâ hakkınızda

²²⁰ *Târih-i Sâmî, Şâkir ve Subhî*, (1198), İstanbul, Süleymaniye Harput 96'daki nüsha kullanıldı ve metinde Harput 96 olarak kısaltıldı. Harput 96' da "*Nizâmiyyü'l-âlem*" şeklinde.

ummân-ı bî-girân-ı berr ü ihsân ve bahr-ı bî-pâyân ve mekârim-i bî-imtinânem mütemevvic ü mutelâtım ve müteheyyc ü mütezâhim olup, sen ki ser'asker-i mahmûdü'l-me'âsirim müşârun-ileyhsin! Hâssa-ı hâl-i fâhire-i mülûkânemden semmûr-ı faizi's-sürûra kaplu sana bir sevb-i hil'ât-i mûrisü'l-behçet-i sultânî ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâf-ı hidvânemden bir kabza şemşîr-i zafer-te'sîr-i hâkânî ve tezyîn-i fark-ı celâdetkarînin için bir kıt'a mücevher sorgûc-ı kişversitânî inâyet ü ihsânım ve re'yine muvâfakat ile hem-'inân-ı murâfakatın ve miyân-beste-i emr ü mütâba'atın olan vezîrân-ı müşârun-ileyhimâ ve beylerbeyiyân-ı nîk-verâ ve sâir rüesâ ve zâbitân-ı asâkir-i nusret-peymâya ilbâs u iksâ için iki kıt'a postîn-i semmûr ve yüz elli aded hila'-i zâhire-i müstelzimü'l-hubûr i'tâ-yı hümâ-yûnum olup, teblîğ ü îsâli için dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından ve silahşorân-ı Âsitâne-i sa'âdet-nişânım zümresinden Mîrâhûr-ı sâni vekîlim olan Abdi Paşazâde Ali Bey irsâl olunmuşdur. İnşâallâhü te'âlâ vusûlünde hassâten sana inâyet ü ihsânım olan hil'at-ı fâhire ve kisve-i zâhiremi takdîm-i hutûvat-ı ta'zîme mukârin-i istikbâl ve telsîm ile dûş-ı hamiyet-pûşâna iktisâ ve samsâm-ı nusret-irtisâmı ârâyiş-i miyân-ı müfâharet ve sorguc-ı mübâhât ve ibtihâc-ı zîver-i tâc-ı rif'at-menzilet idüp, ihrâz-ı mübâhât-ı evfâ ve ızhâr-ı meserret-i bî-intihâ iderek rîşte-bendân-ı ittihâd u muvâfakatın ve kemer-beste-gân-ı emr ü itâ'atin olan vezîrân-ı dilîrân-ı müşârun-ileyhimâ ve beğlerbeyiyân ve ümerâ ve sâir rüesâ vü zâbitân-ı asâkir-i zafer-intimâya inâyet ü ihsânım olan hila'-i fâhiremi alâ-kadri merâtibihim ilbâs ü iksâ ve cümle ile tezâ'uf-i eyyâm-ı ömr ü devlet ve terâdüf-i esbâb-ı saltanat-ı ebed-müddetim du'â-yı vâcibü'l-edâsını yek-zebân-ı îfâdan sonra, sen ki ser'asker-i cemîlü'l-me'âsirim müşârun-ileyhsin! Dâhil-i havza-i zabt u teshîr olan kal'a-i Hemedan ve bilcümle bika' vü ziyâ' ve büldânın zabt u rabt ve intizâmı için ta'yîn ü takrîr-i muhâfızîn ve tahsîs ü tertîb-i hafaza vü meharisîn ile sâir temşiyet ü icrâsı muktezî olan umûr ve husûsları lâyıq u lâzım olan vech-i vecîh ve tavr-ı vasîg üzere rehîn-i tanzîm ü temkîn idüp ol memleket-i vesî'atü'l-enhâ ve fasîhâtü'l-ercânın kalîl ü kesîr ve celîl ü hakîr mehâmm-ı lâzîmü'l-ihtimâmını sûret-i mergûbe-i hüsn-i nizâma ifrâğ ile tekmîl-i hizmet ve tezyîl-i manzûme-i me'âsir-karîn mahmedet-i nigh-nisâr-ı nakdîne-i gayret ü himmet eylesin. Ve siz ki ser'asker-i müşârun-ileyhin ma'iyetine me'mûr vüzerâ ve beylerbeyiyân ve hükûmet-i elviye mutasarrıfları ve sâir asâkir-i zafer-mazâhirim ve bilcümle kapu kulları mûmâ-ileyhimsiz, fî-mâ-bâ'd dahi fermânım olan hizmet-i dîn ü Devlet-i Aliyye'min temşiyet ü tekmîlinde ser'asker-i müşârun-ileyhin re'y ü savâb-dîd-i yedine muvâfakat ve hükm ü emrine inkıyâd u itâ'at ve bundan böyle dahi mesâ'î-i meşkûre ve âsâr-ı mebrûre ızhârına bezl-i tâb u tâkat ile,

her hâlde du‘â-yı hayr-i serfû‘t-te‘âr-i pâdişâhânemi iğtinâm u istihsâle sarf-ı kudret eylemeniz bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur. [32a]

Tevcîh-i Vezâret be-Kethüdâ-yı Ser‘asker-i Müşârun-ileyh²²¹

Sipehsâlâr-ı müşârun-ileyhin kethüdâları olan Ahmed Ağa'nın bu gazve-i azîmede uğūr-ı devlet ü dîn-i mübîn-i nusret-karîn için temşiyet-i hired-verâne ve hidmet-i sâdikâne ile berçîde-i dâmân-ı sa‘y ü himmet ü gayret olduğun Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyâne-i saltanata arz u inhâ ve rütbe-i aliyye-i vezârete pâ-nihâde-i irtikâ olmasını niyâz ü recâ itmeleriyle, şefâ‘at ü iltimâslarına binâen avâtıf-ı aliyye-i husrevânîden Hemedan kal‘ası muhâfızlığı şartıyla vezâret ile Rakka eyâleti mansıbı tevcîh ü inâyet buyuruldu.

Tevcîh-i Vezâret be-Defterdâr-ı Şikk-ı Evvel İzzet Ali Beyefendi²²²

Vâki olan nusret-i celîlenin haber-i beşâret-eseri vürûdunda sadr-ı zam hazretleri rikâb-ı müstetâb-ı pâdişâhîye arz-ı tefâsil-i ahvâl-i zafer-iştîmâl ve tebrîk-i gazâ-yı ekber-i bî-misâl için azîmet eyleyüp, avdetlerinde şehr-i rebîül-âhirin yirmi birinci selâsâ günü ahşâma karîb Defterdâr İzzet Ali Beyefendi'yi hânelerinden avdet ve defterdârlık câh-ı vâlâ-i‘tibârına ilâve-i terfî‘-i kadr u menzilet olmak üzere dūş-i istihâl ü liyâkâtine ilbâs-ı semmûr-ı vezâret ve gevher-i zât-ı ale‘s-sıfâtların inâyet-i tūğ-ı sa‘âdet-furûğ-ı kâm-rânî ile elmâs-ı müselles-nümâ-yı zî-kıymet gibi pîrâye-i nîgîn-dân-ı gencîne-i müfâharet buyurdular. Vezîr-i müşârun-ileyh haseb ü nesebde ‘arîku‘t-arafeyn ve ‘ulûm-ı Arabiyye ve Fârisiyyede sâhib-i necdeyn vezîr ibn-i vezîr destûr-ı lâ-nazîr olup ale‘l-husûs üstâd-ı çîre-dest-i kalem-i çâbü-kademleri vâdî-i şi‘r ü inşâda muharriz-i kasabü‘s-sabk belâğat u i‘câz ve mızmâr-ı behîn-âsâr-ı san‘at-ı kitâbet ü imlâda müsâbakat-ı akrân u ekfâ ile kûy-i ribâ-yı meydân-ı te‘âllî vü imtiyâz idiği malûm-ı hüner-mendân-ı sühan-sâz olmağla, müstağnî-i şübehât-ı tûl ü dırâzdır. Tedkîk-i muhâsebât-ı aklâm-ı dîvâniyyede mümtâz u müselleme ve tenfîz-i âhkâm ve tertîb-i mehamm-ı Devlet-i Aliyye‘de mânend-i hâme-i reşîku‘l-kâme-i istikâmet ile engüşt-nümâ-yı müste-kîmân-ı erbâb-ı kalem olup tahsîl-i emvâl-i mîrîyyede hod berâhidi tekdîr ü iz‘âc ve âzürde-i çîn-i cebîn-i ihtilâc itmeksizin, kemâl-i iffet ü istiğnâ ile kâr-güzâr ve Hazîne-i Hümâyûn-ı Enderûn u Bîrûn’un zevâyâ-yı püşt u bâlâsına değin pür-

²²¹ Sâmi‘de başlık ve metin aynen mevcut.

²²² Sâmi‘de başlık ve metin aynen mevcut

sâz-ı nukûd-ı bî-şumâr olduğundan gayri, evân-ı cülûs-ı meymenet-iktirânda muktezâ-yı sadâkat ü himmet-i hüddâ-dâd ve mübteğâ-yı gayret ü hamîyyet-i mâder-zâdları üzre rü'esâ-yı eşkıyâ-yı serbölükândan bî-bâk ü pervâ lâzıme-i uhde-i kifâyeti olan hizmet-i dergâh-ı saltanat mürâ'âtında dakıka fevt itmeyüp, zümre-i gâret-gerân-ı fitne-kârândan beytûlmâl-i müslimîni şeb u rûz terk-i hâb u râhat ve teşyîd-i akfâl-i vikâye vü sıyânet ile telef ü yağmâ itdirmeyüp, ocakların bilcümle zâbitân ve neferâtına virilecek mevâcib ve bahşış ve in'âmâtının bilâ-münâkaşa vü nizâ vü gavgâ mükemmelen ashâbına teslîm ü edâ olunmasında 'ayn-ı insâf ile bakılsa hak budur ki, böyle hengâm-ı müteşettitü'l-eyyâmında tevfiğ-ı cenâb-ı Hudâ-yı 'Allâm ile uslûb-ı hakîmâne ve tarz-ı mergûb-ı âkilâne üzre dîn ü devlete bu rütbe sarf-ı nakdîne-i dikkat ü ihtimâm ve bezl-i gencîne-i gayret-i tâmm iderek hizmet-i âlem-pesend ve temşîyyet-i sûd-mend eyledikleri nakş-ı sahîfe-i rûzgâr ve sebt-i cerîde-i tevârih-i a'sâr olup, nâm-ı nâmîleri ser-i defter-i fihrist-i rûz-nâme-i iştihâr olmaklığa şâyân u sezâvâr olmuştur.

Reften-i Reîsülküttâb-ı Sâbık Süleyman Efendi be-Cânib-i Mısır²²³

Hâlâ Mısır vâlisi olan Silâhdâr Mehmed Paşa hazretleri ile selefi Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın mâbeyn-i hisâblarına nizâm u faysal virmek için ve birkaç seneden berü Çerkes Mehmed [32b] Bey'in hurûc-ı istîlâsı ve vücûh-ı âhar ile mısır-ı Kâhire'de ihtilâfât-ı kesîre vukû'undan nâşî, muhtell ü müşevveş olan yedek gılâlini tanzîm ü tekmîl, Haremeyni'ş-şerîfeyn ahâlîsi gılâlinin kırk bir senesinden berü kusûr ve bakâyâsını cem' ü tahsîl eyledikten sonra, be-her sâl gönderilmesi mu'tâd olan gılâl ile 'icâleten tarafına îsâl eylemek üzre, sâbıkâ reîsülküttâb ve hâlâ Kâtib-i Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı âlî olan Süleyman Efendi evâhır-ı mâh-ı merkûmda me'mûriyyet ile Mısır cânibine irsâl olunup, mahall-i me'mûra vusûlünden sonraca Darbhâne-i Mısır nâzırı olan Lâ'lı Mustafa Efendi Âsitâne-i sa'âdet'e gelmek fermân buyurulmağla, nezâret-i mezbûre dahi kendüye tefvîz ü sipâriş buyuruldu. Mûmâ-ileyhin me'mûren Mısır'a azîmeti takrîbi ile kitâbet-i yeniçeriyândan azli iktizâ itmeğın mansıb-ı merkûm Hüdâvendîğâr-ı sâbık ahdinde çukadâr ağalıktan mevkûfâtçılık ile taşra çıkup me'mûl-i hâtır-hâhına nâil ve tarîk-ı hâcegân-ı dîvâniyyeye dâhil olduktan sonra, esnâ-yı cülûs-ı hümâyûnda muvakkı'-ı dîvân-ı Hâkânî ve çok geçmeden mübtelâ-yı azl-i nâgehânî olan Ebûbekir Beyefendi'ye tevcih ü ihsân olundu.

²²³ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

Nasb-ı Voyvoda-i Memleket-i Eflâk²²⁴

Sinîn-i ba'ideden berü Eflâk voyvodası olan İskerletzâde Nikola çârepâ-yı sakar-peymâ ile semt-i diyârı ademe reh-girây olup, yerine oğlu Kostantin nasb ü ta'yîn ve biraz zamân hâb-gâh-ı hükûmetinde mekîn oldukdan sonra, vak'a-i ûlâ zuhûru vaktinde ma'zûlen Âsitâne-i sa'âdet'e ihzâr ve babasının niçe yıllar cem' ü iddihâr eylediği emvâl ü eşyâ ve emlâkine taraf-ı mîrîden ta'arruz u müdâhale olunmamak üzere Hazîne-i Âmire'ye bir mikdâr mâl edâ vü teslîm itmesi için²²⁵ gerden-i kabûl-i ta'ahhüdüne tahmîl-i girân-bâr-ı deyn-i bisyâr olunup, müte'ahhid olduğu meblağ-ı merkûmu refte refte edâ ile ukde-güşâ-yı hümâyûn-ı iktidâr ve kûşe-yi mihnet-gede-i azl ü idbârda matmah-ı nazarı olan emânet-i mezkûreye dâde-be-râh-ı intizâr iken, ebnâ-yı hânedan-ı mesfûrun ebâ-an-ceddin hidemât-ı tercemânîde sadâkat u istikâmetleri ma'lûm-ı erkân-ı dîn ü devlet olmağla, mâh-ı cumâde'l-evvelin dördüncü sülâsâ günü mu'tâd üzere mezbûra Dîvân-ı Hümâyûn'da kavuk giydirilüp voyvodalık hil'ati ilbâs ü iksâ ve huzûr-ı şehriyârîye duhûl ile emsâl ü akrânı olan kefere miyânında rütbe-i şân u i'tibârı dübâlâ kılındı.

Tevcîh-i Emânet-i Surre be-Emîn-i Darbhâne-i Sâbık Yoğurtçuzâde Süleyman Efendi Ba'de ez-Afv u Itlâk u ez-Nefy²²⁶

Sadria'zam-ı esbak müteveffâ İbrâhim Paşa devletinde on sene mikdârı Arpa emîni, ba'dehû kırk iki senesi şevvâlinde zuhûr-ı vak'aya dek Darbhâne nâzırı olan Yoğurtçuzâde Süleyman Efendi, Mehmed Kethü-dâ'ya nedîm-i bezm-i hâssü'l-hâs olmağla intisâb-ı küllîsi nümâyân ve mezbûra ta'alluk u istinâdı sebebiyle hisâb u kitâbına açıktan himâye vü müsâ'ade olunarak, emânet-i şa'îrde tahsîl-i ser ü sâmân eylediğinden gayri, nehhâb-ı gayr-i vehhâb olan metbû'unun miyâne-i nâsda ifrât-ı nüfûz-ı kelâm ve celb-i emvâl ve gadr-i enâm ile şöhret-i tâmmına binâen, merkûmu isnâd-ı dâd u sited-i irtişâi²²⁷ ve maslahat-güzârı ve vesâtet-i ahz u i'tâ ile nişâne-i neşâbe-i ittihâm olup, mecâlis ü mehâfilde zikr-i mezemmeti zebân-zed-i hâss u âmm olmuştu. Binâberîn mansıb-ı nezâret-i mezkûrdan hengâm-ı işti'âl-i fitne vü gavgâda darb-ı tapança-i ser-şiken-i azl ile üftâde olıcak, taraf-ı mîrîden yüz kise akçe müsâdere

²²⁴ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut

²²⁵ Sâmi ve H+V'de "..... gurus eda vü teslim" şeklinde, A'da ise "iki yüz bin üç yüz gurus edâ vü teslim" şeklinde.

²²⁶ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

²²⁷ Basmalarda "istâd-ı dâd u sited-i irtişâ" yazmalarda "isnâd-ı dâd u sited-i irtişâ" şeklinde, isnâd tercih edildi.

ve mütâlebesiyle bostancılar odasında habs u iz'âc ve gâret-gerân-ı eşkıyâ dahi gâh hânesini [33a] yağmâ vü talân ve gâh istimâ'-ı kelimât-ı va'd ü va'îd ile ilkâ-yı bîm ü ümmîd-i cân iderek eyâdî-i sürbe-gân ile nukûd-ı vâfire ve emvâl-i kesîresi ahz u târâc olundukda, matlûb olan meblağ-ı merkûmu Hazîne-i Âmire ve havâle olunan mahallere müddet-i yesîrede edâ vü teslîm eyleyüp, hapisten ihrâc olunduktan sonra, Vezîriâzam-ı sâbık Elhâc İbrâhim Paşa sadâretinde Limni Cezîre'sine nefy ü iclâ olunmuş iken, cerîde-i cürm ü hatâsına kalem-i afv ü merhamet-keşîde ve nefyden ıtlâk ile Âsitâne-i sa'âdet'e resîde olıcak, mâh-ı merkûmun on beşinci günü Surre emâneti ile ikrâm ve püşt-hâm-şede ve bâr-keş-i âlâmına ilbâs-ı hil'at-i ihtirâm kılındı.

Murahhas Şuden-i Vezîr-i Mükerrerem Ser'asker-i Hemedan be-Mükâleme-i Sulh-ı Sürh-Serân Ba'de ez-Müşâvere-i A'yân u Erkân²²⁸

Bundan akdem rakam-zede-i berâ'at-ı şerh u tafsîl olduğu üzere firka-i dalâlet-pîşgâh-ı A'câm ve şâh-ı perestiş-gâhları olan Tahmasb-ı ber-geşte-baht ü bed-fercâmdan ber-vefk-ı dilhâh ve merâm-ı ahz u intikâm olunup, zamân-ı sâlifde misl-i nâdiri'l-vukû' ma'reke-i ceng ü cidâl ve arbede-i harb ü kıtâl esnâsında zuhûr iden kemâl-i fevz u nusret ü necâh ve galebe-i firûzî-i behcet ü inşirâhın Âsitâne-i devlet'e nüvîd-i meserret-berîdi vusûlünden sonra, şehr-i cumâde'l-ulânın on sekizinci günü tekrâr sipehsâlâr-ı müşârun-ileyh tarafından kendüye recâ-yı sulhu muhtevî şâhın i'timâdü'd-devlesini gönderdiği niyâz-nâme ve ma'iyetlerinde mevcûd vüzerâ-yı 'izâm ve ümerâ-yı kirâm ve sâir asâkir-i nusret-irtisâm mühürleriyle mûmzâ vü mahtûm bir kıt'a arz u mahzar ile kâimeleri gelüp, mefhûm u me'âli budur ki, tahrîr olundu:

Vâki olan fütûhât-ı celîleden sonra, ecnâd-ı zafer-i'tiyâd ile sahrâ-yı Hemedan madrab-ı hıyâm-ı meks ü ârâm olduğu hengâmda, şâh-ı Kızılbaş-ı bed-inti'âşın Kum ve Kâşân taraflarına müsâra'at üzere karâr eylediğinden haberdâr olduklarında, Amasya Mutasarrıfı Selim Paşa yedi-sekiz bin mikdârı süvârî ile esnâ-yı râhda tesâdüf eylediği kurâ ve nevâhî ve îlât ü ahşâmat-ı târâc u tâht itmek için icâleten akabgir ve Mardin Voyvodası Sâdik Ağa dahi leşker-i mevfûr ile Isfahân'a dek uğradığı mahalleri vakf-ı yağmâ vü gâret itmek üzere tâ'yin ü tesyîr kılınup, paşa-yı müşârun-ileyh Sâve ve Tiflis mâbeynlerinde niçe kıla' vü bıkâ' ve kasabâtın kuttân u ahâlîlerin pâ-mâl-i kefûbe-i nehb

²²⁸ Sâmi'de başlık ve küçük değişikliklerle metin aynen mevcut.

ü hasâr ve ağa-yı merkûm Isfahân'a karîb mevâzı'a deĝin iriřtiĝi yerleri tahrîb ü târumâr idüp, üserâ-yı bî-şumâr ve ganâyim-i bisyâr ile Ordu-yu Hümâyûna mansûr u muzaffer avdet itmeleriyle, evvel ü âhir bu dahi kemâl-i himmet ve satvet-i kâhire-i şehriyârî ve kuvvet-i baht u kudret-i bâhire-i cihân-dârîyi te'yîd ü ızhâr eyleyicek, şâh-ı ber-geşte-câhın bu hâlet vukû'undan havf ü haşyeti dü-bâlâ ve mülâhaza-i evkât güzeşte-i hezîmet-dîde-i gam-dîdesine dehşet-nümâ olmaĝla, Kum'da dahi kıyâm u karâr idemeyüp, cây-gâh-ı emn ü emân-ı ittihâd eylediĝi belde-i Tohman'a cân atup gürîzân olduklarından sonra, i'timâdü'd-devlesi tarafından niyâz-nâme ile ricâl-i mu'teberlerinden Muhammed Bâkır nâmında âdemîsi gelüp, in'ikâd-ı mevâdd-ı mevzû'a îrâdesiyle cânib-i şâhîden mükâleme vü müsâlemeye murahhas ve me'mûr olacak ricâl-i Devlet-i Safeviyye'den Korucubaşı Muhammed Rıza Kuluhan'ın taraf-ı ser'askerîye gönderilme-sini istûzân ve gâye-i kusvâ-yı merâmları olan emr-i âştî vü i'tilâfa tevcih-i nazar-ı 'ayn-ı is'âf buyurulduĝu sûrette, akd-i meclis-i mükâleme olunacaĝı ihbârı ile kendünün i'âde vü irsâl olunmasını iltimâs u beyân itmekle, cümle ile [33b] meşveret olundukda "tâ'ife-i A'câm asâkir-i nusret-me'âsirin bu rütbelerde mükerreren hücum-ı bî-bâk-ı dilîrânelerin müşâhede eyleyüp, husûl-ı kâr sulh u salâh için hâhiş-ger-i hüsn-i kabûl ve müsâ'ade oldukları kemâl-i acz u ıztırâblarından neş'et ider hâlâtta idiĝi ma'lûm-ı cümle-i enâm olmaĝın, nümâyiş-i rûy-ı safv ü mülâyemet ve efzâyiş-i safh-ı cemîl-i beşâret ile mersûl-i merkûm ircâ' u i'âde kılınup, Muhammed Rıza Kuluhan me'mûriyyet-i ruhsât-ı kâmile ile geldikten sonra, "şân u şevket-i dîn ü devlet ve 'ırz u nâmûs-ı şevket-i saltanata lâyıık u şâyân olan vech-i vecîhi üzre mükâlemeye şürü u ibtidâr olundu" deyü sipehsâlâr-ı müşârun-ileyh tahrîr ü i'lâm itmekle, mâh-ı merkûmun on dokuzuncu selâsâ günü sarây-ı Âsafî'de akd-i encümen-i meşveret olunup, bâlâda zikri mürûr eyleyen i'timâdü'd-devlenin Fârisî mektûbu tercemesin vezîr-i müşârun-ileyhden gelen arz u mahzar ve bir kıt'a²²⁹ kâimeyi Mektûbî-i sadr-ı âlî Hâlisâ Osman Efendi cehr ile kırâ'at ve sevâmi'-ı meclîs-nişînâna ismâ' u işâ'at eyleyüp, mecmû'-ı müstemi'în mezâyâ-yı me'âl ve habâyâ-yı ahvâlden habîr ü âĝâh olduklarında, ale'l-ittifâk bu siyâkta cümlesi yek-zebân-ı ittisâk oldular ki, bi-fazlillâhi te'âlâ Devlet-i Aliyye'de bu güne galebe ve nusret-i azîme âşikâr ve anların cihet-i menhûse-i reddiyyesinde misli nâ-mesbûk maĝlûbiyyet ü hezîmet²³⁰ bedîdâr iken العفو زكاة الظفر²³¹ medlûlünce küçe-i dâmân-ı istî'fâ ve istîmâna üftâde vü âvîzân olarak

²²⁹ Harput 96'da "kıt'a" yok

²³⁰ Harput 96'da "hezîmet" yok

²³¹ Afv itmek zafer kazananın şânındandır ve zâferin zekâtı ancak afv itmekle ödenebilir.

sâil-i şahrâh-ı lutf u ihsân olmalarıyla ba‘dezîn rûy-i niyâz u mes’ûllerine havâle-i dest-i redd-i nâ-me’mûl olunmamak münâsib idiği karâr-dade-i re’y ü istihsân olunmağın, lâcerem ser-rişte-i hazm u ihtiyâtı elden bırakılmayıp, serhadd-i İslâmiyye’de vâki husûn u kılâ‘ın hıfz u hırâseti ve asâkir-i müslîminin tertîb-i zehâyir ve techîz-i mühimmât-ı lâzımleriyle temşiyet ü i‘ânetinde dahi kat‘â tehâvün ü tekâsül câiz görülmeyip, her husûsta müteyakkız u âgâh bulunmak şartıyla te’sîs-i bünyân-ı musâlaha için akd olunan meclis-i mükâleme vü müsâlemenin bir gün mukaddem itmâmıma terfî‘-i zeyl ü ihtimâm olup, vücûh-ı makûle ve meşrû‘a ile emr-i sulh u salâha nizâm virilmek cevâbı ile ser‘asker-i müşârun-ileyhin Âsitâne-i sa‘âdet’e firistâde eylediği âdemîsi irsâl ü i‘âde kılındı.

Azl-i Kapudan-ı Deryâ Şâhîn Mehmed Paşa²³²

Kapudan-ı deryâ Şâhîn Mehmed Paşa aslında yeniçeriyân-ı Dergâh-ı âlf çavuşlarından olup, dûdmân-ı Bektâşiyân’da âteş-i tîz-rev gibi şu‘le-firûz-ı zuhûr u iştihâr ve az vakitte başçavuşluk ve saksoncubaşılık rütbeleriyle fil-cümle vâyedâr-ı pertev-i i‘tibâr oldukdan sonra, bir az müddet sarsâr-ı akîm-i azl u hamûl ile çerâğ-ı ikbâli ser-nühüfte-i ufûl olmuş iken, şark seferi vukû‘unda Köprülüzâde Abdullah Paşa hazretleri Tebrîz cânibine sipehsâlâr olduklarında, ma‘iyyetlerine yeniçeri ağası vekâletiyle ta‘yîn olup, vardıkda vâfi olan ceng ü cidâl esnâsında zîr-destân-ı hükûmeti olan yeniçeri neferâtının zabt u rabt u istihdâm ve leşker-i A‘câm-ı bed-fercâm üzre teşvîk-i hücum ü iktihâmalarında tertîb-i kavâid-i dârugîr ve tedbîr-i şecî‘âne-i isâbet-pezîr ile kesb-i sermâye-i şöhret ü nâm itmekle, güzerân iden evân-ı fetret-iktrânda izâle-i vücûd-ı şakâvet-âlûd-ı fitne-kârân için âkılâne hareket ve sell-i seyf-i himmet ü i‘ânet ider zanniyle Adana vâlisi iken Âsitâne-i sa‘âdet’e da‘vet ve Muhsinzâde Abdullah Paşa azlinde bilfi‘l yeniçeri ağalığı tevcih ü inâyet buyurulmuş idi. [34a] Vezîriâzam-ı sâbık İbrâhim Paşa azlinde muktezâ-yı vakt ü hâle göre sâhib-i devlet gelinceye dek rü‘yet-i mesâlih-i enâm için telebbüs-i hil‘at-i vezâret ile kâimmakâm, ba‘dehû deryâ kapudanlığı câh-ı vâlâ dest-gâhına terakkî vü i‘tilâ ile vâsıl-ı gencîne-i merâm olıcak, zikri sebk itdiği üzre ekser evkât u kârı Yeniçeri Ocağı’nda güzâr idüp, taşralarda dahi mesned-i hükûmetde müddet-i yesîre istihdâm ü istikrâr ile umûr-u hâriciyye-i sâire-i devletten haberdâr olmayup, fakat ocak-ı merkûma müte‘allık husûs u ahvâle oldukça tahsîl-i vukûf ve ancak kendü menfa‘ati için bâzâr-ı dâd u sitâdda nakdîne-i efkârın masrûf itmeğın, kapudanlık gibi rûkn-i rekîn-i devlet olan

²³² Sâmi’de başlık ve metin aynen mevcut.

mertebe-i celîletü'l-menkabetün edâ-yı hizmet ve icrâ-yı maslahatında âciz ü râcil ve Tersâne-i âmire'nin mükteziyât-ı nizâm u intizâmında gâfil ü zâhil olduğundan mâ'adâ, sebük-magzâne ba'zı evzâ'-ı nâ-bercâ ve câhilâne etvâr-ı hod-pesendâne-i nâ-sezâsı, pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin zamîr-i münîr-i nâzenîn-i ilham-pezîrlerin tagyîr ü tenfîr eyleyüp, mâh-ı cumâde'l-evvelînin yirmi dokuzuncu günü mu'tâd üzre vüzerâ-yı 'izâm edâ-yı salât-ı cum'adan sonra sarây-ı sadrîa'zamîye ziyârete geldiklerinde, mansıb-ı merkûmdan vezîr-i müşârun-ileyh azl ile te'dîb ü tekdîr ve Hanya'ya muhafızlık ile 'icâleten ta'yîn ü tesyîr kılındı. Hükûmet-i mesned-i kapudan-ı deryâ Liman reîsi Murâbit Elhâc Hüseyin Kapudan'a alâ-tarîkı'l-vekâle tefvîz ü ihâle buyuruldu.

Katl ü İ'dâm-ı Tercemân-ı Kâfir²³³

Donanma-yı Hümâyûn tercemânı olan düşmen-i dost-nümâ-yı dîn Kostantin didikleri la'în-i dûzah-mekîn yirmi seneye yakın Tersâne-i Âmire'de hizmet-i mezbûre ile evkât-güzâr ve adâvet-i nihânîsi mûcibince Devlet-i ebeddiyyü'l-istimrâr ile küffâr-ı hâk-sâr miyânelerinde câsûs-ı havâdis ü ahbâr olduğundan gayri, her kim kapudan-ı deryâ olursa yek-dil ü yek-cihet olduğu etbâ' vü müte'allıkâtı vesâtetiyile âsitânesine ihtisâs-ı takarrub u intisâb ve itmâ'-ı ibtilâ-i reşâ vü intihâb ile sûret-i sıdk u savâbda ilkâ-yı mefâsid-i şerr ü şûr ve hâliyyü'z-zihni bî-intibâh olan sâhib-i câhların dîde-i gaflet-âlûdelerine perde-keş-i gubâr-ı hırs u âz olarak mülâhaza-i vehâmet-i encâm-ı kârdan nâ-bînâ vü bî-nûr ide-gelmeğın, el-hâletü hâzihi, kapudan-ı merkûmun azli vaktinde üzerine lâzım olmayan işlere tasaddî vü ictisâr itmek ile vâdî-i zûlm ü bî-dâda sâ'ik ü bâdî ve dâimâ tarafgir-i husamâ vü e'âdî olduğu ma'lûm-ı âlemiyân, bâ-husûs erkân-ı dîn ü Devlet-i Aliyye'nin karîn-i fehm ü iz'ânı olmağla kapudan paşa azli günü ahz u haps ve ta'kîl ve irtesi mâh-ı cumâde'l-âhirenin gurre si sebt günü icrâ-yı cezâ-yı siyâset-iktizâsı ta'cîl ve boynu vurulub lâşe-i cesed-i murdârı Bâb-ı Hümâyûn önünde üftâde-i hâk-i tezlîl kılındı. Yerine hem cins-i bî-temyîz ü idrâki Eflâk Voyvodası kapu kethüdâsı olan Yorgaki ta'yîn olundu.

Men'-i Yasâğ-ı Elbise-i bî-Edebâne-i Zenân ve İzâle-i Vücûd-ı Fâhişegân²³⁴

Mukeddemâ icrâ-yı siyâsette rehâvet-i vülât ü hükkâm ve televvünât-ı sudûr-ı ahkâmdan nâşî, zümre-i hevâ-i pür-sitân-ı ricâl ü nisvân irtikâb eyledikleri kâr-ı nâ-

²³³ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut.

²³⁴ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut

sezâlarının adem-i vukû‘-ı mücâzâtından bîm ü hirâsı nâsî olmalarıyla, bî-edebâne evzâ‘ u etvârdan kat‘â tehâşî itmez olmuşlar idi. Ezcümle ekseri zenân-ı şehri İstanbul on değirmiden yirmi değirmiyeye dek, belki dahi ser-efrâz-ı ricâle mahsûs olan destârdan dırâz münakkaş yemeniler serpûş ve feslerine [34b] bağlayup ince yaşmak ve makrameleri altından reng-i târ u pûdı nümâyân ve yakaları iki zirâ‘ mikdârı atlas zencefilli hâre ve sof vü çukadan sıkma ferâceler küçe-hâ ve çarşu ve esvâk ve sâir mecma‘-ı nâs olan temâşâgâh u zukaklarda,

âşık-ı pey-revlere kuyruk salları açmazdın

mazmûnuyla niçe kendü hâllerine meşgûl müslümânları şeyâtûn-i melâ‘în gibi iğvâ ve tadrîl ile mağlûb-ı nefsi zalûm u cehûl itdiklerinden gayri,

Beyit

Çün eski meseldür dinür el-leyletü hublâ²³⁵

Sevr eyle neler doğuracakdur zen-i dünyâ

fehvası üzre, miyâne-i halkda çok fesâdât tevellüdüne bâ‘is olmuşlar idi. Bu hey‘et-i ‘acîbe ve kıyâfet-i garîbe ile nisvân hânelerinden taşra pâ-nihâde ve ser-cünbân olmamaları için muhkem men‘ ü yasâg ile emr ü fermân olunduktan sonra, Şeytan Emînesi dimekle meşhûre-i rûz-gâr olan kahbe-i halî‘atü‘l-izâr rûz-ı rûşende Bağçekapusu’nda Sirke İskelesi denilen mahalde ‘alâ-melei’n-nâs boğulup, mürde-i nîm-cân iken endâhte-i bahr-ı zehhâr ve ten-i uryânına iksâ-i mâ‘-i hare-i mevc-dâr kılındı. Ba‘dehû birkaç dalâle-i muhtâle-i fitne-kâr ve fâhişe-i ma‘rûfe-i nâmdârın dahi izâle vü i‘dâmları ile kâr-ı siyâset itmâm buyuruldu.

Azl-i Kâdı-i İstanbul ve Nakîbüleşrâf²³⁶

İmâm-ı evvel-i hazret-i şehriyârî olan Pîrîzâde Sâhib Mehmed Efendi’nin bilfi‘l İstanbul kazâsına imâmet ile ma‘an meyl ü rağbetlerinden matlab-ı a‘lâ vü maksad-ı aksâları tarîka-i aliyye-i ulemâ-i ‘izâm ve ol silsile-i müzehhebe-i vâlâ-nizâmında ancak ihrâz-ı mertebe-i seniyye-i ilmiyye ve ibrâz-ı kabâle-i imtiyâz hem pâyegân-ı resmiyye olmağla mahfel-i kazâ-i belde-i tayyibede altı ay yirmi üç gün seccâde-pîrâ-yı şerî‘at ve tekye-zen-i visâde-i sadr-ı hükûmet olup, müddet-i mu‘tâdesin tekmîl itmeden kendü niyâz ü isti‘fâları hasebiyle dört kazâ arpalık ta‘yîn ü in‘âm ve Anadolu sadâreti pâyesi inzimâmiyle mâh-ı merkûmun on üçüncü perşembe günü mevlânâ-yı mûmâ-ileyh

²³⁵ *el-leyletü hublâ*: Geceler çok şeylere gebedir, gece gebedir manasında Arapça bir söz.

²³⁶ Sâmi‘de başlık ve metin aynen mevcut

ma'zül ve Hocazâde Seyyid Ömer Efendi kâdı-yı İstanbul oldu. Yevm-i mezbûrda hüdâvendigâr-ı sâbık hazretlerinin îrâde-i hümâyûnları ile hengâm-ı fetretde Selânik'ten ma'zül iken nakîbüleşrâf olan 'Îmâdzâde Seyyid Mehmed Efendi mansıb-ı âlî-rütbet-i nekâbet-i sâdât-ı kirâmdan kûşe-nîşîn-i azl ü infisâm ve ol makâm-ı lâzımü'l-ihtirâma vusûl ile Bolevîzâde Seyyid Mehmed Efendi İstanbul kazâsı pâyesiyle makzi'l-merâm kılındı.

Musahhar Küşten-i Hısn-ı Urûmi²³⁷

Dârü'l-mülk-i Âzerbaycân olan belde-i Tebrîz'i eyâdî-i Rafaza-i bed-nihâd-ı süflî-nijâddan nez' ü istirdâd için sevk u idâd olunan ecnâd-ı zafer-i'tiyâdın serdâr-ı sipehsâlâr-ı hamîyyet-şi'ârı, vezîr-i şecî', Rüstem-i vegâ ve dilîr-i Haydârî, el-hamele-i Hâtem-i sehâ ve düstûr-ı mükerrem Ali Paşa ²³⁸يسر الله له ما يروم وما يشاء hazretleri asâkir-i mansûre ile belde-i merkûme cânibine rikâb-zen-i rehvar-ı azîmet olup Selmâs nâm mahalde şeref-bahşâ-yı rahş-kudûm ve tertîb-sâz-ı müşâvere-i 'umûm oldukların-da, bâ-ittifâk-ı ârâ şâh-ı gümgeşte-râhın Tebrîz'den nehzati esnâsında Hânân-ı kabîle-i Afşar'dan kâimmakâm nasb eylediği Bîsütûn Hân'ın para ve ismiyle müsemmâ ferzend-i mâder-i bahtâsı ülkâ-yı Urûmi'de han bulunup kendü kabîlesinde ve Âzerbaycân'da ne kadar Şahkulu ve Hân nökeri ve mâbeynlerinde yiğitlik ve itlik ile meşhûr elvât ta'bîr itdikleri esâfil ü erâzil makûleleri ve şâhın Revân'da inhizâmı vaktinde firâr iden bakiyyetü's-süyûf mehâzîl-i mel'anet-me'lûf ve şehir ve kurâda mütemek-kin olan altı binden [35a] mütecâviz Sünniyân-ı sahîhü'l-îmânı ihâneten taş ve toprak çektirip münhedim olan mahalleri ta'mîre ehl ü 'ıyâlleri ile der-kâr ve derûn-ı kal'aya cebren ve kahren cem' ü ihzâr itdiğinden mâ'adâ, etrâf ü eknâfta buldukları ra'îyyet fukarâsını tav'an ve kerhen kimini şehir kal'asına ve kimini Toprakkal'a nâm mevzi'a ta'yîn idüp, gerek re'âyâya ve gerek tavâif-i âhardan niçe bin merdân-ı kâr-güzâr ü mîkdâm müddet-i kalîlede şehir-i merkûmun cevânib-i dâire-i mahviy-yesine arîz u amîk hufr-ı henâdiki hâviye ve iki kat toprak dolma burûc ve ebdânî-i müştemile cedrân-ı âliye ve elli dokuz aded rezîn ü rasîn ihdâs-ı kulel ve tâbya ile metânet ü istihkâm virdiklerinden sonra, edevât u âlât-ı hurûb u durûb ve mühimmât-ı cebehâne ve tüfeng ü top ile tezyîn ü ikmâl ve dâhil-i sûrda olan mehâzini zehâyir-i müstevfâ ve derûn-ı kal'ayı leşker-i müheyyâ ile mâlâmâl idüp, kal'a-i Revân-misâl bir hısn-ı hasîn-i

²³⁷ Sâmi'de başlık ve metin aynen mevcut

²³⁸ Allah onun her türlü işini kolaylaştırsın manasına gelebilecek Arapça bir duâ.

‘âli’l-‘âl eylemişler iken, böyle bir akabe-i uzmâ ve dâhiye-i dehyâ pes-mânde vü metrûk ve Tebrîz tarafına tesyîr-i ketâib-i azm-i sülûk kılınmak bir tarîkle münâsib olmadığı tahkîk ü i‘lâm ile erbâb-ı meşveret-kelâmın resîde-i serhadd-i hitâm itmeleriyle, muhâsara-i kal‘a-i Urûmi teshîr-i belde-i Tebrîz’e takdîm ve bir sâ‘at evvel üzerine varılmak üzere niyyet ü tasmîm olduğu anda, birkaç def‘a irâet-i sûret-i re’y ü emân ve işâret-i ruhsat-ı arz-ı istîmân olunup vechen-mine’l-vücûh yek-ser-i mû menhec-i itâ‘ate meyl ü rağbet ile ser-fürû itmeyecekleri muhakkak u nümâyân olmağın bi’z-zarûre Selmâs’dan hareket ü ubûr ve hudûd-ı fitne-âlûdlarına vaz‘-ı akdâm-ı mürûr olduğunda Tebrîz semtine azîmet-ten atf‘-ı inân ve sûr-ı mezbûra doğru

Beyit

رايات نصر هزها ایدی الصبا

في فيلق مثل السحاب المرسل²³⁹

fehvâsınca ankâ-yı nusret-âşiyân olan a‘lâm-ı zer-i mencûk-ı hurşîd-i leme‘ân alâ-cenâhi’l-isti‘câl tevcih ü ikbâl birle hevâgîr-i tayarân kılınup, mukaddem Karaman vâlisi vezîr-i mükerrerem İbrâhim Paşa hazretleri Rumeli eyâleti ile ma‘iyyetlerinde Sivas beylerbeyisi Ahmed Paşa ve Kars beylerbeyisi Genç Ali Paşa kapuları halkı ile çarhacı ta‘yîn ü irsâl olduğunda şehir-i rebû’l-evvelin üçüncü günü Urûmi sahrâsında ümerâ-yı Afşar’dan Velihan Bey nâmında bir kelb-i ‘akûr kal‘aya dört sâ‘at mesâfe mahalde zuhûr idüp, yek-çend hezâr fedâiyân-ı hunhâr ile leşker-i İslâmiyân’a müsâdefe ve mukâbele ve bir buçuk sâ‘at mücâdele vü mukâtele akabinde münhezimen üftân ü hîzân bâb-ı kal‘aya dek firâr ve gâziyân-ı sebük-pâyân ve çâbük-süvârân dahi ta‘kîb iderek, hân-ı mesfûr ile ekserin ser-efgende-i hâk katl ü demâr u ser-bürîdelerin beste-i fitrâk-i helâk ü bevâr eylediklerinde, hemân ol rûz-ı firûzda cân-sipârân-ı mübârizîn-i dîn-i mübîn ve cigerdârân-ı neberd-âyîn-i müslimîn gubâr-ı akdâm-ı ikdâmları ile ma‘reke-nümâ-yı hücum u iktihâm olmağın, bir koldan Karaman vâlisi vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri Rumeli ve Karaman eyâletleri ile ma‘iyyetlerinde Sivas Beylerbeyisi Ahmed Paşa ve Kars Beylerbeyisi Genç Ali Paşa ve Sovuk-bulak Mutasarrıfı Rıza Ali Paşa ve Kürdistan beyleri ve dört nefer müselleme ve mümtâz binbaşılar askerleriyle ve diğer koldan Anadolu Vâlisi vezîr-i mükerrerem Ebûbekir Paşa hazretleri eyâleti ve kapusu halkı ve mükemmel levendâtı ile Revân Beylerbeyisi Timur Paşa ve Kangırı Mutasarrıfı Mirzâ Paşa ve sâbıkâ Kastamonu Mutasarrıfı Solak Mehmed [35b] Paşa ve sâir mîr-i mîrân kapuları halkı ve askerleriyle ba‘dehû yeniçeri ve cebeci neferâtı dahi ser‘asker-i

²³⁹ Sâmi ve H+V+A’daki beyt basmalardan farklı.

zafer-yâver hazretlerinin pervaz-gâh-ı cenâh-ı ferîştegân-ı fevz ü necâh olan kullarından mulâsık-ı yekdîger hafr olunan metrislerde müretteb ü kârsâz ve derhâl havan ve balyemez ve şâhî toplar yanaşdırılıp kal'a döğölmeye ser-âgâz kılındı. Metris resîde olmayan mahallerden süvârî leşker ile muhâsara ve teng-dâşta ve Toprakkal'a tarafına mahsûs Mamaluzâde Osman Paşa ta'yîn ve gümâşte kılındıktan sonra hufr-ı lağıma şürû u mübâşeret ve mücedden bâlâ-yı cidâr-ı sûra muhâzî tabyalar ihrâc u bünyâd ve üzerlerine top ve havanlar bindirilip, tarafeynden nâire-i ceng ü âşûb ve fitîle-i tüfeng ü top ikâdına mubâderet olundu.

Câbecâ hısn-ı mezbûrda nişâne-i inhidâm-ı cederân u rahne ve dehân-ı âbdân nümâyan olıcak, tavâif-i askeriyye itmâm-ı kâr-ı lağıma te'hîr itmeyüp hamle vü hüçûma kemâl-i hâhiş ile teşmîr-i sâk-ı verziş itdiklerinde her çend ki yürüyüşleri lağımın tekmîline havâle vü menût ve birkaç sâ'at sabr u sebât üzre olunup, darabât-ı top ile küşâde olan şikâfların ferâhı ve vüs'atine ta'lîk ve merbût kılındıkça kat'â müfîd olmayup, ruhsat-ı nâçâr virildikte mâh-ı merkûmun on dokuzuncu sebt günü yemîn ü yesârdan hüçûm-ı nâ-behengâma derkâr olmalarıyla zâhir olan sülme ve sürâhlar dîvârın bâlâsında teng ü muzîk ve hendekler su ile lebâleb ve amîk vâki olduğundan bir tarîk ile vusûl ve derûn-ı hisâra urûc u duhûl derece-i imkândan ba'îd ü mün'adîmü'l-husûl olmağla, bir mikdâr bâzâr-ı kâr-gâh-ı cânbâzîde dâd u dîhiş ve muhârebeye inhimâk ile sunûf-ı İslâmiyândan niçesi şehîd ü zahm-nâk ve fırka-i dâlle-i Ravâfızdan dahi hayli melâ'în darb-ı sinân ile üftâde-i hazîz-ı helâk olup bilâhire asker-i mansûr mahall-i ma'kereden avd ü insırâf ve yine metrislerinde ictimâ vü i'tilâf eylediler.

Bir kaç gündən sonra tekrâr yeniçeri metrisleri pîşgâhında nakb u tatvîl olunan lağımki rebû'l-âhirin dokuzuncu gicesi idî, tetmîm ü tekmîl ve irtesi seheri iş'âl-i ser-rişte-i fitil olunup dîvârların çok yerlerin sûzân u harâb itdiğinden gayri üç yüzden efzûn Râfızî mel'ûnların yek-laht rûy-ı saht-ı türâb ve bî-ser ü pâ âzim-i ser-menzil-i darü'l-ikâb eyledi. Lâkin gürûh-ı cân-ı fezâyân-ı A'câm gâyet kesret ü zihâm üzre olup ehl ü ıyâlleri gayretine cân u başların fedâ ve kemâl mertebe icrâ-yı muhâsamât ve mu'âdâta tasaddî vü ictirâ eylemeleriyle ol günde ser'asker paşanın bölükbaşları Sarı Hasan ve Dergâh-ı âlî hasekilerinden Erzurûmî Küçük Sâlih Ağa ve Rumeli'nin sol kol ağası ve Anadolu'nun taht alaybeyi ve Aksaray alaybeyi ve yeniçeri serdengeçti ağaları mümtâz ü serendâz-larından doksan nefer ve cebeci ve topcu ve serdengeçti ağalarından on nefer

ve ser'asker-i müşârun-ileyh levendâtından ve kapuları halkından ve vüzerâ-yı 'izâm hazerâtı tevâbi'âtından ve mîr-i mîrân müte'allıkâtın-dan niçeleri

ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتاً بل احياء عند ربهم يرزقون²⁴⁰

darü'z-ziyâfe-i câvidânînden çâşniyâb-ı ni'âm-ı gûnâgûn ve sük-kerîn-mezâk و فواكه مما²⁴¹ olup²⁴² و سقاهم²⁴² و شربا طهورا²⁴¹ يشتهون²⁴¹ bezm-gâhında dest-i sâki-i rahmet-i Perverdigârdan kâse kâse tecerru'-i şerbet-i şîrîn-güvâr-ı şehd-i şehâdet eylediler.

Muhassal, iki nevbette bi-kazâillâhi azze ve celle siyeh-mestî-i sülâfe-i gayret-i nâ-be-mahâl ile egerçi ser-mestân-ı sîne-germân-ı guzâtın bir mikdârı çâkrîz-i câme-i hayât ve zahm-hurde ve lagzîde-pây-ı sebât olup ser-hüsrânın [36a] dahi her gün kelle-i bî-devletleri dendân-ı sertîz-i neheng-hısâm-ı nîlî-fâm ile bürîde ve garîk-ı deryâ-yı nîl cûş-ı hûn-ı humbara ve gülle-i top-ı ejder-iltikâm ile ser-nigûn-ı çâh-ı nâka'r-yâb reybü'l-menûn olduklarından gayri def'ateynde altı binden mütecâviz ser-hüsrân-ı tebeh-kâran rû-be-râh-ı semt-i nîrân ve bîrûn-i hayta-i şumâr mecrûh u zahm-dâr oldukları giriftâr-ı kemend ve sebî ü üsâr olan kırade-i mürde-i şeyâtîn-i şî'iyândan istihbâr olunmuşdur. Her ne hâl ise, yevm-i mezbûrda yedi buçuk sâ'at bî-infisâl mübâşeret-i harb ü kîtâl ve ahşâma karîb mütâreke-i ceng ü cidâl olunmağın, ol günde dahi kal'a-i merkûmenin güşâyiş-i dervâze-i zabt u teshîri meşîyyet-i Hudâ-yı müfettihü'l-ebvâb ile rehîn-i mekâlîd-i teysîr olmamağla, dergâh-ı kâdı'l-hâcâta teveccüh birle vakt-i âhara te'hîr ü tesvîf ve mücâhidân-ı İslâmiyân-ı kâr-zârdan yine metrisler nahvına(?) i'âde vü tasrîf kılındı. Rûz-ı ferdâda sağ koldaki lağım dahi Fa'âlü'n-limâ Yürîd olan hazret-i Rabbü'l-Mecîd îrâde-i aliyyesiyle derûn-ı pürdâg-ı âşîkân-ı münkesirü'l-cinân bî-dest ü pâ gibi rahne-nümûn olmağla, ser'asker-i firûz-sîr kullarından terfî' ü i'lâ kılınan toprak tâbya bâlâsında bi'l-iktizâ esâtîn-i sengînden birbirine mütelâsık ve muttasıl iki tarafları mazgallu kulleler inşâ' vü ihrâc ve dîvâr-ı kal'a üzerinde ve derûnunda olan saht-dilân istidrâc-ı kemâl mertebe tazyîk ü iz'ac kılındıktan sonra, gelecek su ve zehâyir yolları kat' u tesdîd ve cevânib-i erba'asını rûzân ü şebân muhâsara-i dâime ile tedvîr ü teşdîd kılınarak fâsılasızca a'dâya göz

²⁴⁰ Allâh yolunda ve kutsal değerler uğrunda şehid olanları ölü saymayın sakın, bilakis onlar Rableri katında diridirler. Allâh'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanıp dururlar. Arkalarından onlar için üzülen kimselere, kendileri için artık korku ve azap olmadığını, üzgün olmadıklarını müjdelemek isterler. K.K., 3 Âl-i İmran 169-170.

²⁴¹ Kendilerine canlarının çektiği benzeri görülmemiş çeşit ve lezzette meyveler ikram edilir. K.K., 77 Mürselât, 42

²⁴² Rabbi onları gayet güzel karşılamış ve kendilerine benzeri görülmemiş temizlik ve lezzette mis gibi içecekler sunarak onları serinletmiştir. K.K., 76 İnsan, 21

açtırılmayup guzât-ı süreyyâ-vifâk ve gayret-i nitâk dahi dîdelerine hâb-ı râhatı harâm ve bu siyâk üzre te‘âfî-i cihâd ü ihtisâma cehd ü ihtimâm eylediler.

Mâh-ı cemâziye'l-evvelînin on beşinci gününe dek tamâm altmış beş gün bizzât sipehsâlâr-ı sûtûde-âsâr hazretleri ve sâir vüzerâ-yı nîkûrây hazerâtı asâkir-i nusret-şî‘âr ile yek-reng hâl-i inti‘âş ve metris-nişîn ü hem-firâş olup, âkıbetü'l-emr sûr-ı mezbûrda mutahassın olan mu‘ânnidîn-i bî-dîn temâdî-i eyyâm-ı muhâsaradan bî-tâb ü tuvân ve esâs-ı bünyân-ı sabr u sebâtları mütezelzil ü virân olmağın, kâr-debâ sutuhân-resîd mesel-i âcizânesi hasb-i hâl-i perîşan-me‘âlleri olıcak, arz-ı rahve-i istîmân ile tavk-ı bendegî-i ra‘iyyet ve inkıyâd-ı beste-i ciyâd nihâd-ı mezellet-i‘tiyâd itmeleriyle, hanzâdegân ve ahâlî-i şehîr ü a‘yândan kavî rehînler virmek şartıyla kal‘a-i merkûmenin tahliyyesine on bir gün tevkît ü imhâl birle tevsî‘-ı meydân olunduktan sonra, cerâyim-i sâbıkaları emân u afv ile pûşîde vü pinhân ve ruhsat-ı itlâkları ile irhâ-yı ‘inân-rây u emân kılındı.

Üzerlerine Devlet-i Aliyye tarafından hâkim ve muhâfız ta‘yîn olunmasın recâ vü iltimâs itdiklerinde, henüz Tebrîz fethi müyesser olmadın nâşî, bağı askerî bâ-husûs yeniçeri neferâtından ifrâz u tefrîk ve derûn-ı kal‘aya vaz‘ u telfîk olunmak münâsib ü çespân ve hâssaten kal‘a kolu tertîbine dahi müsâ‘ade-i vakt u zamân olmamağla, kurb-ı civârları olmak sebebiyle Hakkârî ağalarının benâm u mu‘teberlerinden Binâ-nişîn ağası(?) didikleri sâhib-i aşîret ve bir merd-i zî-miknet zâbit olmak tebyîn ü tasvîb ve “hıfz-ı memleket için bin nefer süvârî ve piyâde ta‘yîn ü tertîb kılındıktan sonra Tebrîz’e azîmet [36b] ve zehâyire bâ‘is-i killet olmasun” deyü Karaman Vâlisi Vezîr Rüstem Paşa hazretleri ve Kars beylerbeyisi ve ser‘asker paşa hazretlerinin kethüdâları Yahya Ağa on iki bin leşker-i cerrâr-ı sebük-bâr ile Sovuk-bulak üzerinden rû-be-râh-ı murâfakat kılınup, sipehsâlâr-ı müşârun-ileyh hazretleri sâir asâkir ile Selmâs tarafından ikbâl ü devlet pîrâmen-gerd-i yümn ü sa‘âdet olarak kemâl-i behcet ü şadmanî ve fevz-i hubûr u nusret ü kamrânî birle hareket ü nehzat buyurdıkları haberi mâh-ı cumâde'l-âhirenin yirminci perşembe günü Firârî Hasan Paşazâde Abdullah Bey ile Âsitâne-i sa‘âdet’e vâsıl olup, kulûb-ı sıgâr u kibârdan kalak u ıztırâp zâil oldu.

Vukû'-ı Zabıt-ı Dârü'l-Mülk-i Âzerbaycân-ı Tebrîz

Ba'd-ez-teshîr-i kal'a-i Urûmi şâh-ı Acem gümâşteğânından leşker-keş-i meş'ûmu olan Bîsütûn Hân'ın bîm-i sarsâr-ı kıyâmet-hîz-i guluvv-i ceşş-i Osmaniyândan Tebrîz'de kıyâm-ı hıyâm-ı ankebûtî-perde-i sabr u ârâmı Bîsütûn ve Meraga tarafına gürîz-i nâ-gürîz ile rehneverd ü sür'at-nümûn olduğu haberi gûş-zed-i cenâb-ı ser'askerî olıcak bâlâda mezkûr olduğu üzre Sovuk-bulak ve Meraga üzerinden mukaddem on iki bin güzîde leşker ifrâz u irsâl ve bakıyye-i cünûd-ı zafer-mev'ûd ile kendüleri Selmâs cânibinden semt-i Tebrîz'e teveccüh ü ikbâl buyurup, kat'-ı menâzil ile Tuç sahrâsına vâsıl olundukda, sipehsâlâr-ı müşâru-nileyh hazretleri mukaddemâ yine Tebrîz ser'askeri oldukları hengâm, ol havâlîde vâki nevâhî vü kazâ ve kasabât u kurâ ve sükkânından mazhar-ı eltâf u ikrâm ve manzûr-ı çeşm-i iltifat ü ihsân ve ni'amları olan havass u avâm fevcen fevc ve gürûhan gürûh gelüp, istîmân u istirhâm ile ubûdiyyet ve raiyyetliği rebaka-i rakabe-i kabûl ü iltizâm ve miyân-ı bend-i itâ'at ve teslîm-i tâmm itmeleri ile üzerlerine zâbit nasb ü ta'yîn ve mehmâ-emken iktizâ-yı vakte göre levâzım-ı nizâm-ı hâl ü şânları mürâ'at ü ityânî ile kulûb-ı kâsiye-i münkesireleri cebr ü tavnîn olarak Tebrîz'e iki menzil mesâfe bu'dı olan Kefel-mülk(?) كفل ملك nâm mahalle nüzûl olundukda, menzil-i mezbûrda a'yân-ı vilâyetten Tâceddinzâde Mehmed Rızâ nâm şahs-ı nâfizü'l-kelâmın istircâ-yı emân ü re'y kâğıdı vusûl ve nefis-i Tebrîz'de Hıyâbân ve Bâğ-ı mîşe ve İmâret ve Şeneb-i gâzân ve Hüküm-âbâd ve Bilnigûh(?) بيلنگوه dinmekle ma'rûf kûçe-hâ vü mahallâtın baba ta'bîr olunur söz sâhibleri meşyen ale'n-nevâsî isti'fây-ı cerâyim ü me'âsî birle bâr-gâh-ı muhayyem-i ordu-yı meymenet-sûya vürûd u duhûl idüp, Tebrîz'den Kızılbaş tâ'ifesinin firâr ve derûn-ı kal'ada olan âsâr ü âbâdânı ve ümrânı mün'adim ü hâksâr ve hâricde dahi büyût-ı vesfâ ve mevâtın-ı ma'mûre ve ârâyîşe münhedim ve harâbezâr eylediklerin ihbâr itdik-lerinde bilâ-tevakkuf u ihmâl hemân ol mahalden 'alâ-cenâhi'l-isti'câl Binbaşî Yekçeşm Mustafa Ağa ve iki nefer sipâh u silâhdâr terakkîlü ağaları üç binden mütecâviz atlu ile pîşîn-i hıfz u hirâset-i belde vü ra'iyet için tesyîr ü irsâl olunup, der-'akab ser'asker paşa hazretleri dahi âzim-i şah-râh-ı merâm ve mâh-ı cumâde'l-âhirenin üçüncü günü yanlarında olan mecmû'-ı asâkir-i İslâm ile şehir-i merkûm kenârında cârî Acısu didikleri nehir üzerine mebnî cisrin başına hayme-zen-i nüzûl ü ârâm oldular. Bi-tevfîki'llâhi'l-Meliki'l-müte'âl Meraga cânibinden evvel gönderilen leşker-i çâbük-harekât ile şehre duhûlde tesâdüf ve müsâvât vâki olup, mâh-ı mezbûrun dördüncü günü telâkî vü ittifâk ile iki taraftan [37a] cüyûş-ı pür-fevz ü şükûh 'inân-der-'inân ve rikâb-der-rikâb gürûhan

gürûh saff-keşîde-i tertîb-i alay-ı enbûh olarak, hısn-ı nüzhet-âmîz-i Tebrîz'e vâsıl ve bâb-ı hisârda teşekküren li-ni'amillâhi te'âlâ kurbanlar zebhî ile ücûr-ı kesîre ve kurubât-ı eltâf-ı Perverdigâra nâil olup, kemâl-i debdebe vü haşmet ve nihâyet kerr ü ferr ü salâbet ile derûn-ı kal'aya dâhil olundu. ²⁴³ هذا من فضل ربي

Ber-muktezâ-yı توتى الملك من تشاء ²⁴⁴ dârü'l-mülk-i Âzerbaycân olan şehr-i dilârâ-yı Tebrîz dahi pâdişâh-ı âlem-penâh-ı kistrâ-dâd "lâ zâlet süyûf-ı ecnâdihî sârimete a'dâihî ve hasâdihî" ²⁴⁵ hazretlerinin tâlî'-i firûz-ı hümâyûnları te'sîri ile ber-vech-i yesîr ve tarîk-ı dil-pezîr üzre feth u teshîr olunup, şehr-i merkûmun yirmi ikinci sebt günü ahşâma karîb Mîrâhûr-ı sâni Rikabdâr Süleyman Ağa'nın çukadârı ile nüvîd-i meserret-i berîd müjde-i feth-i cedîd resîde-i Âsitâne-i sa'âdet ve birkaç gündün sonra ağa-yı mûmâ-ileyh dahi gelüp, şerefyâb-ı takbîl-i rikâb-ı müstetâb-ı saltanat olmuştur.

Tevcîh-i Kapudan-ı Deryâ bâ-asâlet be-Murâbıt Elhâc Hüseyin Kapudan

Mukeddemâ kapudan paşa azlinde Tersâne-i Âmire'de vekâlet ile câlis-i makâm-ı hükûmet olan Liman reîsi Murâbıt Elhâc Hüseyin Kapudan sûretâ hilye-i zühd ü salâh ile ârâste ve zîver-i mehâsin-i beyzâ ve hüsn-ü hal ile pîrâste olup, ekser evkât-ı ömrü Tersâne Ocağı'nda mürûr itmekle kapudanlık umûruna vukûf u şu'ûru olmak mülâhazasıyla hakkında bahr-i eltâf-ı bî-gâye-i Sultânî mevc-engîz ü hurûşân olmağın, mâh-ı recebü'l-ferdin gurre-i pazarirtesi günü sarây-ı Âsafîye da'vet ve bilfi'l mîr-ı mîrânlık ile mansıb-ı kapudanî-i deryâ tevcîh ü inâyet olunup, dûş-i liyâkâtine ilbâs-ı hil'at olundu.

İhrâc-ı Surre-i Haremeyn-i Mükerreremeyn

Mâh-ı merkûmun onuncu çarşamba günü mu'tâd üzre surre-i şerîfe ihrâc ve enmûzec-i ²⁴⁶ mahfel-i peygamber-i sâhibü'l-mi'râc olan hevdec-i Hümâyûn hâdimü'l-Haremeyni's-şerîfeyn hazretleri nâka-i sîmîne raht u müzarkeş-i sinâm üzre tahmîl ü idrâc ve ol cemel-i cemîlü'l-heykel pûşîde-i zer-beft ü dîbâc ile tezyîn ü isrâc kılınup, Sarây-ı Hümâyûn-ı şehriyârîde Alay Köşkü pîşgâhından güzâr ve alay-ı mahsûsa ve ta'zîm ü i'tibâr ile du'â-yı nusret-i sultân-ı cihân-ı yek-zebân u dest-zenân pîrâye-i dehân-ı hademe-i cemmâze-güşân olarak, kulûb-ı temâşâ-beyân-ı reh-güzâra şevk-i

²⁴³ Şüphesiz bu Allâh'ın kerem ve lütfundandır.

²⁴⁴ O dilediğini dilediğine verir. K.K., 62 Cum'a, 4

²⁴⁵ Düşmanlarına ve hasedçilerine karşı Allâh onun ve askerlerinin kılıçlarını daimâ keskin kılsın.

²⁴⁶ Harput 96'da "nüümûzec" şeklinde.

vicdânî ve safâ-yı ruhânî îsâr ve Bağçekapusu hâricinde hatm-i kâr-ı da‘âvât-ı icâbet-âsâr eylediler.

Takrîr-i Müyesser Şuden-i Zabt-ı Huveyze

Aslında Huveyze Hânı es-Seyyid Muhammed Hân bundan akdem zabt u teshîr olunan Huveyze kal‘asına muhâfız olmak üzere rütbe-i mîr-i mîrânî ihsân ile tatyîb ü tavnî ve hısn-ı merkûma vâli ve hâkim nasb ü ta‘yîn olunmuş iken, Tahmasb Kuluhân’ın zuhûr u hurûcunda taraf-ı şâh-ı nühûset-gâhdan hân-ı diğerk mensûb ve pâşâ-yı mûmâ-ileyh ma‘zûl ve menkûb ve tevâbî‘ ü levâhikı ile Basra’ya gelüp cânib-i mîrîden müstevfâ ta‘yînât ile zıll-ı zalîl-i himâye-i Devlet-i Aliyye’de rahat-yâb-ı nevâzîş ü hüsn-i iltifât ve muntazır-ı mi‘âd-ı kavî-i *مرهونة باوقاتها*²⁴⁷ olmuş idi. Pes Ser‘asker Ahmed Paşa hazretlerinin İran seferine me‘mûren Bağdâd’dan hareketleri esnâsında meşâyih-ı kabâ‘il-i urbândan zî-kudret ve sâhib-i nâd Müntefik ve Benî Lâm şeyhleri hüsn-i tedbîr ve ucûr-ı mevâid-i dilpezîr ile müttefik kılınup, belde-i mezbûrenin dest-i tasarruf-ı Acem’den tahlîs ve intizâ‘ı aşâyir ü kâbilelerinin ittifâk u icmâ‘ı birle gerden-i uhde vü iltizâmılarına [37b] tahmîl ü ikâ‘ olunup böyle tavsiye vü sipâriş olundu ki, inşâallâhü te‘âlâ Huveyze üzerine istîlâ ve isti‘lâ olundukda, hân-ı mesfûr tard u ib‘âd ve paşa-yı mûmânileyhi ma‘an götürüp eyâlet-i mezkûre bi‘l-külliyeye eyâdî-i a‘dâdan nez‘ ü istirdâd olunduğu zamân, taraf-ı saltanat-ı aliyyeden yine mesned-ı sadr-ı hükûmetine ircâ‘ vü iskân eyleyeler.

Binâberîn kabîle-i Müntefik Şeyhi Mehmed el-Mâni‘ asker-i İslâm’ın sahrâ-yı Kuricân’da leşker-i A‘câm ve şâh-ı ser-sâmları üzere²⁴⁸ kemâl-i galebe vü nusret ile ahz-ı intikâm olduğun²⁴⁹ istimâ‘ eyleyicek, bilâ-hâciz ü mânî mecmû-‘ı urbân kabilesiyle hareket ve müsâra‘at ve Beni Lâm aşîretini müsâbakat eyleyüp, Huveyze üzerine hücum ve zabt u teshîr ülkâ-yı merkûm eyledikte ber-nehc-i muâhede-i sâbıkâ mârru’z-zikr olan hân-ı ef‘î-nişânı hazîde-i süvârih(?) idbâr u iz‘âc ve mahall-i hükûmet-gâh-ı nâ-sezâsından ihrâc itmekle paşa-yı mûmâ-ileyhi âlâ-mâ-huve’l-me‘mûl makâm-ı câh-ı kadîmine müterâki vü mevsûl eyledikten sonra, sipehsâlâr-ı müşârun-ileyh hazretlerine şeyhân-ı mûmâ-ileyhimânın gönderdikleri mektûbları ile kendülerinin dahi mâh-ı

²⁴⁷ (Problemsiz olarak gerçekleşebilmesi için) her işin kendine göre bir vakti ve zamanı vardır

²⁴⁸ Harput 96’da “*sersâmlarından*” şeklinde.

²⁴⁹ Harput 96’da “*eylediklerin*” şeklinde.

cumâde'l-âhirenin altıncı hamîs günü târihiyle müverrah kâimelerine Huveyze'nin dâhil-i memâlik-i Osmânî olduğun muhbir ü nâtık idi. Mâh-ı mezbûrun evâhîrinde resîde-i pâ-y-ı taht-ı âlî-baht-ı kişver-sitânî ve bâ'is-i tecdîd-i şevk u şadumânî oldu.

İrsal-güzîn-i Hil'at ü Şemşîr-i Mücellâ be-Ser'asker-i Tebrîz Ali Paşa

Semiyy-i Haydar-ı kerrâr, sipehsâlâr-ı şecâ'at-kirdâr, sa'âdetlü Ali Paşa-yı nâmdâr hazretlerinin muvaffak oldukları feth-i kal'a-i Urûmi ve teshîr-i belde-i Tebrîz'de sûret-nümâ-yı mücellâ-yı zuhûr olan hüsn-i tedbîr-i müşkil-güşâ ve sa'y-i isâbet-pezîr-i netîce-bahşâları, meşhûd-ı mir'ât-ı İskender-nazîr-i zamîr-i cihândârî ve makbûl-ı tab'-ı hümâyûn-ı ilham-meşhûn-ı şehriyârî olmağla, pîrâye-i miyâne-i şân u i'tibâr u zîver-dûş-ı unvân u iktidârları olmak için, âvihte-i künküre-i nüh-tâk-ı âsuman ve pûşîde-i kâmet-i mefâharet-i serverân-ı zamân olmağla, şâyân-ı bir tîğ-ı elmâs-ı tâb u mücellâ vü zer-nişân ve semmûra kaplı bir hil'at-ı zer-beft-i meserret-resân gencîne-i avâtîf-ı mülûkânededen hassâten kendülerine ifrâz u ihsân ve ma'iyetlerinde olan vüzerâ-yı 'izâma dahi birer hil'at-ı semmûr-ı mûcibü's-sürûr ve sâir ocak ağaları ve rüesâ ve zâbitân-ı askere mu'tâd üzere hil'atler lutf ü inâyet ve mâh-ı recebû'l-ferdin evâilinde ashâbına îsâl için Mîrâhûr-ı evvel-i şehriyârî mübâşeretiyle firistâde vü irsâl olundu.

Vasf-ı Nakş-ı Kadem-i Hazret-i Sultân-ı Rusûl

Cevher-i gubâr-ı na'leyn-i ferkadeyn-i'tilâları, revnâk efzâ-yı ıklîl-i arş-ı berîn ve hâk-pâ-yı iksîr-âsâları sürme-i çeşm-i sâkinân-ı illiyyîn olan ol yeke-tâz-ı şah-râh-ı nübüvvet ve pîşrev-i câdde-i madde-i risâlet,

Beyit

Refref-ârâ-yı lâmekân pervâz

Râh-yâb-ı nihân-hâne-i râz

Nesir: mefhâr-i mevcûdât, surûr-ı kâinât, habîb-i Hüdâ, Resûl-i Kibriyâ Muhammedü'l-Mustafa ²⁵⁰ عليه من الصلوات ازكاهها ومن الطيبات أنماها cenâb-ı hatemiyet-me'âbları vaz'-ı pâ-yı sidre-peymâ-yi 'arş-ı irtifâ'ları ile vâyedâr-ı irtisâm u intibâ' buyurdıkları kıt'a-i seng-i mücellâ-yı kevneyn-bahâ ki, bâzâr-ı meziyyet-i hüsn ü bahâda Hacerü'l-es'ad-ı Ka'be-i ulyâ ile güftûn-i terâzû-yı zerîn-i mihr ü mâha konulsa hem kefe-i mîzan-ı ulüvv-i şân u i'tibâr ve girân-ı senc-i pele-i sümüvv-i kadr u âyâr idiği

²⁵⁰ Sâlât ve selâmların en temizi ve tayyibâtın en bol ve bereketlisi onun üzerine (Hz. Muhammad) olsun.

²⁵¹ كالشمس في وسط السماء u âşikârdur. Pes ol tuhfe-i yâdigâr-ı peygamberî eyâdî-i mülûk-i eslâfa sa‘âdet-bahş-ı intikâl ve hazâyîn-i selâtîn-i mâziyyeye sermâyede izz ü tevâriis ü irtihâl olarak, mecma‘ı tuhf-ı tâlid ü ta‘rif-i âsâr-i enbiyâ vü evliyâ olan gencîne-i dîrîne-i gevher-âyîn-i âl-i Osman’a ²⁵² أكثرهم الله تعالى إلى انقراض الدوران [38a] vâsıl u dâhil ve havâkîn-i güzeşte-i firdevs-nişân ²⁵³ عليهم شأبيب سجال الرحمة والغفران hazerâtı rûmâli-i ta‘zîm ü tekrîm ile hazz-evfâ-yı Devlet-i dareyn ve derece-i erkâ-yı kurb-ı seyyidü’s-sakaleyne mâlik ü nâ’il olup, ta‘biye-i sanduka-i hıfz u iltifât ve nihâde-i bâlâ-tâk-ı teberrük ü ragabât buyurmuşlar idi. Vaktâ ki Recep Paşa merhûm Hazîne kethüdâlığı ile bin yüz on yedi târihinde müstahdem ve selefi ile mâbeyn hisâbı rü’yeti ihâle-i dürbîn-i kalem kılınup, makbuzu olan eşyâ yegân yegân ta‘dâd ve sâbıkı yedinden ahz u istirdâd olunur iken, zevâyâ-yı hazîne-i Enderûn-ı hümâyûnda mevdu‘-ı tâkçe-i nisyân olmuş ba‘zı sanâdik mukaffele-i nâdîde vaz‘ u nişân ber-âverde-i dest-i vicdân olup küşâde vü dermiyân kılındıkta, her birinin derûnunda enbiyâ-i ‘izâm *aleyhimü’s-selâm* ve kibâr-ı ulemâ vü meşâyih-ı kirâmın rahimehümüllah regâyib-i eşyâ-yı müteberrikeleri mevcûd u pinhân bulunduğundan mâ‘adâ, ez-cümle murassa‘ heşt-meşk-i serişt-i cennât-ı âlîyâtdan nümûne-nümâ olan safha-i seng-i pâk-âyîne-renk üzre mürtesim ü müntabı‘ nakş-ı kadem-i şerîf-i Nebiyy-i âhiri’z-zamân nümâyan olmağın, cevfi mahfaza-i mergûbesinden ihrâc u ifrâz ve ta‘yîn-i mevzi‘-i ma‘lûm ile güzâste-i mahall-i mahsûs-ı imtiyâz olunmuş idi. Çünkü pâdişâh-ı salâh-endîş-i memdûhu’l-hisâle ve şehinşâh-ı vilâyet-kîş-i Mahmûdü’l-fi‘âl efendimiz hazretlerinin netîce-i mukaddemât-ı efkâr ve müntehâ-yı muhassenât-ı kirdârları ızhâr-ı envâ‘-ı hayrât ve iksâr-ı asâr-ı hasenât u müberrât ile Hazret-i Vâcibü’l-Vücûdun dergâh-ı ehadiyyet ve bâr-gâhı ulûhiyyetine fî-küllî hîn ü ân teveccühât ü incizâb ve cenâb-ı resûli’s-sakaleyne sâhib-i makâm-ı Mahmûd’un mazhar-ı tecelliyât-ı vahdâniyyet olan rûh-ı mutahharına an-samîmü’l-fevâd ve’l-cinân tevessülât u intisâb üzre mütemahhız-ı bî-irtiyâb olagelmeğın binâberîn ol nişâne-i eser-i pâk-i Muhammedî’yi derâgûş u kenâr iden levha-i merkûmeyi sa‘âdet ile cây-gâh-ı ma‘hûdundan ihrâc u ihtizâr ve dest-i zîb-i azîm ü mâlide-i ruhsâr-ı rağbet ü i‘tibâr buyurduklarından sonra, “âyâ kangı mevkî‘-ı münevvere ikâ‘ ve ne şekil mevzi‘i feyz-nâki mutahhara vaz‘ u îdâ‘ olunmak enseb ü sezâvardır” deyü sece-şumâr-ı enâmil-i efkâr olduklarında,

²⁵¹ Gündüz vakti gökyüzünün ortasındaki güneş kadar apaçık belirgin, inkârı imkansız.

²⁵² Dünya yıkılacağı ana kadar Allâh onların ömrünü uzun etsin ve sayılarını çoğaltsın.

²⁵³ Allâh rahmet ve gıfranla dolu kovalarını onların üzerine boşaltsın.

Beyit

Cenâb-ı Hâlid ibn-i Zeyd Ebâ Eyyûbi Ensârî

'Alemdâr-ı Resûlullâh aleyhi rahmetü'l-Bârî

merkad-i münevverelerine nakl ü ihdâ ve ol defîne-i hacerü'l-mükerrrem-i ruhâniyyet olan kabr-i mu'allâ-yı behişt-âsâya, ilâve-i şeref ü sermâye-i izz ü alâ buyurulması evlâ vü âhrâ idiği ta'yûn-i mübeşşer-i ilhâm-ı Hüdâ ile zâhir u hüveydâ olacak, mukaddes kafes-i tûtî-i rûh-ı tûbâ-âşiyânları evvelâ sîmîn-i darîh-i letâfet-nişîni hâvî kubbe-i âliyye-i kürsi-i müsâvîye duhûlden mukaddem, bîrûn-ı bâb-ı devlet-me'âbındaki secde-gâh-ı ins ü melek ve reşk-endâz-ı kubbe-i eyvân-ı felek olan ibâdet-hâne-i müker-rem, cânib-i kıbelâsında misâl-i 'uyûn-ı erbâb-ı keşf ü besâir sahâ-i harîm-i câmi'-i pür-nûr u inşirâha müşerref ü nâzır-ı revzene-i kebîrin hızâ-i muttasıla-i yemîninde zemînden bâlâ-rekk-i berâber miyân-ı şahs-ı zâ'ir rû-yı dîvârdan arzan bir zirâ' mikdârı nakb u tecvîf ü derûn-ı cidârda mişkât-ı nûr gibi müceddeden inşâ-i hücre-i lâtif kılındıktan sonra, mâh-ı recebû'l-ferdin evâsıtında hem nakş-ı cebîn-i hurî'l-îyn olan ol tuhfe-i cân bahâ-yi dil-nişîn ki rağbet şiken-i kıta'ât-ı elmâs ve yâkût ve la'l ve mâh-ı yek hefte-i âsumân ile tâbiku'n-na'l bi'l-na'ldir, etrâfı hâlevâr-ı pervâz-ı sîm-i hâlis ile tahlîk ü hâşîye-dâr ve hücre-i merkûmenin ferş-i nazîfine muntabık u hem-vâr vaz' olunup mâl-şikâh-ı cibâh ve 'uyûn-ı uli'l-epsâr ve bûse-câ-yi şefâh ve mebâsim-i züvvâr kılındı.

Temlîk-i Bâğ-hâ-yı Sâ'dabâdiyye Neferât-ı Bostaniyân-ı Hâssa ve İlâh-ı [38b] be Evkâf-ı İşân

Ebâ Eyyûbi Ensârî sâhiline müntehî olan Haliç-i bahre âmîzeş ve insibâb iden nehr-i pür-âb u tâbın cereyân eylediği vâdî-i ferah-fezâ mukaddemâ, Kağıthâne ba'de'l-umrân Sa'dâbâd ile zebân-zed-i âlemiyân olup, ol mahall-i dilnişîn ü fezâ-yı zümrüdnin tarafeyninden vâki cibâl ü tilâlden tahdîd ü mesâha ile taksîm-i ahâlî vü ricâl olunup, sığâr u kibârdan temellüküne ekseri mütekâzî ve ekall-i gayr-i râzi birer mikdâr arâzî tefrîk u tefkîk ve ma'lûmü'l-esâmî yüz elli altı²⁵⁴ nefer kimesnelere ale'l-infirâd mülk-nâme-i Hümâyûn ile tahsîs ü temlîk kılındıktan sonra, herkes mâlik oldukları arsa-i hâliyelerinde birbirlerine ızhâr-ı çemen-pîrâyî-i mahâret ve arz-ı kâlây-ı berg ü şâh-ı gayret ile nev-bâve-nümâ-yı tâze nihâl-i kemâl ve şükûfe-nisâr-ı nakdîne-i mâl olarak, gars-ı eşcâr-ı müsmire vü kürûm ve inşâ-yı kusûr-ı âlîye-i zî-bende-rüsûm itmeleri ile az

²⁵⁴ Harput 96'da "yüz elli nefer" şeklinde.

zamânda ser-sebz ü miyve-resân olan her bağ-ı behîn tarh-ı nev-bünyâd-ı reşkîn-sâz-ı irem-i zâtü'l-‘imâd olmuştu. Cenâb-ı şehriyâr-ı Ferîdûn-fer ü Dârâ-menkabet revnâk-efrûz-ı tâc u taht-ı saltanat oldukları hengâm-ı meymenet-irtisâmda, bi'l-iktizâ üç gün içinde bilcümle ebniye-i kâh u kâşâne ve hitân-âbâdânı hedm ü kat' ve enkâz-ı seng ü mesâmîr ü ahşâbı zorbalara ve ol havâlîde olan kurâ ashâbına sermâye-i ekl ü bel olmağla, talel ü âsârından fakat zîr-i esâs-ı dâr u dîvârındaki ahcâr ve ba'zı mertebe nişânde-i zemîn-i bâğ-zârı kılınan tâk-ı bîh-efgen ve dıraht-hây-ı gül ü gülnârı kalup, sâhibleri dahi a'mâl-i terbiyesinden keşîde-i dest-i ictinâb ve müddet-i kalîlede bi'l-külliyeye müşrif-i harab u yebâb olacağı bî-şekk ü irtiyâb olmuştu.

Pes imdi altı yedi seneden ziyâde sarf-ı kemâl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahsûr ile, nadâret-yâb²⁵⁵ u küşâde olan bağların, fil-cümle, bakâyâ-yı kürûm u eşcâr-ı müsmiresi bu vechile fenâ-pezîr ü izmihlâl ve âyende vü revendeye güzergâh u pâyimâl olmasına pâdişâh-ı²⁵⁶ şeyyedâllahü bünyâne ikbâlihi vü ebkâhü hazretlerinin tab'-ı dûrbîn-kâr-ı âgâhları rızâ-dâde olmayup, Bostancılar Ocağı neferâtı leyl ü nehâr hadâyık-ı hâssada terbiye vü tezyîn-i ezhâr ve tenmiye vü tahzîr-i nahl ü esmâr ile mu'tâd ve evkât-güzâr ve bu misillü hidemâtta iştigâl ü der-kâr kılınmağa her vechile şâyan u sezâvar olduklarından mâ'adâ, ocaklarının çendan mesârif-i zarûrîyyelerine vâfî ve kâfî semere-i neşv ü nemâ-yı mâl-ı evkâfî olma-mağın, bâğhâ-yı mezkûrede münhedim olan kasırların temellerinde ve dîvârlarında bakıyye kalan mevcûd taşları taraf-ı mîrîden zabt ve münâsib mahallere nakl olunduktan sonra, avâtıf-ı aliyye-i mülûkâne ve sadâkât-ı seniyye-i şehinşâhânededen arâzi-i bâgât-ı merkûme hudûd-ı mu'ayyeneleriyle Bostâniyân-ı Hâssa Ocağı evkâfına ilhâk u inzimâm olunmak üzre hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn, şehr-i mezbûrun yirmi birinci pazar günü mukaddem virilen mülk-nâmelerin kayıtları mahallinden terkîn ü i'dâm ve müceddeden mülk-nâme-i Hümâyûn ile mârru'z-zikr ocak ricâline temlîk ü vakf u in'âm olundu.

Teslîm-i Nâme-i Hümâyûn be-Elçi-i Çâr-ı Moskov

Tebrîk-i cülûs-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn için Moskov tarafından gelen elçisine mu'tâd üzre Galebe Dîvânı ve şehr-i şa'bânü'l-mu'azzamın gurrei salı günü çehre-i ubûdiyyet-behresi huzûr-ı şehriyâr-ı Kayser çâker-i İskender-vakârda ferş-i bisât-ı ikbâl

²⁵⁵ “nasâret-yâb” şeklindeki ifâde yazmalarda “nadâret-yâb” şeklinde olduğundan o tercih edildi.

²⁵⁶ Harput 96'da “pâdişâh-ı âlem-penâh şeyyedallâhü” şeklinde.

ile takrîb kılındıktan sonra, nâme-i Hümâyûn ve ilbâs-ı hil‘at ile dest ü dûş-ı iftîhârları [39a] pür-zînet ü zîb kılındı.

Müşâvere-i der-Huzûr-ı Hümâyûn Berây-ı Akd-i Musâlaha-i Şâh-ı Acem

Bağdâd vâlisi ve İran ser‘askeri olan vezîr-i mükerrem Ahmed Paşa hazretleri tarafından dîvân efendisi gelüp Acem Şâhı’nın recâ vü istirhâmına binâen, murahhasları ile mükâleme-i sulh u musâlemeye mübâşeret olduğun i‘lâm itmekle, mâh-ı merkûmun dokuzuncu günü mukaddem sarây-ı sadrîa‘zamîde akd-i cem‘iyyet, ba‘dehû Sarây-ı Hümâyûn’a varılıp paşâ-yı müşârun-ileyhin tahrîr ü inhâ eylediği kelimât-ı maslahat-simâtın meâl ü müeddâsına göre, tekrîr-i makâlât meşveret olundukda havâss-ı ahâlî vü ricâl birâz idâire-i kâs-i kîl ü kâlden sonra, izn-i Hümâyûn sudûru ile def‘-i meclis-i müzâkere ve irtesi gün dahi bilcümle huzûr-ı meymenet-zuhûr-ı şehriyârîde müşâvere olunup, bu siyâk üzre karâr-dâde-i ittifâk oldu ki, “eğer şâhın niyâz-mend-i husûl olduğu emr-i âştî ve ittihâd-ı şân u şükûh-ı dîn ü devlete lâıyk u şâyân olan vechile sûret-yâb-ı in‘ikâd olduğun hâlde imâle-i dînbâle-i çeşm-i kabûl rûy-ı mülâyemet ve ruhsat-ı icâzet gösterilüp ve illâ hilâf-ı rızâ-yı tab‘-ı Hümâyûn ba‘zı tekâlif-i vâhiye îrâdları dâire-i mülâhazâtdan perde-bîrûn olur ise, yine hâk-i pâyi saltanata arz u ifâde olunsun” deyü temhîd-i mukaddemât-ı kelâm netîce-pezîr-i hitâm kılındı.

İrsal-i ser-Çukadârân-ı Rikâb-ı Müstetâb-ı Şehriyârî be-Cânib-i Bağdâd

Henüz mezkûr olduğun üzre ser‘asker-i müşârun-ileyh gönderdiği mekâtîb ve kâimelerinde tâ‘ife-i rezîle-i A‘câm’ın bundan akdem gördükleri inhizâm-ı küllî encâmında şâh-ı âkıbet-tebâh ve a‘yân-ı devleti nâmındaki eşhâs-ı rû-siyâhları Devlet-i ebed-müddet ile musâlahaya bin cân ile rağbet ve isti‘fâ-yı cürm ve isti‘zâ-yı merhamet eylediklerinde müsâleme-i mükâlemeye şürû ve mübâderet olduğun ma‘rûz-ı ‘atebe-i aliyye-i saltanat itmiş idi.

Pâdişâh-ı âlem-penâh-ı Dârâ-sipâh hazretleri akd olunan meclis-i mükâlemenin neye müncer olacağını yakînen istihbâr-ı îrâdesiyle evâsıt-ı şehriyârî merkûmda başçukadârları Seyyid Mehmed Ağa’yı istidlâ-yı hakâyık-ı ahvâl ve indifâ‘-ı şekk-i sıdk u kizb-i makâl için Bağdâd tarafına ‘alâ-cenâhi’l-isti‘câl irsâl buyurdular.

İhrâc-ı Mevâcib ve Âmeden-i Elçi-i Çasar-ı Nemçe be-Dîvân-ı Hümâyûn

Mâh-ı merkûmun yirmi ikinci salı günü kul tâ'ifesinin masar ve recec iki kıst mevâcibleri ihrâc ve bendegân-ı Âsitâne-i saltanat hisse-yâb-ı nak-dîne-i şevk u ibtihâc buyrulup, Nemçe Çasarı tebrîk-i cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı pâdişâhîyi müştemil olan nâme-i dostânesini memleketinden mahsûs elçi irsâl itmeyüp, sebebi nâ-ma'lûm muhâlif-i de'b ve resm-i dîrîn Âsitâne-i Aliyye'de mekîn olan kapu kethüdâsını elçi nasb ü ta'yîn ve nâme-i merkûmeyi firistâde-i savb-ı mesfûr-ı lâ'în itmekle, yevm-i mezbûrda Dîvân-ı Hümâyûn'a getirilüp mu'tâd üzre hâk-i dergâh-ı mu'allâ-yı bâr-gâh-ı saltanata vaz'-ı pîşânî-i ubûdiyyet ve nâme vü hedâyâsın îsâl-i sütte-i seniyye-i Bâb-ı Sa'âdet eyledikten sonra, ber-mûceb-i kânûn-ı kadîm Devlet-i kâmet-i nâ-mevzûnuna iksâ-yı hil'at ile sarây-ı âlî-yi şehinşâhîden ric'at ve halâ-yı vücûd-ı nühûset-âlûdu ile ol cây-ı zümrüd-fezâ-yı nezâfet-efzâdan def'-i sıklet eyledi.

Azl-i Müftî-i 'Asr Başmakçızâde Seyyid Abdullah Efendi ve Nasb-ı Dâmâdzâde Ebu'l-hayr Ahmed Efendi

Başmakçızâde Seyyid Abdullah Efendi ²⁵⁷ الولد سر أبيه medlûlünce, nihâd ve cibilliyetinde ifrât-i kibr ü nahvet ve nâtuka vü 'ibâretinde sahtî vü ru'ûnet der-kâr olup gerek mecâlis-i müşâvere ve gerek evkât-ı âharda huzûr-ı hümâyûna duhûl itdikçe [39b] mahall-i tavr-ı edeb-i saltanat ve mümill-i tab'-ı nâzenîn-i hidîv-i sâhib-i şevket olan evzâ-ı nâ-sezâ ile pîrâne vü tahakkümâne mu'âmele ve pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin gevher-i yektâ-yı güftâr-iksîr-i âsârların hazef-pâre-i cevâb-ı dürüş-ti nâ-be-câ ile mukâbelede ısrâr u imrâr itdiğinden mâ'adâ, mukaddemâ Yenişehir kâdısı iken Vezîriâzam Osman Paşa hazretleri ile sâbıka-i ülfet ü mahabbetlerine binâen vezîr-i müşârun-ileyh sadâret-i uzmâ ile kâm-revâ oldukda müftî-i vakt bulunmağın, bilcümle temşiyet-i umûr-ı mühimme-i Devlet-i Aliyye'de kendü ile müşârik ve hem-pâ ve te'âti-i mesâlih-i sâire-i külliyyede müsteşâr u mü'temen ve vizr-i âşinâ eyleyüp, bu dahi harekât u sekenâtında muktezâ-yı fitratı üzre miktâr-ı hatve hâtâ itmeyüp, ²⁵⁸ منم ديكر vâdîlerinde cilve-nümâ-yı tebahtür ü ihtirâz ve kebg-i şikeste-hırâm-ı meydân-ı re'y-i nâ-sâz iken, zu'munca best ü güşâd-ı evc-gâh-ı hükûmet-rânîde hem-cenâh-ı şahbâz-ı bülend-pervâz olmuşidi. ²⁵⁹ با اين همه netîce ve me'âli hilâf-ı 'ayn-ı mukaddem

²⁵⁷ Çocuk babasının sırrı ve yolu üzeredir şeklinde manalandırılabilir Arapça bir söz.

²⁵⁸ En büyük benim, ben varım sadece, başkası yok.

²⁵⁹ Bununla beraber.

olan kazâyâ-yı bî-mezâyâyı musâlaha-i Acem husûsunda mugâyir-i rızâ-yı Hümâyûn taraf-ı hakk-gûyân-ı nîk-hâhân-ı dîn ü devlete ızhâr-ı i'tirâzat-ı bîhûde-i gayr-i vâride ve serd-i makâlât-ı nâ-münâsib ve kelimât-ı bâridesi bâ'is-i tahdîş-i sâmi'a-i şehriyârî ve sebep-i iğbirâr-ı kalb-i sâf-ı cihândârî olmağla, mâh-ı merkûmun yirmi yedinci ehad günü sadr-ı vâlâ-yı makâm-ı iftâdan sadme-i nâgeh res-i azl ile üftâde ve mesned-i ulyâ-yı meşihat-i İslâmiyye'ye telebbüs-i hil'at-ı beyzâ-yı teşrif ü ihtirâm ile Dâmâdzâde Ebulhayr Ahmed Efendi hazretleri pâ-nihâde oldukda müftî-i ma'zûl dergâh-ı kerem-i dest-gâh-ı husrevânîden zuhûr-ı avâtîf u inâyet me'mûlü ile ziyâret ve tavâf-ı Beytullâhi'l-harâm için istîzân üistirihâm itmekle, sudûr-ı izn-i hümâyûn-ı sultânî birle tertîb-i bisât-ı kast u niyyet ve sûy-ı deryâdan taraf-ı Ka'be-i ulyâ-ya tahrîk-i sükkân-ı keşî-i azîmet eylediler.

Beyân-ı Akd-i Cem'-i Meşveret der-Pîş-i Sultânî

Ânifen nigâşte-i kalem-i vekâyi'-i rakam olduğu üzere mukaddemâ ser'asker-i Hemedan Ahmed Paşa hazretlerinin kâimeleri gelüp, derûnunda Şâh-ı Acem'in kemâl-i tav' u inkıyâd ve hulûs-ı taviyyet ü nihâd ile hâhiş-i in'ikâd-ı sulh u salâh ve ârzû-yı ittihâd ü fevz ü necâh idüp, tarafından Muhammed Rıza Kuluhan şürû'-ı te'sîs-i bünyân-ı mükâleme için murahhas u muhtâr eylediğın, Âsitâne-i Devlet-i ebeddiyyü'l-istimrâra tarîka-i istisvâbda tahrîr ü ihbâr eylediğinden nâşî, re'âyâ vü berâyânın tanzîm-i refâh-ı hâl ve cünûd-ı müslîmînin sıyânet u himâyet-i cân u mâlları hayâlî ile bi-inâyeti'llâhi te'âlâ, hâlâ gâlibiyyet tarafımızda ve makhûriyyet ü azîmet a'dâ cânibinde hüveydâ iken vech-i ma'kûl ile rabt-ı peyvend-i musâfât ve kat'-ı silsile-i beynûnet-i mu'âdât olunması meşveret ve ittifâk üzere müstahsen ü evlâ görülüp, tarh-ı kar'a-i hayrû'l-fâl mükâlemâta mübâşeret olunmağa izn-i hümâyûn-ı şehriyârî sudûr ve sebkat ve vezîr-i müşârun-ileyhin gelen âdemîsi avdet ü ric'at itmiş idi.

Ba'de'l-vusûl murahhâsân-ı tarefeyn çend meclis-i mükâleme vü müzâkereden sonra 'âkıbetü'l-emr kıbâle-i âştî ve mevâddi'aya bu şurût üzere nakş-ı zen-i fâss-ı nigîn-i hitâm oldukların tekrâr sipehsâlâr-ı müşârun-ileyh dîvân kâtibleri Mustafa Efendi vesâtetiyile arz u i'lâm eylediler ki, Âzerbaycân tarafından nehr-i Aras ve Irak cânibinden Derne ve Derteng ve sâir hudûd-ı kadîme hadd-i fâsıl-ı tarafeyn Tutile ve Gence ve Tiflis ve Revân ve Nahcivan ve Kâht ve Kârtîl(?) ve Şirvan ve Şemâhî ve Dağistan eyâleti bilcümle tevâbi' ü mülhakât ve nevâhî ve muzâfâtı ile [40a] Devlet-i

Aliyye tasarrufunda dâimü's-sebât olup Tebrîz ve Erdelân ve Kirmanşâhân ve Hemedan ve Huveyze ve Lûristân eyâletleri dahi cânib-i Acem'den zabt olunup mutasarrif olalar. Ve ber-vech-i mu'tâd tarafeynden temessükât ahz u i'tâ ve tasdik-nâme ihzârî için şah kullarından Nazar Ali Bey nâm şahsın gönderildiğın tahrîr ve şurût-ı merkûme üzre murahhas-ı mesfûr Korucubaşı Muhammed Rıza Kuluhan ile emr-i musâlaha itmâm olduğun inhâ vü ifhâm eyledikte, mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci günü vakt-i zuhra karîb Sarây-ı Hümâyûn'da İncüli Köşk'te akd-i cemiyet-i müşâvere-i 'umûm olunup pâdişâh-ı âlem-penâh ²⁶⁰ایده الله وقواه hazretleri dürr-i şahvâr-ı sertâc-ı saltanat ve güzîde-i güherkân-ı hânedân-ı hilâfet olan vücûd-ı mes'ûd-ı kerâmet-nümûdların imâme-i silkü'l-le'âil-i subhatü'l-ikbâl ve gürûh-ı a'yân-ı ricâl ve ben-degân-ı zerre-misâllerin tulû'-ı mihr-i cihân-tâb-ı cemâl-i bâ-kemâlleri ile mazhar-i envâr-ı yümn ü iclâl eyleyüp, huzûr-ı şehinşâhânelerinde Vezîriâzam Osman Paşa hazretleri ve Şeyhülislâm Dâmâdzâde Efendi ve Nakîbüleşrâf ve sadreyn-i muhteremeyn ve sudûr-ı ma'zûlîn ve İstanbul kâdısı Efendi ve Nu'man Paşazâde vezîr-i mükerrerem Tevki'î Ahmed Paşa ve sâir erkân-ı devlet zânûzede-i ku'ûd-ı ferş-i ihtirâm ve pîşgâh-ı şevket-i dest-gâhlarında silâhdâr u sipâh ağaları ve cebecibaşı ve topcubaşı ve top arabacıbaşı ağaları ve ocakların kethüdâları ve belli başlı zâbitân ve çavuşları ve nihâyet sofada Çavuşbaşı Süleyman Ağa ve yeniçeri ağasının zîrinde sâbıkâ reîsülküttâb ve hâlâ Defter emîni olan Mehmed Efendi ve Rûznâmçe-i evvel Firdevsî Seyyid Ebûbekir Efendi ve râkımü'l-hurûf-ı abd-i nâcîz-i müstehâm istâde be-pây-ı kıyâm u şeref-yâfte-i neyl-i merâm olmuşlar idi. Pes furûg-ı inâyet-i mâh-ı sipîhr-i hilâfetden hâlevâr tevsî'-i dâire-i şân u i'tibâr iden ricâl-i devlet ve erkân-ı saltanatın halka-i cem'iyetleri miyânında Reîsülküttâb İsmâil Efendi evvelâ ser'asker-i müşârun-ileyhden gelen kâime ve ma'yyetindeki a'yân ve rüesâ-yı askeriyenin arz u mahzarları ve Acem tarafından gelen Fârisî mektûbîn tercemesini ve şurût-ı mezkûreyi muhtevî sûret-i temessükü kisesinden ihrâc u takdîm ve Mektûbî-î sadr-ı âlî Hâlisâ Osman Efendi'ye teslim eyleyüp, müterakkab-ı emr ü fermân oldular. Lisân-ı dürrer-bâr-ı şehriyârîden kırâatine izn-i Hümâyûn olıcak, ibtidâ kâime vü mahzar ve nemîka-i müterceme-i merkûmeyi mektûbî efendi kırâ'at ile mecmû-'ı müstemi'îne ismâ' u i'lân ve mufassal u meşrûh sebt ü tahrîr olunan sûret-i temessükü dahi girîbân-ı matla'ından dâmen-i maktû'ına değin bilâ-harf ü noksan takrîr ü beyân eyledikten sonra, pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri sa'âdet ile feth-i kelâm buyurup, "feth-i belde-i Tebrîz ruhsat-ı akd-i

²⁶⁰ Allâh onu yardım ve kuvvetiyle takviye edip, güçlendirsın. Te'yûdiyle onu kuvvetlendirsın.

musâlahadan sonra gayr-i ma'hûd zuhûr idüp, tekrâr taraf-ı saltanat-ı aliyyemden istîzâne muhtâc iken, ne zarûret mess itdi ki kal'a-yı merkûmeyi dahi henüz me'âl-i mebâhis-i mükâlîmât-ı pür-füsûn ve fesâne-karîn-i ilme'l-yakîn-i mülûkânem olmadın, hod-be-hod rızâ-dâde oldukları sulh-ı bî-nizâmın şurût ve uhûd-ı nâ-tamâmına idhâl ü inzîmâm ve teslîm ü redd-i A'câm-ı bed-fercâm eyleyeler" deyü cümleyi mazhar-ı lütf-ı hitâb ve îrâde-i istintâk-ı re'y-i savâb buyurdular. Kimesneden bint-i şefe sâdır ve birisi mahalle münâsib güftâra kâdir olmayıcak, şeyhülislâm efendi hazretleri Defter emîni Mehmed Efendi'ye hitâb idüp, "aslında sen bu işlerin içinde idin, her husûs gereği gibi ma'lûmundur, söylesene" didiklerinde zebân-hâyî-i tela'süm ve cevâba adem-i tekellüm birle ızhâr-ı kemâl-i acz u ıztırâb ve irâ'et-i [40b] sûret-i şerm ü hicâb itmekle, hemân Firdevsî Seyyid Ebûbekir Efendi bilâ-suâl ü icâzet, fuzûlî durduğu mahalden nişîmen-gâh-ı saltanat olan sofanın kenârından seddine doğru hareket ve mukâbele-i Sultân-ı cihân-bân-ı çarh-ı âsitâna varup, bu vechile edâ-yı cevâb-ı nâ-savâba tasaddî vü cesâret eyledi. "Çünkü Ahmed Paşa kulları bundan akdem teşyîd-i mebâ-i sulh u salâh için murahhas buyurulup, bu emr-i hayrın husûlune sa'y u ikdâm ve cümlelerin ittifâk u ittisâkı ile tekmîl-i akd-i musalâha-i râhat-encâm eylemişler. Filhakîka tahrîr ü i'lâm itdikleri üzre bu kadar güft u şinîd-i mubâhasât ve vukû'-ı kelîmât-ı münâza'atdan sonra, vezîr-i müşârun-ileyhin me'zûn u me'mûr oldukları itmâm-ı kâr-ı musalâhada ta'rîk-i cebîn-i ihtimâm ve bir nehc-i beyân-pîşîn resîde-i hüsn-i hitâm itmeleri, vucûh-u şettâ ile nazar-ı kabûl ve istihsâna cedîr ü ahrâ ve ba'dezîn bu rabîta-ı habli'l-metîn silm ü muvâsâ beyne'd-devleteyn mer'î vü müeddî tutulub fesh olunmamak enseb ü evlâdır" diyicek, şeyhülislâm efendi hazretleri mezbûrun bast-ı mukaddemât-ı galât-ı iştîmâl ve kelîmât-ı sâmi'a-hırâş-ı bî-me'âlin naks-ı icmâlî birle men ü red sadedinde îrâde-i kesr-i nefis ile kendülerin fedâ buyurup, "be hey Ebûbekir Efendi, sen benden beter ma'tûh olmuşsun, şevketlü hünkârımızın murâd-ı hümâyûnların anlamadan bîhûde vü abes kelîmât ile tefvît-i evkât ediyorsun" deyü ifhâm u iskât buyuduklarında, "*Söyleyenler kendüsün bilmez, bilenler söylemez*" mefhûmuna mâsadak olduğu hâlde ric'at-i kahkarî ile gelip defter emîni efendinin yanında durdu. Ba'dehû sadrîa'zam hazretleri, "cümle ocaklıya münâsib olan vech ile söyleyiniz" diyüp mahsûs cebecibaşıya tevcîh-i nigâh-ı iltifât, o dahi kâil-i bî-tâil efendiye mu'âdil birkaç suhân-ı nâm-veche îrâd u isbât eyledikte, bilâhare pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri buyurdular ki, "bu husûsun gavr u künhüne vusûl için hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum ile Ahmed Paşa'ya mahsûs çukadâr gönderdim. İnşâallâhü te'âlâ vardıkda kemâ yenbagî her umûra vâkıf olup, inan-tâb-ı avd ü iyâb u şeref-yâb takbîl-i sümm-i semend-i sa'âdet-rikâbım olduktan

sonra, reye'l-'ayn meşhûd u ma'lûmu olan hulâsa-i akvâl u ahvâl her ne ise bil-müşâfehe kendüden isti'lâm ve gereği gibi keyfiyyet-i hâle tahsîl ve fevz ü ıtlâ'-ı tâm olunur. Ol vakitte cümlelerin ittifâkı ile iktizâsına göre hareket olunsun, yoksa bu siyâk üzere a'dâ-yı dîn ü devlete belde-i Tebrîz virilmek şartıyla akd-i musâlahaya sudûr-ı izn-i hümâyûnum adîmü'l-ihtimâldir” deyü kat'-ı ser-rişte-i makâl eylediler. Bu def'a yine şeyhülislâm efendi âgâz-ı tekellüm idüp, “Şevketlü pâdişâhım, cümlemiz gerden-beste-i rabaka-i mutâva'at-ı emr u fermânındır ve kıla' u memleket senindir. Ve efkâr ile niçün zahmet-keşîde olursuz. Şer'an memâlik-i pâdişâhîden düşmene mikdâr-ı şibr câ ve kemterin virilmek câiz değildir. Lâkin sebep-i âsâyiş-i ibâd ve bâ'is-i âramiş-i zîr-i destân u ra'iyet-i bilâd ve zerî'a-i hüsn-i vifâk-ı imhâd olmak için taraf-ı şehriyâr-ı şefkat-şi'âr ve merhamet-disârdan²⁶¹ ba'zı mahallerin a'dâyâ redd ü teslîm ile zuhûr-ı bahşâyiş-i amîmleri mücerred ayn-ı inâyet ve insâf-ı mürüvvet ve mahz-ı kerem ü cûd ve mevhibet olmuş olur, öyle değil midir, efendiler?” didiklerinde, cümlesi tasdîk-i kavli-i cenâb-ı şeyhülislâmî itmeleriyle isbât-ı müdde'â eylediler. Vâkı'â müfid ve câmi'-i şevk-bahşâ-yı sevâmi' olan kelâm-ı hikmet-irtisâm ile edâ-yı merâm ve takrîr-i [41a] dil-pezîrleri miskiyyü'l-hitâm buyurdularında, fermân-ı hümâyûn ile tekrâr sarây-ı Âsafî'de müzâkere olunup, pesendîde-i ukalâ-yı hayır-hâhân ve karâr-dâde-i cumhûr-ı a'yân u erkân olan vech-i ensebi, hâk-i pâ-yı saltanata arz u inhâ ve merrâten bâ'de-uhrâ huzûr-ı hümâyûnda akd-i encümen-i şûrâ olunmak üzere def'-i meclis olundu. Sübhânallâhi'l-Müste'ân kerâmetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin, mevrîd-i füyûzât-ı ilhâm-ı Rabbânî ve mehbit-ı envâr-i küşûfât-ı gaybiyye-i Samedânî olan kalb-i âgâhlarında tâ'ife-i A'câm'ın fesh-ı sulh u vifâk ve nakz-ı ahd ü mîsâk idicekleri gûyâ cilve-ger-i mücellâ-yı şuhûd u ayân ve bu husûsta zuhûr iden kelimât-ı sadâkat-simât ve velâyet-âyâtı, bî-şekk ü şâibe eltâf-ı İlâhî idiği Tahmasb Kuluhan'ın tekrâr tîşe-i utüvv ü bağı u mu'âdât ile hedm-i esâs-ı binâ-yı muzâfât itdiğinde zâhir ü nümâyân olup, hayret-efzâ-yı ukûl-ı kâr-âgâhân ve ibret-nümâ-yı dürbînân-ı hikmet-şinâsân-ı zamân olmuşdur.

²⁶¹ Harput 96'da “merhamet-disâdan” şeklinde.

Azl-i Ağa-yı Zümre-i Silâhdârân Hüseyin Ağa ve Nasb-ı Rikâbdâr Çerkes Süleyman Ağa

Evâhir-i şehir-i merkûmda silâhdârân²⁶² ağası olan Tavîleci Kapucubaşı Hüseyin Ağa ma'zûl oldukda, merhûm cennet-mekân, vâlid-i kesîrî'l-mehâmîd, halîfe-i devr-i zamân Sultân Mustafa Hân ibni's-Sultân Mehmed Hân *aleyhime'r-rahmeti ve'l-gufrân* hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında rikâbdârlıkları hizmetinde mergûb u makbûl ve yüz onbeş senesi târîhinde hüdâvendigâr-ı sâbık hazretlerinin cülûs-ı hümâyûnları esnâsında Dergâh-ı âlî kapucubaşılığı ile çerâğ-ı efrûhte ve nâil-i me'mûl olup, ilâ-yevminâ hâzâ hidemât-ı Devlet-i Aliyye'de üftân ü hîzân güzârende-i evkât ve ibtilâ-yı düyûn-ı kesîre ile şümârende-i nakdîne-i enfâs-ı hayât iken, şevketlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinin taht-ı âlî-baht-ı saltanata cülûs-ı meymenet-me'nûsları vukû'undan sonra, Âsitâne-i sa'âdet-âşiyânelerinde abd-i mevrûs-ı kadîm ve çâker-i hizmet-güzâr-ı müstedîm olduğuna binâen, miyâne-i gürûh-ı bendegândan imtiyâz ve küçük mîrâhûrluk hizmetinde kurb-ı rikâb-ı müstetâbları ile şerefyâb u ser-efrâz buyurulan Rikabdâr Çerkes Süleyman Ağa tevcîh-i mansıb-ı merkûm ile şâd-gâm ve ahvâl-i pürmelâline nazar-ı 'ayn-ı 'inâyet ü merhamet ile vâsıl-ı merâm buyuruldu.

Tevcîhât-ı Ba'zı Menâsıb-ı Dîvâniyye

Süvârî Mukâbecisi Küçük İmam Mehmed Efendi vefât eyleyüp, ramazân-ı şerîfin onuncu günü mansıb-ı mahlûlüne Hindî Mehmed Efendi hulûl ve Mevkûfâtî Efendi ma'zûl, yerine Şehremîni İsmail Efendi mevsûl ve şehir emâneti tevcîhi ile Kesriyeli Ahmed Ağa iktisâ-yı hil'at ve kafesî-destâr ile tebdîl-i şekl ü sûret eyledi.

Nasb-ı Kâtib Ağa-yı Dârüssa'âdeti's-şerîfe

Mâh-ı merkûmun onuncu günü Dârüssaâde Ağası Yazıcısı olan İbrâhim Efendi Haremeyn Muhâsebecisi²⁶³ ve Yazıcısı halîfelerinden Mehterzâde Ali²⁶⁴ Efendi kâtib-i ağa-yı dârüssaâde olup sadrîa'zam huzûrunda vayegîr-i teşrîf-i hil'at oldular.

²⁶² Harput 96'da ve yazmalarda "silâhdâr ağası" şeklinde.

²⁶³ Basmalarda Haremeyn Muhasebecisi lafzından önce yanlış olarak "ve" var.

²⁶⁴ Basmalarda "Ali" yok.

Azl-i Vezîriâzam Osman Paşa ve Nasb-ı Vezîr-i Mükerrerem Ser'asker-i Tebrîz Hekimbaşızâde Ali Paşa

Devlet-i ebed-müddet-i Osmâniyyenin sünnet-i seniyye-i mukarrere ve kâide-i dîrîne-i mu'teberesi üzre, şehir-i ramâzanü'l-mübârekin on beşinci çarşamba günü Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem *sallallâhü aleyhi vesellem* hazretlerinin Hırka-i Şerîfe'lerini ihrâc ve tevessül-i rûhâniyyet-i Sultân-ı sâhibü'l-Mirâc için Sarây-ı Hümâyûn'a sadrîa'zam ve şeyhülislâm efendi ve vüzerâ-yı 'izâm ve sudûr-ı ulemâ-yı kirâm ve meşâyih-ı cevâmi'-i selâtîn ve a'yân ü erkân-ı devlet ü dîn da'vet ve Sofa Köşkü ta'bir olunan cây-ı nüzhet-efzâ kurbunda, ol perde-i feyz-istînas ve ol libâs-ı nübüvvet-iltibâsın mevzî'-i mahfaza-i [41b] melâik-hafazası olan devlet-hâne-i felek-âsitânede huzûr-ı şehinşâh-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîde alâ-merâtibihim zânû-zede-i makâm-ı ubûdiyyet oldular. Hırka-i lâtfî-i Hulâsa-i mevcûdât *aleyhi etyabü's-salavât* derûn-ı sandûka-i nazîfesinden ızhâr ve nüvâhte-i enâmîl-i müjgân-ı çeşm-i intizâr kılınup, ta'mîm-i revâiyih-i tayyibe-i anber ü 'ûd-ı tahiyet ü selâm ve tetmîm-i mürâ'at-ı ta'zîm-i rûh-ı mutahhar-ı Seyyid-i enâm ile zurûf-ı meşâmm-ı ferîştegân-ı arş-makâm ta'tîr ü miskiyyü'l-hitâm kılındıktan sonra, huzûr-ı hümâ-yûnda vezîriâ'zam ve şeyhülislâm efendi ve vüzerâ-yı 'izâm kaldıkta, sadr-ı müşârun-ileyh kûşe-i çeşm ü ebrû ile hurûcların îmâ vü işâret itmekle, mukaddem vezîrler taşra çıkup Revân Köşkü'nün kapusu önünde tevakkuf u ikâmet ettiler. Ba'dehû kendüsi dahi hurûc ve silâhdâr ağa bağalgîr olarak derûn-ı kasr-ı merkûma teklîf-i vülûc eyleyicek ağa-yı mûmâ-ileyhe, “bugün za'f-ı rûze vü pîrîden tabî'atımda gâyet kelâl ü infi'âl var, şu mahalde bir mikdâr istirâhat edeyim” deyü i'tizâr ve vüzerânın evvel çıkup meks ü ârâm eylediği yerde ma'iyet ile ku'ûd u karâr eyledi.

Silâhdâr Ağa tekrâr huzûr-ı hümâyûna varup, der-'akab çıkdıkda, “şevketlü hünkârımız sünnet odasına gideceklerdir. Lâ-büd bu mahalden geçerler, rahat idemezsiniz, buyurun” deyü kasr-ı mezbûrun derûnuna idhâl ve pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri dahi şeyhülislâm efendi ile mezbûr odaya vaz'-ı kadem-i teşrîf ü ikbâl buyurdularından sonra, vezîr-i müşârun-ileyhden Ağa-yı mûmâ-ileyh vesâtiyle Mühr-i Hümâyûn ahz ve Yalı Köşkü cânibinde âmâde kılınan bostancıbaşı sandalına îsâl olunup Kâdiköyü'ne irsâl, ba'dehû Defterdâr İzzet Ali Paşa huzûr-ı hümâyûna da'vet ve ve sadrîa'zam hazretleri Âsitâne-i sa'âdet'i teşrîf idinceye dek, câh-ı vâlâ-i'tibâr-ı defterdârîye rütbe-i âlîye-i kâimmakâmî inzimâmı ile semmûr-ı mûrisü'l-behce-i sultânîye kaplu ilbâs-ı

hil'at ve mesned-i sadâret-i uzmâya ser'asker-i zafer-yâver sa'âdetlü Ali Paşa hazretlerini Tebrîz'den da'vet için sâbıkâ bostancıbaşı ve hâlâ Kapucular kethüdâsı olan Osman Ağa yevm-i mezbûrda rû-be-râh-ı müsâra'at kılındı. Kâim-makâm Paşa vezîrlere mahsûs olan sarâya gelüp Silahşor-i şehriyârî Karakulak Osman Ağa'yı kırk menzil emri tahrîr olunup, vezîr-i sâbıkı Trabzon mansıbına 'icâleten irsâl için ta'yîn ü tesyîr eylediler. Çavuşbaşı Süleyman Ağa sadr-ı müşârun-ileyhin yine kethüdâlığı hidmetiyle taraf-ı devletten tard u tecnîb ve Mektûbî-i sadr-ı âlî Hâlisâ Osman Efendi ze'âmeti ol tarafta olmak takrîbiyle Şâm'da ikâmet eylemek üzere nefy ü tagrîb olundu.

Tevcîh-i Küçük Muhâsebe be-Feyzî Beyefendi

Sâhib-i devlet hazretlerinin küçük birâderleri Feyzi Beyefendi ma'iyetlerinde iken mukaddemâ selefleri Vezîriâzam Osman Paşa hazretlerinin azillerine karîb Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneye gelüp, zümre-i hâcegân-ı dîvâniyyeye duhûllerin murâd ve şefa'ât-ı mahsûsa ile mektûb-ı Âsafânelerinde işâret ü îrâd buyurmalarıyla, husûl-ı maksûd-ı mâ-fi'l-bâl, ba'de'l-iyd tertîb ü defter olunacak menâsıb tevcîhâtı zamânına ta'lîk ü imhâl olunmuşdu.

Beyit

Müdde'â hâsıl oldu bî-ceh ü çûn

كل امر بوقتہ مرهون²⁶⁵

mazmûnunca, ramazân-ı şerîfin öşr-i âhirinde vezîr-i sâbıkın dîvân kâtibi azlinden Küçük evkâf muhâsebesi mîr-i mûmâ-ileyhe tevcîh ü ihsân ve Dîvân-ı Hümâyûn'da sofa kaplu semmûr üst kürkü telebbüs itmek üzere âhardan imtiyâz ü rüchânları îrâde vü fermân buyuruldu.

Azl ü nefy-i [42a] Veli Efendizâde Mehmed Emin Efendi

Zuhûr-ı vak'a-i ûlâda Yeniçeri kalemi başhalîfesi iken Meydân-ı Lahm'de Yeniçeri kâtibi olup, çok geçmeden gûşmâl-i azl ile te'dîb ve Edirne'de hânesinde ikâmet eylemek üzere taraf-ı devletden tecnîb olunduktan sonra, ba'zı kibâr ü a'yânın şefâ'atleriyle afv u itlâkı fermân ve Âsitâne'ye geldikde Piyâde mukâbeciliği ilâve-i lutf u ihsân buyrulan, Veli Efendizâde Mehmed Emin Efendi mazhar olduğu kerem-i

²⁶⁵ (Problemsiz olarak gerçekleşebilmesi için) her işin kendine göre bir vakti ve zamanı vardır

İlâhî'ye müteşekkîr²⁶⁶ ve kemâl-i hırs u tamâ'ından encâm-ı kârı mütefekkir olmayup, mansıb-ı kitâbet-i Yeniçeriyân taleb ü hâhişinde hafî vü celî mükibb ü mütehâlik ve bu misillü nâ-be-câ hareket ve kec-reftârî-i gaflet ile sâlik-i semt-i girîve-i pür-mehâlik olduğundan mâ'adâ, kendüye farîza-i zimmet ve lâzıme-i vakt ü hâl me'mûr olduğu hizmet-i mu'ayyeneye temehhûz ü iştigâl ile metâlib-i nâ-münâsib-i sâireden imtinâ' ve kesret-i ihtilât-ı nâsdan ictinâb ü inkitâ' iken, ocak ricâli ve erkânı ve gayr-i yârân-ı marânînin şeb ü rûz hânesine evvelkiden ziyâde terâhum-ı âmed-şüdlere bâ'is-i tecdîd-i iştihâr ve zeyl-i câme-i ırz ve şân-ı iffetine isâbet iden leke-i nâ-şüste yeni baştan âşikâr olmağla kâimmakâm paşaya lisânen tenbîh-i Hümâyûn ile mihnet-i idbâr-ı azl-i nâgehânîye mübtelâ ve cezîre-i Kıbrıs'da Magosa kal'asına nefy ü iclâ kılındıkta, mâh-ı mezbûrun yirmi birinci günü mansıb-ı merkûm ber-fehvâ-yı²⁶⁷ الشئى لا يدنى abd-i râkımü'l-hurûfa istisnâ ile tevcîh ü i'tâ kılındı.

Azl-i Ağa-yı Sipâhîyân ve Nasb-ı Hısım Mehmed Ağa be-Câyeş

Vezîriâzam müteveffâ İbrâhim Paşa'nın zamân-ı sadâretinde beş sene kadar kapucubaşılığın ref' ve Kastamonu'da ikâmet itmek üzere dâire-i ricâl-i devletten tard u def' olunan Hısım Mehmed Ağa esnâ-yı cülûs-i hümâyûnda kayd-ı mihnet-i nefy ü tagrîbden halâs u âzâd ve Âsitâne-i sa'âdet'e rû-mâl ile nâil-i murâd oldukda Tebrîz cânibine îsâl için mısır-ı Kâhire ocaklarından üç bin nefer asker ihrâcına ta'yîn ü irsâl olunup, evâil-i şehr-i rebû'l-evvelde leşker-i mezbûru hâmil iki kıt'a kalyon ile Bahr-i İstanbul'a dâhil ve haber-i vürûdu vezîria'zam-ı sâbık İbrâhim Paşa'nın sem'ine vâsıl olacak, gelen Mısır kulunun rüesâ vü neferâtından bir ahd şehre vaz'-ı kadem itmeden iki gün içinde Bahr-i Siyâh Boğazı'na 'icâleten kalyonları tesyîr ve kendüsi dahi tertîb-i ecnâd ü alay ve âdâtların seyr ü mu'âyene için Büyükdere nâm mahalle varup, mu'tâd üzere Mısır beyine ve sâir zâbitânına hil'atler ilbâsıyla zu'munca taltîf ü tevkîr eyledikten sonra, irtesi gün emed-i medîd vatanından mehcûriy-yetine bakmayup asker ile serî'an Tebrîz'e doğru revân olmaların fermân itmiş idi. Lâkin vakit mürûr itmekle ma'reke-gâh olan Urûmi kal'asının hengâm-ı muhâsara vü muhâveresine yetişmediklerin-den gayri ser'asker paşa hazretlerinin hısn-ı Tebrîz'i dahi istîmân ile zabt u teshîr ve makarr-ı senâbikü'l-hayl-i guzât-ı kişver-gîr itdiklerinden kırk gün sonra nezd-i âlîlerine vusûl ve ba'de't-tekmîl-i hizmet ü maslahat ağa-yı mûmâ-ileyh ric'at ile

²⁶⁶ Harput 96'da "teşekkür" şeklinde.

²⁶⁷ O (şey) övülmediği halde.

Âsitâne-i Sa'âdet'e mâh-1 şevvâlin beşinci günü duhûl idüp, karîha-i pâk-i cihân-bânî ve senîha-i feyz-nâk-i husrevânîden sipâhîler ağalığı ihsânıyla bunca zamân sitem-keş-i evzâ-1 çerh-i gerdân olan kalb-i gam-gîn ü pür-halecânı mesrûr u şâdmân buyuruldu.

Vukû'-1 Harîk

Bi-kâzâillâhi te'âlâ, mâh-1 merkûma müte'âkıben üç harîk-i nâgeh zuhûr ve telâş-âver-i kulûb-1 inâs ü zükûr olup, ibtidâ on ikinci gice Koska'da [42b] sâ'at beşde iken su'bân-1 şû'le-zebân-1 nâr zebâne-keş-i şerer-bâr oldukda, resîde olduğu mahallere pîçide vü duhân-1 zehr-efşân ile dem-keşide olarak tulû'-1 şemse dek 'ulüvv-engîz-i iştidâd u imtidâd ve vâfir büyütl ü dekâkîni ser-be-zemîn ve yek-reng-i rimâd eyleyüp, altı sâ'at mikdârı ser-der hevâ-yı iltimâ' ve yed-i kudret ve inâyet-i Bârî ile furû-bürde-i hamûd u indifâ' oldukdan sonra, on dördüncü gicesi Molla Gürânî'de Şifâ Hammâmı câmekânından âteş-i pürsûz u tâb-1 medba'-1 iltihâb eyleyüp, etrâfına sirâyet ve tecâvüz itmeden âb-1 eltâf-1 Rabb-1 Vedûd teskîn-âver-i nâr-1 pür-dûd eyledi. On yedinci gicesi sâ'at sekizde iken Ebâ Eyyûbi Ensârî'de Nişancılar semtinde harîk-i cüz'î vâki' ve birkaç hâneyi itlâf u ihrâk ve serî'an âzâr-1 ızrârını kerem ü ihsân-1 Kirdgârî dâfi' oldu.

Vak'a-i Trabzonî Sâlim Efendi ve Macar Hasan Efendi

Kapudan Mustafa Paşa merhûmun mektûbcusu Trabzonî Sâlim Efendi İstanbul'da mâlik olduğu hânesini hücum ve takâzâ-yı erbâb-1 düyûn ile mecmû'a-i ma'ârifîne sehven sebt ü tahrîr olunmuş beyt-i nâ-mevzûn gibi cerîde-i temellükünden ihrâc u bîrûn ya'ni,

Beyit

Oldu beyt ü dükkân ile büstân

Seci'-i zîbâ-yı savt-ı dellâlân

neşîdesin ser-nâme-i dîvânçe-i hasb-i hâline beytü'l-kasîd-i tâze-mazmûn itmekle,

Çeşm-i bahtım niçe bîdâr

Ola kaldım bîdâr

zemzemesiyle nâçâr, Ebâ Eyyûbi Ensârî'de mevâlîden birinin bağçesini istîcâr eyleyüp, ol kûşe-i mihnet-gede-i edvârda güzârende-i evkât-1 leyl ü nehâr iken, kudemâ-yı asdikâ-yı ahabâbından müteveffâ Mehmed Kethüdâ'nın kâtibi yamağı olup Girid Defterdârlığı'ndan ma'zûl Hasan Efendi ile ekser evkâtda müvâneset ve îtilâf üzre hem-sohbet ve sîne-sâf ve ber-araf-sâz-1 külfet-i ihtilâf olduklarını hem-civârlarından

muta‘assıb ve şerîr kimesneler ve olduğu hânenin pâsbânı ve bağbânı olan Rûsiyyü’l-asl bir hıznâr kendüden bir takrîb ile dilgîr olmağla, irtikâb-ı fisk u fesâda mahmûl ve “dâimâ meclislerinde devlet hakkında kelîmât-ı nâ-sezâ tefevvühüne tasaddî vü ictirâ iderler” deyü Yeniçeri ağası İsmail Ağa’nın sem‘ine mevsûl eylediklerinde, ağa-yı mûmâ-ileyh, “haberî sıdk u kizbe ihtimâli vardır” demeyüp, keyfiyyet-i hâllerine ittîlâ’-ı tâm ve tekrâr mahallesi ricâlinden istihbâr ile hakikat ve gavırına vâsıl olmadan tarafından tebdîl-i şekl ü câme ile Salma Kolu ma‘iyyetinde olan Eyyüblü Ali nâm çukadâr-ı gaddârını irsâl, o dahi Eyyüb kolluğu çorbacı ve neferâtı yanındaki cem‘iyyet-i eşhâsa idhâl eyleyüp, cemm-i gafîr ile mezbûrun sâkin olduğu hânesine ahşâma karîb vardıklarında, fuşiyâta müte‘allık zerre vü şemmeden eser ü âsâr nâ-bedîdâr olmağla bilâ-cevâb ü su‘âl hizmetkârlarını dest-i yaka-beste ve miyangîrî-i ahz-ı şedîd ve kendüyi hezâr tevbîh ü tehdîd ile mâşiyen Eyyüb İskeleyi’ne, andan kayık ile Bağçekapusu’na götürüp vaz‘-ı sâbık üzere Ağakapusu’na îsâl eylediler.

Ol gice anda beytûtet, irtesi gün kâimmakâm paşa huzûruna ihzâr ile azîmet eylediklerinde mezbûr ehl-i ırz u ma‘rifet ve senâ-hân-ı dîn ü devlet olup, bu mevâdd-ı müfteriyât-ı pür-fezâhadan berîü’s-sâha idikleri ma‘lûm u şinâsân-ı kârdâniyân-ı zamân olduğundan mâ‘adâ, paşâ-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dahi biçârelelere isnâd olunan hâlât u keyfiyyet mahz-ı ifk ü iftirâ ayn-ı kizb ü bühtân-ı bî-imtîrâ olduğu egerçi muhât-ı ilme’l-yakîn ve meczûm-ı tab‘-ı mezâyâ-bînleri oldu. Lâkin havâdis-i tâze-zuhûrları elsine-i halkda perde-bîrûn-ı iştihâr ve elbette vâsıl-ı sem‘-i hümayûn-ı şehriyâr-ı [43a] gayret-medâr olacağı zâhir ü âşikâr olmağın kendülerine mebnî ale’l-garaz azv ü nisbet itdikleri levs-i kabâyih ü isâ’etden berâet-i zimmet ve tahâret-i zeyl-i iffetleri uslûb-ı hakîm üzere tahkîk ü tansîs ve istîdâ-yı afv u merhamet ile hâk-i pâ-yı saltanata arz u telhîs olundukda, biraz zamân miyân ve uyûn-ı nâsdan bû‘d ve istitârları murâd ve mâh-ı merkûmun evâsıtında Sâlim Efendi Bosna Defterdârlığı ve Hasan Efendi vezîria‘zam-ı esbak müteveffâ İbrâhim Paşa’nın oğlu Selânik vâlisi Vezîr Mehmed Paşa’ya dîvân kitâbeti ile Âsitâne-i sa‘âdet’ten tard u ib‘âd olundular.

Mecmû‘-ı Nukûd-ı Mazbûta ve Bahâ-i Eşyâ ve Emlâk-i Metrûke-i Vezîriâzam Müteveffâ İbrâhim Paşa ve Kapudan Mustafa Paşa ve Mehmed Kethüdâ ve sâire

Sadâret-i uzmâ kâimmakâm ı ve Devlet-i Aliyye’nin defterdâr-ı be-nâmı olan İzzet Ali Paşa ma‘rifet ü nezâretleriyle Hazîne-i Âmire’de zabt u fûruht eyledikleri cem‘-i nukûd

u emvâl mevcûdu sıhhati üzre kendü kalemleri ile tahkîk ü terâküm ve mâh-ı merkûmun yirmi sekizinci günü sebt-i cerîde-i vekâyi‘ kılınması için dest-i hatları²⁶⁸ ile mektûbe olan kâimeyi abd-i râkımü’l-hurûfa teslîm eyleyüp, bi-ibâretihi nakl ü tahrîr ve bu mahalle tenmîk ü tastîr olundu.

“Sadr-ı esbak müteveffa İbrâhim Paşa’nın zuhûr iden nukûdu iki bin dört kise ile altmış bir guruş ve Kapudan Mustafa Paşa nukûdu üç yüz altmış beş kise ile üç yüz yetmiş dört guruş ve Mehmed Kethüdâ’nın medfûn u mevcûd bulunan nukûdu yirmi üç bin üç yüz dokuz kise üç yüz otuz altı buçuk guruş ve İbrâhim Paşa etbâ‘ından ve eşkıyâ muhallefâtından alınan bin üç yüz yirmi yedi kise ile yüz doksan iki buçuk ve Azmoğulları emvâlinden Enderûn-ı Hümâyûn Hazînesi’ne teslîm olunandan mâ‘adâ taşra hazîneye alınan bin beş yüz dokuz kise ile iki yüz seksen beş buçuk guruş ve Bâb-ı Hümâyûn’da kırk dört senesi ramazânı gâyetine dek mecmû‘ı fûruht olunan emlâk ü eşyâ bahâsından bin on üç kise ile iki yüz seksen guruş ki min-haysi’l-mecmû‘ mevâdd-ı mezkûreden yirmi dokuz bin beş yirmi dokuz kise ile üç yüz kırk guruş hasıl olmuştur.”

Âmeden-i Hazret-i Sâhib-i Devlet be-Âsitâne-i sa‘âdet

Ânifen merre-i vârid-i beyân ü takrîri keşîde-i samt ü tahrîr olduğu üzre, ramazân-ı şerîfin on beşinci günü ser‘asker-i Tebrîz sa‘âdetlü Ali Paşa hazretleri hâiz-i mertebe-i uzmâ-yı sadâret olmak için Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyâne-i saltanata da‘vet buyrulmuştu. Tayy-i merâhil ve kat‘-ı menâzil ile karîb mahallere rahş-rân-ı meymenet oldukları nüvîd-i meserret-berîdi kar‘-ı ebvâb-ı sevâmi‘-i a‘yân u sanâdîd eyledikte, Üsküdâr Bağçesi’nde Mehmed Paşa Kasr-ı Hümâyûnu’nda kâimmakâm paşa tarafından mu‘tâd üzre tertîb olunan ziyâfet ve şehri zilkâ‘denin on beşinci günü şeyhülislâm efendi ve vüzerâ-yi izâm ve sadreyn ve nakîbüleşrâf ve İstanbul kâdısı efendiler hazerâtı ve kapucubaşı ağalar ve reîsefendi ve hâcegân-ı dîvân ve gediklü zu‘amâ ve vezîr ağaları ve dîvân çavuşları ile Üsküdâr’a azîmet olunup ziyâfet-gâh olan sarây-ı nüzhet-fezânın derûn u bîrûnunda bilcümle a‘yân u erkân ve ahâlî dîde-be-râh-ı kudûm-ı sadr-ı âlî oldular. Vusûllerine karîb yemeklik mevzi‘inden rub‘ sâ‘at ilerüye dek râkiben istikbâl ve mevkıf-ı nüzûlü [43b] ve muhatt-ı ricâl olan makâm-ı behcet-irtisâma îsâl eylediler.

²⁶⁸ Harput 96’da “hatt-ı destleri ile”

Kasr-ı merkûmda etkâ-yı nâz-bâliş-i celse-i istirâhat ve tenâvül ü nefâyis-i hân-ı elvân-ı ziyâfetten sonra, taraf-ı hümâyûn-ı şehriyârîden Mîrâhûr-ı sâni Mustafa Bey ile firistâde buyurulan esb-i reh-vâr-ı mevzûn-reftâra süvâr olup şeyhülislâm efendi ile hem-‘inân ve sâir müstakbilîn pîşgâh-ı devletlerinde revân Şemsi Paşa İskelesi’nde Şeref-âbâd kasr-ı hümâyûnuna gelindikte, mahall-i mezbûrda bir mikdâr ârâm ü karâr ve andan mevlânâ-yı müşârun-ileyhi zevrak-ı Âsafânelerine alup, semt-i sâhil-i maksûda güzâr eylediklerinden sonra, mecmû‘-ı ricâl ve erkân-ı devlet icâleten İstanbul cânibine ric‘at eyleyüp, sarây-ı sadria‘zamîde müctemi‘ vü hâzır ve mukaddem-i übbehet-i tev‘emlerine müteşevvik ü muntazır oldular. Sâhib-i devlet hazretleri dahi karşı geçüp Hasbağçe’ye Yalı tarafından duhûl ve huzûr-ı hümâyûna şeref-i mukârenet ve vusûl-ı sa‘âdet-i zemîn-bûsî-i mesûl ile nâil-i gâyetü’l-gâyât me’mûl olduklarında, mu‘tâd üzre serâsere kaplı semmûr kürk iksâ vü tefvîz ve vekâlet-i mutlakâ-i kübrâ ile mühr-i sadâret-i uzmâ teslîm ü i’tâ buyurulduktan sonra, Bâb-ı Hümâyûn’dan taşraya hurûclarında, sarây-ı pâdişâhîden vezîria‘zam sarâyına dek yeniçeriyân ve cebeciyân ve bilcümle ocakların ağayân ü zâbitân ve neferâtı saff-beste-i mevkıf-ı selâm olup peykân ve solakân ve sâir bendegân-ı âsitân-ı şehinşâh-ı cihân önlerinde mâşiyen pûyân u şitâbân olarak, mesned-i kâşâne-i devlet-âşiyânelerine kadem-nihinde vü meymenet-resân olıcak, bilcümle erbâb-ı menâsıb ve ahâlî-i merâtib dîvânihâne-i nişîmen-lerinde iktisâ-yı hila‘-ı umûm için, muntazırîn-i kudûm iken Yeniçeri Ağası İsmail Ağa’yı içerüye da‘vet ve ilbâs-ı hil‘at-i vezâret olunup taşra çıktığı ‘akîbinde kendüleri dahi dîvânihânedeki teşrîf-i sadr-ı serîr-i sa‘âdet-masîr ve alâ-merâtibihim cümleye kaftanlar giydirilüp, makâm-larında takrîr buyurdular.

Azl-i Gül Ahmed Ağa Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî ve Nasb-ı Yahyâ Ağa be-Câyeş

Mûmâ-ileyh Gül Ahmed Ağa esnâ-yı cülûs-ı hümâyûnda başbâkî kulu olup sadr-ı esbak-ı Fâzıl Nu‘man Paşa kethüdâsı İbrâhim Paşa vezîria‘zam oldukda, ol vakitte çavuşbaşı olan dîger Ahmed Ağa’nın ba‘zı evzâ‘ ü etvârından hazz itmeyüp, muktezâ-yı meşreb-i tünd ü tîzî üzre bir gün ızhâr-ı kemâl-ı hışm u kîn ve tahrîk-i sebbâbe-i düşnâm ü nefrîn iderek, bağıteten ibtilâ-i azl-i nâ-becâ ile huzûrundan tard u teb‘îd ve hânesinden taşra çıkmamak üzre tenbîh ü te’kîd itdikden sonra, çavuşbaşılik mansıbını ağa-yı mezbûra tevcîh ü in‘âm ve başbâkî kulluğu ile Kādı Halil Ağa makzi’l-merâm buyurulmuştu. Ba‘dehû Sadr-ı sâbık Osman Paşa hazretlerinin ibtidâ-yı sadâretinden azline dek müstakillen kethüdâ-yı celîlü’l-i‘tibâr ve defterdâr paşa hazretleri kâimmakâm-ı sadâret-i uzmâ oldukları zamân kemâ-kân mesned-i kethüdâyîde

tekzeyen-i visâde-i istikrâr olup, temşiyet-i umûr-ı devlet ve mu‘âzade-i re’y ü hükûmetinde tamâm dü-mâha müddet dahi mühim-sâz u kâr-güzâr olmuştu. Bu def‘a rûz-ı firûz-ı teşrîf-i veliyyü’n-ni‘amîde Üsküdâr Bağçesi’nde tehyie vü tertîb olunan yemeklikde itmâm-ı ta‘âm-ı ziyâfet ve tekmîl-i maslahat ve edâ-yı hizmet eyleyüp İstanbul’a da‘vet eyleyicek, sâhib-i devlet hazretlerinin emekdâr-ı râst-kirdâr u mu‘temed ve kethüdâ-yı kadîm-i sâhib-i hiredleri olan Yahyâ Ağa’yı mahall-i merkûmda vezîria‘zam kethüdâlığı nâmıyla be-nâm ve ol câh-ı âlî-makâmı ihrâz u iğtinâm ile bende-i hâss-ı sadâkat-ıhtisâsların engüşt-nümâ-yı enâm buyurdular. [44a]

Azl-i Defterdâr Paşa ve Tevcîhât-ı Ba‘zı Menâsıb-ı Dîvâniyye

Şehr-i merkûmun yirmi yedinci perşembe günü Anadolu eyâleti mansıbı ile Defterdâr-ı şikk-ı evvel İzzet Ali Paşa ma‘zûl ve mesned-i valâ-yı defterdârîye defter emîni Mehmed Efendi mevsûl oldukda, Büyük Rûznâmçe hâlâ Başmuhâsebeci olan Kiblelizâde Mehmed Bey’e tevcîh ü ihsân buyrulup, anın dahi mahtûbe-i câh-ı metrûkesi İbrâhim Efendi’ye in‘âm ile zîver-i âguş-ı merâm kılındı.

İ‘tâ ve Firistâden-i Postîn-i Semmûr ve Esb-i Müzeyyen be-Hazret-i Sadr-ı âlî ez-Cânib-i Cenâb-ı Vâlide Sultân

Devletlü vâlide-i azîmetü’ş-şân-ı halîfe-i devr ü zamân dâmet-ısmetühâ ve zîdet-ömrühâ mâ karrati’l-arz ve kerreti’l-melevân hazretleri sadria‘zam hazretlerinin nevâziş-i tab‘-ı latîf ve efzâyiş-i iltifât-ı zât-ı şerîflerin îrâde ve evâhir-i mâh-ı mezbûrda çukaya kaplı bir sevb-i semmûr-ı fâhir ve pür-hüsn ü bahâ ve mükemmel ü müzeyyen raht u bisât ile bir semend-i sa‘âdet-mend-i ferhûnde-likâ i‘tâ vü firistâde buyurdularında, mu‘tâd üzre nerdübân başından istikbâl ü iksâ kılındıktan sonra, îsâl-i ferveye me‘mûr olana an-nakd birkaç kise ve etbâ‘ına dahi bir mikdâr akçe bahşîş ü in‘âm olmağla reh-yâb-ı gencîne-i merâm buyuruldular.

İlbâs-ı Hil‘at-i Kapaniçe be-Hazret-i Sadr-ı âlî der-Dîvân-ı Hümayûn

Mâh-ı zilhiccenin ikinci salı günü Galebe Dîvânı tertîb olunup, sâhib-i devlet hazretlerine kapaniçe ta‘bîr olunan hil‘at-i zer-beft-i girân-kıymet Bâbüssaâde tarafına teşrîf ü hareketleri esnâsında hazîne-i Enderûn mehâzîsinde diğerk hil‘at-ı postîn-i semmûr üzre ilbâs-ı kâmet-i müfâharet kılınup, nûru’n-‘alâ nûr buyurulduktan sonra, Arz Odası’nda huzûr-ı hümayûn-ı şevket-makrûna duhûl ve ba‘de’l-kufûl hil‘at-ı

merkûmeyi iksâ buyuruldukları mahalle vusûllerinde çavuşbaşı ve kapucular kethüdâsı ve mehterbaşı ağalar ol libâçe-i müzerkeş-i târ u pûd-ı bâisü'l-ibtihâcî dest-i ta'zîm ü tekrîm ile dûş-ı sa'âdet-âgûşlarından ahz ü ihrâc eyleyüp, hazînedârbaşı ağaya teslim eylediklerinde, başa berâber ref' iderek hazîne-i merkûmeye götürüp vaz' eyledi. Ba'dehû Kubbealtı'nda mesned-i izz ü iclâlleri olan cây-gâh-ı meymenet-dest-gâhı teşrîf buyurduklarında, ibtidâ vüzerâ-yı 'izâm ve sadreyn efendiler icrâ-yı merâsim-i dâmen-bûsı tebrîk ü is'âd ve bilcümle dîvânda mevcûd bulunan a'yân takbîl-i kûşe-i zeyl-i ikbâllerıyla tekmîl-i kâide-i mübârek-bâd eylediler. Bugün Nemçe kapu kethüdâsı dahi buluşup tebrîk-i cülûs-ı meymenet-me'nûs için gelen Roma İmparatoru'nun nâmesi cevâbı olan nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şehriyârîyi 'atebe-i aliyye-i şehinşâhâneye yüz sürüp Arz Odası'nda huzûr-ı cenâb-ı pâdişâhîde ahz eyledi.

Tevcîhât ve Takrîrât-ı Menâsıb

Mâh-ı merkûmun üçüncü günü Cebecibaşı Abdullah Ağa ve topcubaşı İsmail Ağa ve top arabacıbaşı ağaya ve ocaklarının kethüdâlarına ve çavuşlarına hil'atler iksâ ve kemâ-kân mansıblar mukarrer ve ibkâ buyurulduktan sonra, ol gün erbâb-ı mesâlihînin gâyet tezâhüm ü kesreti olmağla, sâhib-i devlet hazretleri vakt-i dahve-i kübrâda dîvânîhâneyi teşrîf ve vakt-i asra dek istimâ'-ı da'âvî ve rü'yete-i mesâlih ile kulûb-ı hâcet-mendâmı tatyîb ü taltîf buyurup, umûr-ı dîvânı itmâm ve istinâd-ı visâde-i sadr-ı ârâm eylediklerinde, bilcümle cem' u ihzâr olunan ricâl-i devleti huzûr-ı âlîlerine da'vet olunup Siyâhî Mehmed Efendi'yi yeniçeriyân-ı Dergâh-ı âlî kitâbeti ve cenâb-ı devlet-me'âblarının birâ-derleri hâlâ küçük evkâf hocası olan Fevzî Beyefendi'ye arpa emâneti ve Atinalı Osman Efendizâde'ye [44b] Tophâne nezâreti ve Eyyûbî Mehmed Efendi'ye Baruthâne-i İstanbul nezâreti ve Mefkûfâtî İsmail Efendi'ye Mâliye tezkireciliği ve Hüseyin Paşazâde Mehmed Efendi'ye mevkûfâtıcılık ve Hazîne kâtibi Ahmed Efendi'ye Küçük Rûznâmçe ve Abdi Efendi'ye Küçük evkâf tevcîh ü inâyet ve Abdülbâkî Ağa'ya kul kethüdâlığı ve Mustafa Efendi'ye matbah emâneti ve sa'âdetlü Hadîce Sultân dâmet ismetühâ hazretlerinin kethüdâları Mehmed Efendi'ye Tersâne emâneti takrîr ü ibkâ ile ilbâs-ı hil'at kılınup ve sâir dîvân hâcelikleri münâsib olanlara sadaka vü ihsân ve münâsib kifâyet itmeyüp, sûret-i hırmânda kalanlara surreler ve atıyyeler in'âmât ile filcümle mutayyebü'l-cenân buyuruldu²⁶⁹.

²⁶⁹ Sâmi Târihi burada sona eriyor.

SONUÇ

Bu eser üzerinde çalışırken dilinin çok ağır olması, içerisinde Arapça ve Farsça tamlamanın çok olması okumamızı zorlaştırdı. Eserin tamamının bugüne kadar fazlaca ilgi görmeyip çalışılmamış olmasının asıl sebebi de bu ağır dili olsa gerek. Eserin çalışılmamasındaki bir diğer sebep de üç yazarlı bir kitap olduğu halde, kısa bir dönemi içine almasıdır. Sanırım bu ağır dili okuduktan sonra, fazlaca bir bilgiye ulaşamama kaygısı vardır. Ayrıca, bu eserde bulunan pek çok bilgiyi başka eserlerde de bulmanın mümkün olması, içerdiği dönemin tarihte fazla ilgi çeken ve incelenen bir dönem olmayışı, kısa bir dönemi kapsamaması, Râşid ve Çelebizâde gibi vekayi'nüvislerin daha geniş bir dönemi anlatmaları ve kendilerinden sonra gelenlere fazla iş bırakmamaları da bu eserin incelenmesini engelleyen sebepler olarak gösterilebilir.

Örneğin, Şem'dânizâde'nin eseri dört cilt halindedir. 1730 ve 1777 yılları arası olayları anlatır. Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi'nin tamamı 1730–1744 tarihleri arasını anlatırken Mustafa Sâmi bölümü 1730–1733 yıllarını kapsamaktadır. Suphi Tarihi vakanüvisler tarafından yazılmıştır, Şem'dâni-zâde ise vekayi'nüvis değildir. Şem'dâni-zâde devletin vekayini kaydeden resmi bir memur olmadığı için de vekayi'nüvislerin eserlerine kaydedemedikleri bazı şeyleri kaleme alma imkanı bulmuştur. Dolayısıyla Şem'dâni-zâde de konular daha cesur ele alınmıştır. İki eserin de aynı dönemi içeren konu başlıklarına bakıldığında benzerlikler göstermektedir. Subhi Tarihi, aynı dönem olayları sayısına bakıldığında daha fazla konuyu ele almıştır Şem'dâni-zâde kendi eserinin başında Subhi Tarihinden yararlandığını belirtmiştir. Bu durum Subhi Tarihinin kendi dönemi içerisinde değer gördüğünün bir göstergesidir. Her iki eserde de, o dönemde siyasi ilişkilerin sürdüğü ülkelerin elçileri ile yapılan görüşmeler, verilen davetler, yapılan anlaşmalar olduğu gibi çeşitli devlet rütbelerine göreve getirilmeler ve görevden alınmalardan, isyanlardan, düzenlenen seferlerden, ölümlerden, cülus törenlerinden, şehzadelerin durumlarından, bazı sosyal sorunlardan, Padişahın güvenilir adamlarına itibar etmemenin getirdiği zararlardan ve daha pek çok konudan bahsedilmiştir. Bu benzerlikler nedeni ile daha geniş dönemi içeren diğer eserler tercih edilerek daha fazla bilgiye ulaşılmaya çalışılmış, bu yüzden Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi bu güne kadar incelenmemiştir. Ancak unutulmamalı ki bugün kullanılan bu kaynaklar da Tarih-i

Sâmî, Şâkir ve Subhi'den yararlanarak eserlerini meydana getirmişlerdir. Tarih-i Sâmî, Şâkir ve Subhi birinci elden kaynak değeri taşımaktadır.

Bütün bu etkenlere rağmen öncelikle Sayın Bekir Kütükoğlu 1981 yılında öğrencilerine Hüseyin Şâkir bölümünü çalıştırmıştır. Ben de tamamlayıcı olması açısından Mustafa Sâmî bölümünün çalışılmasının uygun olacağını düşündüm.

Mustafa Sâmî, kaleme aldığı dönem çok kısa bir zaman dilimini kapsasa da vekayi'nüvisliği ile meşhur olmuştur. Ancak bu ününe rağmen tarih alanında müstakil bir çalışma meydana getirememiştir. Çelebizâde Âsım'ın eserine zeyl olarak yazdığı bilgiler çeşitli yazmalarda dağınık parçalar halinde günümüze intikal edebilmiştir. Vakayı'-nüvis olduğu yıldan, ölümüne kadar olan olayları kaleme almış, ancak bunlar derli toplu olmadığından yok olup gidecekken, Mehmet Subhi' nin gayretleri ile gün ışığına çıkarılmıştır. Bekir Kütükoğlu, Sâmî' nin sadece 1730-1732 yılları arasındaki olayları düzenli olarak yazdığı kanaatindedir. Bu bilgilere ulaştığım ve bu konular üzerine çalışmaları olduğunu bildiğim Mimar Sinan Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Mesut Aydın' de Sayın Kütükoğlu ile aynı fikirdedir. Mesut Aydın'ın, bütün yazmalar ve basmaları karşılaştırarak bir çalışma yaptığını ve bu çalışmasının çok geniş kapsamlı olduğunu ve devam ettiğini çalışmalarım sırasında öğrendim. Mustafa Sâmî hakkındaki bilgilere de kendisinden ulaştım. Mustafa Sâmî' nin yazdığı dönem, tarihinden de anlaşılacağı gibi Lale devri sonlarını hatta Patrona Halil İsyanı'nı da kapsamaktadır.

Lale Devri, 1718 Pasarofça Antlaşmasından, 1730 Patrona Halil İsyanı'na kadar geçen süreç olup, batı ile barış ortamının kurulduğu, batının üstünlüğünün anlaşıldığı ve batı örnek alınarak ıslahatların yapıldığı bir dönemdir. İran savaşları dışında sükûnetle geçmiştir. Lale Devri ilk bakışta zevk ve eğlence dönemi gibi görülse de matbaanın getirilmesi, kütüphanelerin kurulması, kumaş ve kâğıt fabrikalarının açılması, mimariye önem verilmesi, çiçek aşısının bulunması, tercümelemlerin yapılması, Avrupa'nın çeşitli yerlerine elçilerin yollanması gibi gelişmelerin de yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemin padişahı III. Ahmet, sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır. III. Ahmet, son derece yufka yürekli, münevver, güzel sanatlara meraklı, vâkur tavırlı, zarif, halîm ve selîm bir padişah idi. Kendisi barışa meyilli olmakla beraber memleketin yüksek menfaatleri gerektiği anda savaşa karar vermiştir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ise

uzun süre devlet görevinde kalması sebebi ile devlet yönetiminde etkin olmuştur. Lale Devri ve sonrasında gelişen olaylarda payı büyüktür. Lale Devri'nde büyük harcamalar yapılmış, bunun yükü halktan alınan vergilere yüklenmiş, bunun yarattığı gerginlik de Patrona Halil isyanına sebep olmuştur. Bu devirde yapılan her şey yakılıp yıkılmıştır. Nevşehirli idam edilmiş, padişah III. Ahmet tahttan inmiştir. III. Ahmet tahtı kendisi bırakmış, yerine I. Mahmut'u geçirmiştir. Ona tahtı teslim ederken bazı nasihatlerde bulunmuştur. Şöyle ki; "Vezire teslim olma, daima ahvalini gör, gözet ve beş on sene birini müstakil olarak vezârette kullanma ve yakın yazılarına itimat etme, merhamet sahibi ol, cömertliği elden bırakma, gayet tasarruf üzere ol, hazine malını zayi etme, işleri kendin gör, işte benim halim sana nasihat için kâfidir" diyerek adetâ kendi iç hesaplaşmasını yapmış ve hatasını kabul etmiştir. Bu nasihatın, Tarih-i Subhi'de olduğu Ziya Nur Aksun'un Osmanlı Tarihi adlı esrinde belirtilmektedir. Bu da Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi'nin 18. yüzyıl araştırmalarında mutlaka başvurulduğunu ve önemli bir eser olduğunu göstermektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Şemdânizâde gibi önemli şahsiyetlerin de Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi'den yararlandıkları kendi söylemlerinden bilinmektedir.

Eserin tümüne bakıldığında, olayların kronolojik olarak kaydedildiği, o dönemin ele alınması gereken her türlü olayının az ya da çok anlatıldığı görülmüştür. Eserde yer alan, tayin, tevcih, azil, sürgün, idam, v.b. olaylar ile önemli şahıslar ve makamlar ile ilgili süreçler, gidilen eyalet, sancak, nahiye gibi yörelere ve sosyo-ekonomik duruma dair bilgiler, Osmanlı araştırmaları için bu eserin zengin bir malzeme kaynağı olduğunu gösterir. Ayrıca, dönemin siyasi olayları, yapılan savaşlar, İran, Avusturya-Rusya savaşları, sonuçları ve çeşitli ülkeler ile kurulan ilişkilere ait bilgiler, gerek siyasi gerek diplomasi tarihi açısından büyük önem taşır. Özellikle gelen giden elçilerle ilgili bilgiler, İstanbul'daki büyük devletlerin elçilerinin Osmanlı makamları ile ilişkileri, alınıp verilen nâmeler, bunlarla ilgili yapılan törenler, verilen ziyafetler, İstanbul' u ilgilendiren sosyal olaylar, yangınlar, hırsızlıklar, kıtlık ve kuraklıklar, depremler, isyanlar, eşkıya takipleri, çeşitli asayiş olayları, dönemin ahlaki olayları, özellikle hırsızlık, fuhuş ve içki ile ilgili olaylar ve verilen cezalar, bayram, nikah, düğün, mevlit ve cenaze törenleri, ordu ve donanma ile ilgili bilgiler, üst düzey devlet adamlarının biyografileri, azil, tayin ve idamları, bunların gerekçeleri, devlet adamlarının nasıl olmaları gerektiğine dair bilgiler de eserin içeriğini oluşturan diğer konulardandır. Bu

konular daha da arttırılabileceği gibi bu kadarı ile de eserin ne kadar geniş kapsamlı olduğu ve pek çok alanı ilgilendiren konular hakkında bilgiler verdiği anlaşılır.

Çalışmamız, başlangıçta sadece bir transkripsiyon çalışması iken, sonradan, metin içerisinde 9a varaktan itibaren bir kopukluk olduğunun anlaşılması ile farklı bir boyut kazandı. Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi eserinin TBMM nüshasının 9a varağından 62a varağına kadar İzzî Tarihi'ni içerdiğinin anlaşılması ile bu bölümün ortaya çıkardığı eksiklik, Mesut Aydın'ın çeşitli yazma ve basma nüshalardan yararlanarak oluşturduğu Tarih-i Sâmi bölümü, çalışmamızın devamında sunularak giderilmeye çalışıldı. Bu yüzden araştırmacıların, eserin TBMM nüshasını kullanırken dikkatli olmaları, Tarih-i Sâmi kısmındaki bu karışıklığın Hüseyin Şakir' e ait olan bölümde de devam ettiğini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Mesut Aydın de çalışmasına kaynaklık eden nüshalarda çeşitli baskı hatalarının olduğunu, ciltleme esnasında meydana gelen sayfaların karışık ve yanlış bağlanması hususunu, bunun yanında fotokopilerde fasiküllerin yer değiştirdiğinin görüldüğünü, çeşitli atlamalar olduğunu, matbaada baskının iyi yapılmadığını, özellikle noktalı harflerin noktalarının iyi basılmadığını ve bunun okumayı güçleştirdiğini, anlamı bozacak fazladan pek çok noktanın olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışma sonucunda ben kendimi şanslı sayıyorum. Çünkü bu döneme kadar ele alınmamış bir kaynağı, bir transkripsiyon çalışması ile daha kullanılabilir hale getirerek tarih araştırmaları ile uğraşan ve 18. yüzyılı inceleyen pek çok tarihçinin yararına sunmuş oluyorum. Ancak bütün gayretime rağmen çalışmamda eksiklerimin olduğunu bazı bölümlerin tarafımdan okunamayarak aynen aktarıldığını belirtmek isterim. Bu ve bunun dışındaki muhtemel tüm hatalarım için şimdiden affınıza sığınırım.

Sonuç olarak Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi bu güne kadar incelenmemiş ve saklı kalmış bir değerdir. Bu konudaki çalışmaların artması da tespitimizin doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Tecrübeli hocalarımızın da bizzat bu konularla ilgilenmesi ve bu çalışmaları yapması da doğru bir iş yaptığımızı gösterir. Her ne kadar benim çalışmam eserin bir bölümünü kapsasa da bunun da diğer çalışmaları tamamlayıcı olacağına inanıyorum. Ayrıca, eserde yer alan bilgiler dikkatlice kullanıldığı takdirde siyasi,

askeri, iktisadi, hukuki ve diplomasi tarihi alanlarında, hatta kültürel ve sosyal tarih alanlarında çok önemli bir kaynak olduğu ve tarihçilere önemli katkılar sağlayacağı şüphesizdir. Ancak, basma eserlerde, bizim karşılaştığımız türden karışıklıkların olabileceği göz önünde bulundurularak araştırmalara yön verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyim.

Bu çalışmada ortaya çıkan metin karmaşası durumu kötüleştirse de Mesut Aydınar'ın çalışmasını bizimle paylaşması ile sorun çözülmüş oldu. Bu çalışmanın içinde hem baskı karışıklığı olan TBMM nüshasının transkripsiyonu hem de Mesut Aydınar'ın çeşitli basma ve yazmalardan faydalanarak ortaya çıkardığı Sâmi'ye ait doğru metin yer almaktadır. Böylece oluşan karışıklığı siz de böylelikle daha açıklıkla anlayabilirsiniz. Ayrıca Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi içine karıştığını düşündüğümüz İzzî Tarihi'nin bir bölümü de olsa bu çalışmanın içinde yer alması, bize İzzî Tarihi hakkında da bir fikir vermiştir. Örneğin; Osmanlı–Hindistan ilişkileri gibi başka kaynaklarda pek rastlanmayan kaleme alınmamış konuların ele alındığı değerli bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

Mustafa Sâmi, Hüseyin Şâkir, Mehmet Subhi, (1198/1784) Tarih-i Sâmi, Şâkir ve Subhi, Müteferrika Baskısı, TBMM Kitaplığı: Ankara.

İNCELEME VE ARAŞTIRMA ESERLERİ:

Afyoncu, E. (1999) “Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları”, *Belgeler Dergisi*, c. XX, s.24.

Afyoncu, E. (2000) “Vekayi’ nüvis Arpaemini-zâde Mustafa Sâmi’ nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 1, İstanbul, s.235–242.

Aksoy, F.Y. (1992) *Divan-ı Sâmi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.

Aksun, Z. N. (1994) *Osmanlı Tarihi*, Ötügen Yayınları: İstanbul.

Ana Britanica, c. 31. , s.98, İstanbul, 1993.

Aydın, A. (2002) “Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, c.11, Ankara, s.424.

Babinger, F.(2002) *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. Coşkun Üçok), T.C. Kültür Bakanlığı: Ankara.

Başar, F. (2002) “İlk Osmanlı Tarihçileri”, *Türkler Ansiklopedisi*, c.11, Ankara, s.409.

Bayrak, M. O. (2002) *Osmanlı Tarih Yazarları*, Milenyum Yayınları: İstanbul.

Bilgi Yayınevi (1977), *Osmanlıca- Türkçe Sözlük*, Ankara.

Cemalettin, M (2003) *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri*, Kitabevi Yayınları: İstanbul.

Çiftçi, M., Yücel N.F., Turan M. (1981), Hüseyin Şâkir Tarihçe, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul.

Çolak, S. (2002) “Patrona Halil Ayaklanması’nı Hazırlayan şartlar ve İsyanın Pay-ı Tahttaki Etkileri”, Türkler Ansiklopedisi, c.12, Ankara, s.527.

Devellioğlu, F. (1984), Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara.

Kahramanoğlu, K. (1995) Sâmi Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvanı’nın Tenkidli Metni, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Kutlar, F. S. (1996) Arpaemini-zâde Sâmi Divanı, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Kütükoğlu, B. (1993) “Vekayi’ nüvis”, İslam Ansiklopedisi, c.13, İstanbul, s.271.

Kütükoğlu, B. (2002), “Vekayi’ nüvis”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara.

Meydan Larousse, c.20, s.55, İstanbul, 1992.

Öztuna, Y. (1994) Büyük Osmanlı Tarihi, Ötügen Yayınları: İstanbul.

Pakalın, M. Z. (1993) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, c.III, İstanbul.

Sertoğlu, M.(1986), Osmanlı Tarih Lugatı, İstanbul.

Süreyya, Mehmet (1996) Sicil-i Osmâni, c.5, İstanbul.

Şem’dâni-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi (1976) Mür’i’t-Tevârih, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası: İstanbul.

Şemseddin Sâmi (1989), Kâmûs-ı Türkî, İstanbul.

Uzunçarşılı, İ. H. (1983) Osmanlı Tarihi: Ankara, c.11, s.557

Yalçinkaya, A. (2002) “18.yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi”, *Türkler Ansiklopedisi*, cilt12, Ankara, s.479.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : AYNUR KARADAYI

Doğum Yeri ve Tarihi : Karşyaka, 28.05.1972

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Tarih Bölümü

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Tarih Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, 1994-Devam ediyor.

İletişim

e-posta Adresi : aynurkaradayi@hotmail.com

Tarih : 30.01.2008